NOTLAR/ROMAN NOTLARI 3

PATRİYOT ÖMER
GÜLEN AZAP ÇIKMAZI

KEMAL TAHİR

Yayına hazırlayan: Cengiz Yazoğlu

BAĞLAM

Bağlam Yayınları / 42
Kemal Tahir/Notlar/9
Birinci Basım: Ekim 1991

ISBN: 975-7696-15-3
975-7696-27-7

Yayın Hakları©: ONK Ajans
Bağlam Yayıncılık

Kapak: Yurdaer Altıntaş

Dizgi: Studio MAC

Baskı: Bayrak Yay. Mat. Ltd. Şti.

BAĞLAM YAYINCILIK
Ankara Cad. 13/1
34410 Cağaloğlu-İST.
Tel.: 513 59 68

ÖNSÖZ

KEMAL TAHİR'in çalışmalarını yayınlamayı sürdürüyoruz. Bunu bir görev biliyoruz. KEMAL TAHİR'in Notlarının dokuzuncu kitabı da yayınlanmış bulunmaktadır. ROMAN NOTLARI dizisinde son kitabı oluşturan bu çalışma GÜLEN AZAP ÇIKMAZI ve PATRİYOT ÖMER adlı roman taslaklarının notlarını içermektedir. KEMAL TAHİR çalışmasının önemli bir özelliği, toplumun dönüm noktası olan olayları ve bu olayda rol alan insanları açıklama çabasına girerek günümüzü anlamamıza yardım etmesidir. Türkiye, yakın tarihinde, çok kısa sayılabilecek bir süre içinde çok önemli olayları ard arda yaşamış bulunmaktadır. Bu olaylara bağlı olarak ülkemiz çok hızlı bir değişim içine girmiştir. Ülkemizin içine girdiği bu gelişmeyi anlamak ve yaşadığı deneylerden gerekli dersleri çıkarmak durumunda ve zorundayız. Aynı dönemde dünyada da büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu durum hiç de şaşırtıcı olmamalıdır. Türkiye hiç bir biçimde dünya tarihinin kenarında-kıyısında kalmış bir taşra ülkesi değildir. Türkiye'nin serüveni, her zaman dünya olaylarına yakından bağlı ve içiçe olmuştur. Türkiye bu serüven sırasında Batı seçimini yapmıştır. Bu seçim sonucu yurdumuzda Batı değerlendirmelerinin ve Batı bakış açısının bazı çevrelerce oldukları gibi benimsendikleri gözlenmektedir. Batı'da bu söz konusu bizim de en azından bir yanından katıldığımız gelişmeler konusunda açıklamalar bulunmaktadır. Batı ile birlikte bir serüven yaşamaktayız. Ancak bu serüven içinde yerlerimiz ve dolayısıyla çıkarlarımız farklı olmuştur. Bu nedenle Batı'dan gelen açıklamalar bizim sorunlarımızı anlamamız konusunda her zaman yetersiz kalmıştır. KEMAL TAHİR, Türk tarihine ve Türk halkının çıkarlarının özenle korunması ilkesine

bağlılığı ve bu yolda yorulmak bilmez çabasıyla Batı açıklamalarının yetersizliğini ortaya koydu. KEMAL TAHİR, bilgiçlik taslamak için yanlışı ortaya çıkarmak çabasında değildi. Bu nedenle yanlışların sergilenmesiyle yetinmedi. Sorunlarımızın anlaşılmasına izin verecek gerçek tartışmanın, siyasi seçimin tartışma gündemine gelmesiyle başlayacağı inancından hareket ederek, konuyu tarihi boyutlarıyla ele alıp Türkiye'nin, Anadolu Türk halkının kendi sorunlarına çözüm getirecek gücü tarihindeki deneyler zenginliğinde bulabileceğini günışığına çıkardı. KEMAL TAHİR, bu çabasıyla, Batı açıklamalarının horladığı tarihimizin ve insanımızın gücünü göstermiştir. KEMAL TAHİR, toplumundan ve tarihinden arındırılmış herhangi bir insanı çalışmasına konu yapmamıştır. Çalışmasına konu yaptığı insanları toplumumuzun değişik kesimlerinden seçmiştir. Bu insanları içinde bulundukları kesimin özellikleriyle tanıtmakla yetinmemekte, yaşatılan tarihi dönemlerin olaylarını da neden-sonuç ilişkisi içinde anlayabilmemizi sağlamaktadır. Bu nedenle KEMAL TAHİR'in NOTLARI, romanları gibi, öğretici ve sorgulayıcı özelliğini korumaktadır.

Bu kitapta, GÜLEN AZAP ÇIKMAZI ve PATRİYOT ÖMER başlığı altında yazmayı tasarladığı iki romanın notları yer almaktadır. Bu iki roman konusu üzerinde KEMAL TAHİR, yaşamının değişik dönemlerinde, değişik başlıklar altında çalışmalar yapmıştır. Konular üzerinde uzun dönemlere yayılan bu çalışmaları KEMAL TAHİR'in konuları ele alış biçimi ve değerlendirişindeki gelişmeleri, aşamaları ile bize göstermektedir. Bu olay bize, toplum yaşamımızın değişik olaylarından temel sorunlara nasıl ulaşılabileceği konusunda çok değerli bir örnek olarak kalmayıp ayrıca değişik olayların gerçek anlamlarının da ancak temel sorunla olan ilişkisinin açıklanmasıyla anlaşılabileceği konusunda önemli bir uyarı olmaktadır.

PATRİYOT ÖMER, bir tek tabancayla bir kişiyi ortadan kaldırmakla sorunları çözeceğine inanmış bir subay dramının, Yakup Cemil olayı üstüne kurgulanan roman çalışmasıdır. Tek kişilerin, toplum sorunlarına getirdikleri açıklamalar ve çözümlerle tarihte önemli roller oynamış oldukları yadsınamaz. Ne var ki bu tek kişilerin çabalarının başarıları, dayandıkları kaynaklar-

la amaçlar arasında kurdukları doğru ilişkiye bağlı kalmıştır. Toplumun tarihten gelen isteklerini ve gerçeklerini anlayıp bir açıklamaya kavuşturduktan sonra gerekli siyaseti bu temelde oluşturmuş kişiler öncü rollerini oynamışlar, toplumlarından da bu temelde destek ve katılım sağlamışlardır. İzlenen siyasetin başarısı da toplum sorunlarına getirmiş olduğu çözümlerle bir süreklilik içerisinde yürütülmesine bağlı kalmıştır. Toplumun malı olmuş, toplumun benimsediği siyasete süreklilik kazandırmak, artık tek kişiden çıkıp topluma düşen bir iş olmaktadır. Bu bağlamda, topluma mal olmuş, toplumun çıkarına işleyen bir siyaset, tek kişinin ortadan kaldırılmasıyla bir değişikliğe uğramaz. Siyaset, siyasi kadrolar aracılığıyla yürütülür. İzlenen siyasetin toplumsal destekten ve katılımdan yoksun olduğu dönemlerde, siyasi kadrolarda, tek kişinin varlığı yaşamsal önem taşır. Böyle durumlarda tek kişi, desteğini toplum iradesinden değil, toplum dışı güçlerden arar.

Kendisi aramadan da bu destek gelir. Bundan böyle siyaset, desteğin geldiği kaynağa göre yönlendirilir. Önerilen çözümler, toplumun istekleriyle çelişir ve toplumda tepkiler belirmeye başlar. Tepkiler baskı ile etkisiz duruma getirilmek istendikçe, tepkiler daha da artar. Bu durumda, nöbet değişikliği yapılır, KEMAL TAHİR'in deyimiyle "laflar eylem yerine geçirilir." Yapılan sadece eskimiş kadronun yerine yenisinin getirilmesinden ibarettir. Bu kadrolar arasındaki çekişme topluma kendi sorunlarının çözümü uğrunda yapılan bir mücadele olarak yansıtılmak istenir. Toplum gene siyasetin dışındadır, bir takım kadrolar, dış destekli olarak, toplum için siyaset yapma iddiasıyla ortalarda dolaşmaktadır. Toplum için siyaset yapmanın unsurlarına yukarıda değinmiştik. Çözüm getirici olacak, toplumun tarihsel gelişim doğrultusunda ve toplumun katılımı ile yaşama geçirilecek. Bu unsurları taşımayan siyasetin, ister iktidar, ister muhalefette olsun, dış desteğe dayalı ve ağırlıklı olarak siyasetin temel dayanak noktası ele alınmadan başarısızlığın nedenini tek kişilerde aramanın bir tek anlamı kalıyor: Yerine geçerek aynı siyaseti kendisinin yürütmesi.

KEMAL TAHİR, yakın tarihimizde bir çok örnekleri gözler bu açmazı, tarihi olaylara dayandırarak romanlaştırmak is-

teği ile notlar almış, PATRİYOT ÖMER çalışmasını yapmıştı. İzmir Suikastı olayı üzerine kurduğu Kurt Kanunu romanından sonra da PATRİYOT ÖMER çalışmasını yürütmek gereğini duymamıştı.

GÜLEN AZAP ÇIKMAZI, 1939 yılında, İstanbul tevkifhanesinde yazmaya başladığı "SAKİN BİR MAHALLE" başlıklı roman konusunun 1960'lı yıllarda "GÜLEN AZAP ÇUKURU/ ÇIKMAZI/ GEÇİDİ" ile "CAN YONGASI" başlıkları altında işlendiğini gözlüyoruz. 1950'den sonra, Türkiye'de ve dünyada görülen gelişmeler toplum tarihimize ayrı bir önem kazandırmıştır. Bu dönem, Batıcılaşma girişimleri sonucu, Türk insanının içine düştüğü açmaz, toplumda daha belirgin bir biçimde duyulmaya başlanmıştır. Türk insanı, tarihi boyunca açmazlarına ve sorunlarına çözümü devlet aracılığıyla elde etmiştir. Devlet, Anadolu Türk insanının en önemli desteği ve sorunlarının çözüm aracı olmuştur. Oysa, Batıcılaşma girişimleri sonucu devlet nitelik değiştirmiştir. Devlet, siyasetini Doğu insanı üzerinde değil, Batı seçimi üzerinde oluşturmaya koşulmuştur. Bu değişimle, söz konusu siyasete ortak olmamış, devlet kadroları dışında kalmış kitleler, kendilerini korumasız hissetmeye başlamışlardır. Bu koşullarda toplumda yer edinme, kendilerini koruma altına alma kaygısı, 1950 sonrası ve 1960'lı yıllarda, toplumsal boyutta ortaya çıkmaya başlamış, bu kaygıyı gidermenin en kısa yolu, özellikle şehir yaşamında ev edinme biçiminde kendisini göstermiştir. Söz konusu dönemin, Batı seçimi sonucu, Anadolu Türk insanının açmazının ve bu açmaz önündeki çözüm araçlarında yoksun kalmasının açık biçimde ortaya çıkmasının yanında bir başka önemi daha bulunmaktadır. Sömürgeler üzerindeki egemenlik çekişmelerinin dünya savaşlarıyla pahalıya mal olması sonucu Batı, 1945 yılından sonra egemenlik biçiminde değişiklikler yaparak yeni yöntemler geliştirmiştir. Batı önderliğini sömürgesiz bir ülke olan A.B.D.'nin yüklenmesiyle Doğu halklarının yönetilmesinde içteki belli kadroların görevlendirildiği, Batı'daki yer ve göreve bağlı yeni bir sömürgecilik ilişkileri dönemi başlatılmıştır. (Böylelikle kadrolar, daha işin başlangıcında, çıkarları çatışma halinde olan iki tarafa, halklarıyla Batı'ya, aynı anda hizmet etmek gibi bir aç-

mazın-aldatmacanın içine girmiş oldular.)

1960'lı yıllar, Batı'nın doğu ülkelerine kuram dayattığı ve sorunlarının çözümü için belli toplum kesitlerinin ön plana çıkarıldığı yıllardır. 1950'li yılların az gelişmişlik kavramını 1960'larda ATÜT tanımlaması izlemiş ve yine aynı yıllarda Sultan Galiyef'çilik gündeme getirilmiştir. İslamiyetin Batılı gelişim şemasıyla çelişmediği hakkındaki tezler de bu dönemin ürünüdür. (Garaudy ve Rodinson). 1950 sonlarında Irak'ta gerçekleştirilen darbeyi izleyen gelişmeler ilgi çekicidir. Kore, Küba, Kongo ve Türkiye'de de aynı günlerde darbeler birbirini izlemiş, Doğu halklarına Tito, Nehru benzeri önderler tanıtılmaya başlanmıştır. Özellikle Nasırcılık, Yakın-Doğu halkları için çekicilik kazanmıştır. Söz konusu görüşler, Doğu toplumlarının, bu arada Türkiye'nin sorunlarına hazır çözüm sayılmış, bu çözümlere uyum sağlayamayanlar diktatörlükle suçlanmıştır. Çözüm bellidir. Söz konusu toplumlar için çözüm artık, halkı kurtaracak kadro ve organların bulunması ve oluşturulması sorunuyla sınırlı tutulmuş, aynı özendirme içinde silahlı devrimcilik konusu döneme damgasını vuran başlıca görüntü olmuştur. Toplumun çıkarı ve ülkenin tarihi doğrultusunda siyasi çözüm, gerçek çözüm arama gözden ırak tutulmuştur. Gerçek çözüm arama çabası içine girmiş olanların önerileri de yukarda çizilen çerçevenin dışına çıkamamıştır.

Toplumun sorunlarının anlaşılması ve toplumun kendi kaderini, çıkarları ve tarihi doğrultusunda belirlemesi uğrunda KEMAL TAHİR, yaşamı boyunca ısrarlı bir çaba içinde bulunmuştur. Batıcılaşma ve tarihimiz üzerinde böylesine yoğun bir biçimde durmuş olması rastgele bir olay değildir. Sorunlarımızın ve gücümüzün kaynağı olarak tarihimiz ve Osmanlılık, KEMAL TAHİR'in her zaman ilgi alanında bulunmuştur. Batıcılaşma, son dönemde en önemli sorunumuz olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun, KEMAL TAHİR'in üzerinde en yoğun durduğu konudur. Yine aynı toplum kaderini belirleme ve sorunları aşma konusunda karşımıza çıkan önerilerden olan sosyalizm de KEMAL TAHİR'in tartışmaya açtığı bir başka konudur. (KEMAL TAHİR'in sosyalizm üzerindeki notları, ilgili dosyada yayınlanacaktır.)

KEMAL TAHİR, toplumsal gerçeklerimizi konu yaparak romana başlamış, çalışması ilerledikçe ele aldığı konuları değişik bir boyuta, toplumlar arası gerçeklere yöneltmiştir. Ele aldığı toplum içi gerçeklerin her birinin başlı başına taşıdıkları öneme rağmen KEMAL TAHİR, bu gerçeklerin, toplumlararası gerçekler karşısındaki yeri bilinmedikçe, hem karşılaşılan sorunu anlamada ve hem de çözüm yolu bulmada büyük güçlüklerle karşılaşacağımız sonucuna varmıştır.

KEMAL TAHİR'in son dönem çalışmalarının, Batı ile hesaplaşmadan Batı karşısındaki gücümüzü ve yerimizi görmezden gelerek içteki bazı toplumsal sorunlarımızı bu çerçevede ele almadan öne çıkarmada, temel sorun anlama ve çözme yolundan uzaklaşma endişesi üzerinde yoğunlaşmış olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim KEMAL TAHİR, son dönem çalışmalarını, temel sorunumuz olan DOĞU-BATI çatışması üzerinde yoğunlaştırmıştır. Daha önceleri yazmayı tasarladığı roman konularını bir tarafa bırakarak, ölümünden önce TOPAL KASIRGA ve BATI ÇIKMAZI romanlarına çalışması, GÜLEN AZAP ÇIKMAZI'na koyduğu yeni adla GÜLEN AZAP GEÇİDİ'ne, DOĞU-BATI hesaplaşması içinde yeni bir konuyla ilgili notlar alması, KEMAL TAHİR'in ölümünden önce çalışmasının ve düşüncesinin vardığı en son yeri bize göstermektedir.

Cengiz YAZOĞLU- Baykan SEZER

- Çok az şey biliyorduk. Memleketi bilmiyorduk, halkı bilmiyorduk çünkü tarihimizi bilmiyorduk dersem, neden çok az şey bildiğimizi yeterince anlatmış olurum. Marksizm'i hiç bilmiyorduk. Çünkü Marksizm, ancak memleket gerçekleri (tarihi) iyice bilindikten sonra işe yarar bir araç olarak öğrenilebilir. Yoksa, ne öğrenilebilir, ne de öğrenildiği kadarıyla işe yarar. Memleket gerçeklerini (tarihini) bilmedikçe, Marksizm'den de bu yüzden yararlanamadıkça, büyük sanat eseri vermenin elbette imkânı yoktu. Bu tarih öncesi dönemde Nâzım ve ben biraz gerçek sanata yaklaşabildikse bu ancak, doğuştan verilmiş ham sanatçı kumaşına, bir de gerçekten gözü kapalı debelenme denebilecek korkunç bir gayrete sahip olduğumuzdandır.

- Tarihini bilmek, onu ezberlemek, aklında tutmak, yeri geldikçe kullanmak demek değildir. Tarihini gerçekten bilmek, onu geleceğe doğru aşmak demektir. Yeni kuruluşlarla yeni anlayışlara geçerek, geleceğin zorunlu gidişinde insanın ödevini çıkarmak...

- Sanatta hepsini birden bulup plânlamak yoktur. Sanatçı çalışmalarıyla aynı zamanda genel plânını da -yavaş yavaş- meydana getirir.

Gerçek sanatçı ile, sanat amatörü arasındaki fark, birincisinin nekadar aykırı görünürse görünsün her yeni eseriyle büyük plânını biraz daha geliştirmekte oluşu, ikincisinin ise, bütün eserlerinin -ayrı ayrı değerli olsalar bile- önlerinin kapalıya doğru birikmesidir. Yani birincisi gelişmeye ve bütüne doğru giderken öteki tıkanmaya, yani dağılmaya doğru gitmiş olur. İkinci sınıf sanatçıların, çağlarında ne kadar beğenilip gürültü koparsalar da, kısa zamanda kesinlikle -bir daha dirilmemek üzere- unutulmaları bundandır.

ROMAN NOTLARI: Patriyot Ömer

Genç Osmanlılar -İttihatçılar, Prens Sabahattin, Farmason Doktor, Kuvayı Milliye.- Sosyalizm. Metot:

1- Birlik ve beraberlik, topluluk içinde anlaşma. Pratikte denenen inkılapçı teorinin dışında boş laflardan, aldatmacalardan, hataların sürdürülmesine çabalamaktan başka birşey olamaz.

2- Eski ve yeni hatalar tekrar tekrar ortaya konup bunlardan ilersi için bilimsel dersler çıkarılmadıkça doğru yolda yüründüğünden lâf edilemez.

Bu arada, kendimizi sıkan zor meselelerden kaytarmak, onları görmezden gelmek, halledilmiş ya da ilerde kendiliklerinden halledilecek sanmak aptallıktır. Hele bu meselelere dokunur gibi görünerek kendisini, çevresini aldatmağa kalkmak, aptallıktan da başka birşey, bilir bilmez hainliktir. Bundan kurtulmanın biricik yolu, teorik verileri yeniden gözden geçirmek, bunları dogmalardan kurtarmaktır. Gerçekten yararlı olan birlik, teori ile pratik arasında sürekli denemelerden geçirilmiş birliktir.

Kaytarmaların incelenmesi, onların ileri attıkları programları, bildirileri, kararları üzerinde değil, pratikteki davranışları üzerinde yapılır. Parti hayatında yanlışlardan ancak olayları ve kişileri eleştirmekle kurtulunabilir.

Çeşitli kaytarmacılıkların en açık belirtisi, teorinin dogmalar haline getirilmesidir.

Teoriler önümüze çıkan pratik meselelerin halline yaradıkları derecede önemlidirler.

Bir Politika partisinin ciddiyeti, verdiği sözü üyelerine ve topluma karşı gerçekten tutabilip tutamayacağını gösterecek en önemli, en güvenilir ispatı, hatalarına karşı davranışıdır. Hatalarını açıkça kabullenmek, bunun sebeplerini bilimle aramak, kendisini nelerin nasıl hataya düşürdüğünü tesbit etmek, bunları düzeltmenin yolunu bulmak, siyasi bir partinin namus borcudur. Hataları görmezden gelmek, düşmanlar duymasın diye örtbas etmek, düşmanların işini kolaylaştırmaktan başka bir davranış değildir.

XXX

Teoriler dünyada bilim yoluyla elde edilmiş büyük tecrü-

belerdir. Pratiksiz teori nasıl dejenere olursa, teorisiz pratik de kısa zamanda yolunu şaşırır. İnkılapçı teori olmazsa inkılapçı hareket olmaz.

İnkılapçı teoriden mahrum bir birlik, başta kendisi olmak üzere hiç kimseye yol gösteremez.

İnkılapçı teoriler, her yeni büyük bilim ve sosyoloji adımından -keşfinden- sonra yeniden gözden geçirilmelidir.

Kitlelerin kendi başlarına şuurlanacaklarını ummak, buna bel bağlamak, kaytarmaların en sefilidir. Bu düşünce teoriyi dogma haline getirmiş olanların bir satır aşağıda bütün teoriyi inkâr ettiklerini ispatlar. Kendiliğinden doğan hareketler temele saldıramaz. Gevşek, cıvık, sarsak birşey olur. Pratikte bilenmiş, sürekli olarak denenmekte bulunmuş teori, kendiliğindenliğini yavaşlatmaz, öteki bütün yanlışları, güçsüzlükleri giderir. Kendiliğindenliğe bel bağlamak, şuurlanmayı, şuurlu unsurları küçümsemektir.

İleri teoriler yalnız dünyayı, olayları açıklamakla yetinmezler, onu değiştirmeye de yararlar.

PATRİYOT ÖMER

1- Korkak- (Ama aklıyla hesaplarıya doğruluğa doğru.) Korkusunu bastırabiliyor. Korkusu dizlerini kesen bir duygu değil, arada bir hesaplarını yeniden gözden geçirmeye zorlayan bir direnme, bir kuşkulanma...

Bu kuşkulu direnme, onu doğruyu sezmeye, hatta, kesinkes seçmeye götürüyor da, durduramıyor, tehlikeyi bile bile sürdürüyor. Böyle sıralarda, herkese güven veren bir adam oluyor. Kişisel direnme kuşkusu korkaklığını sakladığı kadar, karşısındakine güven de veriyor kolayca...

2- Akıllı- (Kurnaz değil.)

3- Çıkarcılıkla uzaktan yakından ilgisi yok. (Çıkarcı değil!)

4- Çok az şeye tutkunluğu olmuş doğduğundanberi... (Bunların hepsi de sanki kişiliğinden değil de çevresinden geliyor gibi...) Kendisi de öyle sanıyor, çevresi de... (Tutkunluğu yok)

5- Tutkuları başkalarının tutkularını desteklemekten ileri gitmediği için yaşama şartlarında önemli bir değişiklik meydana getiremiyor, kazansa bile...

6- (Prototipi: Yenişehirli Haydar, Sapancalı Hakkı, biraz da Mümtaz.)

7- İdealist bir anlamda... Az-çok idealizm isteyen bir çağda doğup, idealizme bulaşmış bir çevrede yaşamış...

PATRİYOT ÖMER
Roman

1- Patriyot'un Patriyot'luktan haberi yokken, Patriyot sayılıyor.

2- Gerçekten Patriyotluk ederken, vatan haini olarak kurşuna diziliyor

(Ömer: = Yakup Cemil. -)

-Yaşamaya başlamak... Yanlışlığı farkedememek... Sezinlese bile yanlışlığın kendisini sürüklediği durumların hakkından gelebilecek güçleri elde etmeye çalışmamak. Yani kolayına kaç-

mak... (Kolaya kaçmanın en acıklısı, her adımda ölümü göze almak, ölümden korkmamayı gerçekten becerebilmektir.) Kolayına kaçtığını farkedemediği gibi, kendisini başkalarının hiç aklına getirmediği sezinleme kudretinin koyacağı bir işe itelediklerini de farkedememek... Kabadayılığın akıl işi olduğunu öğrenememek, en büyük namussuzluğu kolayca yaptığı halde, kabadayılığın zedelendiğini anlayamamak... Namussuzluğu bedava yapmak, (ölüm korkusu bile duymadan yapmak) Ölümü normal karşılamak, hayattan ayrılmanın insanca üstesinden gelebilmek.

- İnsanı, hiç hazır olmasa da, çevresi, çevresini baskı altında tutan ekonomik, tarihsel, sosyal olayların kabadayı yapması...

- Bazı hayvanların biricik savunma araçları korkunç görünüşleri olduğu gibi, bazı insanların kabadayılıkları da dış görünüşlerinden ibaret olabilir. (O kadar ki bu dış görünüş, çoğu zaman, içindeki yufkalığı, çelimsizliği, kaltabanlığı örtebilmesi için bazı insanlara doğuştan verilmiş gibidir.)

- Vatansever, milletsever olmak, bir şuur ve idrâk işidir. Alıklar, ne kadar samimi olurlarsa olsunlar işe yarar vatansever olamazlar.

- Vatanseverliğin entellektüel duygululukla hiç bir ilişiği yoktur. Vatanseverlik, ancak aksiyonda belli olur. Her aksiyon idrâkten gelmez. Alıklıktan gelen aksiyonların sonuçları ne kadar işe yarar görünürlerse görünsünler, bedelleri, hiçbir anlaşmaya girmemiş insanlar tarafından ağır paha ile ödenirler.

PATRİYOT ÖMER

- Kendisini gerçekten cesur, gerçekten yiğit, gerçekten namuslu sayıyor. Bunu herkes de böyle biliyor. Ömer'i aldatan da çevresinin bu meziyetlerinden hiçbir an şüphelenmemesi...

- Memleketin tarihsel şartları Ömer'in davranışlarını değerlendiriyor. İşini kolaylaştırıyor. Ömer, hürriyet boğuşmasına katıldığı zaman yaşadığı çevrede -Selânik, Manastır, Serez'de- herkes hürriyetçi, herkes biribiriyle dost, herkes herkese sadık... Hiç kimsenin ötekini geçmek imkânı yok. Saf halinde yürünüyor. Kimse kimseden aşırı bir iş istemiyor. Herşey, memleketi,

hürriyetin ilânına doğru götürüyor.

- Bu şartlar içinde Ömer, gölge boksu yapan bir boksör gibi, kendi içinde ve yakın çevresinde, hiçbir çelişmeye düşmeden debelenmekte... (Hiçbir zaman insana bilerek kurşun atmamış ama, çok iyi atıcı olmak için idman yaparken hep kurşunu insana atmış hayalinde)... Bu hayalinde insana atması, gerçekten insana atmasından daha gerçek bir iş... (Daha tamam, daha kendisi ile yabancılaşmadan biten bir aksiyon! Çünkü insana atsa belki içinin içinden tedirgin olurdu. Kendisini yoklar, arar, yargılardı.) Ama bu hal, Ömer'in gerçekten kıyıcı olmadığını göstermiyor. Ömer ilk insanı, şakacıktan öldürüyor. Bundan sonra da insanları hep böyle şakacıktan öldürmeyi sürdürüyor. Biri gelse de kendisini öldürmek zorunda kalsa, bunu da, hiç inanmadan, şakacıktan yapacak, ama, gerçekten yapacak, eli titremeyecek...

- Diğer insanlarla, olaylarla ilintisini de yalnız bu hali *tayin ediyor*. (Dostlarına düşmanlarına, sevinçlerine, kederlerine, kârlarına, zararlarına karşı bütün davranışı şakacıktan adam öldürme özelliğinden geliyor.)

- Korkuyla ilintisini de bu şakacılık *belirlemekte*... Belki korkuyor ama, hemen ardından şaka duygusu yetişiyor bir an bile sürmüyor, korkudan duraklaması, hemen atılıyor.

- Ömer de şakacılık, bütün gerçek şakacılarda olduğu gibi, ciddi görünüyor.

- Ömer bu sebepten her zaman ciddidir. O sebepten şakacılığın verdiği güvensizliği vermez, kanlı davranışına uymadığı için yakınlarını şaşırtmaz.

- Hiç hazır olmadığı halde, büyük meseleleri, bir tek tabancasıyla, tek başına düzeltiverdiğine inanmağa başlamıştır. Giderek kendisini dünyanın temel çivisi sayar olmuştur. Her şey kendisine göredir, kendisi içindir. Buna öyle inanmıştır ki, bu inanç onu, gerçekten kızmadığı zamanlar, kolayca alçak gönüllü hatta biraz utangaç yapmıştır. Ancak bir insan yüzüne karşı isteklerini isterse kızar. O zaman da ilk reaksiyon olarak elini tabancasına atar. Elini tabancasına attığı zamanlar, neden çekip karşısındakini vurmadığına kendisi de şaşar bir zaman... (Bu her halde, vuracağına yüzde yüz emin olduğu içindir.) Böyle sı-

ralarda, karşısındakinin çekip kendisini vurabileceğini aklına hiç getirmez. Oysa çoğu zaman onlar da iyi atıcıdırlar. Fazladan kendisinin ne kadar kıyıcı olduğunu bildiklerinden her an tetiktedirler.

- Aslında hiç bir iş veya insan için, hiçbir fikri yoktur. (Ne özel ne de genel bir fikri yoktur.) Bu açıdan bakılırsa, başkalarının fikirlerine, çıkarlarına oyuncak olduğu ileri sürülebilir. Oysa Ömer'in yaşayışı budur. Ömer, her işe atılmağa öylesine yatkındır ki, bu yatkınlık onda gayet şaşmaz bir ön sezi halinde işler. Karşısındakinin yüzünden, gülümsemesinden, somurtmasından, gözlerinden geçen en küçük bir parıltıdan, bir tek sözünden (Sözgelimi: Merhaba demesinden) o sıralar o adamın ne yapmak istediğini kestirir. Burada artık yellenmesine ihtiyaç yoktur. O, kendiliğinden o işe koşulmuş bulunur. O kadar ki o adam rastlamadan önce o davranışının yüzde yüz tersini tutmaya, yüzde yüz karar vermiş olduğu halde bu böyledir.

- Ömer Allah'a inandığına da emindir yüzde yüz... Kendisini dini bütün müslüman sanır. Müslümanlık uğruna yapmayacağı fedakârlık, katlanmayacağı zorluk yoktur. Vatanını, milletini de sevdiğine emindir. Fakat ne dini inançlarını, ne de sosyal bağlantılarını kurcalamaz, kontrol etmez, bunları derinleştirmeye uğraşmaz.

- Aslında yalnızken de, arkadaşlarıyla beraberken de, bir şeyi sonuna kadar düşünmez. Düşünmeye gayretle başlar, hatta, bir an kendisini aydınlatan, bunaltısını dağıtan, önündeki zorluğa çare olacak düşünceyi bulduğuna inanarak bir an heyecenlanır. Fakat düşünce cümlesini tamamlayamaz, yarısında dalgınlaşır. Aklının içi hemen dumanlanır, konuşulanları izleyemediğini neden sonra farkeder. Bu halden ürkmez. "Bre adam sende... Boşver!" diye tabancasını yoklar. Zihninde sürekli olarak kopan düşüncelerin meydana getirdiği bulanık karışıklığı en sonunda tabancasının erkek sesiyle, barut kokusunun çakır keyifliğe benzeyen tadıyla düzelteceğine güvenir, eni-konu sevinir.

- Kadın münasebetinde, yalnız başına kendisini doyuruyor gibidir. İlk delikanlılığında kadını gerçekten hiç özlememiş, erkek olduktan sonra hiç bir kadını gerçekten istememiştir. Kadına tutulmayı, yiğitliğine ihanet sayar. Bu halin, yiğitliğinden

bir parçasını bir daha geriye gelmemek üzere alıp gittiğine inanmıştır. Bu hesapça, bir erkek kaç kere tutulmuş, ya da, tutulduğunu sanmışsa, yiğitliğinden o kadar kaybetmiştir.

- Tek başına yaşar, (ya da tek başına yaşamayı sever) temizdir. Bu temizlik duygusu hastalık derecesindedir. Hemen hiç bir şeye eliyle dokunmayı sevmez. (Tabancasından, insan leşinden, insan kanından başka...) Fırsat buldukça elini sabunlar. Temiz gömlek giymeyi sever. Elbisesi her zaman lekesiz, ütülü, mum gibidir.

- Koluna girilmesini, omuzuna dokunulmasını sevmez. Arkasından birisi uzun müddet yürürse tedirgin olur. Kimsenin duymadığı hafif sesleri, gürültüleri duyar, ya da, duyduğunu sanır. Zihni karışıp daldıktan sonra çoğu zaman anasına söğmüşler gibi birden yüzü değişip (Ne dedin?) diye karşısındakine sertçe sorar. Bu sorudan sonra hemen kendisini toplayıp özür diler gibi utangaç gülümser.

- Aksiyonda sert, kırıcı, tehlikelidir. Aksiyondan sonra uzun bir zaman ağır bir hastalıktan yeni kalkmışların yorgun - hatta bitkin- nekahat çağı durgunluğuna kapılır. (Bu hal, iki adım atmamışsa da böyledir.)

- Aslında kin tutmaz. Ama kendisine yapılan bir haksızlığı, haraketi apansız, hiç umulmaz yerde hatırlar. Bu sıralarda, aklından geçen öç alma hırsını çabuk bastıramaz, ya da araya birisi, bir söz, bir hareket, bir iş girmezse, durum gerçekten tehlikeli olabilir.

- Tutkunluk duyduğu işlerde, her direnişi, isterse bu direniş çok haklı, çok hesaplı bir fikir olarak görünsün, düpedüz kendisine hakaret ediliyormuş gibi korkunç bir öfkeye atar Ömer'i... Söz anlamaz. Anlamadığını da hemen belli eder.

-Dünyada, gerçekten bağlandığı iki kişi vardır, biri silâhşör arkadaşı Bilâl Reis, öteki doktor Münir'dir. Bunların en ağır sözlerine kızmaz, güler, fakat sözlerini de kat'iyyen dinlemez. Bu söz dinlememek, katiyen karşı koymak halinde olmaz. Boyun eğmiş gibidir. Sanki gerçekten vazgeçmiş görünür ama, tersine, büsbütün inada bindirmiştir. Bu iki dostuna oyun oynamak fırsatını ele geçirdiğine gizlice sevinir. Bu hal, kararını birkaç kat artırır. Bu sebeple aklına koyduğunu unutacak, bir başka şe-

ye kapılacak kadar zaman geçmedikçe, arkadaşları divaneyi yalnız bırakmamağa çalışırlar.

- Bütün insanlar gibi, Ömer de, hiç değişmez sanılan bu katılaşmış taraflarında yüz seksen derecelik değişmeler göstererek arkadaşlarını bazı bazı şaşırtır da... En büyük şaşırtması, (Dünya yıkılsa bu olmaz) dedikleri yerde olmuş, Ömer, en yakın dostuna ölürken gerçekten çok korkunç bir kancıklık yapmış, düpedüz yalan söyleyerek iftira etmiştir. Bunu ne ölüm korkusu altında yapmıştır, ne de kızdığından, ya da, kendisini kin tutmakta haklı göreceği bir hatırlamadan... Öylece, gene şakacıktan namussuzluk etmiş, namussuz ölmüştür.

Ama kendisine karşı bu inanılmaz, bu anlamsız namussuzluğu yaptığı Bilâl bile işi ciddiye almamış, böyle bir davranışın, Ömer'in kişiliğini değiştireceğini kabul edememiş, arkadaşının hatırasını, sonuna kadar dünyanın en mert insanı olarak saklamış, gerek kendisinden, gerek başkalarından gelen bütün haklı açıklamalara aldırmamıştır.

- Ömer için para sanki hiç dünyada yoktur. Ömründe bir an bile geçim kuşkusuna düşmemiş, hiç kimseden borç istememiş, hiç kimseyle para münasebetine girmemiştir. Nasıl geçindiğini kendisi de pek bilmemekte, üstünde durmamaktadır. Belki de arkadaşları parasızlığını sezerler de, cebine para koyarlar, belki kendisi rahat ister, alır. Belki aylığını bir başka dünyadan gelmiş gibi, zora düşmedikçe harcamadan taşır.

- Hiç bir kişisel ahlâksızlığa kızmaz, hiç bir sapıklığı yadırgamaz. Çünkü hiç birinin üstünde durmaz. Yalnız parti tutumuna karşı gelmeyi bağışlamaz, Partinin düşmanları, partiye karşı olan fikirler, kendisinin de karşı olduğu fikirlerdir. Bunların sık sık değişmesine de hiç şaşmaz. Bu konuda, insanı şaşırtacak kadar rahattır. Takım halinde yaşamıştır ama, kendisine karşı bile disiplin tanımamıştır. Bu disiplinsizliği katiyen serserilik haline getirmez.

- Okuma yazma bildiğine insanı şaşırtacak kadar kalemle, kağıtla kitapla, dergiyle, gazeteyle ilgisi yoktur. Aklında hiç bir şarkı, hiç bir şiir, hatta bir mısra bile tutamaz.

Dans ettiği, folklor oyunları oynadığı, iskambil kağıdına,

tavlaya, dominoya el sürdüğü görülmemiştir. Çiçek, resim sevmez. Arada bir ava çıkar. Balık tutar. Av araçları gayet karışık, bakımsızdır.

Çok yemez, canı hemen hemen hiçbir şey istemez. Bütün yemekleri, hele dostlarının evindeyse çok beğenir, tıka basa yer. Hemen hemen hiç birşey içmez. Çok zorda kalırsa bir bardak bira ile sabahı bulur.

- Fotoğraf çektirmez. Arkadaşlarından resim istemez, veren olursa bunları bir yere atar, orada kesin olarak unutur. Yalnızca iyi tabancaya meraklıdır. Bir arkadaşında iyi bir silâh görse, belindekiyle hemen değiştirir. Çok iyi atar. Bileği çok güçlü olduğundan, attığını kesin olarak, vurmak istediği yerden vurur. Çok uzun zamandan beri hiç boşa atmamıştır. Bununla öğünmez, hiç bir zaman gösterişe atmaz.

- Biricik tutkusu olan tabancaya ve iyi atmaya karşı bile kıskançlığı yoktur.

- Çocukları sever mi, sevmez mi bilinmez. Hiç birini okşamaz ama, bazı bazı okşamak istermiş gibi elini uzattığı olur. Onlara acımaz da... Varlıklarını, çoğu zaman gerçekten farketmez. Çocukluğuna dair hiçbir hatırasını anlattığı görülmemiştir. Öldürdüğü adamlardan söz etmeyi sevmez. Bir başkasının öldürdüğü bir adamdan lâf açarsa, parmağıyla tabanca tetiğine basma işareti ederek, "bakmış olmuyor, temizlemiş" der. Bu "temizleme" lâfında, adam öldürmekle kurduğu ilintinin iç yüzü vardır. Kendi hakkındakilerin öldürülmeleri sanki hiç olmayacak bir şeymiş gibi, bütün ölenler düşmanlardır, bu bakımdan da öldürülmeleri temizliktir.

- Anarşistlerin çoğunluğunda görülen düzen düşmanlığı, büyük adam düşmanlığı, zenginlik düşmanlığı Ömer'de yoktur. Asker okulundan, ordudan aldığı eğitim, içinin içinde, bazı bazı davranışlarına kumanda eden bir disiplin halinde canlanır. Bir ara, orduda neden kalmadığına, neden kalabalıklara komuta etmediğine, insanları kitle halinde öldürmediğine şaşmış, buna sıvanmak ta istemiştir.

- Taşıdığı büyüklük duygusu, normal insanın ölçülerini hiç bir zaman aşmamıştır. Allah tarafından büyük işler yapmağa memur edildiğini hayal etmez. Çünkü hiçbir işi, başından sonu-

na kadar, sürekli olarak düşünmez, tasarlamaz. Bir yerde işe karışacak, kanlı gürültülü birşeyler yapacak, sonrasını "arkadaşlara" bırakacaktır. Onlar iyisini bilirler. Ne yapılacaksa yaparlar.

Duyduğu fizik ve moral yorgunluk, başka türlü düşünmesini zaten önlemektedir.

- Patriyot Ömer, kanlı, gürültülü, karışıklık çağlarının yarattığı bir tiptir. Böyle bir çağa rastlamasa, belki bir tekkede, yarı deli bir derviş olarak yaşar ölürdü, belki Binbaşılıktan emekli olurdu. Belki iyi damacı, öfkeli bir bakkal olarak yaşardı. Fakat hangisi olsa tavuk kesemezliğiyle övünürdü.

- Tek başına barış işine aklı yatıyor. (Önce vurucu olarak kullanmışlar, şimdi barışçı olarak kullanmak istiyorlar.)

- Tekbaşına barış, karaborsadan parti nüfuzuyla para yapmış arkadaşların işine geliyor. Düşmanla barış yapılırsa memleketi yendirmiş olmanın hesaplaşmasından kurtulunacak... Paraları elde tutmanın yüzdesi artıyor. (Buna karşılık memleketi bu savaşa süren, bunca yılda beş altı ateş boyunda döğüştüren arkadaşlar suçlu düşermiş! Buna birtakımı adam sen de, cezalarıdır çeksinler, diyor, birtakımı bunu hiç düşünmüyor bile... Milli zengin yetiştirmek işi, en önde, bunu yaptıran kodamanlara dokunuyor.)

- Kimsin?
- Benim. Ömer!
- Patriyot sen misin? Kim yanındakiler?
- Yakup Cemil...
- Bırak şu rezilleri... Neye geldin?
- Seni almaya...

Kâzım, kısa kısa güldü. Gülüşü her zamankinden daha keyifliydi.

- Atla öyleyse...

Patriyot Ömer, tavandaki delikten önce bacaklarını, sonra gövdesini sallandırdı. Kendisini bıraktı. Ayaklarının ucuna düştü. Yaylandı. Ellerini birbirine vurarak tozlarını silkeledi. Yumruklarını beline dayayıp çevresine baktı. Kâzım sordu:

- Hani tabancan?
- Ne tabancası?
- Silâhsız mı geldin?
- Vuruşacak mıydın?

Sokak üstündeki odadan üstüste kurşun atılmağa başladı. Patlamalardan tabancaların büyük çaplı olduğu anlaşılıyordu. Kâzım'ın elinde parabellumu vardı. Mekanizma kapalı olduğuna göre boş değildi.

- Neye geldin vuruşmayacaktın da?..
- Seni götürmeye...

Kâzım gözlerini kısarak Patriyot Ömer'i tepeden tırnağa süzdü. Önce gözlerinin içi güldü, sonra ağzının iki yanıdan kederli iki çizgi indi.

- Asmak için mi?

- Bilmem!

- Bunu bilmeyince götürmeye gelmek ne demek?

- Neyin nesi diye Cemal'e uğramıştım geçerken... Benim, olup bitenlerden haberim yoktu. İzinizi bulmuşlar. Kunduradan... Vuruşmaya başlamışsınız! Dosta düşmana karşı gündüz ortası ayıptır, git şunu al gel! dedi. Yürüdüm. Arkamdan birini koşturmuş. Silâhı üstünde mi diye... Herifi tersledim. Nerde senin pabuçların?.. Haydi, söyle şunlara uzatmasınlar... Gâvur zaptiyeyi haklamışsınız elverir! Ne istediniz bizim Arap oğlundan...

- Mahmut Şevket Paşa'dan mı? Hiiiç... Nazım Paşa'ya karşı bir Paşa lâzımdı. Baktım ortada paşaya benzer bir o var!

- Mundar gitti herif desene... Haydi, topla şunları da gidelim!

- Dur yahu! O kadar kolay mı? Ne diyeceğim heriflere?.. Patriyot geldi, buyrun, asılmaya mı?

- İkidir ediyorsun bu lâfı?.. Asılmak hiç mi yazılı değildi hartada?

- Mahmut Şevket Paşa'yı öldürmenize aklım erer, bir seneden beri bizde hesabı... Çoluğu çocuğu öldürmek neyin nesi? Kurtuluş umudu var mı kimseyi tutsanız...

- Bizim Çerkesoğlu... Bununla mı vurmuş?..

- Bilmem!

- Geliyor mu bizimle...

- Geliyor sanırım!

- Neden vurmaz bu herif kendisini... Kurtuluş yok, demedin mi?

- Dedim.

- Kendini vur bari, deseydin...

Patriyot Ömer duymazdan geldi.

- Nerde, Mümtaz?

- Karılara bakıyor. Pencereler, balkonlar karı dolu...

Patriyot'un silahsız olduğunu ilk defa farkederek gözleri-

ni faltaşı gibi açtı:

- Nerde senin tabancan...

- Yok...

- Yok mu? Atıyorsun!

Patriyot Ömer'in yüzü değişti birden:

- Atıyorsun ne demek?

- Eğleniyorsun benimle diyecektim.

- Yukardayken tabancam elimde miydi?

- Bilmem!

- Silâhlı olup olmadığımı yukarda farketmekti hüner...

- Al şunu... Ne olur ne olmaz!

- Senin yedeği neden vermiyorsun?

- Benim yedek mi? Lâzım olmaz mı bana?

- Haklısın. Olur belki...

- Aklın kesiyor mu geceyi tutacağına?..

Kâzım, silâh seslerine kulak verdi. Birden dalgınlaşmıştı. Dalgınlaşmış değil, yorulmuştu apansız... Parabellumu tutan kolu gevşeyip uzamıştı. Patriyot Ömer, saatine baktı.

- Cemal olmasa belki derim ama, Cemal'in pençesinden kolay çıkılmaz. Daha yıl var akşama... Sokak başlarını tuttular bütün... Yemin etti, teslim olmazsan top kullanacak...

- Beyoğlu'nun göbeğinde mi?

- Dinler mi, Beyoğlu, meyoğlu...

- Sahi dinlemez.

Eski bir dostu sevgiyle hatırlamış gibi güldü kıs kıs:

- Sen dur da arkadaşlarla konuşayım!

- Gelsinler mi yukardakiler...

Kâzım omuzunu silkip yürüdü. Kapıda biraz durakladı. Elini kaldırıp silâhına baktı. Ömründe ilk defa Parabellum görüyormuş gibi gözlerini şaşkınlıkla kırıştırdı. Önce atacak bir yer aradı. Bu araştırmasıyle cigarasını bastırmak isteyen terbiyeli bir çocuğa benzemişti. Hop diye keyifli bir ses çıkararak tabancayı yatağın ortasına attı. Patriyot Ömer'e kurnaz kurnaz göz kırpıp çıktı.

Tavandaki delikten önce Yakup Cemil atlamıştı. Yüzü bembeyazdı. Üstüste yutkunuyor, dudaklarını yalıyordu ama, silâhı tutan eli hiç titremiyordu. Odaya çepeçevre baktı. Eşyayı

seçemediği, seçmeğe de çalışmadığı belliydi. Durdu. Ayaklarının burnuna basarak yürüdü. Gözleri yatağın ortasındaki parabellumda durdu. Biraz kırpıştı. Ayaklarının burnuna basarak yürüdü. Silahı çekinerek aldı. Namluyu kokladı. Yüzü keyifle yayıldı. Sol yanağındaki seyirme birden artıp sıklaşmıştı.

- Bununla mı vurmuş komiseri?

- Kim?

Kâzım eşikte durdu, Yakup Cemil'e, ne var, ne yok anlamına göz kırptı.

- Casus kovalıyor musun gene Yakup?

- Ne casusu?

- Ne casusu olur. Kara derili casus...

Yakup, ilk Trablus'ta evhamlanıp öldürdüğü zenci Teğmeni söylüyordu. Yakup Cemil suratını astı:

- Casus değil miydi Arapoğlu?

- Bunu, herifi boşuboşuna yemeden önce sormak gerekti.

- Sen de Mahmut Şevket Paşa'yı vurdun! Casus muydu?

- Bu iş ona benzemez?

- Neden benzemezmiş!..

- Şundan ki tosunum! Sen silâh arkadaşını keyfi vurdun, rütben arttı. Ben Mahmut Şevket Paşa'yı vurdum, asılmağa gidiyorum! İşin benzemeyen yanı bu... Aklın pek ermedi görüyorum! Zorlama boşuna... Aklı erenin 99'uncu Bölükte ne işi var!

Teşkilât-ı Mahsusa'nın İttihat ve Terakki Partisi'ndeki adı 99'uncu Bölüktü.

- Patriyot da bizim bölükten... Onun da mı aklı ermiyor?

- Neden Patriyot'u soruyorsun da Süleyman Askerî'yi, Kuşçu Eşref'i, Sapancalı Hakkı'yı filan sormuyorsun?

Patriyot'a gülümsedi:

- Haydi gidelim!

Döneceği zaman durdu:

- Al onu Cemil... Benden sana armağan olsun! Güven istediğin kadar... Tutukluk, mutukluk bilmez! Değme Filinta'ya değişmem!

Yakup Cemil, Parabellumu, pencereye tutup ışıldattı. Somurtkanlığı hemen geçmiş, yüzüne, oyuncak verilmiş çocuk sevinci gelmişti:

- Çok yaşa Çerkesoğlu! Arkadaşsın vesselâm! Çok yaşa!..

Yakup Cemil, bu sözü, askerle çevrilmiş Pire Mehmet Sokağı, ... günü, ... saatte söylüyordu. Çerkes Kâzım, birisi damat Salih Paşa olan ..... arkadaşıyla, ... gün sonra sabaha karşı ..... yerde asıldı.

- Yüzbaşı Çerkes Kâzım. İzmit Çerkeslerinden. Kaymakamlıklarda bulunmuş bir zatın oğludur. Piyade Yüzbaşısı olarak şarkta bulunmuş, Balkan Harbi'nde yaralanmış, büyük adam olmak istiyor.

- Hacı Nazmi Paşazade şoför Abdurrahman (Makine Mühendisi) Babasına yapılan haksızlıktan kızgın.

- Kaymakam Zeki Bey - Polis Şube Müdürlerinden Muhip Bey - Damat Şerif Paşa (Boş herif)

- Çerkes Ziya - Kardeşi Hakkı - Bahriye Zabitliğinden kovulmuş Şevki, (Kabadayı) - Küçükmustafapaşa'lı Hukuktan Nazmi - Ferik Riza Paşa oğlu Teğmen Mehmet Ali - Şoför yardımcısı Kâmil - Yakalanmış olan Topal Tevfik.

Mahmut Şevket Paşa öldürülünce, Kâzım, Mehmet Ali, Hakkı Piremehmet sokağındaki Komite Merkezi'nden çıkacaklar, tekbir getirerek Babıaliye yürüyeceklerdi.

Halâskâran Grubu

Bir grubun başında Arnavut Yüzbaşı Tayyar Bey dağa çıkmıştı. Abdülhamit devrinde nüfuzlu heriflere dayanarak hızla yükselen subayların rütbeleri indirilmişti. Tasfiye-i rütbe Komisyonu kararıyle, bunlar, Anadolu'nun, Rumeli'nin şurasına burasına sürülmüşlerdi. Bunlar aralarında Halâskâran denilen bir birlik meydana getirdiler.

31 Mart'ta kurulan Harp Divanı'nda savcılık yapmış, gericileri korumuş olan Topçu Mirliva Ferit Paşa, Berlin Sefareti Ataşemiliterliğinde, Genel Jandarma Komutanlığı'nda Kurmay Mirliva Nazif Paşa...

Harp Okulu Komutanı Vehip Bey, bazı genç subayları Hürriyet-i Ebediye tepesinde toplayıp Halâskâran'a karşı bağlılık andı içirdi.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası.

Bütün gayrı memnun askerlerle sivil muhalifleri, hiçbir prensibe bağlı olmamak, gericiliği tutmak ve sadece yıkıp kapıyı ele geçirmek amacıyle birleştirmişti. Bunlara, ittihatçıları küçük gören ortalama aristokratlar, saray mensupları, bilhassa damatların bir takımı, eski vezirlerle, bunların yakınları, eski elçiler ve yakınları, eskiden saraya çatmış imtiyazlı Kürtlerle arnavutlar, azınlık murabahacılarla, sarayla ve saraylılarla iş yapmağa alışık Banker ve Sarraflarla bazı büyük esnaf... Mahmut Şevket'in öldürülmesinde, bu karmakarışık muhalefet kadar, ittihatçıların bir kanadı da sorumludur. Kürt Damat Şerif Paşa, İttihat ve Terakki'nin Pangaltı Şubesi Başkanı.

İttihat Terakki'nin gizli tamimi, halkı hükümete karşı ihtilâle kışkırtıyor. İttihatçı kulüpler kapatılsın, bütün kâğıtlarına el konsun

15 Kânunsanî 1913. Kapatılma Tamimi.

Babıali Baskını'ndan 4 ay sonra...

Kuşçu Eşref'in Gerilla takımından Patriyot Ömer (Mümtaz, sabahleyin uyandırıyor. Enver yalnız başına İstanbul'a gitti. Davran! Vapurla Sarayburnu'na çıkıyorlar beşyüz kişiyle.)

Harbiye Nezareti Sıhhiye Dairesi Reisi İsmail Besim, Teftiş Komisyonu Reisi Lambeki Paşa, Doktor Süleyman Osman Bey.

Paşa'ya beş kurşun değmişti. Biri sağ yanağını delip gözünü çıkarmış.

Atlı asker, polis ve jandarma devriyeleri sokak başlarını tutmuştu. İstanbul kapıları, liman abluka altındaydı.

Solunda Seryaver Eşref, karşısında İbrahim, şoförün yanında Kâzımağa oturuyordu.

Yıkık bir duvarın üstüne çıkmış bir adam kendilerine doğru, tabancası ile ateş ediyordu. Tamir edilen otomobilin üstünden diğer biri, sarı pardösülü biri de kurşun yağdırıyordu. Kâzımağa, şoförün yanından, Eşref indiği yerden ateşe başlamışlardı. Tamir edilen otomobilin içinden de ateş ediliyordu. Sarı pardösülü, tabancasına kurşun sürüp yaralanıp devrilen Kâzımağa'ya ateş etmeye devam ediyordu.

- Sarı pardösülü Ziya,

- Duvarın üstünde ateş eden, otomobile yetişemeyen Topal Tevfik. Gedikpaşa'ya doğru kaçıyor, Çakırağa hanına girip kenefe saklanıyor. Bir kadın, polise haber veriyor.

Merkez Komutanlığı'na getiriliyor, Üsküdar'lı Kâmile Hanım'la yüzleştiriliyor. İş işten geçti, diye arkadaşlarının kim olduğunu söylüyor.

Hürriyet ve İtilâf Partisi

Prens Sabahattin, Gümülcüneli İsmail Hakkı, (Yüzelliliklerden) Damat Salih, Sabık Kısm-ı Siyasi Müdürü Muhip, Gelenbevi Sultanisi Mubassırlarından Abdullah Safa, Miralay Fuat Beyler, ateş edenlerden Çerkes Ziya Azmi, Bahriyeli Şevki, Topal Tevfik, bir de Abdurrahman, Topal Tevfik müstesna ötekiler Taşkasap yoluyla Topkapu'ya, Kâğıthane'den Şişli'ye çıktılar.

Otomobil ertesi gün bulundu. Şoför yardımcısı Cevat da yakalandı.

Paşa'nın katlinden birkaç saat sonra, Polis, Kısmı Siyasi Müdürü Muhip ve Mubassır Abdullah Safa'yı, Miralay Fuat'ı yakaladı. Muhalefet Partisinin "Halk Kitlesi"ni teşkil eden geçmişli yüzlerce serseri içeriye tıkılmıştı.

Suikast'ın ertesi günü damat Salih Paşa nezaketle muhafızlığa getiriliyor. (Salih Paşa'ya vurmak, saray çevresinin muhalefetini söndürmek için.)

Paşazade Abdurrahman, Galatasaray'da okuyor. Babası, Yunan Savaşı'ndaki arkadaşları terfi edilmeden yeni rütbesinin nişanlarını takmakla meşhur. -Manastır'da Ordu Erzak Komisyonu Reisi iken hırsızlıkları arttırma eğiliminde.

Manastır Askeri İdadisi Müdürü Vehip Bey, Vehip Paşayla o zaman her nedense araları açıldı. Müftü, ittihatçıları padişaha gammazlamak istedi. Fakat Hacı Nazmi buna yanaşmadıysa da, padişaha çıkarsa kendisine yardım edeceğini vadetti. Müftü padişaha çıktı. Telgrafla Alay Komutanı Çerkes Hacı Nazmi çağrıldı. Mirlivalığa yükseltildi. Rumeli'nde dağa çıkan Niyazi'nin kovalanmasına memur edilmişti. Meşrutiyetten sonra İttihat Terakki Pangaltı şubesi reisi olmuştu.

Manastır'da Alay Müftüsü. Dönüşte, Müftüyü Selânik'te Patriyot Ömer vurdu. Nazmi Bey'in yanına ittihatçı Yüzbaşı Zinnun katıldı. Sözde Niyazi'yi kovalıyor ama, boş veriyordu. Resne'de bir zaman ayak sürümüştü.

Hürriyet olunca hakarete uğramış, Mirlivalığı alınıp Yemen'e sürülmüştü. 31 Mart'ta Vehip Paşa'nın zoruyla Saray Hafiyesi olarak Harp Divanı'na çıkarıldı. Askerlikten kovuldu. Oğlu babasının öcünü almak için bu işe karıştırılmıştı.

Boş herif, Abdülhamit zamanında Şurayıdevlet Reisliği ve Dış İşleri Bakanlığı yapan Kürt Sait Paşa'nın oğluydu. Boş herif, Stokholm Sefirliği yapmış bir askerdi.

Mahmut Şevket Paşa 11 Haziran 1913 Çarşamba günü, sabahı zevali saat 11'de, yanında Seryaveri Eşref ve Yaver İbrahim Beyler ve uşağı Kâzımağa olduğu halde, Babıali'ye gitmek üzere otomobile bindi. Tramvayın Divanyolu'na çıkacağı yerde yol tamir edilmekte olduğundan daralıyordu. Bir de saraylı hanım cenazesi peydahlandı. Cenaze tekbirlerle geliyordu. Eminbey Mahallesine giden yol üstündeki çeşmenin sağında tamir ediliyor gibi durdurulan otomobilde, üç saatten beri iki kişi bekliyordu. İki kişi de yerde peydahlandı. Dört kişi Paşa'nın arabasına kurşun sıkmağa başladılar. Kurşunlardan biri Paşanın sağ yanağına isabet etti. Eşref Bey telâşla dışarı fırladı. İbrahim Bey, ilk kurşunlarda ölmüştü. Kâzımağa da dışarı uğramış, silâh atmağa başlamıştı. Canilerden biri elini otomobile uzatarak üç kurşun daha sıktı. Şoföre kurşun isabet etmemişti. Bu son atan herif, otomobile atlayıp arkadaşlarıyla beraber savuştu.

Paşa, geriye, Harbiye Nezaretine götürüldü. Şurayı askeri Dairesi'ne çıkarıldı. Son mermi sağ şakağını delerek beynini tahrip etmişti. Yarım saat sonra öldü.

Daha önce, İstanbul Muhafızı Miralay Cemal Bey (Cemal Paşa) suikasti haber vermiş, ya yol değiştirmesini, ya da sıkı tedbir alınmasını istemişti. Paşa bunlara kulak asmadı.

- Başyaver Süvari - Otomobil Topkapı üzerinden Kâğıthane'den Şişli'ye gidiyor. Abdurrahman Vefa'daki evine gidip ordan Haydarpaşa'ya İzmit Trenine biniyor, Tütünçifliği'nde iniyor, sandalla Karamürsel'e geçiyor. Balye madenlerinde bir

müddet çalışıp Avrupa'ya kaçıyor.

- Hakkı yakalanıyor. Topal Tevfik yakalanıyor. Çamaşır almak bahanesiyle komite merkezine gidiyor. Dikkati çekiyor. Merkez Kumandanı Japon Refet, Polis Müdürü Azmi, içeri girmek isteyen Muhafızlık Yaveri Hilmi, daha kapıda vuruluyor. Merkez komiserlerinden Samuel Efendi bacağından vuruldu. Damdan delmişler. Müsademe etmişler. Kuşçubaşı Eşref, Sami, Mümtaz. İçerdeki müsademede Teğmen Mehmet Ali yaralanıp teslim oluyor. Pehlivan Yüzbaşı Kâzım ve Kâzım Bey'ler adalete teslim edilecekler ve hakaret görmeyecekler.

Remzi Paşa Başkanlığındaki Harp Divanı.

Tunuslu Hayrettin Paşa oğlu, Münire Sultan zevci Damat Salih Paşa.

Tüfekçi Matlı Arnavut Mustafa ile Çerkes Ziya'nın ağabeysi Fehimpaşalı meşhur külhanbey Çerkes Arif Bey vuruştular. Matlı, Arif Bey'i öldürdü. Arif'in kardeşi 13 yaşında Ziya, Matlı'yı mahkemede vurdu. Müebbet hapse çevrilen idam cezasıyle Sinop'a gitti.

Çerkes Kâzım: Yüzbaşılıktan kovulmuştu. Babıali Baskını sonunda yeniden savaşa karar veren ittihatçılar, siyasi düşmanlarını savaştan faydalanarak temizlemeye karar vermişlerdi. İzmit'te köyünde oturan Yüzbaşı Nazım'ı da, İzmit Merkez Kumandanı, cepheye gitmesi için sıkıştırıyordu. Kovulması, cepheye gitmemektendi. Cemal Bey (Paşa) herifi harp divanına vermiş, askerlikten kovdurmuştu. Hürriyetten önce ittihatçıydı. Askerlikten istifa eden Arap Şevki, Lüksemburg kahvesinde bilardo oynayan gençleri seyrediyordu. Birgün anlaşmışlardı.

Para lâzımdı. Pertev Tevfik Bey'in geldiğini birgün Kâzım, Şevki'ye müjdeledi. Kimdir diye soran Şevki'ye, Boş herifin özel kâtibi, dedi.

Rahmi, Fehmi, Mustafa, Vasfi Efendilerden meydana gelen bir komite, her şeyi, daha önce hükümete haber vermiş, yalnız suikastın nerede, ne zaman yapılacağını öğrenememişti.

Boş herifin kâtibi Tevfik Pertev, Glavati Sokağı'nda bir eve yerleşmişti. 750 lira veriyordu. Hemen adama bir silâh bulunacaktı.

Muhip'le Kâzım Bükreş'e gittiler. Eski Dahiliye Nazırı Reşit Bey'i bulacaklardı. Reşit Bey, Paris'e gitmişti. Döndüler. İstanbul'da hükümet şüphelenmiş, bazı muhalifleri göz hapsine almıştı.

Sabahattin, Gümülcine'li İsmail Hakkı, Pertev Tevfik savuşmuşlar, Glavati Sokağı'ndaki evin yerini Pire Mehmet Sokağı'ndaki 1 numaralı ev almıştı.

Topal Tevfik, Çerkes Ziya, Nazmi, Hakkı, Ragıp Kemal, Paşozlu Abdurrahman yemin etmişlerdi.

Hakkı yakalanınca, ayakkabı almak bahanesiyle Pire Mehmet Sokağı'na gitmek istemiş, iz bulacağını uman polis razı olmuş, Hakkı eve gidip yakalandığını arkadaşlarına haber vermişti.

Vak'adan 48 saat sonra, Pire Mehmet Sokağı çevrilmişti. Çeviren kuvvetlere Muhafızlık Yaveri Sulhi, Babıali Jandarma Muhafız Subaylarından Jandarma Yüzbaşısı Resneli Mehmet Ali, Polis Müdüriyeti Merkez memurlarından Samuel Efendi komuta ediyordu.

1 numaralı ev, bir İngiliz tebeası kadının işlettiği kumarhaneydi.

İlk müsademe tam bir saat sürüyor.

- Kuşçu Eşref, kardeşi Sami, Mümtaz, Yakup Cemil, Topçu İhsan, bir otomobille Pire Mehmet Sokağı'na getirilir.

Mümtaz ve arkadaşları damdan giriyorlar. Kâzım'a, teslim olmasını Mümtaz söylüyor, diyor Nizamettin* 8 Haziran'ı 9 Haziran'a (21 Haziran'ı 22 Haziran'a) bağlayan Salı gecesi sabaha karşı uyandırıldılar. Sizi Harp Divanı istiyor dediler. İnandılar. Üç otomobile doldurulduldular. Birinci otomobilde Kâzım, Bahriyeli Şevki, Abdullah Safa, Muhip, ikincide Topal Tevfik, Çerkes Ziya, Kemal Hakkı, Mehmet Ali, üçüncüde, Damat Salih Paşa, Miralay Çerkes Fuat Bey vardı. Ellerine kelepçe vurulmuştu.

Otomobiller, Mercan Kapısı'ndan Harbiye Nezareti avlusuna girdiler. Merkez Kumandanlığının önüne gelmişlerdi. Kelepçeler çözüldü burada... Divanıharp Reisi Miralay Remzi, Savcı Bedri, Merkez Kumandanı Çabuk Refet, Polis Müdürü Azmi, ayakta bekliyorlardı. İstanbul Muhafızı Yarbay Cemal yan odada oturuyordu. Reis, elindeki Padişah Fermanı'nı Sav-

(*) Bkz. Nizamettin Nazif Tepedelenli-Komitacılar ...?(c.y.))

cı'ya verdi. Okuttu: Bir vasiyetiniz varsa yazın veya söyleyin! Kimi birşeyler mırıldandı, Miralay Fuat birkaç satır yazdı. Ak gömlekler giydirilip, göğüslere yaftalar, kancalı iğnelerle ilişti-rildi. İmam duaları uzatınca, Bedri Bey, kısa kes, diye sıkıştırdı. Herkes birşey söyledi veya söylemedi. Asıldı, öldü. 12 mahkûmun asılması bir saat sürmüştü.

Beyoğlu'nda, Ağacamii arkasında Pire Mehmet Sokağı Topal Tevfik'in tabancası, saklandığı kenefin kuburunda bulun-muştur.

Pire Mehmet Sokağı'nda Mümtaz Süvari Yüzbaşıydı.

- Mümtaz, Süvari Binbaşısı.
- Yakup Cemil
- Kuşçubaşı Eşref
- Sami
- Sapancalı Hakkı
- Yenibahçeli Şükrü
- Yenibahçeli Nail
- Kara Kemal
- Rıza Trabzon Topçu Binbaşısı
- Topçu İhsan
- Cemal, Trabzon Valisi
- Tahsin, Erzurum Valisi
- Doktor Nazım
- Doktor Bahaettin Şakir - Son Osmanlı mebuslarından
- Fuat Sabit Doktor
- Ömer Naci
- Çerkes Reşit Yzb.
- Kâzım Köprülü'lü
- Van Jandarma Kumandanı
- Nuri Bey - Enver Paşa'nın kardeşi
- Halil Bey Amcası
- Aziz Çorum - Süvari Kaymakamı
- Ziya Çerkes Piyade Subayı
- Eyüp Sabri
- Cemalettin Sıralı - Bosna Müftüsü
- Zinnun Debreli
- Hamdullah Suphi Tanrıöver
- Ziya Gökalp
- Şeyh Sünusi
- Şatvan
- Ruşeni Bey
- Tevfik
- Ethem Kardeşler
- İhsan Bey İnzibat Subayı
- Ahmet Emin Yalman
- Süleyman Askeri - Mümtaz Kurmay Yzb.
- Hayri Beylerbeyi - Piyade Yüzbaşısı
- Halit Cavit Filibe
- Lütfü Mitralyöz Bölüğü Yüzbaşısı
- Sadık Şehremini Piyade Üstteğmeni
- Avni Harput Süvari Yüzbaşısı
- Doktor Hasan Rıza Eğin
- Nihat Sezai, Dr. Top. Mirlivaoğlu
- Küçük Arslan Sıhhiye memuru
- Kasım Bağdat - İstihkâm Yüzbaşısı
- Nuri Jandarma Yüzbaşısı - Süleyman Askeri'nin enistesi
- Muhtar Üsküdar Yüzbaşısı
- Rasuhi, Piyade Subayı (Atatürk'ün Yaveri.)
- Fuat Fazlı Tarla
- Şevki Piyade Subayı
- Rıza Trabzon Mümtaz Kolağası
- Nuri Dağıstan (Milli Mücadelede General olmuştur.)
- Şerif Kurmay Yüzbaşısı
- Hüsamettin Eyüp - Süvari Yarbayı
- Ali Rıza Kırkkilise - Piyade Yzb.
- Jandarma K. Hayrettin
- Celal Töverkop - Sobranya'da mebus
- Abdurrahman Nafiz Akhisar. G.K. Bşk.
- Osman Kaptan Rizeli
- Emin Âli
- Sudi Lâzistan (Eski merkez memuru)
- Şakir Kesebir (İktisat Bakanı)
- Asım Binbaşı (galiba Kel Asım?)
- Memduh Şevket (CHP Gen. Sekreteri)
- Cemal Ferit (Mebus)
- Halit Yüzbaşı (Deli Halit Paşa)
- Ethem Basri Yzb.
- Abdülhamit Bey
- Ali Kel (Çetinkaya)
- Miralay Cevat Kızanlıklı
- Nevzat. İnzibat Yzb
- Murat. Divanıharp Bşk. Nafiz Yaveri
- Bedri. İstanbul Polis Müdürü
- Azmi. İstanbul Polis Müdürü
- Yahya Kaptan
- Topal Osman
- Kâhya Trabzon

Vay başıma!... Şimdi iman ettim! Bu herif sezinti sınırını çoktan aştı da, keramet mertebesine ayak bastı.

- Kim yahu! Haydar Baba mı?

- Bizim oranın Gül Camisi'ne gelir cumaları... Kör Hoca derler. Kimleri hey gözleri çıkasıcalar... Evet fıkaranın gözleri az biraz perdeliyse de, sopasını kataraktan seğirtir ki değme açıkgöz adımına adım uyduramaz!

- Ne dediydi ki Gül Camisi'nin Kör Hocası?... Deprem olacak mı dediydi?

- Açıklar mı kurban olduğum... Değinir geçer de, ârif olanlaradır bu sözüm! Sezenler sezmeyenleri uyarsın deyip keser!...

- Ne dediydi?

- Bu gidişatlarımız hayır getirmez! Dünyayı sahipsiz belleyen yanılır dediydi. Tepeden inse gerektir, başkaca, dipten ırgalansa gerektir. Belirtiler belirmiştir, ışmarlar çekilmiştir. Ne mutludur görüp anlayana. Hey vah eşek gelip eşek gidecekleri-mize dediydi!... Hayır büyük kıyamet yok! Küçük kıyamettir, giden gidecektir, deyip kestiydi. Karayı batırmış kurban olduğum koca tanrı bu kez beğim!...

- Yok deprem meprem... Millet her gün her gün ağlamaya ve döğünerekten yakasını yırtmaya.

- Yok mu essahtan?... Hocaya bakarsan olacaktı yüzde yüz... Olacaktı ya neden olmadı? Şundan ki... nice nice olanları olmadan bilmekte bizim aksak hocamız!... Geçende, atıyla yardan uçan Yüzbaşı subayımızın uçacağını bildi bir hafta öncesinden...

- Deme!

- Bildi ki... Yakası sırmalılardan ve de beli palaskalılardan biri uçacaktır ve de boynu altında kalacaktır diyerekten bildi. Başkaca sıcakların bastırıp cana kıyacağını bildi.

- Temmuz ayının sıcaklarını öyle mi? Tamam, şimdi inandım!

- Aman Murat Bey'im, şakanın sırası değil!... Başkaca Ağrı Dağı işini bildi, nice zaman öncesinden... Kürt baş kaldırsa gerektir ve de Acemle Türkün arası açılsa gerektir dedi. Dahası, Efgan Kralı olacak derbederin tahtını tacını yıkacağını bildi bir

ay evelinden... Bunca yıllık deniz kaptanının serhoşlukla denize tekerlenip, yüzgeçliği balıktan iyi bilirken boğulacağını bildi. Osmanlı'nın taht kenti İstanbul'a Sultan Süleyman'dan buyana çekirge uğramazken ve de kitabın kavlince, İzmit'ten bu yana kat'iyyen geçemezken çekirge üşüp dükkânlara dolacağını bildi ki bildiğimiz uğursuzluk belirtisidir ve de bildiğimiz kıtlık belirtisidir. Ortalıkta bir Eyüp tramvayı lâfı var ya... Hiç kulak asma sakın Murat Beyim, bizim hoca, Eyüb'e tramvay varabilemez diye kesip attı. Bu lâf duyulduğu gün...

- Neden?

- Şeytan arabasıdır, atsız, katırsız çekilip gitmektedir. Kabul etmez Eyüp Sultan Efendimiz! Toprağına bastırmaz dediydi. Ya hepsi bir yana, geçen ayın kasırgasını üç gün öncesinden bildirmesini ne yapalım? Nerden kopacak, nasıl kopacak, neyi süpürüp götürecek, bir bir anlattı.

- Desene bizim Rasathaneden yaman!...

- Bizim rasathane dediğin nedir oh Murat Bey'im? Başka yerin hocası mı?

- Evet, Fatin Hoca... Kandilli Camisinin hocası...

- Derinden midir gerçekten... Deprem haberi ondan mı geldi?

- Olduktan sonra mı? Olduktan sonrasını babam da bilir! Hüner olmadan öncesini bilmek... Derin değil öyleyse... Hayır, benim paramla bakır onluk etmez, Kandilli'nin hocası... -İçini çekti: -Demek sonunda telleri direkleri inleterekten sürüp geldi deprem telgrafımız...

- Yok canım! Telgraf Batum'dan...

PATRİYOT ÖMER'İN NOTLARI

Arnavutluk

Arnavutluk'ta, her evde Piştov, Bardenka, Martin, Manliker, pek azında Mavzer.

Arnavutluk'ta, (Dokakin Kanunu) kan gütme kanunu. Kasabada silâh taşınmaz. Kasaba dışında silâhsız gezilmez.

Beyaz don üstüne beyaz fistan, mintan. Mintan üstüne Coba denilen kolsuz, kara bir cepken.

Sevicilik almış yürümüştü. Erkekler de oğlancı...

Mayasız mısır ekmeği... Kaloni dedikleri kıymalı, üzümlü, şekerli pilâv.

Tiran'ın etrafı zeytinlik.

Kumbi ırmağı,

Kiracı atlarıyla geçilen keçiyolları. İşkodra'ya giden yol bu.

Ohri gölü, Şar dağları.

Resne kasabası, Resne gölü kıyısında.

Sürek avı, yaban domuzu, Karaca!

Abdi Bey'in Kamga çiftliği...

Vişne şarabı...

Askerlik 20 yıldı. ilk 6 yılı nizamiye, 8 yılı redif, geri kalanı mustahfazdı. Nizamiye'nin 4 yılı muvazzaf, 2 yılı ihtiyat. Dört yıl sonra tezkere...

Redîfle müstahfazlar muayyenli, muayyensiz diye ayrılırlardı.

Asker vermeyen, saraya Arnavut muhafız veren kasabalar. Beyler tarafından idare edilir.

Maaşlar, iki-üç ayda bir verilirdi.

Gazeteler:

Terakki, Osmanlı, Kanun-u Esasi, Jöntürk. Süleyman Paşa okulu.

Yenicami'deki şemsiyeci dükkânı.

Bomba atıldığı gün mektep yukardan aşağı aranmış.

Herkes mesuliyetten korkuyor. Vazife lâstik top olmuş, elden ele atılıyor, bir kördöğüşü. Her taraf hafiye dolu. En küçüğü Padişah'la telgraflaşıyor.

(Üçü yerinde, bir vuruk.) Yani, üçü kurşunu yer yemez gebermiş, biri yaralı, filan adam gaip...

Casuslar, ağızlarına kâğıt sokulu bulunur.

Bir Binbaşı tayinatıyla beraber 1300 Guruş maaş alıyor. Aylık değil. Çünkü aylık muntazam verilir. Maaş, geçinme zarzor denecek derecede, bağırdıkça parça parça...

Para yerine senet verilir. Sarrafa kırdırılır.

Vehip Paşa'nın nutkundan:

Yaşasın Manastır kahramanları, yaşasın Ohri fedaileri, yaşasın İzmir Fırkası arslanları, yaşasın vatan, yaşasın millet! Yaşasın hürriyet, yaşasın ordu... Ey vatandaşlar! Ya Kanun-u Esasî, ya ölüm!

Makedonya

Üsküp çevresi.

Sekizinci Şube,

31 Numara.

- Tabur çadırlarda oturuyor
- Zaptiyelere yardımcı olarak çete takibi 20-30 askerle beraber
- Bir köyde askere boza ikram ettiler.
- Dereleri asker sırtında geçmek...
- Dimka köyü. Muhtar=Kocabaş
- Koyun besleyen Ulah köyü. (Romen asıllı)
- Köy mektebinde oturma.
- Yuvan adında çete reisi.
- Müslümanlar da Türkçe bilmiyorlar, Bulgarca konuşuyorlar.
- Köy fırınından ekmek alırken, ekmek miktarına göre çete var deniyor.
- *Askerler çok tütün içerler Beherine her hafta yarımşar* okkadan tütün.
- Ormanda avcıya yayılıp ilerleme.
- Çetecilerde bombalar da var. Manliker tüfekleri var.
- Çete yedi kişi hep öldürüldü. Çobana koyun alımına gidenler, çoban da öldürüldü. Bizden bir neferle bir köy bekçisi

öldü.

- Sazan, yayın balıkları (Varole ırmağında)
- Neferler çete takibinden dönerken havaya silâh atarlar.
- Avusturya - Macaristan sınırı.
- Sandanski=çeteci. Bulgaristan'ın güneyinde. Rodop dağlarında santralist.
- Uzun boylu, kısa sakallı.
- Çeteci aramak, Lubnica, sonra Hoşan.
- Vardar Yenicesi gölünde, sazlıklarda çeteci aramak. Altı düz kayıklarla.

Jandarmalar, mükemmel İtalyan çuhasından elbise, gıcır gıcır çizmeler. Sırmalar. Karakollar fevkalâde. Candarma ile asker arasında geçimsizlik başladı.

Candarmayı yola koymak için Siroz Fransızlara, Drama İngilizlere, Kosva Avusturyalılara, Manastır İtalyanlara, Selânik Ruslara.

Çobanlar, köy bekçileri eşkiya rehberleri.

Vaskal denilen mektep hocaları.

Metropolit'ler.

Ahali soyulup sovana çevriliyor.

Virhovist'ler, Santralist'ler, Sandanski, Sarafof, Garvanof, Pomice. Bunlar da birbirleriyle boğuşuyorlar.

Romen'ler, Bulgar'lar, Sırp'lar, Ulah'lar, Müslüman'lar boğuşuyor. Her taraf yangın, soygun, kan, korku. İş, ticaret durmuş.

Asker çıplak, başında bir sivri keçe külâh, ayazda pusu bekler. Kaputsuz, ayakta çarık parça parça... Ne talim, ne inzibat... Redif hangisi Nizamiye hangisi belirsiz...

Boğaz tokluğuna eşkiya kovalamak.

Kesesinden çarık alamayan yalınayak

Telgraflar gider gelir, insan telgrafa boğulur.

Kumandan uykusuz, zabit uykusuz. Çete çıkarmak imkânsız.

Candarmasız köy basılmaz, adam dövülmez.

Eşkiya kaçırmak, tokat atmaktan mahkemelerde sürünülür.

Eşkıya vurulur, gene mahkemede sürünürsünüz. Yakala-

nır gene öyle...

Ekmeğin okkası yüz para... Çünkü çiftler bozulmuş, her yerde harp hali. Herkes asker kesilmiş, pusu yerleri malûm, nerede yatılacak, nereden geçilecek bilinmek lâzım.

Atılan bir silâhın sesinden o silâh, Manhiter mi, Keller mi, Grav mı, Rövelver mi, ata değdi mi, değmedi mi biliyorlar.

İttihatçılığa nasıl girilirdi?

10 kişi 1906'da, (Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ni kuruyorlar.) Talat Bey, Kâzım Nami, Bursalı Tahir, Fransızca muallimi Naki, Mithat Şükrü, Rahmi, Hakkı Suha, Ömer Naci, İsmail Canbolat, Edip Servet.

Hey'et-i Âliye: Üç kişi. Talat, İsmail Canbolat, Rahmi. Niyet: Abdülhamit idaresini devirmek, memlekete meşrutiyet sistemi içinde hürriyet vermek, vatandaşlar arasında fark gözetmemek.

Üç kişilik gruplar halinde teşkilâtlanılıyordu.

1906'da, Hoca Mehmet Efendi adıyla, sarıklı olarak Doktor Nazım geldi. İttihat Terakki Cemiyeti'nin mümessili. Bu gelince, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, Osmanlı İttihat Terakki Cemiyeti adını alıyor, Paris dış merkez, Selânik iç merkez sayılıyor. Heyet-i Âliye, Hey'et-i Merkeziye oluyordu.

Erkân-ı Harbiye Binbaşısı Enver, Üsküp'ten gelen Necip Draga, Ohri'li Eyüp Sabri, cemiyete alınanlar yeminden sonra ellerine verilen birer misafirle gittikleri yerde cemiyetin şubelerini kuruyorlardı.

- Genç, enerjik, iyi ahlâklı, fedakâr, ölümü göze alacak kadar cesur.

- Yemin gecesi... Tanınmış bir aza, yemin edecek yeni azayla bir yerde gece buluşuyor, tenha bir yerde gözünü bağlıyor. Sonra dolambaçlı bir yürüyüşle yemin edilecek eve getiriliyor, kapı belli bir işaretle vuruluyor, içeri giriyorlar.

- İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmekte hâlâ ısrar ediyor musun?

- Evet ediyorum.

Gözündeki bağ çözülüyor. Bir loş odaya giriliyor. Burada tekrar gözleri bağlanan aday bir başka odaya geçiriliyor. Gözü bağlı olarak bir masanın önüne oturtuluyor. Karşısında kırmızı

cübbeler giymiş üç, maskeli adam var. Delil arkasında duruyor.

- İskemleye oturmuş üç and içirici.

- Ortadaki adam:

- Arkadaş cemiyete girmek isteği göstermişsin. Arkadaşlar senin, aradığımız vasıfta olduğuna tanıklık ediyorlar. Biz de kabul ettik. Yalnız, sana tekrar soruyoruz. Cemiyete girmekte hâlâ ısrar ediyor musun?

- Evet ısrar ediyorum.

- Arkadaş, sağında Kur'an-ı Kerim, solunda tabanca var. Ayağa kalkarak sağ elini Kur'an'a, sol elini tabancaya koyarak, sana tekrarlayacağımız yemini kelime kelime tekrarla. Sonra gözlerindeki perdeyi indirecek, seni aramıza alacağız!

Yeminden sonra gözlerindeki bağ çözülüyor. Arkadaşlar tebrik ediyorlar ama maskeler açılmıyor. Tekrar gözü bağlanarak.

- Atıf delil.

- Tanışmak için *muin*, geçmek için *hilâl*.

Hilâl diye tanıştıktan sonra biri öteki, öteki öteki M.U.İ.N. diye harfleri söyliyerek tanışıyorlar.

Harbiye'de

Meşveret Gazetesi

Ahmet Riza

Şura-yı Ümmet

- Sınıf nöbetçi çavuşu.

- Nöbetçi yüzbaşı.

- Dahiliye

- Akşam yoklaması: Defterlerle yapılıyor.

- Nöbetçi yüzbaşısı Öküz Emin,

- Dershanedeki dolap, sonra koğuştaki dolap-kahve ocağına kapatılma.

- Hasan Riza Paşa, Harbiye Mektebi Nazırı.

- Kurtuluş doğru söylemektedir. Sultana dua etmek, sevap işlemektir.

- Karaköy'deki Aziziye Emniyet Merkezi Kumandanı Girit'li Mustafa Paşa.

- Çavuş nişanlı, kılıçlı Harbiye Talebesi.

- Cemiyetteki numaranı söyle... -Yok. Cemiyeti bilmem!

- Şahitler varsa ne dersin?

- Mabeyn'de sorgu!

Üç arkadaş arabaya bindirildik. Sivil polislerin muhafazası altında Taşkışla'ya geldik.

Sakallı bir yüzbaşı teslim aldı.

Üstüme bir beylik verdiler. Çavuşlar Kuran okuyorlar, bizi rahatsız ediyorlardı.

- Nöbetçi askerlerin gözünden düşürmek için, düşmanlara planları sattığımız söyleniyordu.

Şinasi'nin, Ziya Paşa'nın, Namık Kemal'in, Ebuzziya Tevfik'in, Abdülhak Hamit'in, Eşref'in. Paristen gelen gazeteler...

- Mahmutpaşa yokuşunda Fransız, Galata Mehmetalipaşa Hanı karşısında Avusturya postaneleri.

Halıcıoğlu'nda meyhaneci Yunan tabasından Dimitri, Sütlüce Bektaşi tarikati şeyhi Münir Babaefendi'nin oğlu Hüseyin Ulvi.

- Şehzadebaşı meşhur çaycı Hacı.

- Samatya İmrahor şeyhi...

- Bektaşi Hacı Haşim Efendi, Yenicami'de berber.

- Merdivenköy Dergâhında Bektaşi şairi Hazabî...

Babıali Baskını

İdare-i Örfiye var. Geceleri denizde gidiş-geliş yasak! Karar gecesi Enver Paşa.

Karargâhı Kalikratya'da bulunan Hurşit Paşa Kolordusu Erkân-ı Harbiye Reisi Enver Bey, kolordunun İzmit'teki fırkasını teftişe gitmişti. Mümtaz'ı, Enver'i çağırmağa İzmit'e yolladı Talât. Emin Beşe'nin Vefa'daki evinde toplanılacak. Enver marşandiz'le geliyor ama, idare-i örfiye yüzünden Kadıköy Karakolu'nda geceliyor.

On gün sonraki toplantıda Enver, yanımda bulunan 60 arkadaşla, ben bu işi yaparım.

Enver'le Talât *Merkezi-i Umumi*'ye gittiler.

Kara Kemal'in teşkilâtına mensup silâhşörler, Babıali civarındaki kahvelerde toplanacaklardı.

23 Kânun-u sanî 1913 Perşembe günü.

O gün hava bulanıktı. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. Baskın-

cılar saatlerini ayarladılar. Tam saat üçte Babıali önünde...

Nur-u Osmaniye'de Merkez-i Umumî binasının karşısında, Menzil Müfettiş-i Umumiliği binasında, Cemal Bey'in odasında. Halil Paşa da orada. Sapancalı Hakkı, İttihat ve Terakki Beyannemesi gizlice bastırılıp hazır edilmişti.

Sapancalı Hakkı ile Talât, Babıali civarındaki vaziyeti görmeye çıkıyorlar.

Kahvedekilerle Talât konuşuyor.

Sapancalı ile haber yolluyor. (Herşey hazır çık!) Herşey hazır, tamamız! Haydi çıkın!

Enver kır atta ağır ağır geliyor.

Sağında Mümtaz, solunda Hilmi Beyler, yaya...

Kara Kemal telgrafhaneyi çoktan basmış.

Ömer Naci var gücüyle Yaşasın Millet... Yaşasın İttihat ve Terakki...

Sapancalı Hakkı:

Selâm dur!, yolu aç, geri çekil!

Nöbetçiler selâm durdular!

Nafiz Bey bacağından ağır yaralı. Mustafa Necip Bey'i vurup öldürüyor. Kendisi de ölüyor. Şeyhülislâm Cemalettin Efendi'nin muhafızı sivil komiser.

Kıbrıslı Tevfik Bey de cansız düştü.

- Nafia Nezareti kapısı önündeki balkondalar

Ömer Naci'nin Nutku

7 aydır İttihat ve Terakki iktidardan uzak.

Vatandaşlar Kâmil Paşa Hükümeti Edirne'yi Bulgarlara bugün resmen veriyor!

Aman Ümmet-i Muhammet! Şu dakikada Babıalide notalar imzalanıyor. Türk Milleti bunu asla kabul etmiyecektir! İttihat ve Terakki buna asla müsaade etmiyecektir. Yaşasın millet, yaşasın İttihat ve Terakki! Milleti istibdaddan kurtaran Ittihat ve Terakki'dir. Hareket Ordusu'nu İstanbul'a gönderen İttihat ve Terakki'dir. İşte Babıali üstüne yürüyor bu İttihat Terakki... İşte hürriyet kahramanı Enver Bey Babıali'ye yürüyor. Allahını seven, vatanını milletini seven koşsun! Binlerce zabit, sivil, silâhlı

içeri giriyor! Bakınız! Onlara katılınız, koşunuz! Beraberce vatanı kurtarınız. Haydi Ümmet-i Muhammet ileriii...

Hareket Ordusu

Binbaşı Mümtaz Bey kumandasında ilk askerler, 6 Nisan Cumartesi günü, Yarımburgaz'a kadar her tarafı işgal ettiler. Hadımköy, cesim bir ordugâh halini aldı.

6 Nisan 325 tarihli, Hareket Ordusu Kumandanı Hüseyin Hüsnü Paşa'nın Beyannamesi.

Zabitler nefer kılığına girerek daha küçük rütbeli bir zabitin bölüğüne katılmışlardı. 9 Nisan'da ileri karakolları Ayastafanos-Halkalı hattını tuttular. Donanma da Hareket Ordusu'na İltihak etmişti. Hareket Ordusu şehri dörtkoldan işgal edecekti. Birinci kolu, şömendöferle, köprü ve Aziziye karakolu, İkinci kol, surlardan girip, Aksaray-Babıali. Üçüncü kol, Kâğıthane-Şişli-Beyoğlu, Dördüncü kol Yıldız'ı muhasara edecek.

İlk müsademe Davutpaşa kışlasında. -Hemen teslim oluyorlar. Edirnekapı'daki müsademe. Taksim Kışlası civarında topçu ateşi başlıyor.

11 Nisan 325 Cumartesi günü saat onbire doğru, Babıali'de muharebe oluyordu. Askeri klübe yerleşen asilerle Fatih Camii'nde çetin savaşlar oldu. İlk direnme, Harbiye civarındaki Manastır askerlerinden... Harbiye talebesi katıldı. Yaşasın Hürriyet diye bağırdılar. Hareket Ordusu askerleri yaşasın diye koşmaya başlayınca ateş ettiler.

Taşkışla'da dördüncü avcı taburu. Teslim işareti verdiler, sonunda ateş açtılar. Buralarda çatışmalar dört saat sürdü.

Nisan'ın 13'üncü Yıldız muhasarası sıkıştırılıyor. Pazartesi akşamı kadınlar çığrışıyorlardı.

Katiller: Limoncu Mehmet, Tütüncü Seyyit,Kırık Abdulah. Eminönü'nde meçhul birini öldürmüşler

Roza Hanı Cinayeti: Odacı garibi öldürdüler.
Beş kişilik rakı sofrası olduğu gibi duruyor.

Hariciye Vekâleti Umur-u Ticariye Müdürü, Bostancı'da Raşit Bey'le biraderi, Sadrazam yaverlerinden mütekait Binbaşı Nidaî Bey, eşkıya baskını sonunda öldürüldü. Aşçı Bolu'lu Mustafa ellerini çözerek ahırdan kaçıp polise haber verdi. Bahçıvan Yanya'lı Tanaş, haydutlarla iştiraki dolayısıyle yakalandı. Evin, Sarafim Çetesi tarafından basıldığı anlaşıldı.

Hırsızlar: ,H Leon H Bedros, Y Petro

Şeker vesikası düzmecisi; Ogar'la Ardoş

Dahili istikraz senetleri düzmecisi:Yako, Tanaş, Soris

Hırsız Çetesi: Reisleri Fındık Aziz.
Koço, Sotiri.Balıkçı, dostu Madam Roza'yı vurmuş.

Bombacı Yanko: Aynalıçeşme'de bir umumhanede serhoş olup sokağa bomba atmıştır.

Meşhur kasa hırsızı ve hapishane kaçgını Leonardo yangın yerlerinde ve ticarethanelerde karmanyola yapıyor.

Kalpazanlar: Niko, Aleko, Yorgi, Lambo: 30 bin liralık sahte bankanot basanlar.

Ayvansaray'da Fener Serkomiseri Hakkı Bey'i öldürmeye kalkan serhoşlar, lâtarnacı Niko, serseri güruhundan Kosti, kardeşi Simon, Gürcü İbrahim kantar sopasıyla komiseri kurtarmıştır. Birini öldürmüş, içerde yatıyor.

On'luk Midhat Bey: Yüzelli kuruş yevmiye, yol parası ve yol azığı şirkete ait, ikiyüz kişi lâzım. İlâniyle onar kuruş dolandıran herif.

Kanun-u Ceza'nın 99'uncu maddesi gereğince açıktan oruç yiyenler cezalandırılıyor.

Harito dostu Sofya, suç ortakları Sava. Tozkoparan'da, bir kulübede, Arapcamii polislerinden Ali Riza ve Hasan efen-

dilerin baskınıyla yakalandılar.

Kasa hırsızı Fantuma Mehmet yakalandı. (Hrisantos'un arkadaşı.) 4 Temmuz 1919'da sürgüne gönderildi. Geri kaçtı. Tekrar kaçtı. Polise ateş etti. Valde Hanı önünde polis tarafından yakalandı.

Hapishaneden firar

12 Temmuz 1919'da kaçırılan Gürcü Ali Bey.

Hastalığı dolayısıyla mahpushane hastanesine yatırılmıştı. Ameliyathanenin demirsiz penceresinden kuşağı sallandırmış. Kuşak kopmuş, askeri depo ve malzeme memurunun yattığı yerin damına düşmüşsede, kaçmağa muvaffak olmuştur. Jandarma silâh atmışsa da yakalayamamıştır. Firara sebep, gardiyan maaşlarının azlığıdır. Maaşlar biner kuruşa çıkarılmadığı taktirde, işe yarar gardiyan bulunamayacağını Mahpusane Müdürü söylemişti.

Hapishaneler Müdür-ü Umumisi Fazıl Bey

Tevkifhane Müdürü Halit Bey

Bayram gecesi mahpushaneden bitişik evlere geçerek hane halkını tehdit edip kaçan, fil-i şeniden ve adam öldürmekten mahkûm Sarı Ali, nam-ı diğer Kız Ali... Beraber kaçanlardan Arap Kadri, katil Cemal, Alman Rudolf...

Yedi ay evvel mahpushaneden kaçan Pire Mehmet yakalandı. Denizden İzmir'e gitmiş. Orada bir zaman işçilik yapmış.

Ziver Bey'in katili, Aksaray'lı Burhanettin.

Hrisantos'un arkadaşlarından, zevce katili Arap Saim ile Artaki Pangaltı, Bilezikçi sokakta, Despina'nın randevu evinde yakalanmışlardır.

Kadayıfçı Halil Usta'nın katilleri fahişe takımından Zehra ile Nezihe yakalanmışlardır. Şerikleri Rize'li Ali.

Kadayıfçı gayet şık, yakışıklı. Hafız Burhan'ın tıpkısı. Ağzındaki dişler birer ara ile altın kaplama... Fahişeler arasında bu dişler nam salmış. Nezihe ile sevişirken, keskin zanpara olduğundan bir başka karı bulur. Nezihe, öç almak için, Rize'li kayıkçı Ali adındaki sevdalısını kışkırtır.

Hrisantos'un arkadaşı Zarifi'yi, Hamalbaşı'nda bir muhallebicide vurup öldüren İkinci Şube Müdür Muavini Faik Bey. Herif tebdil geziyordu. Faik tanıdı. Yanında dostu vardı. Hüvi-

yetini sorunca ateş edip Faik'i yaraladı. Faik de düştüğü yerden atıp öldürdü.

Katil Arap Mesut, mahpushanede nöbetçi jandarmanın tüfeğini gündüz ortası kapmak istemiş, karnından vurulup ölmüştür.

Çolak Ahmet, manav Cemal, bekçi Halil, Celâl, İsmail, kendilerine polis süsü vererek para çarpmak istemişler. Kerhane müşterisi korkudan kendisini üçüncü kat pencereden atmış. Ölmüş. Bunlar da karılardan Melek ve Sabahat'i yaralamışlar.

Boş Sandal

Kariye Camii Müezzini Hafız Rakım Efendi. Alüfte gürühundan udî Cemile ve sandalcı Mecit. Sandal Haliç'te boş bulunuyor. Mecit aşka gelip kendisini denize atıp boğulmuş. Bunlar sandalı karşıya çekip savuşmuşlar. (Bu Hafız Rakım'ın bir de antika hırsızlığı var.)

Antikalar, Eyüp Camii'nin duvarlarından sökülen çiniler ve Kariye Camii'nin tabutluğundan kazı. Beşiktaş'ta Belediye Kavası Osman, Kariye Camii İmamı Hafız Mehmet... Bu Mehmet'i Rakım Efendi ele veriyor. Hususi alet icat etmişler, define arıyorlarmış. Fransız tebeasıyım diyen diş doktoru Basi (halbuysa iki Basi var, küçük kardeşi Fransız tebeası, kendisi değil.) Çiniler Beşiktaş'ta bir sandalda dört çuval içinde yakalanıyor. Mezarcı serhoş İbrahim, ıskatçı Dübük Hasan Çavuş.

Tophane Bahriye Anbarı'ndan İngilizlerin kasasını sallasırt ederek götüren ve hamamlarda para yedirdiği için, İkinci Şube Başmemuru Ziya Bey tarafından yakalanan Artin.

Ortaköy muhallebicisini uçkurla boğan Yakup Oğlan... (Sarı çocuk.)

Kürt Cemil Çetesinin Mahkûmiyeti

Muhtelif sirkat ve karmanyolacılıktan yakalanan Kürt Cemil Çetesi mahkûm oldu. Salih Zeki, Raşit, Celâl üçbuçuk yıl, Kömürcü Mehmet üç yıla mahkûm oldu. Kürt Cemil hasta olduğundan mahkemesi geri bırakıldı. Kömürcü Mehmet, eski tevkifaneden kaçarken yakalandı.

Yirmibeşlikçi Hakkâk Meliko, üç şeriki Matyos, Fukos, Nebahatle dargın - Kendisini âlim sayıyor. Potas-Kostik'le bankanotların harelerinin esrarını keşfetmiş imiş. Az kalmış ki mil-

yoner ola...

Hacı Osman Bayırı Cinayeti

Büyükdere yolunda metresi ve iki ecnebi ahbabiyle muhabbete giden Polis Komiseri Fuat, taarruza uğradığında vuruşmuş, arada karı ölmüş...

Karnavalda on atlı arkadaşıyla Kapalıçarşı'ya giren binici Apostol, serhoşluktan ne halt ettiğini bilmiyor. 12 Şubat 1920'den beri Müstantik'e çıkmadan yatmakta... Millet panik yapmış, dükkânlar kapanmış, kadınlar bayılmış, çocuğunu düşüren olmuş, bazı mallar talan edilmiştir.

Anzavur'un adamı Şah İsmail. (Cinayet Mahkemesinde mahkeme oluyor. Reis, meşhur Arif Bey.)

Sirkeci'de Anadolu Oteli kahvesinde İsmail Hakkı ve Yusuf beyleri vuruyor. Çerkes Binbaşı Hüseyin Bey tarafından, yirmi dakika boğuşma sonunda yakalanıyor. Sarışın, palabıyık, siyah kalpaklı, uzun boylu, iri kemikli, gayet şık...

12-13 Haziran 1921 gecesi Şehzadebaşı'nda, Ertuğrul sineması önünde, sabıkalı Aksaray'lı Mükrim'i, Fatih Maliye Tahsil Şubesi memurlarından Çakır Mehmet, siyasi münakaşa (!) sonunda tabancayla öldürüyor.

Şişli güzeli Mediha ile hizmetçisi Zeynep'i öldüren Lâz Hamdi Bey, yatıyor.

7 Temmuz 1921'de, Eyüplü Halit, Beyazıt'ta terzi Fatma Hanım'ın kıymettar yüzüklerini götürdüğünden yakalanıp geliyor.

Askerlerin İşledikleri Cinayetler

Mülâzım sanî Nuri Efendi bir kadın meselesi yüzünden arkadaşları İsmail Hakkı ve Sami efendilerle çekişmiş, ikisini de tabancayla yaralamıştır. 6 Kânun-u sanî Salı günü. 1919-1335

Mülâzım Faik, Hamdi Çavuş, emirber Aziz birleşerek, Mülga Limanlar İdaresi Antreposu'ndan Yorgi ve Diyamandi marifetiyle karpit, benzin, cam ve demir çalıp sattılar. Çubuklu'dan İspanyol bandıralı romorkörle mavnaları çekip götürmüşler. 180 fıçı karpit, beher fıçı 110 kilo. 500 sandık cam. Askerlere 150'şer lira vermişler.

Çamlıca Cinayeti

Süvari mülâzımı Köstence'li İsmail Hakkı ile Süvari Yüzbaşısı Şirvan'lı Hüseyin, Kısıklı Yusuf İzzettin köşkü yanında, Arif'in kirasındaki bamya tarlasına öldürmeye götürerek Alemdar Oteli'nde oturan, Karabağ şehri ahalisinden onaltı yaşındaki Abdüssamet'i, 47 bin Ruble'si, 1000 Türk Lirası parasına tamaan öldürmüşlerdir. Birgün önce oğlanla beraber Beylerbeyi gazinosunda içtiklerini bazı tanıdıkları gördüğü için cinayeti ertesi güne bırakmışlar. Oğlanı öldürdüklerinin ertesi günü ise ikisi de evlenmişlerdir.

11 Ağustos 1919 tarihli gazetelerden: Zengin ve ticaret yapan zabitlerden 1700 tanesi Harp Divanı'na verilecek.

Mahpusanedekiler: Meşhurlar ve Meşhur vakalar

1- Dostu Roza'yı vuran Balıkçı Bahur.

2- Kariye Camii İmamı Mehmet Hoca. Suç ortağı (Udcu Cemile)

3- Meşhur kasa hırsızı ve hapisane kaçkını Leonardo.

4- Meşhur kasa hırsızı ve şakirdi Fantoma Mehmet

5- Ayvansaray'da Fener Komiseri Hakkı Bey'i öldürmeye kalkan serhoşlar, Lâz Naci, Niko, serseri gürühundan Kosti, kardeşi Parasimos. (Sopasıyla bunları tepeleyip komiseri kurtaran Kömürcü İbrahim.)

6- Harito, dostu Sofiya. Suç ortakları Sava.

7- Alman Rudolf. Mahpushane kaçaklarından.

8- Pire Mehmet

9- Eyüplü Halit.

Hatırlılar

1- Ziver Bey'in katili Aksaraylı Burhan. 2- Çakır Mehmet.

3- Arap Saim, Artaki. Hristanos'un arkadaşları. 4- Diş doktoru Bari. 5- Komiser Fuat. 6- Şah İsmail. 7- Lâz Hamdi. 8- Mülâzım Faik. 9- Genceli İsmail Hakkı ile Yüzbaşı Şirvanlı Hasan. Karabağ'lı Abdüssamet.

İnsanlar

- Romanya'lı Rüstem.
- Yako
- Tanaş
- Soris
- Koço
- Sotiri
- Leon
- Petro
- Bedros
- Bahur
- Roza
- Yanko
- Leonardo
- Sarafim
- Niko
- Aleko
- Yorgi
- Lâmbo
- Kosti
- Parasimus
- Zarifi
- Sofiya
- Harito
- Sava
- Hristatos
- Alman Rudolf
- Artaki
- Antikacı diş doktoru
- Bari
- Hakkâk Meliko
- Matyos
- Fokos
- Nehabet
- Beyinci Apostol
- Yorgi
- Diyamandi

Ömer Ağa'yı öldürmüş.

- Kömürcü İbrahim.
- Fındık Aziz
- Limoncu Mehmet
- Tütüncü Sait
- Kırık Abdullah
- Fantoma Mehmet
- Onluk Mithat Bey.
- Gürcü Ali
- Sarı (kız) Ali.
- Arap Kadri.
- Katil Cemal
- Pire Mehmet
- Eyüplü Halit
- Aksaraylı Burhan
- Arap Saim
- Rizeli Ali
- Zehra
- Nezihe
- Fuat Bey
- Arap Mesut
- Solak Ahmet
- Manav Cemal
- Bekçi Halil
- Celâl
- Melek
- Sabahat
- Hafız Rakım Müezzin
- İmam Mehmet
- Mezarcı serhoş İbrahim.
- Iskatçı Dübük Hasan Çavuş
- Kareci Ebubekir.
- Yakup Oğlan
- Kürt Cemil. Çete Reisi.
- Salih Zeki
- Raşit

- Todori (Mülazım Hayri Bey'i öldüren)
- Celal
- Avram velet Konstantin
- Kömürcü Mehmet
- Yorgi velet Vasil
- Mülaz. Nuri Efendi.
- Niko
- Mülazım Faik
- Yorgi
- Hamdi Çavuş
- Yunanlı Yorgi
- Emirber Aziz
- Kasa hırsızı Mike
- Süv. Mül. Genceli İsmail Hakkı.
- Süv. Yzb. Şirvanlı Hasan
- Vangel
- Dr. Hüsnü. Rediş beyi haber veren
- Karamanlı Corci (polis katili)
- Nuriye Hanım
- Ayşe Asker
- Çakır Yorgi namı diğer Todori
- Mehm. Ali Bey (intihar)
- Japon Dimitri
- Mustafa Nami (intihar)
- Çoban Vasil
- İhtiyat Mülazımı Arif (intihar)
- Simon
- Adsız bir zabit:
- Panayot
- Meh. Cel. Paş. Oğlu Süv. Yzb. Atıf
- Makarnacı Niko
- Yakup. Hapisaneden kaçan.
- Katil Andon
- Prenses Orozof Prenses Teteşef
- Beyoğlu Merkez Mem. Corci Bey.
- Madam Dirizof. Madam Kostanta Naskava.
- Uzun Agop
- İstihkâm talim ve terbiye zabitanından Mülaz. Ev. Kadri efe.
- Şaki Todori
- Vatmanla münakaşa.
- Hapishaneler Umum Müdürü Fazıl Bey.
- Üsküdar Mutasarrıfı Mehmet Ali.
- Jandarma Umum Kumandanı Kemal.
- Dahiliye Nazırı Adil Bey.
- Dahiliye Nazırı Ali Kemal.

Olaylar

- Halil Paşa'nın yakalanması.
- Hacıosman bayırında ecnebi dostlarıyle dostunu götüren komiser Fuat, metresini öldürüyor.

- Çakır Mehmet, Aksaraylı Mükrim'i öldürüyor.
- Şişli güzeli Mediha işi.
- Şah İsmail'in cinayeti.
- İş bulma Kurumu. Adam başına 1 10 kuruş.
- Bostancı cinayeti.
- Reşit Bey'in firarı, intiharı

Polisler

Ali Rıza

Hasan; Arap Camii polisleri

Faik Bey: İkinci Şube Müdür Muavini.

Rumca Gazeteler:

Patris - Propa - Produs - Monitor - Oryantal - Azavamart

Tasvir - Alemdar - Evkat - Yenigün - Diken - Sebilürreşat - Nedim - Dergâh - Güleryüz - İkdam - Tercüman - Hadisat - Şair Mecmuası - Haftalık Gazete - Deccal - Genç Kadın - İnci - Köy Hocası - Sanayi Mecmuası - Karadayı - Türk Donanma Mecmuası -

Gazeteler

- Rönesans - Fransızca Ermeni gazete.

Peyam - Peyamsabah - Yeni Gazete - Tarik - Servet-i Fünun - İstiklal - Türkçe İstanbul Sait Molla'nın

Yabancı Gazete

Morningpost -Nevyork Tayms -Tayms -Tan -Osmanişe - Loid -Azadamart -Verçinlor.

Meseleler

Evlenme Muayenesi.

Batum'dan gelen Kostantiniye vapurunun korsanlıkla soyulması

-Halil Paşa'nın Küçük Talâtla firarı

-Yahya Kaptan 1920'de 12 Kânunsanî.

Polisler

- Hüseyin Hüsnü- Mehmet Nuri - Koms. Ma. İhsan- Niyazi Beşiktaş Merkez Memuru. Nokta polisi:Mustafa - Hasan efendi Sirkeci. Hamdi efendi- Tulumbacı Seyfettin Hrisantosu

yaraladı.- Fahrettin Sivil. Hrisantos'u öldürdü.- Cemil- Siv. Pol. Muharrem.

Gardiyan:

- Aydın, Arif, Ahmet
- Abdurrahman Efen. Düğün dönüşü öldürüldü.
- Mustafa Behçet - Karargâh Muhafız Takımı Kumandanı Mülâzım-ı evvel. Kayıp
- Anbar Memuru Mülazım-ı evvel Mehmet
- Küçükzabit Bedri (Görülen lüzum üzerine tevkif)
- Gebze mektep hocası İsmail Hakkı Bey.

Halil Paşa'nın firarı.

- Vefa Riyaziye Hocası Halil Bey.
- Süleyman (16-17 yaşında. Hamide'yi baltayla öldürüyor)
- Girit'li Yaşar.
- Marmara Hasan.
- Çinkograf Kâzım
- Karıcı Ahmet Faik.
- Hasan (Karısını kardeşiyle yakalayıp yanlışlıkla babasıyle annesini vuruyor)
- Hırsız Ruhsar
- Sandıkçı emin
- Avukat Kıvırcık Halil.
- Ahmet.....
- Agâh..... Karaca Ahmet Çetesi
- Kenan.....
- Kadri.....

Gazeteler: Fransızca çıkan Bosfor

Rumcalar: Kirilis, Proiya, Neobogos

Polis Elbiseleri:

Boz elbise, Önü Ayyıldızlı boz kalpak.

Entelicens Servis'in iki yaman ajanı: Boşna Cemal ve Nedim, kardeşler.

Kırım Ahmet yakalanıyor. Romorkörün kaptanı ve sevgilisi beraber.

- Ben bir komisyoncuyum, diyor, Balat'ta bu mavnaları

bana, Kızkulesi açıklarında karşılayacak Nuri adında birine teslim etmem söylendi. Sandıklarda ne olduğunu bilmem. Bu iş için aldığım On lira da işte cebimde.... Ben, sorduğunuz teşkilâtı da tanımam.

Babası Meyvehoş'ta kantarcılık ediyordu.

Kasa hırsızları... (**Mütarekede İstanbul,** Fransız Şark Kumpanyasının ilgisi. Sayfa: 88-89-90)

Hrisantos - Tatavla'lı

Yenişehir'de Barba Yani'nin meyhanesinde garsondu. Kapıda lâterna vardı. Önceleri Taksim'le Tünel arasında karı tavlamaya girişmiştir. Sonra şantaj yapmış, daha sonra İngiliz Entelicens'ine yamanmıştı. Meyhane -kerhane -kumarhane tellalı. Kumandan Benet'in pezevengi. Tatavla'da mahzenlerden faydalanarak, evden eve geçiyordu. Bir gece Harbiye hamamında bir polis tarafından tanındı. Dolapdere Merkezi'nde vazifeli sivil polis Gönen'li Muharrem Efendi.

Oğlan, polisin arkasından çıktı. Birkaç kurşunda yere serdi. Bir kurşun da sokak fenerine çekip savuştu. Bu, öldürdüğü dördüncü polisti. Aynalıçeşme Merkezi, hemen harekete geçti. Buralarda Güzel Eftimya adında bir dostu vardı.

Bir geceydi, arkadaşıyla Aynalıçeşme karakolunu bastı. Karakolun mevcudu on kişiydi Altısını nöbette bulan oğlan, bunların tabancalarını topladı. Nezarethaneye soktu. Komisere: Ne duruyorsun dangalak, silahını teslim etsene... Komiser silahını verince, adamcağızı delik deşik etti.

Eftimya'nın erkek kardeşi Yani... Yunanistan'a kaçtığını haber verdi. Yunanistan'da haraç almış, ev, köy basmış, bir jandarma zabiti öldürmüştü. Damdan dama, geceyi yüzükoyun bir damda geçiren Hristos, Liman tutulmuş, Atina'ya dönüyor. Bir İngiliz askerini sızdırarak elbisesini alıyor. Bir İngiliz kıtasının arkasına takılıp Kifizya limanına kadar yürümüş. Nakliye gemisine geçmiş. İstanbul'a dönmüştü. Balıkçı Yani, bunu Dolapdere karakoluna haber verdi.

Birkaç gündür Tatavla'ya, Aynalıçeşme'ye, Sinemköy'e giden yollar tutulmuştu.

Bir gece, şüpheyle iki kişiye ateş ediliyor. Bir şapka dü-

şüyor, kanlı. İçinde sevgilisinin mektubu. Dikkat tavsiye ediyor. Sevgilisinin evine gidiyor. Tanıdıkları doktor Marko'yu çağırtıyor.

Kapiten Benet taarruzu: Sayfa: 262-63 (**İki Devrin Perde Arkası...**)

Revir Hayatının Kronolojisi

13 Haziran	- Mediha Hanım'ın katili Hamdi Bey'in mahkemesi.
14 Haziran	- Polis Müdürü Hasan Tahsin istifa etti. (Mustafa Kemal'in boy resmi. Elinde cigara. Kaşlar çatık. Çizgili pantolon) Ahmet Refik'in makalesi: Bizde efkâr-ı umumiye var mı?
15 Haziran	- Almanya bizi harbe nasıl soktu. Çanakkale şehitleri kafataslarından ehram resmi. 66 bin kişi ölmüş. Yunan taarruzu on güne kadar başlıyor.
16 Haziran	- Galata Köprüsü'nün günlük geliri 60 bin kuruş
19 Haziran	- Mediha Hanım - Hamdi Bey Davası (Reis Arif Bey, Müddei-umumi Osman Haydar Bey.)
26 Haziran	- Muhacirlere yardım için Müsamere Komisyonu Reisi Damat Şerif Paşa.
2 Temmuz	- Demsey - Karpantiye maçı.
3 Temmuz	- Ayın ortasına yıldız geldi. Halk iyiye yoruyor.
6 Temmuz	- Mediha Hanım - Hamdi Bey. (Elimizde birkaç yaşasınlık memleket kaldı.) Refik Halit.
13 Temmuz	- Yunan Taarruzu başladı. (10 Temmuz'da başlamış hakikatte dört fırkayla.)
14 Temmuz	- Fransız Milli Bayramı.
17 Temmuz	- Kadınların tiyatrolara, sinemalara, gazinolara, erkeklerle beraber girmesi yasak.
18 Temmuz	- Taarruz sürüyor. Kütahya düştü. (izahat var). Köprü parası, 40 paraya çıkarıldı.

19 Temmuz	- Camilerde orduya dua...
20 Temmuz	- Prens Sabahattin'in Mustafa Kemal Paşa'yı tebriki. (izahat)
21 Temmuz	- Eskişehir Muharebesi başlıyor. (Eskişehir çoktan düşmüş. Hareket bugün durmuş. İstanbul geç haber alıyor.)
22 Temmuz	- Tebliğ yok.
23 Temmuz	- (10 Temmuz Hürriyet Bayramı.) Karamürsel Kaymakamının telgrafı.
25 Temmuz	- Hareket tamamiyle durdu.
26 Temmuz	- Tevhidiefkâr, bugün kapatılmış. Tevhidiefkâr, 3 Ağustos'a kadar sansürce kapatıldı.
3 Ağustos	- Sakarya Hattı'na yerleştik. Bir ilân (Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi'nin ilânı.)
4 Ağustos	- Sosyalist Fırkası'nın faaliyeti. Bir ilân (Fes ve püskül)
7 Ağustos	- Mustafa Kemal cephede. Amelenin grev tehdidi. Bir ilân (Aydınlık Mecmuası'nın 2'inci sayısı.)
9 Ağustos	- Mustafa Kemal Paşa Başkumandan.
10 Ağustos	- Kars Fatihi, cepheye geliyor ordusuyla. (Bir fesli ilânı daha!)
11 Ağustos	- Sevr Muahedesinin yıldönümü. Arap Salih'i öldüren Polis memuru Ali Sırrı Efendi...
12 Ağustos	- İşkenceci mülâzımların mahkemesi. Grev tehlikesi arttı.
13 Ağustos	- 23 gündür hareket yok.
14 Ağustos	- Anadolu'da umumi seferberlik. -Hükümet Kayseri'ye nakledilmiş. Çerkeslerin beyanatı.
15 Ağustos	- *Kurban Bayramı.* Bayramın birinci günü Üsküdar yangını.
19 Ağustos	- Kıtaatımızın muvaffakiyeti. Subayları geri aldık.
20 Ağustos	- Vaziyet gayet karışık.

21 Ağustos - Büyük muharebe Sakarya boyunda.

22 Ağustos - Düşmanı, vatanın harim-i ısınetinde boğacağız.

23 Ağustos - Durum Yunanlıl rın aleyhine döndü.
- Millet Meclisi fesh ve ilga edilmiş. (Karagöz'de Burhan Cahit'i tehdit.)
- Hizmetçi maaşı 15 lira.

24 Ağustos - Akıncılarımız Dumlupınar'da. -(İran Veliahtı geldi.)
- Arnavutlar, Yunanistan'a harp açtılar.

25 Ağustos - Sakarya Meydan Muharebesi başladı.
- Baştürbedar Ziyaettin, 1.5 yıla mahkûm edildi.

26 Ağustos - Torlakyan mahkemesi İngiliz Divanıharbinde.

27 - 28 - 29
30 Ağustos - Sakarya Muharebesi devam ediyor.
- Müntehire Nazire Hanım'ın mahkemesi. Çengelköy Havuzbaşı.

31 Ağustos
1 - 2 - 3 - 4 - 5
6 - 7 - 8 - 9 Eylül - Sakarya Harbi sürüyor.
- Ordu için camilerde dua.

10 - 11 - 12
13 - 14 - .... Eylül - Zafer haberi başlıyor
- Sakarya'nın Şarkında bir tek düşman neferi kalmadı.

- Amerikan Sefiri Morgentav.
- İngiltere Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Galtrop (Morgentav'ın mütareke istediğimizi bildirdiği Amiral)
- Talat Paşa istifa etti. İzzet Paşa Sadrazam oldu.
- Hariciye Nazırı Reşat Hikmet Bey.
- Beyler mütareke kunacak. Dikkatle not ediniz.
- Hükümet Tebliği: Mütarekename mucibince harp gemileri limanımıza geliyorlar. Birkaç saat kalacaklar. Karadeniz'e gidecekler. Endişe edecek birşey yoktur.
- Üç küçük harp gemisi - Üç Fransız torpidosu - Sarayburnu'na döndü. Kumandan gemisi Majini
- Fransız Yüzbaşısı Halit
- Osmanişer Loyit Gazetesi Muhabiri Dikran Hantanyan. Temps Gazetesi mümessili.
- Asıl donanma geliyor. En önde sekiz torpido. Arkada krovazörler, daha arkada Ecin Fart Enflehibl...
- Zeytinburnu, Ahırkapı'ya Fransızlar Haliç'deki tersaneye, Karaağaç fişekhanesi.

Haçatoryan..

- Dahiliye Nazırı Fethi Bey.
- Mütareke Komisyonu, Atina Sefiri Galip Kemal'in riyasetinde.
- Tevfik Paşa Sadrazam.
- Ermeni Gazeteleri, Jogovurt Sayn, Verçinlur, Azadamart
- Ermeni mektubu.
- Fransızca çıkan Ermeni gazetesi, Rönesans.
- Sirets adlı Ermeni düşman istihbaratında.
- Fransızca çıkan Rum Gazetesi, Bosfor
- Rumcalar, Neologos, Proiya Kriks, Piroiya'nın başında Kalenos
- Kışla, hastahane ve sevkiyat mahallerinde açlıktan, bakımsızlıktan ölen hastalar ve yaralılar gittikçe artmaktaydı. Hazinede on para yoktu.
- Sabah Gazetesi.

- Topçıyan'ın Nişantaşı'ndaki apartımanında toplanışlar...
- Bu toplantıya iştirâk eden İngiliz Generali Dits.
- Ermeni çocuklarını arama bahanesi.
- Ermeni Patrikhanesi hey'etleri önce Eyüp'e saldırdı. Çınar sokakta 99 Numruda oturan Fahrünnisa Hanım. Kocası Çanakkale şehidi Adnan Bey. Çocukları küçük Orhan 7 yaşında. (Bunun adı Orhan değil Ohanes'tir.)

Sansür

- İkdam, Tevhid-i Efkâr, Süleyman Nazif'in Hadisat.
- Sansür, Beyoğlu Belediyesi'nde kurulmuşken, Galata'daki Arabyan Hanı'na nakledildi.
- Kadıköy, Moda'da İngilizler vardı.
- Franşe Despere, Salıpazarı'nda karaya çıktı.
- Hadisat, Resimli Ay'ın şimdi çıktığı Menber matbaasında çıkıyordu.
- Polis Müdürü, Mehmet Ali Bey'di.
- Hürriyet İtilâf Fırkası kurulmuştu. Konyalı Zeynel Abidin, Mustafa Sabri, Vasfi Hoca'lar, mahud Kozmidi. Bu Fırka ile Fener Patrikhanesini uyuşturdu. Fırka Reisi Nuri Paşa. Miralay Sadık da İstanbul'a gelmişti.
- İngiliz İstihbarat Şefi, Kapiten Bernet.
- Damat Ferit.
- Salih Paşa, Tevfik Paşa'nın yerine Sadrazam oldu.
- Alemdar Gazetesi..
- Türk Polisi'nin Maksvel'in emrine verilmesi.
- İngiliz Murahhası Hudson...
- Kadri Pehlivan.
- Kadırga'lı Hüsnü, Sakallı Cemil, Yüzbaşı Şeref, Yüzbaşı Kemal Şevki, Emin, İtilâfçıların fedaileri..
- Polise giren yabancılar, Çavuşyan, Sebuh, Yani
- Kroker Oteli, Arabyan yanı.
- Beyoğlu Mektep Şokağı'nda, Ahırkapı'da, Moda'da, Bostancı'da, mahpushaneler kuruldu.
- İngiltere Sefareti Tercümanı Rayan.
- Tehcir ve harp mes'ullerini mahkeme etmek için Sıret Paşa'nın reisliğinde Divan-ı Harp kuruldu.
- Polis Müdüriyeti, Bahçekapı'da Sansaryan hanındaydı.

Müdüriyet binasının üstünde hücreler vardı.

- Tevkifleri kesilenler, Bekirağa Bölüğü'ne götürülüyorlardı.

- Tevkif edileceklere haber ulaştıran gazetecilerin yanında Hoca Behçet.

- Divan-ı Harp Müddei Umumi Muavini, Haralambo.

- Divan-ı Harp Baş Müddei Umumisi Reşat Bey - Mevkufları müdafaa ettiği için deflendi.

- Sıret Paşa istifaya mecbur oldu. Yerini Nazım Paşa aldı.

- Boğazlayan Kaymakamı Kemal Bey, bir günlük mahkeme sonunda idama, Jandarma Kumandanı Tevfik Bey, On yıla mahkûm oldu. Ertesi gün Beyazıt'ta asıldı.

- Kadıköy Askeri İnzibat Kumandanı Dayı Mesut'tu.

- Lese Pase rezaleti... Himaye vesikaları. İsim yazılı değildi, dileyen kullanabilirdi.

- İngiliz Muhipler Cemiyeti. Sait Molla. Önce muhiplerin adları tesbit edildi.

- Sait Molla'nın neşrettiği Türkçe İstanbul Gazetesi. Sait Molla'nın evi Cağaloğlu'nda.

- İlk girenler, Alemdarcı Kadri, Şehremini İbrahim Çavuş Mahallesi İmamı Hafız Halit, Galata'da Kemankeş Kara Mustafa Paşa Mahallesinde İmam Muhsin Hoca.

- Bunlara, her topladıkları imza karşılığında Molla yüz para vermeye kalktı. Çok çekişildi, hatta küfürler edildi, nihayet pazarlık yirmi kuruşa çıktı. Bu vatansızlar, mazbataları ve bir miktar da avansı alarak İstanbul'a dağıldılar. "Zir'de vazıül imza bizler, hâmiyi adalet ve insaniyet İngilizlere "muhip" olduğumuzu imzamızla tevsik ve (İngiliz Muhipleri Cemiyeti) namı ile bir cemiyet teşkiline karar verdiğimizi beyan ederiz."

- 50 bin imza toplandı.

- Cemiyetin bir Genel Merkezi, elli de şubesi oluyordu. Merkez olarak, Cağaloğlu'nda Sıhhiye Müdüriyeti binası yanında güzel bir köşk tutuldu. Sait Molla'nın evinin tam karşısında. İttihatçıların evlerinden ve Parti Merkezi'nden yağma edilen eşyalarla donatıldı.

- Merkez-i Umumi Hey'eti: Sait Molla, Hoca Vasfi, Leon Bey, Sadettin Bey.

- Muhtelif mahallelerde şubeler açıldı. Şube Reislerine otuzar lira maaş ve yirmişer lira müteferrika masarifi verildi.

- Merkez-i Umumi'ye Muzaffer Bey Kâtip-i Umumi oldu. Muhiplere birer hüviyet varakası verilmesi ve İşgal Kuvvetleri'ne bunlara icabında kolaylık gösterilmesi tamim olunmuştu. Kartpostal hacmında olan varakaların sağında Türk, solunda İngiliz Bayrağı vardı. Rengi açık kırmızıydı. Üstünde sahibinin fotoğrafı, altında Sait Mollanın imzası vardı. "Fotoğrafisi bâlâya ilsak edilmiş olan... beyin cemiyetimizde mukayyet olduğu mübeyyin vesikadır."

- Fransız İstihbarat Dairesi erkânından Yüzbaşı Delor, mahut Kapiten Halit, Yüzbaşı Sari, derhal bir Fransız Muhipler Cemiyeti kurdular. Buraya Şehpender Lûtfi, Tabip Galip girdiler. Ünyon Fransez'de ilk toplantı.

- İngiliz İstihbaratı'ndan Niko. Galata'da, Bahriye Birahanesi'nde oturur, cumal düzerdi. İngilizlerle Fransızların arasını bozacak bir cumal uydurduğu anlaşılınca, herif Harbiye Mektebi'ndeki Divan-ı Harp'e verildi. İdama mahkûm oldu. Kurşuna dizilecekti. Mektep avlusunda kurşuna dizildi.

- Hasan Tahsin Polis Müdürü. Bu müdüriyette Şeref ve Kemal gibi heriflerin rolleri.

- General Dits, oğlancıydı. Kapiten Benet de parlak yaveri.

- Babıâli'nin Arnavut odacısı.

- Ferit Paşa'nın siyah gözlükleri vardı.

- Defter-i Hakanî Nazırı Refik Bey. Gazi Ethem Paşa'nın damadı.

- İngiliz Petrolyom Kumpanyası'nın mümessili, ince uzun herif...

- Abdülhamit veresesi telâşlı. Şaziye Sultan saraya koşuyor.

- Musul Petrolleri Meselesi. Arazi Abdülhamit'in üstündeydi. Hürriyette hazineye alınmıştı. Şaziye Sultan hissesini 10.000 altına sattı.

İngiliz Dershanesi:

Benet'in pezevenkleri. E. S. Beylerle, L. Efendi.

Bunlar işe, kendi yakınları kadınlardan başladılar.

Beyoğlu Taksim Meydanı, Alman Sefareti'ne giderken çukur mahalle, merdivenli bir sokaktan inilir. Orada bir (İngiliz Dershanesi) açılmıştı.

Hariciye'de H. Bey, Dahiliye Kalem-i Mahsusu'nda M. Bey, Sadaret Dairesi'nde E. Bey, ve postada, A. Bey.

Polis Müdürü Arnavut Tahsin, Harbiye'de okumuştu. Benet'le birleştiler. Arnavutluk Tahtına Abdülhamit'in oğlu Burhanettin'i getirmek karşılığında İngilizlerden 50.000 lira çektiler.

- Mige ve rahip Fro Fransız casusları. Sefaret tercümanı Leda. (Delor İzmit Kızılhaç Şefi.)

Çıplak baldırlı İskoçya'lılar, elleri kırbaçlı Mecusi'ler, kocaman sarıklı Hint'liler, simsiyah Senege'liler.

Şirket-i Hayriye'yi ele geçirmek teşebbüsü. Hisse senetleri nama muharrer. Müslümanlardan başkası satın alamaz.

Ferit Paşa'nın müsteşarı Cemal, yeni hisse senetleri çıkarılacağını İngilizlere bildiriyor, iş bozuluyor.

- Tünel Hanı Fransız İstihbaratı'nın merkezi. Üst kattaki daire Yüzbaşı Halit'in evi.

- Galata Tünel Hanı, Ünyon Fransez, bir tercüman yazıhanesi, Gedikpaşa'da, Eyüp'te birer Müslüman evi şubeler...

- Fransız İstihbaratı'nda çalışan yerli Musevilerin başı Halaçyan.

Halit'in kardeşi Kürt Hamdi Paşa... Bir aralık Genel Kurmay Başkanı, bir aralık Ferit Paşa Kabinesi'nde Bahriye Nazırı...

Halit, antika alır satar, böylece soyduklarını derhal paraya çevirirdi.

Halit, Abdülhamit zulmünden Fransızlara iltica ettiğini söyledi.

Halit'in kardeşi Bahriye Nazırı. S. adındaki bir akrabası-

na, hükümete ait bir motor vermişti.

Merkez Kumandanı yaverlerinden R. Bey, Yüzbaşı R. Bey Tokatlı'da kavga ettiler. Halit'i tepeledi. Önce Yeşil Sokağına, ordan Bayram Sokağına kaçırıldı. (Kerhaneye)

Mektep Sokağı'ndaki İnzibat Dairesi'ne.

Londra Oteli'nde oturan Fransız casuslarından Delor.

- İtalyanlar Şeyh Sünusi'den çok çekiniyorlardı.

- İtalyan hafiyeleri, Yusuf Şetvan Bey, Mansur Bey, Adliye memurlarından Ahmet Bey...

- Şeyh Sünusi taraftarlarının Beşiktaş'taki cemiyeti, Şeyh Zafir'in konağında.

- İtalyanların Türk asıllı casusu, Reis Osman Fahrettin, aslan Trablus'lu idi.

Mütareke Acıları, Birinci Kitap

Yazan: Kemalettin Şükrü, 1930, İstanbul, Selamet Matbaası.

Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul

- Mütarekeden sonra Harbiye Nezareti'nde bir Askeri Meclis kuruldu. Muhteşem bir odada 6 ay çalışarak küçük bir ordu projesi tesbit etti. Bu ordunun ancak 150 topu olabilecekti.

- Filistin'de Merda mevkii, Almanya'da Zondhafen Atış Okulu.

- Mütarekede Viyana Sefiri Mustafa Reşit Paşa... Yeni Kabine'ye memur edilmişti.

- Şehremini'nde, bir vakitler İttihat ve Terakki Kulübü olan bir binada oturuyor.

- Polis kalpaklarında Ay-Yıldız vardı. (Boz elbise. Boz kalpak)

- Aksaray Sulh Mahkemesi Reisi, sakallı, sarıklı bir adam. Hergün evinden zenbille öğle yemeğini mahkemeye getiriyordu. Yedek Subay bir avukat.

- Miralay Sadık Bey'in evi karşısı. Şehremini'nde...

- Ev sahibi Muzaffer K. M.

- Tüfekçi Yakup. H. İ.

- 31 Mart'ın Bayburt'lu Hamdi Çavuş'u.

- Kürt Mustafa Paşa Divan-ı Harbi, her gece hapisanevi

bir izbeye, kulübeye kadınları bile gönderip işkence ettiriyordu.

- Topkapı'lı Mehmet.
- Yüzbaşı Emin Ali,
- Muhasip İhsan
- Bican
- Deniz Yüzbaşısı Hakkı, Safranbolu'lu Yüzbaşı Hakkı, Yüzbaşı Zeki, Piyade Teğmeni Saffet, Üstteğmen Burhan, Çarkçı Yüzbaşı Mehmet, Telgrafçı Ali, Kayyum Ahmet, Polisten Saip, Ahmet, İsmail, Kardeşim Abdülvehap, Yüzbaşı Zeki ve Bilal.
- Gece vakti, Yüzbaşı Emin Ali'nin evi basılmış, gecelikle Avrupa'ya kaçmayı becermişti...
- Silahlılar, İstanbul'u gece gündüz dolaşıyor, "Eller yukarı!" diyerek silâh arıyorlardı.
- İstanbul'da yüzlerce top, yarım milyon top mermisi ve milyonlarca fişenk.
- Bir açıkgöz, İzmit'e gönderdiği iki motor cephaneye karşılık 25 bin lira almıştı.
- İlk teşkilât, Kemal Koçer, Topkapılı Mehmet, Muhasip İhsan... ve diğerleri. Sonradan iltihak edenler: Teğmen İzzet, Teğmen Necmi, Topçu Teğmeni Ziya, Muhabereci Cavit, Emekli Üstteğmen Ahmet Fuat.
- Şehir Çekmece - Pendik arası...
- Harbiye Nezareti Topçu Şubesi Müdürü Kaymakam Erzincanlı Salih
- Harbiye Dairesi Reisi olan İhsan Paşa.
- Harpte Alay'da yaverlik eden Himmetzade Hüsnü, Sirkeci'de bir ardiye işletiyordu. Ufak tüfek malzeme kaçırıyordu.
- Ararat vapuru...
- Motorların altına cephane, üstüne eşya yerleştiriliyordu.
- Salih ve Osman Reis'ler. Hamalbaşı'lar.
- Hızır ve Süfyan kâhyalar. H. İ.
- Tahsin Kaptan, Hemşinli Mehmet (bolşevik) Mustafa idi.
- Unkapanı köprüsünde casus barajı, Boşnak Tayyar'ın idaresindeydi.
- Vapura 650 ton cephane yüklenebilmişti.

- La Fransez Şirketi Komiseri Arif Bey, şirket müdürü ve hissedarı, sekiz dilin edebiyatına vâkıf Kredi Liyone'de yüksek vazifeler görmüş bir Ermeni, Mösyö Şarl Kolçi, tek gözlü bir adam. Akrabasından Boris Pendikyan'la görüşüp vapurun salimen gidişini sağladı. Pendikyan, İngiliz İstihbaratı'nın en güçlü elemanlarındandı. Velit'in evini basan müfrezenin başındaydı.

- Şifre imzası: Demir.

- Harbiye Vekâleti'nde Müsteşar Ali Hikmet.

- Cephaneler sevk defteri ile yollanmış, makbuz mukabilinde teslim edilmişti.

- Lâdil vapuru.

- Galata'da bir birahanenin arka odasında Pendikyan'la randevu.

- Diğer yardımcılarımız, Terziyan, Papasyanlar (iki kardeş).

- Sirkeci'de Hamit gazinosu... Allahıma emanettir Kemal'im şarkısı.

- Cephaneliklerin kapları mühürleniyor, istiflerin fotoğrafları çekiliyordu.

- Yüzbaşı Bilâl, kapıdaki mühürleri taklit ediyordu.

- Tuğla harmanlarındaki yabancı bekçiler sindirilmişti. (Karaağaç'ta) birisi de tepelendi.

Sevkiyat sırasında takibata uğrayan Tahsin, motoruyla Büyükada'ya çıkmıştı. Meraklı iki kişiyi motora çekip iyice ıslattı.

- Zararlı görülenlerden birkaçının canlı olarak Anadolu'ya kaçırılması teklif edildi. Ortalığı lüzumsuz karıştırmak doğru değil, cevabı alındı.

- İstanbul Cephesi'nin müdafaası için kurulan teşkilâtın 54 şubesi vardı.

- Malta'dan dönüşte Ebuzziya zade Velit gurupla temasa geldi.

Fedakâr Yardımcılar

- Köprü Karakolhanesi'nde Teğmen Vasfi. Köprü üzerindeki küçük kulübesine en tehlikeli sıralarda rahatça sığılabilirdi.

- Firkateyn Kaptanı Muhittin. Elindeki müsellah kuvvetle

gizli teşkilâtın emrindeydi.

- Kasımpaşa Serkomseri Fuat, Serkomiser Nafiz, infilâk patlama sırasında büyük yardımları görülmüştür.

- Eyüp'te Topçu Yüzbaşısı Siirt'li Rıza-Eyüp İnzibat Subayıydı. Bazı evrakı ve malzemeyi gizliyordu.

- Fener'de Rahmi ve arkadaşı Hasan Riza, emniyet memuruydular. Rahmi irtibat yapıyor, muhafızlık ediyordu.

- Mavnacılar, sandalcılar, motorcuların ekseriyeti bizdendi.

- Romorkör sahibi Emin, romorkörüyle ve adamlarıyla emrimizdeydi.

- Şehremini Karakolhanesinde Yüzbaşı Ali Riza ve Teğmen Mustafa.

- Cem'i ve Mazlum ve merkezde Nevzat ve Ömer iki kıymetli şubeyi idare ediyorlar ve her müracaatı yerine getiriyorlardı.

- Polis Müdürü Albay Esat. İlk sevkayatta para tedarik etmiştir.

- Kavala'lı Hüseyin (Sabık Mebus) nakten yardım. İstanbul merkez teşkilâtında âzâ.

- Telgrafçı Cemal, muhabere ve yazı işlerinde, kardeşi Emin muhafızlıkta iş gördüler.

- Enis Tahran Sefiri. Gizli haberler verirdi.

- Tahsin Kaptan, çok cesurdu.

- Bolşevik denmekle maruf Mehmet, bütün yükleme işlerinde çalışmıştır.

- Mustafa Kaptan ve arkadaşları.

- Hapishane Müdürü İsmail Hakkı.

- Ceza Reisi Cemil Bey.

- Tekkesini emre bırakan Şeyh Enver.

- Merhum Binbaşı Saffet.

- Binbaşı Ferhat.

- Feshane Müdürü Binbaşı Hüsnü, evinde toplantılar yaptırır ve Fındıklı Şubesi'ne merbuttur.

- Ercüment Ekrem, Beşiktaş teşkilâtının mühim üyelerinden.

- Fazlı (mèbus) müdafaa teşkilâtına.

- Bilâl (teğmen) çölde çarpışmıştır. Kolordu yaveri.

- Lâdil ufak bir vapurdu. Cephaneyle o kadar yüklenmişti ki köprüyü geçerken adeta küpeştesine kadar suya gömülmüştü. Sirkeci'ye o vaziyette yanaşmıştı.

- Bilal: Orta boylu, telâşsız. (mıntıkasının halkı gibi) İlk bakışta metaneti göze çarpar. Hayatında hiçbir hadise fevkalâde değildir.

- Velid'in hareket emri Tasvir-i Efkâr matbaasına gönderildi. Kardeşi Talha sanatoryom'da can çekişiyordu. Velid bir kaç satır yazdı. Zarfa bir de fotoğrafını koydu. Veda istedi.

PATRİYOT ÖMER

Birinci Bölüm

"Sen Doğrusun Ama, Ya çağın eğriyse?..."

İkinci Bölüm

Patriyot'un oğlu

"Mal mı canın yongası, Can mı Malın?"

"Mal mı Canın Yongası Can mı Malın?"

"Sen Doğrusun Ama, Ya Zaman Eğriyse?"

CAN YONGASI

- Ev nosyonu - Arsa nosyonu - Yıkılmadan önce - Yıkılırken - Yıkıldıktan sonra (yıkıntı halinde) - Arsa halinde...Yapılan bedel karşısındaki duygusu. (Parayı almamış. Bunu kabul etmiyor.)

1- CAN YONGASI

2- PATRİYOT ÖMER

I

PATRİYOT ÖMER

II

PATRİYOT'UN OĞLU

- Yiğitlik pazarda satılmaz ki vara gidesin de birkaç kilo alasın.

- Mal mı canın yongası, can mı malın, bellisiz olmuş. Malın yongası can.

- Canın yongası mal mı, malın yongası can mı, belli değil!

Can Yongası

ROMAN

1- Alaylı subay Osman Efendi - Abdülhamit'in hem yaveri, hem de marangozluk arkadaşı. Orta Anadolu'lu. (Ya da Söğütlü) - Bir arkadaşı ev meraklısı. Ev sahibi olmaya tutkun. - İnsanın başını sokacak bir evi oldu mu, gerisi kolay... Dünyada başını sokacak bir evi olmaktan başka hiçbir gerçek güven yoktur. - Osman Efendi yavaş yavaş bu fikre yatar. Yavaş yavaş ev sahibi olmayı düşünmeye başlar. Önce küçük bir ev düşünürken, giderek, kötüsü gelirse bir parçasını kiraya verecek bir büyük ev düşünür. Nihayet böyle bir evi ele geçirmeye ahteder.

Yolunu arar, bir saraylı ile evlenmesi, mahlûllden bir ev ele geçirmesini kolaylaştıracaktır. Bu sebeple saraylı Şehnaz'la evlenir. Beraberce evi kurtarırlar. Fakat kadına güvenmemeye inandırmıştır arkadaşı, Osman Efendi, istemeye istemeye Şehnaz'a oyun oynar, evi üstüne yazdırır. (Oysa yarısı Şehnaz'ın olmak şartiyle verilmiştir ev...)

2- İkinci Meşrutiyet gelir. Osman emekliye ayrılır. Mahlûlden verilmiş evler bedeli sahipleri tarafından ödenmek şartiyle geri alınır. Osman Efendi dehşete düşer. Evi kurtarmak için davranır. Neriman Hanımla tanışır. (Neriman Hanım, çok güzel bir kadındır. Oldukça yaşlıdır. Körpe ve küçük erkeklere meraklıdır. Üçüncü kocası olan meşhur kopuklardan Alyanak Kadri, pehlivan yapılı, alıkça bir gençtir. Neriman Hanım'ın ilk kocasından, bu üçüncü kocası Kadri yaşında bir sıska oğlu vardır.) Neriman pek te farkında olmadan Osman'ın erkekliğini beğenir, yardıma karar verir. Faizle borçlandırıp evi kurtarır, üstüne ipotek ettirir. Kiralar. Kirasıyle ve Osman'ın biriktirdiği paralarla borç ödenecektir.

Birinci Dünya Savaşı patlar, Osman yeniden askere alınır. Yüzbaşı olur. İşler sıkışır. Neriman Hanım'ın kocası da, oğlu da askere alınmışlardır.

Kadın, bir marangoz ustası olarak tanıdığı Osman Efendi'yi yüzbaşı üniformasiyle görünce çok ilgilenir, farkında olmadan da vurulur. Osman Efendi yaralanmış, hastahanede yatmaktadır. Neriman büyük ilgi gösterir. Savaş bittiği zaman Neriman duldur. Oğlu askerden gelmiştir, Osman'ın borcunun an-

cak yarısı ödenebilmiştir. Neriman Osman'ı baştan çıkarır. Osman, ömründe ilk defa usta bir kadınla ilinti kurmuştur. Gerçekten tutulur. Bu tutkuda, kadından gördüğü ve dünyanın en büyük yardımı saydığı iyilik te büyük etki yapmıştır. Şehnaz, borç ödemek için kendilerini mahkûm ettikleri büyük yoksulluk ve çok kötü oturma şartları dolayısıyle verem olmuştur. Neriman'la Osman ona hiç acımazlar. Osman eve geç dönüşlerinde gerçekten vicdan sızısı duyarsa da, kendisini Neriman'dan kurtaramaz. Şehnaz ölür.

3- Borç hâlâ bitmemiştir. Bu gidişle bitmesine de imkân yoktur. Çünkü Neriman, bu borcu biraz da, deli gibi sevdiği, ömrünün son mutluluğu saydığı Osman'ı elinde tutmak için bir ikinci bağ olarak kullanmak zorundadır. Fakat Osman'ı Şehnaz'ın ölümü çarpmıştır. Yaşlı kadından da bıkkınlık başlamıştır. Bunu sezen Neriman, oğluyle gizli münasebetlere girip çocuk düşüren ağabeysinin kızı, yani yeğeni Şahende'yi gönül rızasiyle Osman'a nikâhlar. (Bu nikâhlamak fedakârlığı da Osman'ı, biraz da, acımasından tutarak Neriman'a geçici bir süre için de olsa gene bağlar.) Kız, görünüşte biraz safçadır. Oysa, aklı yalnız cinsel iştihasına işleyen bir durgun, kıyıcı, dalgın kadındır. Osman'la evlendikten sonra da yeğeniyle yatmayı gayet ustaca sürdürür. Bu ustalığı kocasının halasiyle ilişiğini bilmezden gelmekte de kolayca gösterir.

Osman borcunu nihayet bitirir. Karısıyla, metresinin oğlu arasındaki ilişkiden de nihayet biraz şüphelenmiştir. Karısını alıp çıkmak ister. Büyük bir gürültü kopar. Tam yakayakaya gelecekleri zaman, bekçinin yangın var! sesi duyulur. Yangının evin yakınında olduğu anlayan Osman Efendi, deli gibi koşar. Yangınla boğuşur. Damdan düşer, beli kırılır. Hastaneye kaldırılır. Bir ayağı topal kalmıştır. Eve almazlar. Çalışamaz artık... Nerimanla beraberken içkiye de alışmıştır. Evinin arsasındaki mahzende yatıp kalkınağa başlar. Boyalı ispirto içmekte, fırsat buldukça herkese "Biricik yaşama güveni ev sahibi olmaktır" diye öğüt vermektedir.

NOT:

Bugünkü dünyada insanlar tutkusuz yaşayamaz. Aslında

bu tutkular gerçek tutkular bile değildir. Tutkusuz yaşanamaz bir dünyada, kendimizin uydurduğumuz yalancı tutkulardır bunlar... Putlarımızı kendimiz yapıp kendimiz taptığımız gibi... Tutkulu yaşayış bir çeşit yenileme, karşıdurma, bir çeşit yaşama serhoşluğu verir. Başka raslantı tutkularla beslenip kendisini sürdürür. Öyle ki, çoğu zaman, raslantı, iğreti tutkular o kadar ağır basar ki, asıl ana-temel tutku çoktan gözden kaybedilmiş, değerini yitirmiş olur.

- Tutkulu insanın karşılarındakilere verdiği şaşkınlık, acıma ve bir çeşit saçma tutku olarak sevgi duygusu... (Şehnaz'ı bağlayan, kendisini bilerek feda etmeye kadar sürükleyen hal işte budur).

- Dram tutkusunu bilip, kendisini ona doludizgin teslim etmekte değildir. (Neriman'ın durumunda olduğu gibi)... Asıl dram, tutkularıyle hergün boğuştuğu halde, onun saçmalığını iyicene görüp buna yüzde yüz inandığı halde, tutkusunu bırakırsa bomboş kalacak yaşamasındaki anlamsızlığı göze alamayıp, yeniden, kendi isteğiyle boynunu saçma tutkular zincirine uzatmaktadır. (Osman'ın durumu böyle).

- Burada daha garip olan, Tahsin Efendi'nin (Yani Osman'ı ev tutkusuna sürükleyen arkadaşın) sonradan bu tutkudan kolayca kendisini kurtarması, bunu Osman'a salık vermeye kalkmasıdır.

- Konuda, Neriman'la Osman tutkuludurlar. Şehnaz bir bakıma hiçbir tukkusu olmadığı halde, bu iki gerçek tutkulu insandan daha tutkulu davranır. (Küçük bir atılımla belki kendisiyle beraber Osman'ı da kurtaracakken, bu atılımı yapmaz, (daha doğrusu yapamaz). Böylece Neriman'ın da, Osman'ın da aktif tutkularının karşısında Şehnaz'ın kendisini ölüme bıraktıran pasif tutkusu, bir bakıma daha gerçek, daha güçlü tutkudur. Böylece Şehnaz-Osman-Nimet üçlüsünden aslında bir tek insan dramı çıkarılmıştır.

CAN YONGASI

1- Köylü, alaylı subay olarak (Binbaşı da olsa) Osmanlılık şartları içinde köylü mü kalır?

2- Köylü kalmış bir alaylı subayın kişi mülkiyetiyle ilinti-

si. (Mülkiyet anlayışının davranış üstünde, davranışın mülkiyet anlayışı üstündeki etkileri?)

3- Durgun akan yaşayışın, ağırlığı içinde tutkuların kaba, ağır, bir anlamda da derin akışı... (Sanki kişiliğin anatemeline değmiyormuş, onun dışında bir başkasına gitmiş gibi.)

4- Kendi unsurları dışına düşmüş, subay olmuş bir köylünün belli bir tarihi aşamada, dostluğu, düşmanlığı ölçülerindeki özellikler?

5- Mülkiyeti, mülkle değil, kendi kişiliğiyle yürütmeye çalışması. (Yani mülkiyete bağlılığı, mülkiyeti olan şeyi değiştirip geliştirerek yürümüyor, kendi tutkularını, ki bu tutkular zaman zaman değişmektedir, sürdürmeye aracı oluyor.)

6- Genellikle bu roman tipinde ilkel insanın - çocuk erkek - dalgın, duygusal, bebeksi davranışı.

7- İçinde debelendiği derin insan dramını bile insan dramı olmaktan çıkaran bir ilgisizlik, bir koşulamamak hâli...

8- Ruhunun taaa derinliklerinde, köylülüğümüzün özelliklerinden gelen ev sahibi olmak kolaylığının, şehirde ev sahibi olmak, ya da, ev sahibi olmakta kendisinin özel olarak karşılaştığı zorlukların çatışması. (Aslında bütün varlığıyla boğuşmaya girmiyor. Oyuna tutkusu olmayan bir insanın vakit geçirmek için katıldığı bir kâğıt oyununda, bir daha belki bütün ömründe kapılmayacağı bir hırsa, yalnız o oyun süresince tutulması hâli... (saçmalık)

9- Mülkiyet hırsının insancıl ayıp duyguları, (O durumun) yalnız kendisini haklı gösteren bir özür haline getirirş... (Bunu bilerek yada, bilmeyerek yapmak)

10- Türkçesi, drama düşmüş insanın tutkularının sorumluluğundan kıyıcı bir kurnazlıkla sıyrılmağa çabalaması...

- Anadolu insanının köyde, evini ilkel araçlarla kendisinin kolayca yapabilmesi alışkanlığı, (Bilhassa arsa bulma kolaylığı) karşısında Anadolu'ya bakarak kişi mülkiyeti aşamasına varmış Rumeli insanının mülkiyet karşısındaki davranışındaki çelişme.)

1- Abdülhamit'le bir alaylı subayının sürekli olarak memleket, dünya ve insanlar hakkında konuşması. (Belki bir mobil-

ya yapıyorlar ikisi baş başa...) Burada Kızıl Sultan denilen adamın iç dünyası görülecek.. Bu iç dünyanın ötesinde, despotluğun zorladığı kıyıcılık, ve kuşkululuk, (belki de adamlarını sürekli olarak denemek: sözgelimi, Osman'ın çalmak istediği paraların, nişanı bozulduğu için sultan tarafından tekrar sayılması.) Hünkârın arkadaşlarını, yakın çevresini, casuslar mı, casuslamaz mı diye ağız araması... Osman'ı hatta kışkırtması. Osman hakkında aldığı curnallerin bir kısmını belli etmeden söylemesi. (Sen bu yakınlar filân yere gittin, filâncayla filânca yerde konuştun." Gibi.) - Osman'ın çok sevdiği hemşerisi bir büyük saray mensubu hakkında uydurma birşey sorması. - Bomba gününü hatırlatması. O gün Osman'ın yürekli bir davranışını görmüş.... Unutmamış.

- Padişahla, cahil bir köylü olan Osman'ın hürriyet, meşrutiyet üzerine konuşmaları.

- Padişahla, cahil bir köylü olan Osman'ın Yakın insanlar üzerinde konuşmaları.

- Padişahla, cahil bir köylü olan Osman'ın Din, edebiyat, evlenme, çocuk terbiyesi, ölüm üstünde konuşmaları (Para, servet, daha çok kazanma, kadın-erkek münasebeti, kızgınlık sinirlerine sahip olabilmek, Osman'ın kasabası, köyü, kişiliği, köyünde başına gelenleri sorar sultan. - Oturduğu mahalleyi, mahallede konuşulanları, İstanbul halkının ve köylülerin kendisi için ne dediklerini sorar.

Can Yongası

1- Abdülhamit'le halktan bir "kul"un münasebeti.

2- Halktan "Kul"'ların Abdülhamit'le münasebeti.

3- Bir alaylı subayın kişiliği.

4- Bir alaylı subayın, alaylı subaylara karşı oluveren bir çevredeki durumu.

5- Bir bakıma hakedilmemiş bir haksızlığın, (bir bakıma da hakedilmiştir) bir halk insanı üstündeki sığ etkisi...

6- Haksızlıkları, daha doğrusu kendisini anlamağa çalışmamalarını, bizim halk adamımızın gayet olağan sayması, üstünde hiç durmadan yeni ödevine sarılması.

7- Dünyayı ve memleketi temellerinden sarsan korkunç

depremler içinde yetersiz kişinin kendi meseleleriyle zaman zaman başbaşa kalması...

- Osman'ın evlenmeden önceki kadın ilintisi? (Beşiktaş'ta bir Rum evinde pansiyon gibi mi oturuyor? (yada bir Ermeni evinde. Evin dul kızıyla mı ilgili? Ya da bir randevu evine mi alışmış? Belki de hemşerilerinden birinin kapıcılık ettiği bir apartımanda bir yaşlı dul kadınla tanışmıştır?

- Osman'ın aldığı maaş! İktisat durumu? Parayı o zamana kadar tutabilmiş mi? Yoksa hep mi harcamış.

- Borçla ilintisi? Borç etmeye karşı ürkek mi? Ürkekse veya değilse neden?

- Genellikle yaşaması nasıl? (ne kadarı şehirleşmiş, ne kadarı köylü kalmış?)

I- Alaylı subay. - Saraylı karısı. - Bir ev sahibi olabilmek için çektikleri uzun çile. -Adamın evi kurtarmak için yaşlı kadınla yatıp kalkmağa mecbur olması. - Kadının veremden ve kıskançlıktan ölümü. - Yeniden evlenmeye zorlanır. Metresinin yeğenini verirler. Bunu da kadının oğlu kullanır. - Sonunda ev yanar. Arsanın birinde bir ispirto tutkusu kalır. (Mahzende oturur.)

Can Yongası

Rıza Kahraman Osman'ın hemşerisi.

Orta Anadolu'lu... Öteki marangoz arkadaşı. Gözü tok, kabadayı, Padişah'tan hiçbir şey istememek lâzımdır.

Hasan Usta Rumeli'li ya da İzmir'li.

Ev meraklısı. Ya da bir ev yaptırmağa başlamış yeni... Yeni ev yaptıranların psikolojisi. - Herkesi ev yaptırmağa, almağa, ev sahibi olmağa zorlarlar. Beraber çalışıyorlar bir Cuma günü üç arkadaş. (*Bu meseleyi hünkârla konuşmasından öğreniriz belki.)*

- Bana Abdülhamit karışır diyen Osman'ın, evi elinden alınırken, bir kanun çavuşiyle Serasker kapısına tıpış tıpış gidişi.

- İncir satışı. (Çırçırcılığa girişi).

- Alaylı - Okuma yazma bilmediğini, hafızasının gücü, söylenenleri (daha doğrusu talimnamede yazılanları) pratiğe daha kolay geçiriyor, köylü olduğundan köylü askerlerle daha ko-

lay anlaşıyor. Öteki okullu subaylarla yükselme çekişmeleri kıskançlık sözkonusu olmadığından daha rahat geçiyor.

Osman'la Şehnaz'ın çocukları olmaz. - Osman, çocuksuzluğu, Şehnaz ölene kadar önemsemez. Şehnaz öldükten sonra, Selime'yle evlenmek için bunu mesele yapar.

Kişiler: 1- Osman 2- Şehnaz 3- Nimet 4- Selime 5- Abdülhamit 6- Rıza Kahraman 7- Tahsin Usta 8- Hayrettin 9- Hoca Emin Efendi

Can Yongası

Alaylı Yüzbaşı Osman Efendi. Sivas'lı. 1322'da (1906) 28 yaşında.

Seccadecibaşı Doğumu: 1294 (1878)

İzzet Bey'in hemşerisi.

———— 0 ————

(8 yıldanberi Yıldız'da, hem Hünkâr Yaveri, hem de hünkârın hususi marangozhanesinde marangoz.)

16 yaşında Yunan Muharebesi. İstanbul'a gelişi.

Roman'ın başlama tarihi 1907. (Osman 29 yaşında - Binbaşılık bekliyor.)

1899'da saraya alınıyor.

1878-1294				
	31 Ocak	Perşembe	=	Edirne Mütarekesi.
	13 Şubat	Çarşamba	=	İlk Meclis-i Mebusanın kapatılması.
	3 Mart	Pazar	=	Ayastafanos sulh konuşmalarının başlaması.
	20 Mayıs	Pazartesi	=	Ali Suavi vak'ası.
	13 Temmuz	Cumartesi	=	Berlin Muahedesi'nin imza.
1881-1297				
	27 Haziran	Pazartesi	=	Yıldız Muhakemesi'nin ilk oturumu.
1884-1300	6-7 Mayıs	Salı Çarşamba	=	Saat alaturka 6.30 Mithat ve Damat Mahmut Celâlettin Paşa'ların Taif zindanında boğdurulması.
1894-1310	10 Temmuz	Salı	=	Saat 12.27'de büyük İstanbul zelzelesi.
1895-1311	30 Eylül	Pazartesi	=	İstanbul'da ilk Ermeni patırdısı.
1896-1312	26 Ağustos	Çarşamba	=	"Banka vak'ası" denilen 2. Ermeni patırdısı.

1897-1313	18 Nisan	Pazar	=	Yunanistan'a savaşaçılma.
	4 Aralık	Cumartesi	=	Yunan Sulhü.
1900-1316				
	4-5 Nisan	Çarş./perş.	=	Gazi Osman Paşa'nın ölümü.
1902-1318	21 Eylül	Pazar	=	İlk Makedonya İhtilâli.
1903-1319	2 Ağustos	Pazar	=	(İlin-Derin) denilen ve üç ay süren Makedonya büyük ihtilâlinin başlangıcı.
1905-1321	21 Temmuz	Cuma	=	Bomba hadisesi.
1906-1322	1 Ekim	Pazartesi	=	Akabe meselesi. Sultan Hamit'in hilafet siyasetine karşı İngiliz emperyalizmi.
1908-1324	9-10 Haziran	Salı	=	Reval buluşması
	22 Temmuz	Çarş.	=	Ferit Paşa'nın azliyle Sait Paşa'nın sadareti.
	23 Temmuz	Perş.	=	İkinci Meşrutiyet'in ilânı.
	17 Aralık	Perş.	=	2. Meşrut. Meclisinin açılması

Can Yongası	Halit Kaçar.	Sayfa 10	Cilt 2
Can Yongası	Operatör Hazım Paşa.....	Sayfa 10	Cilt 2
Can Yongası	Oper. Cemil Paşa	Sayfa 39	Cilt 2
	Bak. Celâl Muhtar Hatıraları. Birşey var mı?		Cilt 2
Can Yongası	Reşit Bey	Sayfa 4	Cilt 3
Can Yongası	Velet Çelebi İzbudak.		
	Ermeni Patırdısı.	Sayfa 38	Cilt 4
Can Yongası	Selim Sırrı,	Sayfa 22	Cilt 4
Can Yongası	Semih Muhtar,	Sayfa 36	Cilt 4
Can Yongası	Nizamettin Delibaşı	Sayfa 4	Cilt 4
Can Yongası	Galip Kemalî	Sayfa 69	Cilt 5
Can Yongası	Edhem Ruhi		
Can Yongası	Lemi Atlı, Hatıralar	Sayfa 110	Cilt 6

Can Yongası

1958'de 50 yaşında olursa Nazmi Bey (Yenilmiş adam ama, yenilmişliğini ne kendisi biliyor, ne de çevresi. Normal - İyi - Namuslu doğru insan...)

1908'de doğmuş. Babası Mahir Efendi (Küçük Subay) Seferberlikte Yüzbaşı. Babasının namusluluğu ile övünüyor. Kendisi de namuslu kalınağa yeminli. Bunu sık sık söylüyor.

Her yeni durumu, namus açısından ölçüp biçiyor başlangıçta her zaman...

1923'te (15 yaşında) Cumhuriyet olmuş

1929'da askere gidiyor.

1938'de evleniyor. (30 yaşında)

1943'de 35 yaşındayken Hayret Efendi'ye rastlıyor. (O tarihte Hayret Efendi 43 yaşında - Doğumu 1900) Aslında herifin bağışladığı binayı, herif buna kazandırıyor. Çalıştığı yerin özelliğiyle herife kazançlar sağlayan bazı arttırma-eksiltme işleri çıkarmış...

Hayret Efendi Nazmi Bey'den 8 yaş büyük... Arkadaşlık ediyorlar, Nazmi'nin askerlik dönüşü. Nazmi o tarihte 22 yaşında, Hayret 30 yaşında....

Nazmi'nin karısı Kevser Hanım (Erkek kadın- Erkek ihtiraslı, daha doğrusu, para hırsı, kadında erkeklerdeki gibi işliyor. Hırsı olduğunu hiç bilmiyor. Çünkü uyanacak hiç bir raslantı olmamış.)

Kerim ,1958'de 50 yaşında.

1908'de doğmuş. Babası Mahir (küçük subay) *ticarete kalkıyor. Parasını batırıyor.*

Kerim Kevser için Can Yongası. Cennet'le Kerim işin farkına varmadan durumu kurtarmak için EV can yongası. Cennet'le Kerim'in sevgileri de gerçekten kadın-erkek sevgisi. Hiç hilesiz.

İkisinin davranışı da bir.

Cennet, Şeyh Abdullah için can yongası

Aslında ev - yani mal , arada uydurma bir bağlantı.

Can Yongası

- Para biriktirmeye başlamadan bizde piyango almak yok.

- Babadan vasiyetliyim, aylıktan başka paraya el sürmem. Bize ticaret de yasak... (babasının tüccarlığını anlatır.)

- Rüşvet alan, dalavereli işlere giren arkadaşlarının nasıl kıvrandıklarını görüyor. (Korkuyor sürekli olarak... Hapse girenleri görmüş, istifaya zorlananları, hatta bu yüzden Abdullah kendisini öldürmedi mi?)

- Borca girmiş evlenirken. Şimdi onu ödüyorlar. Sonra biraz birşey biriktirecekler, ölümlük kalımlık.

- Karısının arsası çıkıyor, satıyorlar. Borca yatırıyorlar. Niyazi Bey, bir ev yaptırır başınızı sokarsınız, diyor. Ev kirasına yatıracağı parayı hesaplamış. Alıklık ev yaptırmak diyor, Bankaya onbin lira yatırıp ev yaptırmağa çalışan arkadaşlarına

şaşıyor.

Kerim Barut (Yahut: Teksöz)

Bir Yüzbaşının oğlu. 1908'de doğmuş. Savaşlar yüzünden okuyamamış.(Yakışıklı, doğru, akıllı, çalışkan, sevimli. Yaşamayı sever, tok gözlü.)

Küçük memur, babasının öğüdüyle doğruluktan ayrılmamaya yeminli. (hem para, hem kadın için) Böyle de yaşamış. Ölene kadar böyle yaşamağa kararlı. Buna da gücü yetecek durumda.

GÜLEN AZAP ÇIKMAZI

1- Bir mülkiyet kalesinin kullanılmamış baş parçası giriş olarak kullanılacaktır.

2- Yaşlı kadının prototiplerinden biri C.hanım, öteki R.hanım....

3- Buna göre kitabın bundan sonrası, başa alınacak parça kadar kısalacak. (Sığıştırılacak.).

Giriş : 1) Padişahın yatak odasında. 2) Bir mucize. 3) Ev sahibi olmak hırsı. 4) Sahipsiz yapı (mahlûl ev) her zaman baskın basanın değil.

Birinci Bölüm: Büyük köy - İkinci bölüm: Kaytarıyorum. Kaytarıyorum. Kaytar.... dım! - Üçüncü bölüm: Gülen azap çıkmazı...

9. Eylül. 1961
Gülen-Azap Yokuşu
Roman
GÜLEN-AZAP YOKUŞU
I
GÜLEN AZAP YOKUŞU
GÜLEN AZAP YOKUŞU
Gülen Azap Çıkmazı
Can Münir
ALACAKARANLIK
Can Münir
Münircik
YILDIZ ALACASI
CEHENNEM MAKİNESİ
YILDIZ ALACASI
ALACA KARANLIK

Gülen Azap Çıkmazı

Bahriyeli Nuri= Monolog söyler. - Gerçekten güzel şarkılar seçer. - Şiir yazar (kötü) - Orta ölçüde her şeye inanır, kesinlikle acabasız. - Karısı üstünde büyük etkisi vardır, gerçek saygıdan gelen... Bunu hiç bir zaman zorlamamıştır. Hatta bunun, aslında kesinlikle farkında değildir. Bu bir kuvvet dengesidir,

kendiliğinden meydana gelmiş. (İkisi de bir anda, neyi garanti etmek için, (ayda 120 lirayı) neleri kaybettiklerini dehşetle anlarlar.)

(NOT: İşçi sınıfı, bilhassa iktidarı ele geçirdiği sıralar ilk zamanlarda, ezici çoğunluğu ile küçük burjuva tandansı -gusugösterir.)

- İnsanın tarihin derinliklerinden gelen güven arama duygusundan yakalanması (İdrakinin bütün saçma bulmalarına rağmen) bu güven arama duygusunun burjuva sistemi içinde, (yabancılaşma baskısı altında) korkunç derecede artması.
- İnsanın tarihin derinliklerinden gelen (yuva) isteği. Aile sahibi olma, onun sorumluluğunu bunaltı içinde taşıma yatkınlığı. (Aileyi tehlikelere karşı savunma, ve bütün tehlikelerin dışında tutma atılımı.)
- Daha çok mal sahibi olma hırsı...
- Çalışmadan yaşama umudu. (Çalışmanın bayağılaşmayla ilintisi sonucu.)
- İnsanın kendisini, bir şeye kaptırdığı zaman, -tutkunlukbu kaptırmanın başındaki derin gibi görünen hesap yapma, hesap arama çabalamasının aksine, hesaptan hızla uzaklaşması. (Hesaptan, mantıktan ve kazanma kaybetme ölçülerinden.)
- İnsanın kişiliğine verdiği önemle, (bir çeşit sayısız, hatta haksız kasıntı ile) her çeşit yenilmeye karşı çıkması. Her çeşit -haksız da olsa- yenilmeyi onurunun yaralanması, kuvvetini yanlış hesapladığı, güçlerini kullanamadığı için aşşalık duygusuna kapılması. (Bunu kendisine yanlış olarak zanettiren, tamamiyle başka şartlar ve baskılar altında karşılaştığı olaylar: Sözgelimi, isterik bir kadının geçici hevesinin kişiliğinden gelen, (kendisinin de o zamana kadar farketmediğini sandığı, özel değerlerden geldiğini sanması. (Aslında kadın böyle bir zan verecek hiçbir harekette de bulunmaz.)
- Hayatında o zamana kadar kendi iradesiyle ölçüp biçerek en doğru davranış olarak kabullendiği tekdüzenliğin, içinde yaşadığı çelişmeli toplum şartlarına aykırılığı. (İradesiyle, ölçüp biçerek, toplumun ortalama ahlâk ve doğruluk değerlerine uygun saydığı davranışının, kendisine dışardan aktarma, yanlış bir

genel eğitimin vermiş olduğunu bir an aklına getirmeyerek)

- Romanın (sinema tekniği ile) görüntüye dayanan olaylardan olaylara geçerek kurulması mümkün müdür?

- Belirleyici, çok hareketli birtek aksiyonla başlaması yeter mi? (Sözgelimi fabrikada, ya daşirkette bir kadınla yatma olayı. Kaçamak son derece zevksiz. Fakat kestirilecek sonuçlarıyle gerek iş, gerek özel hayatta çok büyük etkileri ve değişiklikleri olabilecek bir olay.) (Uzun sürecek, korku ve sıkıntı ile beklenmedik olaylardan olaylara geçecek bir görüntü)

- Bir romanda görülecek kişilerden üçünün bir sabah işe gitmek için evden çıkmaları. (İkinci sıra kahramanlardan, serseri Turgut, muhasip Abdülkerim ile romanın asıl kahramanının).

- Ya da bunların çıkmaları.

- Sözgelimi, serseri Turgut, patronun metresine gezme teklif eder, kız parası olmadığını hatırlatır. Turgut inkâr eder. Kız kahveciye para vermek istediğini, elini cebine attığını, çıkan paranın küçük hesabı kapatamayacağını görünce, yarın dediğini gözlemiştir. Turgut aldırmaz. Cebinde 3 lira 25 kuruş olduğu halde, o gece kendisine 325 lira harcayabileceğini söyler. Kız nasıl diye sorar. Turgut rahatça anlatır. Muhasip Abdülkerim yaptırdığı eve gidecektir. Paketler almıştır. (Yüklenmiştir.) Yolları bir olduğu için Nuri yardım teklif eder. Beraber yürürler. Önlerine giden ve kızla konuşan Turgut ve kız hakkında muhasibin fikirleri... Sonra ev sahibi olma hakkındaki fikirleri. (Turgut'un evini satmaya çalışması üstüne) Yapılmakta olan bir apartımanın boş yere gezilmesi. Abdülkerim'in yaptırdığı bina... *Nuri'nin ayrılıp yeni taşındığı eve gelişi.*

(Not: Önde gidip konuşanların ve apartıman yaptıranın romana katılmaları nasıl ve hangi olayla mümkün olacak?)

- Nuri'de hiçbir tutku, hiçbir anormallik yok başlangıçta. Sonradan başına gelenler: Tarihsel birikimlerin şuur altında sağlam yatmaları, ilk fırsatta kalkıp adamı etkilemeleriyle, kendisinin de farkında olmadan yaşadığı günlerin çevresindeki yatkın insan atılımının birikimlerinin, uzun zaman farkında olmadan kendisini çekip sürüklemeleri. Sonra öteki iç ve dış etkilerin, yeni durum karşısında birden güçlerini arttırmaları, belirleyici,

karşı durulmaz hale gelişleri...

- Karısı önce direnir. (Direnmesi kocasının bu ev sahibi olma işine kendisini kaptırmadan önceki inançlarına dayanır). Fakat kocasındaki tutkunun gücünü anlayınca erkeğine acır. Onun verdiği acımakla kocakarının hasta kaprislerine dayanır. (Dayanmanın bir yerinde, kendisi de farkında olmadan artık kocasının hatırı için, ona acıdığından dayanmaz, kendisi de oyuna katılmış, hırsla işe koşulmuştur.) (Başarabileceğini sandığı bir işte belki yenilmek istememesi.)

Giderek kadın kocayı, tutkuda geçer. Adamın yastığı kaldıracak elini bileğinden tutup bastırır. (Bu bir bakıma da, kocakarının kaprislerinden usandığını, bu işte gerçekten kesinlikle yenildiğini ispatlar.)

- Kadının bu yenilgiyi cinayetle kabullenmesi, sonra avukata teslim olmasını çok kolaylaştırır. (Nitekim adamın karısına çok sevdiği halde ihanet -kolayca- edebilmesi ile karısının kendisini aldattığını kesinlikle öğrendiği halde, buna kolayca katlanması da, kendisini cinayete kadar götüren tutkusuna teslim oluşundandır.)

(NOT: Ve bütün bu olaylar kocaman bir *saçmadır*. Ve bu saçmalık, bütün saçmalıklar gibi, doğal dışı, uydurma, korkunç derecede güvensiz, insanın her şeyiyle bayağılaşması dramından gelen çok olağan bir sonuçtur.

GÜLEN - AZAP ÇIKMAZI

Roman olarak yazılma haline nihayet galiba gelebilmiştir.

24/9/1965 ————K.T.

Kemal Tahir
Roman
1966

- Üçü aynı mahallede oturur. Ev sahibi olma öğüdünü veren bulmuştur evi Nuri'ye. - Turgut, bir başka yerde çalışan (ya da serbest işgören) bir komşudur. Belki bu komşunun, Nuri'nin karısının gözünü, kocakarı üzerinde açmağa çalışır.

- Ev sahibi olma öğüdü veren herifin karısı, kocasının Li-

se son sınıfta belgeli, kendisinin büyüttüğü yeğeniyle yatmaktadır.

- Turgut da baldızıyla yatar.

- Ya da, Turgut'un karısı kendi büyütmesi Turgut'un sivilceli (ergenlikli) yeğeniyle yatar da, patronu tersleyerek Turgut'un gözünde namusunu kurtarır. (Turgut baldızıyla sevişmektedir.)

- Abdülkerim ailesi bir karı-koca oldukları halde, aralıksız para kazanmağa çabalar. Neden kendilerine bir apartıman katı ayırmadıkları sorusuna Abdülkerim, (hangimizin önce öleceği belli değil de ondan) diye karşılık verir. (Bunun, ilerde sağ kalacak olana çıkaracağı zorluklardan korkmaktadırlar. Paralarını ikisi adına tuttukları Banka kasasında saklarlar.)

- Bu duruma göre, Abdülkerim ailesi için, apartıman yaptırıp, sattıkları halde, ev sahibi olmak garanti değil, bir zorluk ve rahatsızlıktır.

- Turgut, babadan kalma her şeyi sattığı, kendisi toplumun doğru saydığı hiçbir yasaya uymadığı, hiçbir güvenlik aramadığı, bütün yasaları çiğnediği, hatta aile düzenini yıkmağa çalıştığı halde, sistemin olağandışı olması yüzünden düzenin içinde kalabilir.

- Hırsa kapılmak, belli tutkuları olmak ta bir bakıma, insanları bahtsız etmez. (Örnek Abdülkerim ailesi). Çünkü bunlar bunun yasalarına uymağa yatkındırlar.

- Yasalara düpedüz ve açıkça, hırsla karşı gelen, bunda hiçbir sakınca görmeyen Turgut da, aslında rahatsız olmaz. (Belki ilerde, bu gidişle bile bir çıkar bulabilecektir.)

- Nuri, sonradan yakalandığı tutkuya yatkın aslında hiç değildir. Bunun için de kendisini, üstesinden gelemeyeceği, fakat oluşundan ve toplumdan gelen ve olağan sayılabilecek olan baskılara kaptırdığından mutsuzluğa düşer. Her şeyini çok değersiz bir amaç uğruna kaybeder.

Böylece:
a) Düzensiz ve rezil bir topluma yüzde yüz uyabilen,
b) Böyle bir topluma inatla karşı gelen, görünüşü kurtarmaya çabalamayacak kadar cesur olan büyük zararlara düşmedi-

ği hatta, kazandığı halde,

c) Böyle işlerden ürken, bir bakıma namuslu olan ve eğer kötü rastlantılara uğramasıydı, namuslu ölecek olan iki insan çamura tekerlenir.

(Not: I) Yatkın olmayan toplumun bir zümresinde haklı görülen ve iyi sonuçlar veren amaca da yönelse zarar eder.

2) Yatkın olanlar, rezil bir toplumda, rezilliği kârlı kılabilir.

Gülen Azap Çıkmazı:

Çekişme 1: Karı-koca arasında:

Kadın mutlaka ev sahibi olmayı kurmuştur. Bunun için herşeyi yapmağa hazırdır. Adama yaşamayı zehir eder. Giderek dayanılmaz derecede pintileşmiştir. Koca, iyimserdir. Dünyada, büyük şeyler istemeden, küçücük şeyler, olaylarla mutlu olur. Hiçbir şeyin derinini düşünmez. Hiçbir tutkusu yoktur. (Karısını sevmekten başka). Kumar oynamaz, içkiyi ayda yılda bir, o da bir vesile olursa içer. Piyango bileti alır, toto oynar, karısının ev kredisine yatırdığı paraları neden apartıman ikramiyelerine yatırmadığına şaşar. Gazetelerin müsabakalarını izler, bunlara katılır. Tıpkı bir sporcunun kazandığı kupalar gibi, çocukluğundan beri bu yarışmalarda kazandığı ufak tefeklerle öğünür. Hayatının biricik lüksü olarak bir küçük büfe almış, bir gözüne bunları doldurmuştur.

Çekişme 2: Karı-koca ile evi bağışlayan kocakarı arasında: Kadın, kendisine baktırmanın yolunu, insanları hırslarından yakalamakta bulmuştur. Huysuzdur, kırıcıdır, karşısındakilere hakaret etmeyi, onları kendilerine karşı hakir düşürmeyi tek zevki, tek yaşama amacı yapmıştır. İçer, içmeyenleri içkiye alıştırmağa çabalar. Erkekleri başka kadınlara iter, karısına ihanete zorlar, kadınları, başka erkeklerle kışkırtır, kocasını boynuzlatmağa çabalar. (Eski kulağı kesiklerdendir, pek az da seviciliği vardır)

Çekişme 3: Karı-koca ile kocakarının oynak kızı arasında.

Çekişme 4: Karı-koca ile kocakarının damadı avukat arasında.

Ana Çekişme 5: Kolaya kaçmakla, kolaydan hak edilmemiş birşey elde etmekle namuslu çalışıp hak ettiğiyle yetinme arasında (Ahlâklı yaşamakla ahlâksızlık, sürekli çalışmakla şereflilikle, kendi kendisine karşı aşşalaşma bahasına alnı terlemeden vurgun vurma.)

Gülen Azap Çıkmazı:

I- Küçük memur. (Ev kadını) gazete okuyucusu. Bütün orta işlerden ve olaylardan yana... (Derinine bizim aklımız ermez. Allah sağlık versin, namerde el açtırmasın!) biricik tutkusu piyango bileti, toto.

2- Küçük memur (Ebe) ev sahibi olmağa meraklı imiş. (Başımıza bir takke şart... Sonrası kolay. Bir lokma ekmek nasıl olsa gelir) le başlamış, sonra ev yaptırıp satmağa dadanmış. Aklı fikri (bir ucuz arsa kapatırsın, helâl süt emmiş bir kalfa bulursun, çıkarsın apartımanı... Satarsın ucuz pahalı. Hak bereket!) eskicilerde, Perşembe pazarı'nda, keresteciler'de gezer, eve hep paketler taşır.

3- Babadan kalan birkaç parça arsayı, anasını bıçakla korkutarak satmış, şimdi (kocakarıyı evi satmağa zorluyor.) Küçük memur (öğretmen) baldızı var. Çalıştığı dairede bir kızı iğfal etmiş (karımı boşayıp alacağım) diyor. Şimdi bir başka kızın, patronun oğlunu seven bir daktilonun arkasında.

- Sosyete kadını (kocası avukat) çok zengin. (Kocakarının kızı) - Kocakarı- manyak. (Eski kulağı kesiklerden.) Biraz resim yaparmış. - Ya da müzikle uğraşırmış- son zamanlarda, bakkal kasap çıraklarıyle, eve onarım diye getirdiği kalfalarla, hatta hamal ve küfeci çocuklariyle, üste para vererek yatarmış. (Birkaç kere öldürülme tehlikesi atlatmış.)

Genellikle ev sahibi olmakta sosyal garanti aramak. - Buna yatkın olmanın yolundan belli aylık gelir sahibi olma atılımı, giderek, akarlardan büyük geliri olup hiç çalışmadan yaşamak hırsı. (Aslında bunlar hiçbir zaman çok çalışmıyorlar, saat dolduruyorlar.)

Bilhassa verimli üretimde işleri yok.-

Dur Ali. (Adı değişecek)

1930'da doğdu	
1941'de 11 yaşında	(Enstitü kuruluyor.)
1944'te 14 yaşında	Enstitüye giriyor.
1950'de 20 yaşında	çıkıyor.
1953'te 23 yaşında	Askerliğini bitiriyor.
1954'te 24 yaşında	Bir kasabalı kızla evleniyor. (A.K.E.) Karısı 16 yaşında.
1960'da 30 yaşında	Öğretmenlikten ayrılıp fabrikaya memur giriyor. Karısı 22 yaşında.
1963'te 33 yaşında	Roman başlıyor, karısı 25 yaşında, çocuk görünüşlü.
1963'te 33 yaşında	(Doğumu 1930)
1944'te 14 yaşında	1950'de enstitü bitiyor.
1941'de II yaşında	Dur Ali. 1943 de enstitüye giriyor. 20 de bitiriyor.
1941'de 12 yaşında	1963'te 34.
1941'de 12 yaşında	Dumanlıboğaz Enstitüsü'nde, 18 yaşında enstitüyü bitiriyor.
1963'te 35 yaşında	1941'de 12 yaşında. Doğumu 1929.
1963'te 28 yaşında	1935'te doğdu.
1944'te 9 yaşında	
1950'de 20 yaşında	1930'da doğdu.

- Ev yaptıranla ilintisi. (Ev sahibi olmağa zorlaması) Serseri-Zampara ile ilintisi (İstanbul'u gezdirmeye çabalamasiyle ve fabrikadaki münasebetleri anlatmakla ilintili.)

- Serseri ev bulur mahallelerinde...

- Ev yaptıran ev bulur mahallede...

Ev yaptıran hem zampara (fasık-ı mahrum) hem dedikoducu. - Hem piyango meraklısı. - Hem ramazanda oruç tutar, müslüman kesilir. Hem partilerle ilgili. - Hem patronun ispiyonu.

- Abdülkerim ile münasebeti. - (Uyandırma meraklısı)

- Turgut (serseri) Fasık-ı mahrum. Küçük çapta mirasyedi. -Anbar memuru. Patron (uçarı zanpara, dalavereci) İkinci

Dünya Savaşı'nda para vurmuş, patronun vergi kaçakçılığını haber vererek...

Gülen Azap Çıkmazı

1- Abdülhamit'in kulu. - Binbaşı Lütfi Bey.

2- Abdülhamit'in gözdesi. - Cenanyar Hanım. - Saraydan, dikbaşlılığı yüzünden kovulur.

3- Binbaşı Lütfü Bey karısını sever ama, ona bir türlü güvenemez. Kendisinden üstün görür. Havai bulur. Her yönden hırslı kadındır.

4- Binbaşı Lütfü Bey'i mahlûlden bir ev sahibi olmağa zorlar Cenanyar Hanım.

5- Evi zorla zapteder karı-koca...

6- Binbaşı Lütfü Bey karısına güvenmediğinden evi üstüne yapar. Hürriyette geri alırlar. Ödemek zorunda kalır.

1957'de - Cenanyar 70 yaşındadır. Doğumu 1892. 1900'de saraya girmiş 13 yaşında. 1905'te gözde olmuş. 18 yaşında, 1906'da Lütfü Bey'le evlenmiş, 19 yaşında.

Lütfü Bey1870 doğumlu, 1905'te 35 yaşında. 1906'da 36 yaşında. Kaymakam olur. 1906'da Miralay olur. 1908'de Binbaşılığa döner. 1910'da asılır. Mahmut Şevket Paşa Meselesi'nde ... 1912'de, Cenanyar ikinci kocasiyle evlenir. 1918'de kızı doğar. 1957'de kız 39 yaşındadır.

NOTLAR

- Körpe yeğeni yaşlı kocaya vermişler. Ölürsem de bu yolda öleyim diye. Meğer adam belgücü hapı yutarmış. Birgün banyoda uğraşmağa başladı. Derken birden kağnayıverdi, üstümde... Baktım ses soluk yok... Bey bey! diye bağırdım iki kere, korktum! İttim iki elimle... Yıkıldı yere pelte gibi, yayıla kaldı. Sanki hiç kemik yok gövdesinde... Aslını ararsan hiçbir şey anlamadım. Nasıl diye sorardı üst üste... Bilmem derdim! Allahım sana çok şükür! Bir bu isteğim vardı, verdin ki olursa bu kadar olsun! Meğerse ömründe hiç kızoğlan kız tanıyamamış. Üç kere kızoğlan kız diye evlenmiş, dul çıkmış... Dul dedimse kaza dulu. Birisi 16 yaşındaymış... Bu sebeple yemin etmiş bu kez 14 yaşından bir gün fazla istemem demiş. Beni verdikleri zaman gerçekten ondördüme basmamıştım. 16 da dul kaldım! Apartımanlar, hanlar, hamamlar... Bankada yüzbinler...

- Kaç yaşındaydı seninkini aldığın zaman? Onbeşinde demiştin değil mi? Anladı mı birşey... Kız mıydı gerçekten..

Gülen Azap Çıkmazı

Kerim Uyanık, Tosya'nın köylerinden bir ünlü ağanın yeğenidir. 1930 da doğmuş, 1944'de Dumanlıboğaz Köy Enstitüsü'ne girmiş, 1950'de, 20 yaşında olarak enstitüyü bitirmiştir. 1953'te, 23 yaşında askerliğini bitiriyor. 1954'te, bir Ortaanadolu Vilâyet Merkezi'ne ilkokul öğretmeni olarak veriliyor. 1960'da öğretmenlikten ayrılıp, İstanbul'daki bir fabrikada iş bulur. Fabrikada çalışan Nazlı ile aynı yılda evlenir. Kendisi 30 yaşında,karısı Nazlı bu sırada, 22 yaşındadır.

Roman başladığı zaman tarih 1963 dür. Kerim 33, karısı Nazlı 25 yaşındadır. Çocukları olmamıştır.

İki yıldır kira ile oturdukları ev, yıkılacak yerine apartıman yapılacaktır. Nazlı, apartımanı yapacak müteahhitten evi boşaltmak karşılığı bir yıllık kira bedeli olan 2400 lira alır. Bu paranın 2000 lirasını, evlendikten sonra, kredi alabilmek için yatırabildiği 8000 liranın üstüne koyar, böylece, ev kredisi alabilecektir. Aslında Nazlı, ev sahibi olmak tutkusunda görünmez. (Çünkü er-geç, mutlaka başını sokacak bir daire sahibi olacağına emindir.) Kocası, şimdilik, ev sahibi olmak için sıkıntıya girmeleri taraflısı değildir. Karısının ortalığı gürültüye vermeden, karınca gibi, metelik metelik bu ev alma imkânını hazırlamasiyle eğlenir. Fakat bir yandan da, (Böyle olmasaydı da, eline geçeni çarçur etseydi, daha mı iyi olurdu? (diye düşünür.) Karısının davranışını gözlerini yaşartacak kadar sevimli, cesur, tutumlu sayar. (Evi yapan dişi kuş lâfına metelik vermezdim, doğruymuş) diye sevinir.

Roman başladığı zaman, evi boşaltma parası alınmış, bunun 2000 lirası Bankaya yatırılmış, yeni bir ev arama işi başarıyla yürütülerek uygun bir ev de bulunmuştur. Ev, Gülen Azap Çıkmazı'nda, bir eski zaman konağının selâmlık kısmıdır.

Gülen Azap Çıkmazı

Dur Ali (*Bozkırdaki Çekirdek'in çocuğu*) Doğumu 1930

Enstitü kurulurken	1941'de	11 yaşında.
Enstitüye girişi	1944	14 yaşında
Enstitüyü bitirişi	1950	20 yaşında.

Askerliği bitirişi	1953	23 yaşında
Evlenişi...	1954	24 yaşında. (Karısı Akşam Kız Enstitüsü'nde okumuş, kasabalı esnaf kızı, 15 yaşında.
Öğretmenliği bırakışı	1963	33 yaşında, karısı 24
İstanbul'a gelişi, Romanın başlayışı	1964	34 yaşında, karısı 26

Abdülkerim Bey - (Muhasip, veznedar, anbar memuru.) Doğumu 1924

Romanın başladığı zamanki yaşı	39
Karısı ebe..... yaşı	29
Baldızı okulda.....yaşı	16
Yeğeni belgeli öğrenci..... yaşı	20

Bir konak yavrusu. - İki tahta ev. - Bir Mescit - Bir küçük meşruta - Ufak bir kabristan. - uzunca bir bostan duvarı. (bostan çukurda.) Çıkınazın ağzına yakın mermer bilezikli derince bir kuyu... - Bir Karamanlı bakkal. - (belki bir de yorgancı - ya da bakırcı - Bahçeli mahalle kahvesi. - Sonra Yangın yeri. Burası çukur. - Yangın yerinin üstünde Fatih Camii görülür.

I- İşten bir arkadaşıyla, Selâmi Bey'le çıkış. - (Paketlerle. - yapıya gidiyorlar.) İş yerindeki durum. - Arkadaşlar. - (kadınerkek) Selami veznedar, Ali Mutlu veznedar yardımcısı. - Muhasebeci Reha Balyemez. - Patronun oğlu, Şehlâ Can Bey.- Patron Hacı Reşit Bey. Kızlar muhasebedeki daktilo Pakize ile kâtibe Ayten. - Ali Mutlu'nun karısı:

Gülen Azap Çıkmazı

Giriş: Piyango - Lôterya - Toto - At yarışı - Para dolabı Bahsa tutuşmak - Bilen Kazanıyor - Gazetelerin, Kurumların Eşya Piyangoları - Kutulardan, Gazoz Kapaklarından çıkacak ikramiyeler - Piyangolardan kazanılan Gezi Hakları.

Giriş: Ortahalli bir memur ailesinin akşamı. Yaşamalarından memnun ileriye güvenle bakan, kendilerini haklı olarak mutlu sayan bu mutlu düzeni bozacak uzak yakın hiçbir maddi - manevi tehlike görünmeyen, beklenmedik bir durum olursa bunu karşılayıp zarar vermez hale getirecek kadar güçlü bulunduğuna inanmak...

Meseleler:

- Küçüklüğünde kadının gördüğü yangın....
- Küçüklüğünde evden icra vasıtasıyla çıkarılması...
- Ev yapma yoluyla para kazanma...
- Gecekondu ticareti...

I- *Gülen Azap Çıkmazı.*

Halim, 33 yaşındadır. Öğretmenlikten çekilmiş, İstanbul'da bir fabrikada çalışmağa başlamış, aynı fabrikada çalışan bir kızla - Nazlı'yla - evlenmiştir. Romanın başladığı zaman, 1963'te, kirayla oturdukları evi boşaltmak zorunda kalmışlardır. Bu boşaltma, evi yıkıp yerine apartıman yapmak için olduğundan, kiracıların evi boşaltmaları için müteahhit bir yıllık kira karşılığı tutarı olan (3600 lira) vermiştir.

I- Kadın istemez. Adam sabit fikir haline getirmiştir. Kendisini zorlar. Foyası meydana çıkınca, (karısına ihanet ettiği anlaşılınca) ev uğruna yaptığını, buna dair, hocadan icazet aldığını söyler. Kadın itiraz ettiği halde, oğlanla yatmasına adeta göz yumar. Hatta karısını zorlar. Bir anlamda, resmen izin verir. Adam ölür. Kadınla oğlan evlenir. Birgün kooperatifte delikanlıyı sıraya girmiş görürüz. Birisiyle konuşur. Kooperatifin dolandırıcılık olduğunu bildiği halde, biriktirebildikleri para bu kadar olduğu için kadın tarafından zorla yollanmıştır.

Farmason Doktor.

I- Oyun derken belânın tam ortasında bulur kendini. - Ciddiye alıp atılmış değil, şaka ederken olaylara yakalanmıştır.

Demagoji bizim memleketimizde son birbuçuk yüzyılda hemen de hiç tutmamıştır. Hemen bütün demagoklar rezil olmuşlar, rezillikten kurtulabilen çok küçük bir yüzdesi de bu kolaya kaçmanın cezasını canlarıyla ödemişlerdir.

Gülen Azap Çıkmazı

I- Adam karısıyla beraber bir apartıman katı gezer. Yaptıranla eni-konu pazarlık eder. Bazı detaylarda değişiklik ister. Hatta fiyatta uyuşulur. Bu pasaj hem uzun, hem tatsızdır. (Birçok özel terimler, bina yapımı, donatımı üstüne teknik konuşmalarla uzar gider.) Çıktıkları zaman adamın parasızlığını, evi

olmasının kesin imkânsızlığını öğreniriz. (Piyango, Banka çekilişi, toto oynamak yolları ve umutları.) - (Belki at yarışları müşterek bahis işi.)

2- Yaşlı kadının evi verme karşılığı kendisini bunlara kaptırması.- Yaşlı kadın=Mesut'un teyzesi. Kediler, köpekler, pislik.- Çeşitli ruh gövde hastalıkları...

3- Kadının kızıyla oğlu çıkageldi. Davalar. - Sonunda % 25'i hibe yoluyla kendisine, gerisi kızına kalır.Bu kez kızdan borç ister. Nasıl ödersin, evi kiraya veririm! Az getirir? Düzeltir oda oda kiraya verirsem şunu... Faizle borç alır.

4- Küçük adamın çilesi! Çevre baskısı. Olaylardan cemiyet suçlu fikri (!) Siyasetten anlar, - Çiçek yetiştirmekten anlar. - Düğün kurar, şenlendirir. Biraz parası vardır her zaman, çok küçük... Ünlü adamları sayar, tutar. Ortalama vatansever. Allah devlete zeval vermesin, bizim daha ilersine aklımız ermez. Ne yüksek ol asıl, ne alçak ol basıl demişler rahmetli dedelerimiz.... Biraz şiir... Biraz atasözü, berceste mısra... (Katalavis?) Bir kere döğüşmüşler. Ya kendisi, ya bir arkadaşı sık sık onu anlatır. Her meselede önemli bir anısı var. Ona getirir lâfını... Amatör marangoz. - Dülger. - Mayonez çarpar. - Vaktiyle biz de geçtik o yollardan, baktık fasafiso, boşverdik ağabey!... Küçük memur. Dairede sevilir. İçinin içinden korkar herkesten, herşeyden. Kalıbının adamı değildir... Kendiliğinden hiçbir şey yapmaz. Her şeye şaşar birazıcık... Bak sen! safımdır ben, böyle aynalı işlere aklım ermez! - Daktilo kızlarla kardeş gibi samimi. - Karısını çok sever. - Karısı da onu sever. Kalıbıyla kadına güven vermiş. (Bu yüzden de kadın geleceğinden emindir. Ev garantisini zorunlu saymaz. Anlamaz.) *Prototipi: Mes'ut.*

Gülen Azap Çıkmazı

- Bir macera romanının Kerim tarafından okunması... Dinlenmek için kahve istemesi. - Karısı kahve yaparken bugünkü olayı, Hayrettin Bey'le yaptırmakta olduğu yapıyı gezdiklerini, eğer satmaya karısını razı ederse kendisine bir daire satacağını söyler. Karısı ilgilenir. (Ev almak veya almamak hesapları.) Kerim: "Hayrettin Bey de tıpkı senin gibi konuşuyor" Nazlı: "Akıllı adam çünkü..." Nazlı bazı hesaplar yapar. Metrekarenin

ortalama kaça malolduğunu söyler. Şu kadar metrelik bir dairenin ne kadara alınırsa iyi bir yatırım yapılmış olacağını anlatır. Buna, semtin getirdiği ortalama kirayı katar.

Gene bu konuşmada, Kerim taşınma işini açar.Nazlı, Bankadaki parayı bozmamak için bu işi aybaşına bırakmaktadır. Nasıl olsa bu masrafı, yedi gün sonra sana vereceğim. Götürür yatırırsın, ne farkeder?" Diye sorar. Nazlı ciddiyetle: "Bankadaki parayı bozmakla bozmamak arasındaki farktır bu" der.

- Zampara emlâk ve arsa satan arkadaşın adı Şerif'tir. Yakışıklı olduğu için meşhur damat bu - Şerif'i düşünerek muhasip Hayrettin Bey (babası ileri gelen ittihatçılardandır) Şerif'e (Boş Herif) diye ad takmıştır.

- Ev meselesini konuştuktan sonra Kerim kaldığı yerden kitabı okumağa devam eder. (Belki bu kitap başka bir ünlü macera romanıdır: Jülvern'den, Mişel Zevako'dan, ya da, Lôlita gibi açık saçık bir roman...)

- Bir zamanlar sadece başını sokacak bir evcikten başka birşey istemediğini söyleyen Nazlı, tahta evi yıkarak öğrenci pansiyonu kurmak hırsına kapılır. (Burada artık asıl tutku sözkonusu değildir. Tutkuyla tutku sahibi farketmeksizin yabancılaşmış, sadece tuttuğunu koparmak, daha doğrusu tutulduğunu yitirmenin hırsına dönmüştür.) Bunu zaman zaman Kerim hatırlatır, Nazlı Off... Canımı sıkıyorsun ama... Diye sözü değiştirir.

- Kerim, kocakarının hayatlarına girmesinden usandığı için karısının elini kaldırmaz. Ya da, yastığı, evi kazanmak için değil ,kadından kurtarmak için bastırır Nazlı da yardım eder tamamiyle başka amaçla (sadece eve daha çabuk sahip olmak amacıyla)

I- Gülen Azap Çıkmazı - 2- Sorum - 3- Yıldız Alacası- 4- Gereği düşünüldü- 5- Büyük Mal- 6- Dam Ağası.

I- Gülen Azap Çıkmazı:

Halim, 33 yaşındadır. Bir küçük Anadolu kasabasında çalışırken İstanbul'da bir fabrikada iş bulmuş, 3 yıl önce İstanbul'a gelmiştir.

Fabrikada çalışan 28 yaşındaki Nazlı ile evleneli 3 yıl olmuştur. Daha önemlisi çok iyi anlaşmaktadırlar. İkisinin de, kendilerini ve yakınlarını rahatsız edecek hiçbir esaslı tutkuları

yoktur. (Politika, kumar, aşırı süs, aşırı gezme isteği, çocukları olsun arzusu, yakın akrabalardan gelen üzüntüler gibi) Nazlı, evlenmeden önce Bankaya, ev kredisi almak üzere para yatırmağa başlamış, evlendikten sonra da buna devam etmiştir. 10 bin lirayı tamamlarsa bir küçük daire alabilecektir.

200 lira aylıkla bir kira evinde oturmaktadırlar, Son günlerde...

Roman başlarken ev sahipleri bir müteahhitle anlaşmışlar, evi yıkıp yerine apartıman yaptırmayı kararlaştırmışlardır. Evi hemen boşaltmak karşılığı olarak Nazlı, bir yıllık kira tutarı olan 2400 lirayı müteahhitten almış, bunun 2000 lirasını Bankaya koyarak, kredi almak için gerekli 10 bin lirayı tamamlamıştır. Şimdi, sabırla kredi müddetinin dolması için lüzumlu dört ayı beklemek kalmaktadır. Halim, 33 yaşın verdiği iyimserlik ve önündeki yaşama uzunluğu psikolojisiyle karısının kat sahibi olma isteğini ciddiye almamakla, lâfı açıldıkça bu konu üstünde şakalaşmaktadır. Aslında evsahibi olmak Nazlı'da da tutku haline gelmemiştir. (Bunun sebebi, Banka kombinezonuyla böyle bir ev almanın er-geç mümkün olacağına emin bulunmasıdır.)

Roman başladığı zaman (1963 yılında) Nazlı, bir haftadanberi aradığı kira evini bulmuştur. O sabah, ya da, ertesi gün taşınacaklardır. Taşınma işiyle eskidenberi hep Nazlı uğraşmakta, Halim, bir sabah eski evden çıkıp, akşam yeni eve, adresiyle arayarak gelmektedir. Bu seferki ev Gülen Azap Çıkmazı'ndadır (Kadırga'da). Bir eski konağın, sağlamca kalmış iki oda bir sofadan ibaret, aynı cümle kapısından işlendiği halde ikinci bir kapıyla geçildiği için müstakil sayılabilecek bir küçük selâmlık ya da, uşak dairesidir.

Halim karısına, bu Gülen Azap Çıkmazı'nın nereden geldiğini sorar. Karısı hiç üstünde durmamıştır. Karı-koca bu garip ad'a kendilerince bazı anlamlar yakıştırarak şakalaşırlar. Halim o gece, yeni eve gitmek üzere, yıkılacak evden çıkar.

(Not: Nazlı evi bulup peşinödememe şartını sağladıktan sonra, eski evi yıkacak müteahhitten aldığı parayı Bankadaki ev kredisi hesabına yatıracağını söyler. Halim pek umursamadan, bu yoldan ev sahibi olmanın şartlarını ...)

Gülen Azap Çıkmazı

I- Ev sahibi olmak. I) Kabaca, evin olur. Kira derdinden kurtulursun. Aybaşı fırt diye geliyor. - Evi oldu mu adamın gerisi kolay... Bulursan yersin, bulamazsan karına taş bağlarsın. 2) Ev, adamın başının takkesi. (Eski fes geleneğinde saygı işareti) 3) Evin oldu mu, Allah gecinden versin, ölürken gözün arkada kalmaz. Çocuklara bir barınak bırakıyorsun çünkü...

2- Para olmalı da almalı. Parasız ne mümkün?

I) Parayla evi baban da alır. - Cigara içiyor musun! - Evet! Rakı. - Eh... Arada sırada... - Kibrit kullanıyorsun tabi? - Tabi... Şunlara verdiğin parayı hesapla!.. Biriktirdiğini farzet! Çoktan aldındı evi... Bu iş maya işidir, ben onu bunu bilmem!... Aç yatacaksın, yarı çıplak gezeceksin, bir köşede 500 liracık biriktireceksin! Biriktirdin mi, beşyüz de borç alırsın! - Nereden? - Ev alana borç veren çok olur. Kumara istemiyorsun çünkü... Bankadan alırsın. Arsayı uydurdun mu, ipotekle herkes verir!... Bunun zorluğu başlamasında... Ne denilmiştir. Allah ev yapanla düğün kuranın yardımcısı... Başlarsın cesaret işidir. Gerisi öyle gelir ki kendiliğinden insan şaşırır kalır. Bir kere girişti mi, artık hiç birşey harcamıyorsun! Say ki parayı sağ cebine attın! Ev sahibi olanın itibarı artar. Kaç katlı evin varsa o kadardır itibarın... Mahallede itibar... Dairede (Kalemde) itibar... Bakkal, kasap, zerzevatçı, dilediğini dilediğin kadar verir, deftere yazar, öde borcunu diye boğazına sarılmaz. Neden, evin var çünkü... Nasıl olsa ödersin! Evi olan batakçı görülmemiştir... Arsa fiyatları,malzeme fiyatları fişek gibi yükseliyor. Bugün 10 bine malettiğin yarın 15 bin, 20 bin... Hele benim gibi planı üzerinde titiz davranırsan, malzeme arayıp bulmakta ayağına koşmazsan, çekişe çekişe pazarlık edersen... Ne denilmiştir, alırken kazanılacak denilmiştir. Ben boş zamanlarımda, yıkıcıları dolaşırım! Herkes sinemaya, tiyatroya çalgılı gazinoya gider. Ben vakit buldukça doğru yıkıcılara... Bundan önce sattığım binanın lâvabolarını, banyolarını, kapı tokmaklarını böyle uydurdum. Hem on kat ucuzuna, hem de antika... Meraklısına düştün mü 20 bin liralık yere 25 bin, 30 bin verir. Meraklı çünkü... Tutkulu... Parası da var! 500 lirayla başladın, 15 bin harcadın, sattın 30 bine. Aldın paraları... Ne demektir bu? Dilediğin zaman,

dilediğin yerde, iki evin temelini birden atabilirsin demek... Atarsın!... Masal anlatmıyorum. Yaptığım iş... İşten artmaz, dişten artar sözü yalan... İşten artar... Ama işini bilirsen... Kaç para eder, bu akıl, bu tecrübe 20 yaşımdayken elime geçeydi, şimdi karun kesilmiştim. Ben siz yaştakilere şaşıyorum doğrusu... 1930'da kırıp döksen, silkeleyip sarsılsan üçyüz, beşyüz toplayamaz mıydın? - Bilmem hiç aklıma gelmedi. - Toplardın! Nereden mi biliyorum. Peder uzun zaman kaymakamlık etti Anadolu'da dedin! Dolaştı aralıksız... Hiç birşey bırakmadıysa kilim, halı bıraktı. Çoğu antikadır bizim evlerimizdeki eski halılar, kilimler... Sataydın... Sataydın dedimse eksici Yahudi'ye satmayacaksın... Gidecesin Sandal Bedesteni'ne... Halıcılara... Halıcılara dedimse yeni halıcılar değil... Antikacılara... Halı onaranlara... Bunu kendine iş edineceksin Ekmek bile çiğnemeden yutulmaz. Halı nedir? Soyu, sopu, yeri yurdu... Hangisi ne ediyor? Öğreneceksin!... Kollayacaksın! O günün ekmek parası için satmıyorsun çünkü, ev parasına maya için satıyorsun! Beklersin Götür göster herif... İşten anladığını ispatla! Adresini bırak! Sen de kazan ama,ben de kazanayım arkadaş! De. Bizim evlerde eski bakır olur, çeşm-i bülbüller, kristaller, sırmalı çevreler, bohçalar, Padişah nişanları, eski kılıç, palabıçağı, altı patlar, gümüşlü mineli saatler olur. Hepsi antikadır bugün bunların... Çoğumuz çocuklara veririz oyuncak diye... Onu, bunu bilmem! Sürünmek istemiyorsan bu işlerin ardında gezeceksin! Çarşıda n'oluyor, kim ne satıyor, kime satıyor, kaça satıyor, bileceksin?.. Diyelim, Cumartesi kalemden çıktın. Evde bir işin de yok. Atla Sandal Bedesteni'ne, gir iç bedestene, evdekini andırır bir parça gördün. Alıcı gibi yanaş, sor bakalım kaçaymış... Giriş pazarlığa... Vur, tut... Sen de ver birşey derse... Diyemez, çünkü fiyat satandan gelmek kanundur. Canın çekerse ver yarısını... - Sattım, say paraları derse... - Evir, çevir, bul bir özür... Ya da elini at cebine... Üstüme almamışım kesemi... Saklayın yarın gelirim yüzdeyüz deyiver, savuş... - Alırken öyle alırlar mı? Madrabaz değil - İsterler tabi... Sen gidip onlara mı satacaksın. Hayır! Fiyatını öğrendin ya... Dayanacaksın Sandal Bedesteni'ne ..... Meraklısı, rastlarsam ucuza uydurayım, diye Sandal Bedesteni'ne uğramadan antikacılara geçmez. Hele birkaç

para sıkıştırdın mı Belediye Eksperi'nin avucuna, biraz yüksek yazdırdın mı? Hele hele iki meraklı da, rastlamadan karşı karşıya geldi mi dahası, kızdılar da inada bindirdiler mi... Heh heh heh... Onu bunu bilmem! Karun hazineleri üstünde aç yoksul oturmaktayız çoğumuz... Bir yerde çarşı-pazar var da, orada akıllıyım diyen kısa yoldan zengin olmamışsa, bence avanaktır yavrum!... Ala sata zengin olunur bu dünyada, gözünü aç, yerden hazine çıkararak değil!...

Bak şuna... Geçen ay boştu burası... Viraneydi! Çocuklar ayak topu oynuyordu. Yirmi güne bırakmadı çıktı herif... Bil bakalım kaç daire var beher katında... - İki mi? Ne diyorsun! Tam dört daire ... Kaç metre karedir bu böylece... - Üçyüz mü? - Ne diyorsun! Üçyüz elliden bir fazlaysa bıyıklarımı kazıtırım!.. Nasıl mı çıkar dört daire! Vızır vızır... 60 metre karedir bu dairelerin aslı... Duvar kalınlıklarını saymazsan... 90 metre kare diye sokmazsa namussuzum!... Ama, yutarsın! Ben bile neden sonra yutmaz oldum!.. Peki nedir bunun maliyeti? Diyelim ki metresi ikiyüz liradır... 60 metre kare 12.000.... Şusu busu de ki 15 bin... Nedir burada arsa fiyatı?.. Diyelim ki 50 bin... Kaç kat? Dört kat.. İki de tepeye gizliden çekme çeker... Onsekiz daire... Ne düşer arsadan her birine... Çarp 50 yi onsekize... Yuvarlak hesap diyelim ki 3 bin... Ekle15 bine, 18 bin... Diyelim haydi 20 bin!.. 90 metre kare 300 den 27 bin... 5 bin de arsa 32 bin!... Bu herif 50 binden açacak, 45 bine inecek... Sıkıştıracaksın 42 bine... Hele birazını taksite bağlıyorsan 45 binden metelik inmez ya... Diyelim 40 bine okuttu üstüste hepsini... 18 tane 20 bin ne eder. 360 bin lira mı?... Tamam! Çarptı herif 360 bini... Diyelim ki 300 bini rahatça... Ne kadar zamanda ? Diyelim ki beş ayda, altı ayda... Daha bunu tamamlamadan yenisine başlayacağı için yılda iki devir... Sermayeyi arttırması hesapta yok ha. Peki cancazım, ne alıyorsun her ay sen, vergisi mergisi kesildikten sonra? 600 lira mı?.. 360 bini toplamak için kaç ay çalışacaksın? Tam 600 ay çalışacaksın! Yıla vur!.. Tam 50 yıl.. Kaç yılda gelir bir memurun emekliliği. Sakatlanıp daha önce çıkmazsa çürüğe... 25 yılda değil mi yeni kanunla... Tamam!.. Herifin 6 ayda kazandığını kazanmak için sen dünyaya iki kere gelmek zorundasın yavrum! Hem iki kere gelmek, hem de hiç

işsiz kalmamak şartiyle... Katalavis?...

- Yapıyı gezmek... Molozları attırma. - Eğri çivileri düzelttirme. Kireç, çimento aman çarçur olmasın? - Aman kalıp tahtalarını çıkarırken parçalamasın dülger... Çünkü bunlar parkenin altına döşenecek... Satış için yaptığından iyisi kötüsü aranmaz!... Aramağa kalktın, sonunda bakarsın şu kadar bin lira kazanacağına sermayeyi kediye yükletmişsin de yalamışsın avucunu... Oysa, oynamaktan umduğun ( ) , denilmiştir. Haydi sık dişini... Ya Allah, diye davran!... Göreceksin ya, silkelen şöyle bir sıtkile... Biraz da borçlanırsın! Bir kat verelim sana, kâr aramayalım... Sermayesine... Sermayesine dedimse, ben de kâr edeceğim beş on bin elbette, sen de kâr edeceksin... Yabancıya kırkbeşe, hadi sana 35, bilemedin 37... Daha bismillâh demeden sekiz bini atıyorsun cebine... Aslında, 8 bin değil... Başkasına gitsen 50 den aşağı inmez! Aslında 13 bin kârlısın ! Daya döşe, geç otur!... İki üç yıl sonra borcunu ödedin mi elini öpene sat 45 bine... Bu kez, kırk beş binle sana iki daire uyduruz! Onar binden en az 20 bin kazanırsın sıvanır sıvanmaz... Biraz borçlanırsın tabi... Bu kez ama, borcu sen ödemeyeceksin, öteki daire ödeyecek... Beş yıl daha geçer... Borç morç kalmamış... Oturduğun ev kendi malın... 330, 500 de geliyor ötekinden... Hükümat gibi adam oldun çıktın! Değme atom bombası yıkamaz seni artık. Onu bunu bilmem! Sürünüyorsak kendi avanaklığımızdan sürünüyoruz yavrum! Boşuna talihe, bahta söğmeyelim! Şunun bunun varlığına da haset edip günaha batmayalım! Sen bir ucundan yapışmayınca, kurban olduğum Allah n'apsın?... Zenbille mi gökten indirecek kucağına...

- Bankada küçük hesaplarda yatırılmış var mı birkaç kuruş...

- Var... Var dedimse, benim değil, bizimkinin...

- Böyle işler sorulmaz ama, biz yabancı değiliz ne kadar sözgelimi...

- Eh... Dörtyüz elli.... Pardon! Üç yüz daha yatırdı geçenlerde bileziklerini satıp...

- Bak bunu iyi düşünmüş gelinim! Anlaşıldı... Sizin familyanın aklı gitmiş gelinimde toplanmış... Aferin ! Demek yediyüz elli... Tamam! Sen mayayı çoktan peydahlamışsın yav-

rum!... Çoktan... İyi, Çok iyi... Bunu beğendim! Doğru işe ne denir? İyi denir!... Sevindim de... Maya hazır... Sana çok birşey istemez! Senin işin üç nalla bir ata kalmış... Piyango alır mısın her zaman... - Eh!.. Unutmazsam... Dengine gelirse vurdu mu birşey! - Yok... Yani değeri yok... Bir kere beşbin vurdu. Onda birdi biletimiz... Beşyüz geldi, Bankadaki 450 budur - 50 si? - Kıza fistan mistan aldım. Terlik merlik... - Almayacaktın! Yanlış!... Para bir kere yüzü aştı mı, ölüm olsa bozulmayacak... Fistan mistan, terlik merlik nasıl olsa uydurulur. Kırıp saracak, borç harç, becerecektin... Beğenmedim hiç... Neyse olmuş bir kere... Bir daha duymayayım!... Peki! Toto? - Eh... Arada sırada... Aklıma gelirse... Tutturabildin mi hiç? - Onbirden, ondan filân... - Bir kere onbir tutturduk, aslına bakarsan bizimki tutturdu. Oysa top nasıl oynanır bilmez O söyledi ben yazdım!... - Ne verdiydi? - Çok değil... 127 lira kadar. - N'aptınız? - Sıkışıktı o ay durum!... Üstünü tamamlayıp kiraya verdik? .. Hızır gibi yetişti, ne dersiniz!.. - Evet, Hızır gibi yetişmiş ama, ne fayda ki erbabına düşmemiş... İnsan havadan gelmiş, hazır parayı ev kirasına verir mi? Patlamadı ya, bekleseydi biraz malsahibi... Doğru iş budur. Doğrusu bu olduğundan, işten artmaz, dişten artar lâfına kulak asmam ben... Bu dünyada, hep işten artmıştır arkadaş... Ben onu bunu bilmem, dişten artsa artsa kedi mancası artar!..

NOT: Buna karşı ev almanın gereksizliğini savunacak karısına Halim.-

Gülen Azap Çıkmazı

- Hiçbir karşılık ödemeden, en küçük zararı göze almadan, kirliliğine temizliğine bakmaksızın en kestirme yolu tutup amaca varmak.

- Bilgisiz hırstan, kurnazlığı akıl sanarak çevresinde herkesi kör, dünyayı sersem yerine koymaktan, tez canlılığa sürükleyen sinir bozukluğundan, insancıl, toplumsal yasalara uymayı aptallık saymaktan işe girişip, hiçbir karşılık ödemeden, en küçük bir zararı göze almadan, kirliliğine temizliğine bakmaksızın, bütün araçları hemen kullanarak kazanmaya, daha doğrusu güvene varmayı istemek: İşte bütün mutsuzlukların, belâların,

hepsinden korkuncu suçlu düşmenin tek, kestirme yolu.

- Sürekli kitap okuyorlar geceleri. koca okuyor, kadın dinliyor. Koca hiç önemsemiyor kitapta yazılanları fakat yaşayışı kitaptakine benziyor. Farkına varmadan kitaptaki sulusepken romantizme uyuyor. Buna karşılık kadın, çok önemsediği halde kitaptaki romantizmi, gündelik yaşayışında elle tutulur gözle görülürken, hesaptan, mantıktan, kârı zararı kestirmeye çalışmaktan zerre kadar ayrılmıyor.

- Ev sahibi olma hırsı taşıyan (ya da, zengin olma hırsı ama, ev yapıp satarak, sadece bu yoldan) memur arkadaşı yerine karısı. Bir farkla: Zengin olma hırsı sonradan, imkânlar yüz gösterince geliyor. Daha önceleri yapıp satmak için değil, başını sokmak, umduğu güveni bulmak için ev istiyor.

- Roman 1963'te başlıyor:

Kerim, 1930 doğumlu: 1941'de, II yaşında, 1944'te, enstitüye girmiş. 1960'ta çıkmış. 1953'te askerliğini bitirmiş.

- 1962'de, on yıl öğretmenlik ettiği kasabadan bir tanıdığının aracılığı ile İstanbul'a göçmüş. (Öğretmenliği bırakıp), şimdi bir fabrikada., ya da, büyük bir şirkette çalışıyor.

Karısı Nazlı: 1938 doğumlu. (Bir kasabada, ortahalli bir esnafın ya da, küçük bir yerli memurun kızı. Akşam Kız Sanat Enstitüsü'ne gitmiş, birkaç yıl ilkokul'dan sonra... Elinden dikiş, nakış geliyor. Makinesi var. 1954'te evlenmiş Kerim'le. Kerim 23 yaşındaymış, Nazlı 16 yaşında.) Babası bostanda çalıştırırmış Nazlı'yı. Ya da, fabrikada çalışmış bir zaman. Önce işçilik, sonra daktiloluk etmiş.

- Biraz paraları var. Babadan kalma evi, bahçeyi satmış Nazlı. Önce bunu faizde işletmek ister İstanbul'a gelince. (Belki de düşünür sadece).

- Yapı Kooperatifi'ne girerler karı-koca. (Nazlının zorlamasiyle) Adam iyice direnir. Geçti bu işler artık, kalmadı böyle yağmalar der. Ev sahibi olmanın aranan güveni sağlayamayacağını, hele böyle bir işe yeterinden çok para olmadan, borçlara girerek girmenin enayilik olacağını söyler. Çolukları çocukları yoktur, kıtı kıtına geçinmektedirler. Ev sahibi olmak için birinci şart, geçiminden oldukça artık para kazanmaktır. Diyelim ki kırıp sardılar, işe giriştiler, yıllarca faizli borç ödemeğe başladılar.

Yani kiradan kurtulmuş olmayacaklar, her ne kadar kendi hesaplarına ödeyeceklerse de... Ya ilerde, hiç ummadıkları bir yerden, sözgelimi piyangodan, lotaryadan, spor-toto'dan birşey vurursa, boşuna zorluk çekmiş olmayacaklar mı? Yüreğine doğuyor. Mutlaka vuracak. Günün birinde yüklü birşey... "Bilirsin ya, benim yüreğime doğan olur yüzde yüz!", "Olur ama, yapışmayınca mı? Toto oynamasan umabilir misin 13 vurdurmayı? Piyango bileti almasan çıkar mı büyük ikramiye?.. Yapışalım bir ucundan... Gençlikte çekecek adam sıkıntıyı ki, yaşlılıkta ayağını uzatıp oh diyerek oturabilsin, yaksın çubuğunu da keyfine baksın! Ciğeri beş para etmezler ev sahibi... İkramiye vurursa, totoyu tutturursan parayı sokağa mı atacağız evimiz var diyerek?.. Hayır! Yatıracağız akara... Takacağız belimize anahtarları, toplayacağız ay be ay kiraları, tıkır tıkır yiyeceğiz! Ne denilmiştir, borç yiğitin kırbacı denilmiştir. Yiğit değil misin yoksa?.. Ellerin kötüsü müsün, zebun-marazlısı?.. Ben er mi derim, sırasında sıvanıp yük altına girmeyince... (girmeyene!) Şunun bunun karısı gibi senden üst baş mı isterim, altın beşibirlik mi?

Yoksa, yoksulluğa eyvallah... Tencerede kotarırız, kapağında yeriz! Borç verilmeylen, yol yürümeylen denilmiştir. Sıkarım dişimi! Tek, ay beay, bastırın kirayı diyerek kapıma itköpek dikilmesin! Hamalın evi var, kötü bekçinin, eskiler alayımcı parçalarının evleri var, nah şurada saray gibi... Zülüflü'nün Hatice, paslı tenekeyle girişmiş kondusuna... On yılda iki katlı betonu çıkmış... Bir aydır taş, tuğla, kum çakıl biriktirmekte, niyeti üçüncü katı çıkmak... Sağ yanına da dükkân kurmak... Şimdilerde üst kattan aldığı 170... Üçüncü katı çıkıp dükkânı kurdu mu, hesaplamış, geliratı ayda 500 kaymayı aşacak... Yemekle mi tükenir? Biz olsak dükkânı kiraya mı veririz? Açarız bir aşçı dükkânı... Ameleye ırgada dökeriz kuru fasulyayı... Yoğururuz köfteyi... Herifler öğle öğününü yemeye bir saatlik yola gitmedeler... Aşçılıkta para zıbıl diyen benmiyim? Hayır, sensin (ya da) kadın daha aşağıdan görüşecek. Pek üstüne düşmüyor, hatta istemiyor gibi... *Fakat aklına iyice koymuş ev sahibi olmayı.*

Ya da,

1- Ev yaptırma hırsına kapılmış. Yapı ayrı bir hırs... Çok

zor bir mesele çözüyor gibi, çok zor bir yarışmada kazanıyor gibi kaptırmış kendini. - Artık başını sokacak bir bina sahibi olma isteği kaybolmuş.

- İlk girişmesi yalnız bu amaç içindi. - Asıl amacını unutmuş bile, yapma, sanki yoktan varediyormuş, kurnazlığıyla imkânsızı mümkün kılıyormuş gibi yapabilme hırsına yavaş yavaş, sanki çok zor bir dolandırıcılığı başarıyormuş gibi satma (sokma) hırsı karışıyor, birincinin yerini ikincisi alıyor. Burada, yapabilmenin tekbaşınalığına, başkalarıyla pençeleşmenin yeni zevki de katılıyor. (Her defasında artık bunu satmam ! Bu yeter... Çünkü bundan daha büyüğünü, kıyamete kadar başaramam, bitiremem) korkusuna kapılıyor. Fakat tamamlayınca, dünyada bütün işi bitmiş, ölümü beklemeye başlamış, (emekli oluvermiş) gibi boşluk duyuyor, ürküntü daha ilk gecenin yarısında dehşete dönüyor, sıçrayıp uyanıyor, ofluyor, pufluyor, karısının bütün ağlamalarına, sızlamalarına rağmen satmağa karar veriyor, ondansonra üstüne bir rahatlık, bir ferahlık, bir yumuşaklık geliyor. Yeniden arsalara bakmalar, yapı birimi fiyatlarıyla ilgilenmeler, emlâkçılarla sıkı ilintiler, ahbapları yoklamalar, bunların akıllarını konut almağa yatırmak için plânlar, davranışlar, kısacası gerçek yaşama başlıyor.

2- Kazancından fazla harcıyor. (Babası parası yokken önüne gelen yerde, önüne gelen şeyi, bilhassa ev, arsa satın almış. Nasıl ödeyeceğini hiç düşünmemiş... Bu yüzden aile belâlara girmiş, anlatılmaz sıkıntılara, hatta onursuzluklara katlanmış. Belki de bu yüzden tapu senetlerine, emlâke karşı farkında olmadan ürküntü, iğrenme, hatta, tepesine çökmüş gibi bunaltı duyuyor.) Bu duyguyla, ailesinin idaresi eline geçti geçeli her fırsatta birşey satıyor. Satmayı da -annesi mümkün mertebe geciktirdiği için, - hiçbir zaman sırasında yapamıyor. Daima sattığı şeyin getirdiği paradan daha çok borçlanmış olduğu için, neborçtan kurtuluyor, oysa bir bakıma borçtan kurtulup oh demek için satmaktadır, bir bakıma da, şöyle borçsuz harçsız, hiçbirşey hesaplamadan para harcama tadını çıkarmak için sattığı halde, bir türlü bunu başaramıyor. Baş tutkusu, çalışmadan, hiçbir saat hesabına bağlı olmadan keyfince yaşamak. Ama tam anlamıyla keyfine mecbur yaşamak... Bu yaşamayı da kadınla beraber dü-

şünüyor. Her zaman delice tutkun olduğu, geberesiye istediği bir kadın var hayatında... Ama bu tutkunluk, bilinen kadın sevgisiyle ilgili değil... Sadece kadını razı etmekle ilgili... Razı olduğu anda, -belki yatmak bile- artık bütün önemini kaybediyor. Kadının parayla yatar olması da burada önemsiz. Elverir ki razı etmeye çalıştığı bir kadın bulunsun. -Asıl mesele, er-geç razı etmek olduğu için, pek te farkına varmadan, büsbütün imkânsız kadınlara da tutulmuyor. İlk bakışta, en kaba hesapla razı edeceği kadınları seçiyor. Umduğu kadar kolay olmaz da uzarsa, yanıp yakılıyor, uykulardan, yemeklerden kesiliyor, gerçekten acı çekiyor ama, umudunu hiç kaybetmiyor, sonra da deftere yazıyor. Deftere kadının yataktaki özelliğini kaydediyor. Her defasında bir yenilik bulmadan, böyle birşey yoksa bunu uydurmadan yapamıyor, böylece de, her kadın onun için yeni bir çeşni oluyor, ayrıca amatör sportmenliğin insana yaraşır soylu yürek çarpıntısını da kaybetmiyor. Kadın işinde bundan başka hiçbir maddi hesap yapmadığı için, onda hergelelik, bilhassa oynak kadınlar için gerçekten dayanılmaz bir sevimlilik bir saf sevimlilik halinde görünüyor. Bu da er-geç razı olmalarını sağlıyor.

Karısı bile bu kadar ihanetine rağmen işi hiçbir zaman ciddiye almıyor, aile dramına, hıra güre götürmüyor. (Bunlar hep aile mutluluğunun tuzu-biberi halinde kalıyor.) Hele boşanmayı filân hiç aklına getirmiyor. Böylece, karısıyla münasebeti, çoktandır genç bir anne, çok az yaş farkı olan bir bağışlayıcı abla münasebeti gibidir.

Kızların kızlıklarını teslim etmeleri, hatta gebe kalmaları bile, bununla facia sayılmıyor. Bir çeşit şaka, oyun gibi geçiyor. (Belki sadece baldızıyle olan ilintisini, açıklanması hem ayıp, hem günah sayıldığı için saklıyor, bu saklama zorunluğu, bu münasebete bir derinlik bir beceriklilik veriyor.)

Gülen Azap Çıkmazı

1- Kadının yaşama güvenliğini ev sahibi olmakta aramasi.

2- Kocasını buna zorlar. (Yaşlı kadının yüzüne düşen yastığı almak için atılan kocasının bileğini tutarak elini bastırır.)

3- Emlâk Kredi Bankası'nda para biriktiriyorlar. 4.200 li-

raları olmuş. 10 bini tamamlayıp daha birbuçuk yıl beklerlerse (yılda 1800-2000 lira ancak yatırabiliyorlar) 30.000 lira kredi alacaklar. 40.000 liraya bir kat uydurmak mümkün olacak. O zaman, her ay ev sahiplerine ödedikleri 160 lirayı Banka'ya yatıracaklar. Böylece, paraları yabana gitmemiş, ceplerine girmiş olacak... Bir yandan eski borcu öderken dişlerini sıkıp katı ipotek edip bir kat daha uydururlarsa, yeni kat getireceği parayla kendisini öder nasıl olsa, böylece, ilerde, hem oturacak evleri olur, hem de ayda 300 lira getiren bir iratları... Ondan sonra, bey de onlar, paşa da... Kimseye muhtaç olmazlar... İşsizlik korkusu kalmaz. Canları isterse çalışmazlar bile...

4- Memur olacağına esnaf olsaydın, biz de kurardık bir gecekondu, başımızı sokardık.

5- Ölen kadının kızı avukatla evli. (Avukat karıyı şüyuun kaldırılması davası açmakla korkutur. Yatmağa razı eder.) Evin yerine öğrenci pansiyonu yaptırmak niyetindedir. Hep bundan konuşurlar, karşılıklı hayaller kurarlar adamla...

6- Kadın kocasının öteki kadınla olduğunu bilir. Çok acı çeker ama, evden vazgeçemediği için zorlayamaz.

7- Adam hastanedeyken avukat gelir, şüyuun kaldırılması davasiyle kadını korkutur, yatmağa razı eder.

GÜlen Azap Çıkmazı

İki Arkadaş

I- Karı koca bir kocaman Apartımanı gezmektedirler. Apartıman sahibi bunlara yağlı müşteri muamelesi yapar.

I- Yaşlı kalem arkadaşı gitmek için hazırlanır. Küçüklü büyüklü paketler vardır. Halim yardım eder. Konuşmalarından arkadaşının yapıya uğrayacağı öğrenilir. Halim'in gelip bakmadığına şaşmaktadır. "Merak etmez mi hiç?" Halim bu akşam eve geç gideceğini, bu sebeple yapıya kadar arkadaşlık edebileceğini söyler. Paketlerden bazısını yüklenir.

Yürürler. Yapılmakta olan binalarla ilgilidir arkadaşı... Bu yapı işine çok gençken başlamadığına üzülür. İnsanlar kendilerini gerçekten mutlu kılacak şeylerle iç içe yaşadıkları halde, bunun farkında değillerdir. İki arsa satmıştır vaktiyle, paralarını da oturup yemiştir hayvan gibi... Oysa 15 yıl önce başla-

saydı bu yapı işlerine, şimdi çoktan yükünü tutmuştu. İnsanlar korkulacak şeyin ne olduğunu bilmezler. Yapıya girişirken ne kadar korktuğunu şimdi düşünüyor da, aptallığı karşısında dehşete düşüyor. Önce şöyle tek katlı, iki odalı bir evde işe girişmiş... Ne kadar kavgalar olmuş evde... Sonra yerleşmişler, kavgalar unutulmuş, o kadar ki karı giderek, ben zorlamasaydım, senin bir halt edeceğin yoktu pısırık herif demeye başlamış. Üstüne ikinci katı çıkarken de kavgalar olmuş. Az kalmış boşuyormuş karıyı... Ağlamış kiremitler indirilirken... Haberi yokmuş çünkü temelleri ikinci katı düşünerek attırdığından... Evet, ikinci katı düşünmeden temel attırmak alıklık olurmuş... Bu arada, bir büyük apartımana girer gezerler. Arkadaş alıcı gibi davranır. Apartıman sahibi yağlı müşteri muamelesi yapar. Çıkarlar. Yapıcılığın içyüzünü anlatır arkadaş... Metre karesi 200 liraya malolduğu halde,700 liradan sokmağa çalışıyormuş herif... Ayrıca, 110 metre kare dediği de 92-93 metre kareden fazla değilmiş... Gene vaktiyle bu işe girmediği için hayıflanır.

Yaptırdığı binaya doğru giderler. Üçüncü kızılca kıyamet, evi satmağa kararverince kopmuş evde... Kadın kendisini kuyuya atmağa kalkmış... Sonunda evi satmış hayırlısıyle... 17 bin lira kazanmış... 10 bin lirasını yatırmış Bankaya... Kredi için... Beklemiş. Üç yıl... bir kat almış... Üç yıl bekleyip ödemiş... Bir yandan da bu şimdiki arsayı kapatmış... Katı satmış, öteki 10 bin liranın da sırası gelmiş. Aslında sırası gelmemiş ya, biraz rüşvet oynatmış, krediyi çıkarmış... Şimdi 6 daireliyi kuruyormuş. Karı gene şişmekteymiş ki, kasıntısını görmeliymiş... Şimdiden alıcısı varmış kıyamet gibi dairelerin... Ama, tamamlamadan satmak enayilikmiş... Anahtar hazır olmadıkça istediği parayı bulamazmış insan...

Yapıya gelirler. Bekçi koşar, paketleri alır. İşlerini gözden geçirir malsahibi... Duvarcılar dalga geçmişlerdir, doğrama istediği gibi değildir. (Alırken kazanacaksın!) Ellerini oğuşturur sevinçle... Dediği gibi kredi için Bankaya yatırmış mıdır parayı Halim... Halim yatırmadığını söyler. Adam ayıplar. Bu gençlik hep böyle kalmaz. Gençliği vaktinde işe yarar kılmalıdır. Ah şimdiki aklı Halim'in yaşındayken olsaydı... İş işten geçiyor, insan eyvah diye dizlerini dövüyor. Ama, faydasız!... Sizin Ana-

dolu'da ev meselesi bilirim o kadar önemli değildir ama, İstanbul başkadır. Ev oldu mu, gerisi kolay... Hele bir kaç para da getiriyorsa, bey de sensin, paşa da... Halim biraz heveslenmiştir. Ne kadarla başlanabileceğini sorar. İlgilenir. Arkadaşı kolay hesaplar sıralar. Halim kendini toplar, imrenmeyi yenmiştir. Şimdi 150 liralık bir evde oturmaktadır. Çoluğu çocuğu da yoktur. 150 liradan kurtulmak için ayda en azdan 300-400 liralık taksitlerin altına girmek düpedüz deliliktir. İlerde Allah kerim!... Arkadaşı kır kahvesinde oturmayı teklif eder. Halim saatine bakar, o da geç kalmıştır. Karanlık çökerse evi bulamaz. Arkadaşı şaşırır. Ne demektir evi bulamamak... Halim anlatır, İstanbul'a geleli, iki aydır bir uzak akrabada misafir kalmışlardır. Bugün taşınmaktadırlar. "Neden izin almadın? Ne lüzum var. Akrabalarımız bir tanıdık kamyonet bulacak. Bizde eşya yok!... Bir hamal işimizi görür. Hanım, sen gelme ben daha çabuk yerleşirim! Dedi. Kâğıdı arar bulur. Sokağı doğrulasa... Kolay... Gülen Azap Çıkmazı... Numarası... Numarası yok çıkmazdaki tek ev... Ne demekmiş Gülen Azap... Ben de şaştım!... Buradaki Azap, deniz eri anlamına geliyormuş... Büyük tâun salgınında bir deniz eri bu sokakta düşüp ölmüş... Ertesi gün ölüsünü bulmuşlar... Suratı gülüyor gibimsi.

NOT:

I/I- Ev sahibinin bir evi var kiracının bin evi... -Ev alma komşu al- Ev bize kaldı desene - Helva pişirip yesene. - Ev sahibi mülk sahibi- Nirde bunun ilk sahibi.- Ev yapanla evlenene Tanrı yardımcıdır.- Hane alma kendine hem saye al.-

(- Eri er eden avrat, yurdu şen eden devlet.-)

(- Evi delikle baca, milleti Hacı'yla Hoca yıkar.-)

I/2- Önce piyangoda kazanan numaralara bakar. Sonra toto doldurmağa girişir. Bu sırada oda arkadaşı Ekmel Bey takılır. (Kazanmayı alın teri ile, akılla, uğraşmayla yapmak-bahta bırakmak, talih oyunlarında, raslantılarda aramak.-

- Evi beraber taşıması karısıyle... Mahallenin görünüşü ! - Çıkmaz sokağın özelliği... Kimsesizlik, yüzüstü bırakılmışlık. - Unutulmuşluk. - Burada hayat başka kanunlarla yürüyor sanki. - Evden uzaklaştıkça rüya dünyasından uzaklaşmış gibi oluyor insan, yaklaştıkça bir rüya-masal dünyasına - belki eski bile de-

ğil, uydurma, çocuksu bir dünyaya giriş duygusuna kapılıyor. Herşey sadece kendisine göre gerçek... Başka türlü bir gerçek... Yaşanılan çağın dışında bir masal dünyası... Kanunları, görüntüleri, eşyaları, ağaçlar, taşlar, güneş, gökyüzü, hayvanlar, hepsi başka başka gibi. - Ölmek, öldürmek bile sanki başka birşey burada...

- Bir komşu gelir. Mahallenin özelliğini anlatır. Sesi biraz kısık, gözleri oynaktır, küçük bir çocukla beraberdir belki... Evsahibi kadını, Bertunya'lı hanımı anlatır. Sakın kaptırmayın kendinizi... Üç kişiyi ev de bağışlamak şartiyle kendisine baktırdı hizmetçi gibi... Üçü de dayanamayıp savuştular. Belki tekin bile değildir. İyi saatte olsunlarla alış-verişi vardır. Bir Arap Bacı'yla beraber yaşıyordu. Arap, babalıydı. (Arap bacıların yıllık toplantıları.) Arap Bacı'yı iyi saatte olsunlar boğdu bir gece... Bir hafta sabahlara kadar uludu Arap... Sonra uzun bir çığlık attı, sesi birden kesiliverdi. Baykuş öter burada aralıksız, baykuş ötmezse Bertonya'lı hanımın nöbetleri tutar. Ağzı köpürür. Aydan aya sarrafına gider Bertonya'lı hanım... Bakkalın defterini kapatır, ciğerci Arnavut'un hesabını görür.

- Bertonyalı - ya da Mihrengiz Hanım- hanımı ilk defa görmesi... yüzü gözü... Köpekler, kedileri...

- Tırnaklarını kesme, vücudunu kolonya ile silme. - Kedilerinin köpeklerinin uyuzuna bakma... (Boynuna asılı ekmek). Yatağa girememesi, suyla yıkanamaması... Kilitli duran yukarı kat... Yukarı kata çıkıp kapanması. Orta kat, alt kat tamtakır!... İkinci kata eklenmiş sol kanadın üstü çürüyüp yıkılmış, bazı odaların tavanlarından gökyüzü görünüyor. Her taraf toz içinde... Korkunç bir pislik.-

- Yüzüne yastık kapatarak öldürür kadını Halim. Daha doğrusu yastık tesadüfen düşer kadının yüzüne, önce alacak olur, sonra bırakır, daha sonra bastırır, kafasını kapıya çevirip... Kadının eli görünür. Elinde seyreder ölüm kıvranmalarını...

- Eve Mihrengiz Hanım'ın zoruyla Tapucu getirmişler, takrir verilir. Bu iş Halim'in de işine gelir. Mihrengiz'le beraber görünmek ölümden beter bir şeydir Halim için...

- Kadın ölünce karı koca yukarı kata ilk defa çıkarlar. Saray eşyalarıyla dopdolu sandıklar... Dünyanın en kıymetli eşya-

ları, gümüş takımları, denklerle halılar, top top kumaşlar... (Ali Baba'nın kırk haramiler mahzeni gibi...)

- Kedileri, köpekleri sokağa salıverirler. Gitmez kediler, köpekler... Halim hepsini, birer birer uzaklara götürür bırakır. Birkaçını zehirlemek zorunda kalır. Evin tamiri için düşünmeye başlarlar. Bir iki parça eşya satmayı tasarlarlar. Bir antikacı çağrılır, türlü kuruntulardan, duraklamalardan sonra... Adam şaşırır. Hangisini alacağını bilemez. Bilhassa tablolar, fildişi biblolar üstünde durur. Halim adamın şaşkınlığını anlar. Aldatılmaktan korkar, defeder.

- Eve konmayı kararlaşdırıldıktan sonra enayilik edip başına konan devlet kuşunu kaçırmamak için kendi kendine kurnazlık etmeye başlamıştır.

Gülen Azap Çıkmazı

- İlk insanın, geceyi geçirecek (karanlıktan, bilinmezden, görülmez tehlikelerden kurtulmak için sığınacak bir yeri olmakini, mağarası- kışın da soğuktan korunmasını sağlayacak yer.)

- İnsanlardan zaman zaman kurtulmasını, yalnızlığa sığınmasını sağlayan vasıta. (Ev)

- Ekonomik şartların güvensizliği karşısında son sığınacak yerden (evden) yoksun düşmek, sokakta kalmak. (Fizik ve moral bakımından ayak altında sürünmek, hakir düşmek, kendisine karşı utandırıcı bir güçsüzlükle yenilmişlik (aptallık) yüzünden ufalanmak. Sorumluluğunu yerine getirememenin utancı ile -kişisel güçlerinden umut kesmek- suçluluk bunaltısı.

- Evsizliğin küçüklükte çekilen çilesi, çevreye karşı duyulan çocuk utancı. Masoşizm.

- Ev sahiplerine karşı duyulan kin. (Onların rahatlığını, bozulmaz gibi görünen güçlü güvenliliğini kıskanış. (Sadizm) (ikisinin birleşmesinden meydana gelen Sadiko - Mazoşist davranışlar zinciri.)

DRAM: İkisi de genç... Çalışacak güçte... Hiç kimseye karşı hiç bir ekonomik- sosyal sorumlulukları yok... Yakın ve uzak çevreleriyle hiçbir çelişmeye düşmemişler. (Ne inanç bakımından, ne istek bakımından) Çalışmaktan yılgın değiller. (Ça-

lıştığı yerde küçük görülmüyor, tersine seviliyor delikanlı. Kadın da kocası tarafından el üstünde tutuluyor.) Hiçbir fizik noksanlıkları yok, biribirlerine ve çevrelerine karşı aşalık duygusuna kapılacakları, sıhhatleri demir gibi... Hiçbir aşırı tutkuları yok. (İçki, kumar, cinsel azgınlık.) Karı-koca olarak cinsel bakımdan tam tamına uyuşmuşlar, biribirlerine son derece yetiyorlar.

Ayrıca birikmiş biraz paraları da var. (Sözgelimi 18.800 lira.) Lükse, eğlenceli yaşamaya, aşırı şıklığa düşkün değiller.

Kısacası: Girdikleri çıkmazdan her istedikleri anda, hemen hemen hiçbir şey yitirmeden (maddi-manevi) gerileyip çıkabilirler. (Kadın öldükten sonra bile.)

Tarihsel Özellik:

- Kişisel mülkiyetin toplumda, toplum kişilerinin psikolojik oluşunda gevşekliği.

- Bunun sonucu toprak (arsa) mülkiyetinin bulanıklığı. (Kadastrosuzluk) tapu kayıtlarının ilkelliği.

- Tahta ve toprak evde oturma geleneği. (Tahta ev- sürekli yangın tehlikesi. Kerpiç evi insanların kendi elleriyle, hemen hemen diledikleri yere yapabilmeleri hürlüğü. (Köyde) Gecekondu imkânları (Şehir ve kasabalarda.)

- Genellikle ev eşyalarında oluruyla yetinmek... (Talan ve yangın korkusunun sürekliliğinden kalma ihtiyaçları arttırmamak geleneği... Toprak tabanda masa, iskemle, karyola kullanamamak zorunluğunun getirdiği oturma, yemek yeme, giyim, yatak özellikleri.)

Çatışma:

Ev sahibi olmayı donmuş düşünce haline getirmiş kadınla böyle bir şeye ihtiyaçları olmadığını hesapla, mantıkla ileri süren koca arasında...

a) Bu çekişme çok alttan alta işlemektedir. Kadın tutkulu olduğu halde, bunu, tasarladığı fırsat daha uç göstermediği için dikimiyor. Fakat gözlerini amaçtan bir an da ayırmıyor. Böyle bir fırsat, hele *bedava*'dan evsahibi olmak biçiminde görününce birden kaplan kesiliyor. Adam her zamanki gibi gevşek direniyor. Kocakarının ölümüne yakın, bu durumdan usandığı için, kendisi de pek farkında olmaksızın işi hızlandırıyor. (Bu hızlan-

dırış aslında yastığı alırken bileğine yapışıp elini bastıran kadının işi olur.

b) Karı-kocanın, mirasçılarla çekişmeleri.

c) Kocanın sakatlığından sonra karısının kendisini zehirleyeceğinden korkması, bunu önlemek sabit fikri altında kadını gözetlerken ihaneti görmesi.

Güven Arama Atılımı:

1- Yanlış yerde aranan güvenin getirdiği tehlikeli güvensizlik.

2- Yanlış yerde aranan güvendeki yanlışlığın (kolaya kaçma) kaytarmacılığından doğması ve hızla gelişmesi.

3- Güven isteğinin, bedavanın çok pahalılaşmasının bile, olayların gidişinde artık bütün anlamını yitirmesi, cinayete kadar gidişin meydana getirdiği yeni korkunç durum karşısında karı-koca arasındaki bütün ilintilerin yavaş yavaş değişmesi.

Gülen Azap Çıkmazı

1- Yapının gezilmesi. Kerim'le Hayrettin Bey, Hayrettin Bey'in yaptırmakta olduğu yeni yapıyı gezmektedirler. Hayrettin Bey, Kerim'in birikmiş birkaç bin lirası olduğunu bilir. Bunun üstüne biraz daha uydursa, ona bir daire satsa çıkış pahasına... Kerim aldırmaz. Para bulmasına imân yoktur. (Dua etsin Hayrettin Bey de, ya piyangodan büyük ikramiye çıksın, ya da, toto'da onüçü tuttursun!) Öyleyse parayı yatırsın Emlâk Kredi'ye, onbini tamamlasın, o zamana kadar bunu satmazsa buradan bir daire verir, satarsa yenisini yaptırır nasıl olsa. O zaman Kerim kolayca ev sahibi olur. (Burada, Hayrettin Bey, yaparken bu kez taş çatlasa satmam dediği halde, nasıl bitince satmadan yapamadığını, bu yüzden iki kere boşanma tehlikesi atlattığını anlatır. Gülüşürler.)

Kerim evine döner. Hayrettin Bey'in teklifini karısı Nazlı'ya anlatır. Nazlı birden ilgilenir. (Aslında başka hiçbir şeyle gerçekten ilgilenmemektedir.)

Karı-koca, ev sahibi olmaktan konuşurlar. Yarın tanışacaklardır. Gidelim bir de sen gör der karısı. Kerim umursamaz.

(Not: Bu konuşmada, Kerim ev sahibi olmak meselesini nasıl düşündüğünü açıklar.)

(Not:) Belki askerlik arkadaşı, kendisine şirkette iş bulan arkadaşının evinde oturmaktadırlar. 15 gündür. Kerim, İstanbul'a geleli dört aya yakındır ama, Nazlı, babasından kalan evde bahçeyi satmak için birkaç ay gecikmiştir. (İşte bu parayı düşünerek Hayrettin Bey, daire satınayı tasarlamıştır.)

(Not:) Sonunda, Kerim sakatlanınca avukatla Nazlı'nın ilintisi başlar. Belki Nazlı'nın kendisini zehirleyeceğinden korkmağa başlar Kerim... Bunu gözetlemek isterken avukatla yattığını görür. Ateş eder. (Ölen olup olmadığı bilinmeden roman biter.) Tetiğe rahat bastığı halde, büyük bir güçsüzlük duydu. Hiçbirini vuramayacağına inandı birden... Güçsüzlüğü sanki tabancaya, kurşunlara geçiyordu. Umutsuzluk denilen şeyin ne olduğunu o anda anladı. Ağlamak geldi içinden yutkundu. Silâh patlayıp duruyordu.

Gülen - Azap Çıkmazı

1- Evin sahibi olduğuna iyice inanıp kendisini buna inandırınca (bu kazanç da şaşılacak kadar piyangoda büyük ikramiyeye, totoda onüç tutturmağa benzer.) birden bu inanç vazgeçilmez tutku haline gelir. Kaybetmek kurnaz aklına, kişiliğindeki özel üstünlüğe, (bu üstünlük inancı kadının kendisini sevmesinden sonra başlayacaktır.) yenilmez iyi bahtına (hep bu iyi baht teması var yaşamasının fonunda) karşı çıkmak gibi gelir ona...

Bu duygu altında ihanetten cinayete kadar birçok kestirme çıkış yolları tasarlar. (Tasarlayabilmek te aslında işlemekten başka birşey değildir.) Bütün bu karışıklığın, bunaltının bir hesapça, ayda 200 lirayı karşıladığını artık düşünemez.

(Hep bedava konmak, bedava konmayı hak saymak, bunu kaybetmeyi kişiliğini yitirmek gibi görmek alışkanlığı bir anlamda Doğulu mülkiyet anlayışındaki gevşeklikten gelen düzensizlik, yasa tanımamazlık.) Asıl şaşılacak yanı, aslında böyle bir adam olmayışı, böyle ters yere sıkıştırılmasa, (kendisini sıkıştırmasa) yüz yıl bu duruma düşmeyecek mizaçta oluşu.)

2- Buna karşılık Nazlı'nın davranışı normaldir. O zaten bu işe tutkusuyla- kendisine başındanberi varolan yatkınlığıylegirişmiştir. (Bu tutku Nazlı'da çok ham, çok ilkeldir. Eni-konu hayvansal itilim halindedir.)

3- Nazlı'yı belâya sokan tutku, biraz başkalık göstermekle beraber, Hayrettin Bey'i doyuran bir biçimde yürür.

4- Hayrettin Bey'le Kerim ailesinin dramını meydana getiren ev sahibi olma (yapı yapma) tutkusu, bunlarda, azçok bunaltılar meydana getirdiği ikinci bir felâkete sürüklediği halde, bu tutkunun yüzde yüz tersiyle, (Ev, arsa satmadan yapamamakla) yaşayan Celil de, bir başka türlü bunalım içindedir. (Bir çeşit tutkusuzluk bunalımı).

Ana Tipler:

1- İnsanları ev sahibi olma (kolay kazanma) yatkınlıklarından kavramayı iş edinmiş, eski kulağı kesiklerden (kocakarı) Mihrengiz Hanım. (İnsanların bu düşkünlüğünü kendi deneylerinden bilmektedir.)

2- Kerim, tam ortahalli, herşeyde yüzde yüz dış görüntüde kalan, yüzde yüz havaî, hiç bir tutkusu olmadığı, bütün orta düzen yasalarına rahatsız olmadan uyduğu için, kendisini, hiçbir şart altında, hiçbir tehlikeye açık görmeyen, bu sebeple de geleceğe güvenle bakan, tedirginlik nedir bilmeyen, basit insan... Tutkusuz, bağsız, aşırı isteksiz. - Bir bakıma iyimser- verilenle yetinir, hiç kimsenin tutkusuyla ilgilenmez, suçları, günahları, mutlulukları üstünde durmaz. (Yani kimseyi ayıplamaz, kıskanmaz, Nazlı'dan başka kimseye dost değilse de, düşman değildir.)

3- Nazlı: Babasının sağlığında geçim sıkıntısı, yaşama zorluğu, yoksulluk diye bir şeyin varlığını bilmemişken, baba birdenbire ölmüş, evleri yanmış, kiralarda sürünmüşler. Bir kere de eşyaları sokağa atılmış. Okulu yarıda bırakmak zorunda kalmış, iş bulmuş. Anası ölene kadar iki çeyreği yanyana getirememiş. Anası öldükten sonra, kendisini birçok haklı isteklerden yoksun bırakarak para biriktirmiş.

Kerim'le evlendiği zaman Bankada, ev alma hesabında 7700 lira birikmiş parası var. Bunun 5000 lirası Banka ikramiyesinden çıkmış. Bu parayı, üç gün sonra tekrar yerine koyacaklarını bildiği halde, 150 lira çekerek bozmağa yanaşmıyor, ev alma tukkusu var ama, bunu, olağan gidişi hızlandırmakta kullanmıyor. Karar vermiş, (hırsla istemiş) yapacağına da inandığı

için hem yüreği ferah, hem sakin..

4- Hayrettin Bey (Tipi yazılı)

5- Celil (Tipi yazılı)

6- Peri Aşırı zenginliğinin verdiği sınırsız güvenle hiçbir-şeyi gerçekten umursamaz, ciddiye almaz yaşıyor. Kocasını eni-konu satın almış.

Ama bu alış-verişte bir mızıkçılık olacak diye hiç korkmuyor. (Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri dahi) ama hiç te sinik değil... Yaşadığı her anın tadını çıkarmağa bakıyor. (Sadece bu tadı ciddiye alıyor.) Bunu da çok iyi beceriyor. Rahatsız edilmekten, yorulmaktan, canının istediğini usanmadan önce kaybetmek te istemiyor. Bunu mizacından gelen yatkınlıkla - ayrıca aşırı zengin, çok güzel, çok ta ateşli kadın olduğu için-her zaman kolayca başarıyor.

Yaşama prensibi: "baktım sıkılıyorum, uzakça bir geziye çıkarım, tamamiyle başka birisi olarak, daha doğrusu, sıkılmaya başlamadan önceki biri olarak döner, gelirim. Gene sıfırdan girişirim yaşamağa... Ondan önce olanları gerçekten unutmuş bulunurum. Öylesine unutmak ki, hiç sanki yaşamamışım!"

7- Jigolo rahatlığından başka birşey istemeyen hayvan-erkek... Hiçbir kadın derisinden içeriye işleyememiş o zamana kadar... Biraz cimri... Para biriktirir. İşinde dalavereci. Karısını, iş ortağı saydığı için, hiçbir zaman kıskanmamış. En kötü durumda, erkeklik onuruyla olsun, kıskanmağa niyetli değil... Dış görünüşü kurtarması yeter.-

(Not: Evi kaybettiğini anlayınca Kerim dehşete düşer, Celil'in yardımıyle şirkete, vergi kaçakçılığı var diyerek şantaj yapmayı kurar böylece şüyuun izalesine gidebilecek, yitirdiğini, yeniden ele geçirecektir. Buna Celil razı olmaz.)

- Nazlı, Mihrengiz'e bakmağa başlayınca, önceleri duyduğu dayanılmaz tiksintiyi yenebilmek için, işi biraz da, dinciliğe dökerek, bu işe bir ibadet anlamı katmağa çabalamış, giderek kendisini buna inandırmış, Mihrengiz'le olan ilintisini mistik bir münasebet haline getirmiştir. Bir zaman sonra da, kadını annesine benzetir olmuştur.

- Mihrengiz'de biraz ablacılık da vardır. Bunu aktif olmaktan çok, Nazlı'nın çıplaklığını görmek biçiminde yapar. Ya-

vaş yavaş, Nazlı'yı buna razı eder, alıştırır. (Belki kadında hayvanlarla cinsel ilinti hastalığı da biraz vardır.) Kedi beslemekte aşırı merak.- Arada bir, başından ya da tanıdıklarının başlarından geçmiş aşklardan da çok açık saçık olaylar anlatır.

Gülen Azap Çıkmazı *Romanın başlangıcı 1963*

1- Kerim (1930 doğumlu)	33 yaşında
2- Nazlı (1940 doğumlu)	23 yaşında
3- Hayrettin Bey (1919 doğ.)	44 yaşında
4- Celil (1931 doğ.)	32 yaşında
5- Mihrengiz (1896 doğ.)	67 yaşında
6- Kızı Peri (1926 doğ.)	37 yaşında
7- Kocası avukat İdris (1928 doğumlu)	35 yaşında

Gülen Azap Çıkmazı

(Giriş= *Ali Mutlu-Süleyman Bey* yapıya giderler.)

Yapıcılık.- Teknik meseleleri.- Sen de bir daire al. (Başına takke al.)

(Ev sahibi olmanın sağladığı garantiler: Kimseye muhtaç olmamak, geleceğe güvenle bakmak. - Para biriktirmek. - Bunalınca satarsın, canını kurtarırsın! Daha kötüsü gelirse verirsin iki odasını iki öğrenciye pansiyon... Sıkıştırırsın tek odaya, bey gibi yaşarsın!-)

Ev sahibi olmağa kalkmanın zorlukları: Çok az bir rahatlık için, yıllarca büyük sıkıntılara katlanmak. - Kötü komşudan ha diyince kurtulamamak! (Ev alma komşu al). Yanar, zelzele olur yıkılır. Evet, ev sahibi olmak kötü değil ama, sırasiyle... Bakarsın eline bir yerden hiç ummadığın bir para geçmiş... Daha iyisini, daha istediğin yerde alırsın. Hiç sıkıntı çekmeden... (Nerden geçer ummadığı para insanın eline.), Sözgelimi piyangodan, toto'dan, Banka ikramiyesinden... Toto oynarız biz karı-koca, birer sütun! Kumar değil bizimki... Taş çatlasa üç sütun yok!... Her çekilişte, yarım bileti vardır bizim hanımın... Hanımın dedimse, ben alırım onun adına... Numarasını bile bilmez o... Sormaz çünkü... Aklına gelmez... Ev sahibi olalım diye tutturmaz hiç .... Aklı ermez. Neden mi? Onyedi yaşındadır da-

ha... Onyedi yaşındaki insan, ölmeyeceğim, yaşlanmayacağım sanır! Bakarsın, Banka çekilişinden çıkıvermiş bir kat.. Üç ayrı Bankada hesabı vardır bizimkinin... Bizimkinin dedimse, haberi bile yoktur adına hesap açtırdığımdan... Hayır, çok değil! Birinde 300... Birinde 150 Birinde 450... 6 Numara... Allah bin bereket versin! Baht işidir bu! 60 numaran olsa çıkmaz da, birtek numarası olana bakarsın vuruvermiş!... Yılbaşında fabrikadan ikramiye alınca 150 oluyor 300. Etti mi sana yedi numara... Yedi rakkamı bilirsin, uğurlu rakkamdır, ben denemişim! Yüreğime doğuyor! Numarayı yediye çıkardım mı, bir yıla varmaz, daire çıkar, rüyasını da görmüş bizim hanım...

I

- Yeni taşındığı evin semti. - Mahallesi.- Sokağı. - Evin kendisi... Tuttuğu bölüm. - Ev sahibi kadın Gülnihal Hanımefendi.- (Mes'ut'un halası - Celile Hanım. - Refika Hanım. - Nasır Paşa kızı Gülnihal - Ayyaş.) Evin orta katı. Gülnihal Hanım'ın kendisi. - Kedileri, Köpekleri, -resimleri. - Pislik. - Giyimi. - Hastalıkları. - Üst kata çıkan merdiveni kapatan tahta bölme. - Asılı kilit.

- Biricik komşu!.. O da yeni taşınmış. Belki bekçinin karısı. Dışarlıklı bunlar. (Belki Çorum'lu. Sungurlu'lu.)

Gülnihal Hanım hakkında bekçinin karısına söyledikleri.-

II

Gülnihal Hanım'la Ali Mutlu ailesinin ilerleyen münasebeti.- Kadına acımağa başlar Ali Mutlu. - Yukarda birbaşına oturması yüreğini parçalıyor.- Önce yemek götürür. - Yalnız başına yemesi de yüreğini parçalıyor. Şunu biraz adama benzetse ya karısı.- Temizler kadın. - Giydirir. Aşağı indirir. (Eski romanlar okutur dinler.) Ali Mutlu önceleri karısının roman okumasını pek istemez. (Roman insanın aklını karıştırır. Roman insanı sevdaya düşürür, baştan çıkarır.) Derken kendisi de kapılır eski romanlara... Bunlar yeni romanlar gibi ahlâksız değil... (Bir Gece, Bir Zamparanın Başından Geçenler. - Ahmet Mithat Efendi) Bu kadar iyiliğiniz var, sizi evlât edindim ben... Evi, ölümüne kadar bakmak şartiyle hibe edeceğim!... Bedavanın Ali Mutlu'yu birden kavraması... Aman Pakize'ye filân duyurma!.. Hiç kimseye duyurma... Gidip fabrikanın, ya da, sigortanın ya

da, sendikanın avukatına danışma... Başka birisi yoksa tamam!... Nedir muamelesi? Tapuda takrir verecek... Tapuya gitmeden? Eve getirirsiniz tapu memurunu... Biraz masraflı olur ama. - Olsun! Kimse duymasın da...

III

Hibe yapılmıştır. Bundan önce de bir hibe yapıldığından onu bozdurmak gerekmiş. Muamele uzamış. Sonunda olmuş ya, sen ona bak... Kadın aşağıdayken Ali Mutlu rahatsız oluyor. Romanlardan eskisi gibi zevk alamıyor. Rakı da tatsız geçiyor, karı da, Uyku tutmadığından yukarı çıkmayı bilmiyor. (Karı-koca rahatsız oluyorlar ama, birbirlerine sezdirmemeye çalışıyorlar.) Kadın çıkınca Ali Mutlu ev işini açıyor. Projelerini sayıp döküyor. Fakültenin yakın olması çok iyi... Önce odaları biraz onartıp birkaç pansiyon alacaklar!... Yemekli bile olabilir. Öyle haytalardan değil... Başını kitaptan kaldırmaz takımı... Seçerken Ali Mutlu ciğerini röntgen okumacasına... İlerde, ya Bankadan borç alınır, ya da bir ortak bulunur... Bu ortak meselesi çok zorda kalınınca düşünülecek. Allah bu bakarsın bir kapı açmış... Kendi başlarına çıkmışlar dağ gibi öğrenci yurdunu... Daha şimdiden plânlar çiziyor Ali Mutlu... Bir karış yeri boş bırakmayacak... Her bir odaya iki öğrenciden şu kadar öğrenci... Ayda yemeksiz 100, yemekli 300 liradan şukadar para... Boşluyor fabrikayı... Fabrikanın anasını eşek kovalasın!... Karısına da iş gördürmüyor! Zaten iki yıla varmadan daireyi alıyorlar diledikleri yerden... Dayayıp döşeyip kuruluyorlar. Ondan sonra isterse kıyamet kopsun! İsterse atom bombası yağsın! Allahın izniyle yıkılmaz artık Ali Mutlu ailesi... O zaman Lâmı cimi yok haa... İkizleri istiyor karısından. Biri kız, biri oğlan... Yeter... Beraber büyürler. Bir bebeğin derdiyle ikisi de olur. Biri bedavaya yetişir eni-konu... İkiz o sebepten iyidir... Öyle ışığı gören çıkacak! Yağma mı? Yeter iki kopuk... Kız gider Öğretmen Okulu'na... Bitirir yükseköğretimi, becerirse üniversiteye atlar!... Oğlan için yol tek: Yüksek Mühendis... Arkadan müteahhit... Bir de zengin yerden kız... Zengin dedimse fantaziye zengini değil, kayınbaba paranın hesabını şaşırmış, akarın anahtarları yüzü aşmış... Bu dünyada biraz çalıştırdın mı motoru... Ayaklarını uzat yat... Para oluk... Bir biz mi kaldık âlemin enayisi uğ-

raşacak... Bak işte Süleyman Bey... Çıktı aradan... Daha çıkmadıysa da çıkmasına çok birşey kalmadı. Neden? Çalıştırıyor motoru herif... Ne diyor? Alırken kazanacaksın akıllı ol Ali Mutlu, diyor. Evet, alırken kazanmak marifet... Peki, biz kaça aldık! Bedavaya... Bedavaya ne demek? Dipten doruğa kazanç demek...

Gülen Azap Çıkmazı:

1- İki arkadaş bir akşam daireden çıkarlar. Süleyman Bey'in yapısına giderler. (Ötedenberi paketleriyle). Yapı işleri... - Ev sahibi olmak meselesiyle böyle bir yük altına girmenin karşılaştırılıp ölçülmesi.- Çalıştıkları fabrikada genel durum.- (NOT: Bu genel durumun romanla ilgisi= Ali Mutlu'nun kadın münasebetindeki davranışı.)

2- Ali Mutlu, yeni taşındığı eve gelir. Evi beğenir. (Karısiyle münasebeti.-) Belki bir komşu kadın yemek getirir. Mihrengiz hanımefendiyi kısaca anlatır.

3- Mihrengiz Hanım'la tanışma. Tanışmanın ilerlemesi. Evi hibe etme meselesi. (Bedavacılık, kolaylık Ali Mutlu'yu tutku halinde kavrar.) Karısı bu tutkudan hiç birşey anlamaz ama, kocasının isteklerine hiç direnmeden koşulur. Bunda hiçbir tehlike görmez. Kocasının tutkusundan şüphelenmez bile... Ev sahibi olmak istemesini yadırgamaz o kadar... İsteğine yardım etmeyi çok olağan sayar.

4- Mihrengiz'in, Ali Mutlu ailesine getirdiği değişiklik. (Belki sıkıntı.) Buna karşılık ailenin ilk defa geleceğe doğru bazı umutlu hesaplar yapmağa başlamaları... Buna o kadar alışırlar ki, konuşmalarının yüzde sekseni bu ilerdeki işlerden ibaret olur. (Böyle bir fırsat olmasaydı, yaşayışları ne kadar boş geçecekti.) Geceleri kitap okumak. (Güldürücü, ya da açık saçık kitaplar. Ya da ikisi beraber.)

5- Ali'de, gittikçe artan, enayilik edip evi kaybetmek korkusu başlamıştır. Mihrengiz hastalanır. Hastanın suratına düşen ağır yastık. Ali elini yastığın üstüne koyar. Karısı bunu görür. Önce birşey anlamaz. Öldü mü? diye dehşetle ve umutla sorar. Sonra durumu anlar, anlamazdan gelir, hemen odadan çıkar. Kadın ölür.

6- Karı-koca evi keşfe çıkarlar. Üst kattaki hazine... (Kırk Harami'lerin mağarası gibi) Buldukları servet o kadar büyüktür ki (umduklarının o kadar üstündedir ki) gereği kadar sevinemezler bile... Kadın bir güzel şal almak ister! Ali dehşete kapılarak "Olmaz" diye hırıldar. Bir antikacı çağrılır. Bir kısmı gösterilir. Herif heyecanlanır. "Servet var burada... İhya oldunuz, ama kimseye söylemeyin... Ben bunu lüks apartımanda müzayede ile satacağım" der. (Hırsız korkusu. Bunun getirdiği tedirginlik.)

7- Veraset ilâmı çıkarmak için gazeteye verilen ilân... Süleyman Bey evi keşfe gelir. Yıkmalı, yerine öğrenci pansiyonu yapmalı... Yüz odalı pansiyon. İkişer yataktan 200 yatak... Yemeksiz 75 lira, yemekli 200 lira... Ayda *40* bin lira... (Ali Mutlu uyuyamaz olmuştur.)

8- Birileri gelir. (Mihrengiz'in kızıyla avukat damadı.) Mahkemeden tedbir kararı çıkarmışlardır. Üst katı mühürlerler. Mühürlendikten sonra, nasıl olup ta gece gündüz gidip bakmadıklarına, sandıkların onda birini nasıl olup ta açmadıklarına yanar Ali Mutlu. Avukatlara koşar. Hibe ancak evin % 25'ine işlemektedir. Başkaca bir kayıt ve senet olmadığından eşyalar üzerinde hiçbir hakları da yoktur. Ali deliye döner. uğraşacaktır ama, parası yoktur. Sonunda kızın teklifini kabul etmekten başka çare bulamaz. Boşuna masraf etmesin Ali Bey... % 25 için kendi de zorluk çıkarmayacak. Aslında bu evde gözü yok. Bir uygun fiyatta anlaşsınlar. Borçlansın. Ödesin. eve sahip olsun.

Süleyman Bey bir daha gelir. Evi bu kez bir başka açıdan keşfeder. Biraz gayretle bu ev onarılsa şimdilik olduğu gibi öğrenci pansiyonu haline getirilse... Ahşap olduğundan resmen izin vermezler ama, kim kime... Aldığı parayla borcu kısa vakitte öder. Kurtulur. Sonra durumu bir daha düşünürler. Arsa Ali'den, bir müteahhide belki pansiyonu ortak yaptırmak mümkün olur. Kadının aklına pansiyon gelmediğine Ali dua etsin! Gelse bu kadara bırakmazdı.

9- Ali, paçaları sıvar. Tamirata girişir. Bir yandan da kadın, olur olmaz şey için Ali'yi çağırmaktadır. Sonunda baştan çıkarır. Ali için yeni bir yaşayış başlar. (Avukat durumun farkındadır ama anlamazlığa vurmuştur.) Kadınla Ali gezerler.

Hep kadın öder ama, arada bir (bozuk var mı?) sözüyle harcadıkları Ali'yi kesinlikle para sıkıntısına sokar. Evde karısıyla münasebeti de gittikçe bozulmaktadır. Bir yandan da evin tamiri para ister. Ali Mutlu, fabrikada mühasibin dalavereli işlerine, küçük paralar karşılığı yardım etmek zorunda kalır. (gittikçe düşmektedir.)

10- Ali, kadınla olan münasebetini, karısına ağlayarak (sarhoşlukla) açıklamak zorunda kalmıştır. (Bunu, biraz rahat edebilmek için yaptığı halde, eskisinden çok daha rahatsız olur. Eskiden yutulmaz yalanlar söylediği zaman, karısı aldanmak ihtiyaciyle inanmış göründüğü halde, bu kez artık, böyle uydurmalara da yer kalmamış, kadın, neredeydin, nerede kaldın diye sormadığı halde, münasebetleri büsbütün rezilleşmiştir.)

Kış gelmiştir. Üç pansiyon beslemektedirler. Ali ile karısı apartıman kapıcılarına dönmüşlerdir.

Kadın sabahtan akşama kadar uğraşır. (Belki çocuk düşürür.) Bir gün damı aktaranlar dalga geçmesinler diye Ali dama çıkar. (Oysa yükseklik korkusu vardır. Rüyalarında sürekli olarak bir yerden düştüğünü görmektedir, çocukluğundan beri... Düşer, bel kemiği kırılır. Yatağa düşer. Alçılar içindedir.

11- Kadın üç kere gelir. Her geliş, ilginin hızla azaldığını gösterir. Sonra artık gelmez olur. Karısı üç kere taksit götürür. Ali merakla sorar. Bir yandan da utanmaktadır. Kadını sevmez ama, cinsel hırsına da kapılmış, iyice alışmıştır. Sonunda kadın, artık ev hesabını kocasiyle görmelerini söyleyerek, karısının yüzüne apartıman kapısını kapar. (Belki pehlivan yapılı bir oğlan, "Hadi sene be!" diye kadını çağırmıştır.)

12- Karısı taksitleri yazıhaneye götürür. Avukat sulanır. Fabrikadaki dalavere meydana çıkar. Ali'yi işten atarlar. Taksitler ödenemez olur. Kadın, kocasını büsbütün yıkmamak için avukata razı olur. Giderek buna alışır. (Bir çeşit öç almaktadır farkına varmadan.) Ali de işi sezmiştir ama, anlamazdan gelir.

Roman, anafordan ele geçirdiğimiz koca evi kaybetmek enayilik lâfiyle biter.

Gülen - Azap Çıkmazı

- Evden taşınma.. - (eşyaları çok az) - kırık dökük. Bir çe-

şit yoksulluk belirtileri. - "Belki lâzım olur" korkusuyla oradan oraya taşınan, belki hiçbir zaman da lâzım olmayan süprüntüler. - Yeni eve yalnız basma perdeler yapılmış. - Bu bile karı-kocanın mutlu olmasına yetiyor. (Gelirken mezeciye uğramış Ali Mutlu, bir küçük şişe rakı ile öteberi almış.) - Birkaç kadeh içerler karşılıklı. Nasibe ud çalar. - Komşu kadın gelir. Mihrengiz Hanımefendi'yi anlatır. Nasibe'nin dikkatini çeker..

Patronun oğluyla

1- Bir arkadaşı ile Ali Mutlu işten çıkarlar. Apartımanları gezerler. Adam ihtiraslı. İlle de bir apartıman dairesi almak istiyor. Önceleri ikramiye kazanmak için küçük parasını o Banka şubesinden öteki Banka şubesine aktarmış. Sevdalı, kalem arkadaşlarından bir kıza... Beraber içerler. Patronun oğlunu anlatır. (Ya da patronun oğlu da rastlar.) Ali Mutlu, amorti çıkmış piyango biletini yenisiyle değiştirir. Bir küçücük dua okuyarak cebine koyar. (Karısının şansına almıştır.) (*Bu arkadaşın drama katılması gerek...*) - (*Ya da bu arkadaş patronun alık oğlu.*) öteki arkadaşların dedikodusunu yapar. Bir apartımana uğrarlar. Babası yaptırıyor. (Sana da bir daire satalım.) Der. (Ali Mutlu'nun daire sahibi olmak üzerindeki fikirleri...) *Muhasebeci Kâzım Bey...* (Bir dalaveresi var ama sezinleyemedim daha... İzindeyim! Enseleyeceğim er-geç.).- Belki patronun oğlu bir meselede - Muhasebecinin dalaveresini yakalamakta Ali Mutlu'dan birşeyler öğrenmek istemiştir. Ali Mutlu Muhasebeci yardımcısı. Ya da muhasebede bir memur. (Aynı zamanda belki veznedar.)

2- Kalkmak istedikçe sulu sarhoş olan patron oğlu kalması için üsteler... Kuş gibi uçuracaktır. (Konuşurken Ali Mutlu'yu Anadolu'lu sayar. İstanbul'lulara karşı berabermişler gibi davranır. İstanbul'luların toptan namussuz olduğunu söyler. Körpe analığıyle de ilintisi vardır. Sarhoşlayınca bunu açar. Göğsünü açıp kadının tırnak yaralarını gösterir. İki yıldır yatıyorlar ama, her defasında ilk yatışmış gibi direniyor karı... Yoruyor da, işin tadını kaçırıyor. Anası da, karısı da biliyor bu münasebeti. (Babası fabrikada çalışırken almış kızı... Ya da eve hizmetçi almışlar. Karısı da pek umursamıyor.)

Arabayla bırakır uzak bir yerde... Ali Mutlu mezeciye uğ-

rar. Karısı yorgundur ama gerçekten mutludur. Evi sevmiştir. İki aydan beri uzak bir akrabada misafir olmak canlarına yetmiş... Çocuksuz olduklarına sevinirler. Çocuklar çok arsızmış... Terbiye edemiyorlarmış, (ortahalli insanın iki çocuk terbiyesi hakkındaki fikirleri.)... Patronun oğluyla konuştuklarını Ali Mutlu ayıplıyarak anlatır. Nasibe iyice utanır. O da, misafir kaldıkları yerin kızının edepsizliklerini söyler. (Bu sırada komşu kadın bir tepsi yemek getirir. Mihrengiz Hanımı kısaca anlatır. Evini üstüne yapmak bahanesiyle buraya gelenlere badavadan baktırırmış kendisini...)

3- Mihrengiz Hanım. - Eski kulağı kesiklerden... - Hovarda meşrepmiş. Sonra kendisini dine vermiş. Gittikçe yalnız kalmış... Yalnız kaldıkça merak bastırmış, sinirleri bozulmuş... Vaktiyle gerçekten güzelmiş. Birkaç eski ahbabı, arada sırada görmeye geliyorlar. (Mesut'un teyzesi, Celile Hanım haline gelmiş.) Eskiden çok güzelken eşyaya, giyim kumaşlarına çok meraklıymış. Fakat bunları diktirip giymezmiş. Çünkü soyunmaktan, çıplaklıktan hazzedermiş. (Kendi vücuduna tutkun. Bir de çıplaklığını göstermekten cinsel haz alıyor. Bu sebeple kumaşları olduğu gibi saklamış, hazır aldıklarını da, zorda kalmayınca birkereden fazla giymemiş... Sonunda seyyar esnafa, kasap, bakkal çıraklarına kadar düşmüş. Ailesi yüzüstü bırakmış. Bunlardan biri kafasına keserle vurmuş. Öldü diye bırakıp yükte hafif pahada ağır ne varsa toplayıp gitmiş... (O zaman aklı biraz çatlamış. Herif dava etmemiş. Soluk tıkanması, bir çeşit astım'ı var. Tuttu mu it gibi hırıldıyor, daha fazla bastırırsa her solukta horoz gibi ötüyor. (Boğmacaya tutulmuş gibi) ne yatağa girebiliyor, ne de sıcak suyla yıkanabiliyor. Vücudunu çok ender olarak kolonyayla, ya da ak ispirtoyla üstünkörü sildiriyor.

Boynuna bir sicimle bir kuru ekmek parçası asılı. Solukları tutulunca bunu kemiriyor. (İyi geldiğine inanmış.) Geceleri başını sedirin yastığına dayayıp sırtına bir yorgan (Ya da bir eski kilim parçası) alarak dertop oluyor, öyle uyuyor.)

Kedi, köpek beslemeye meraklı... Evde en azdan altı köpekle altı kedi var. Kedilerden biri giyimli. - Çok yaşlı. Artık ciğeri bile yiyemiyor. O ölünce, giyimleri öteki kıdemli kediye giydiriliyor. Kedilerden bu giyimli olanının adı: Kalfa. - Mih-

rengiz Hanım, bununla insanmış gibi konuşuyor. Eski olayları, sevdalarını, sevdalılarını anlatıyor. Dertlerini döküyor, bazan sevinirse, bu sevincin sebebini açıklıyor. Sesi, gövdesine hiç uymayacak gibi, sıcak, dolgun, şehvetli... Gençliğinde ne kadar güzel olduğunu gösteren büyütülmüş iki fotoğrafı var. Omuzları açık... Göğüsleri görünmüyor ama, gövdesinin ya büsbütün çırılçıplak olduğu, ya da bu fotoğrafı incecik bir tülle örtünüp çıkardığı anlaşılıyor.

NOT: (Yüzünü belki boyuyor, kaşlarına rastık çekiyor, yanaklarına allık sürüyor. Biraz baygın bakan gözlerine sürme çekiyor.) Sütten başka hemen de hiç birşey yemiyor.

- NOT: *Bedava sirke baldan tatlı.*

- Hizmet etmesini (bilmeyen) öğrenmeyen efendilik edemez.

I- *Gülen Azap Çıkmazı*

Taşradan İstanbul'a göçmüş, ortahalli bir aile. Koca 33 yaşında yakışıklı, iyimser, sıhhatli... Kadın 25 yaşında, adamakıllı güzel. Çocukları yok, hiçbir dertleri, kendilerinin dışında hiçbir sorumlulukları, aile bağları yok, hiçbir esaslı tutkuları yok. Geleceğe umudla bakıyorlar.

Bir tesadüf bunların önüne kolayca zengin olmak imkânı çıkarıyor. Kadırga'da, Gülen Azap Çıkmazı'nda taşındıkları ev, çok yaşlı, biraz da anormal bir kadına ait eski bir konağın selâmlık kısmıdır. Kadın nefes darlığı-astım- hastası... Kendisine baktırmak için, konağı onlara hibe edeceğini söyler. Ve eder. Bu andan sonra mesut ailenin hayatı birden değişir. O zamana kadar evinde işlemecilik yapan kadınla bir fabrikada memur olarak çalışan erkeği, kolay zengin olma imkânının hırsı kaplamıştır. O zamana kadar, Banka kredisiyle başlarını sokacak bir daire edinmeyi hayatının biricik amacı sayan kadın kocasını bu işe inatla iter. O zamana kadar erkeğin biricik zevki toto oynamak, gazetelerin yarışmalarına katılmak, her ay karısı adına bir piyango bileti almak iken ufaktan başlayıp gittikçe büyüyen zenginlik hesaplarına dalar. Farkına varmadan gittikçe sinirli olmaktadır.

Başlangıçta, yaşlı kadın ölür ölmez, konağı tamir edip

oda oda öğrenci pansiyonu yapma fikri, bir büyük müteahhitle ortak olarak yüzlerce odalı bir modern öğrenci pansiyonu kurmaya kadar yükselir. Pansiyonun üstünde kahve - pastahane,altında kolacı, çamaşırcı, lokanta açılacak. Bunlardan bir kısmını kadın, bir kısmını erkek idare edecektir. Artık her gece binlerce liralık gelir hesapları yapmakta, bazı projelerde enikonu çekişmektedirler. Bu çekişmeler arada bir ağız kavgalarına hatta birkaç günlük dargınlıklara kadar gider. Bir yandan da, kadının caymasından, komşular tarafından aldatılıp hibeyi geri alacağından korkmağa başlamışlardır. Kadını kimseye göstermek istemezler.

Bir fırtınalı gece, böyle gecelere karşı alerjisi olan yaşlı kadın, ağır bir astım krizine yakalanır. Karı koca başında durup, zorlukla solumasını bir zaman seyrederler. Kadın arada bir çırpınmaktadır. Bu çırpınışlarının birinde bir yastık yüzüne düşer! Erkek kaldırmak için uzanır. Kadın da aynı işi yapmak istemiş gibi uzanmış, kocasının bileğini tutmuştur. Kadın, kocasının ağır elini yastığa belli belirsiz bastırır. Adam bir an karşı gelecek olur. Sonra bileğini kurtarmaktan vazgeçer. Karı-koca, böylece, dışarıyı dinleyerek gözleri kapalı, kadın ölene kadar dururlar.

Kadın ölmüştür. İlk işleri, bir altın zincirle boynuna astığı, yanından hiç ayırmadığı anahtarı almak olur. Kadın konağın birinci katında oturmaktadır. Oturduğu kat tamtakırdır. Anahtar, üst katlara çıkan merdivene yapılmış kalın meşe kapınındır. Karı koca bir lâmba yakıp kapıyı açarlar, yukarı çıkarlar. Üst kat, tıklım tıklım denkler, sandıklar, hararlarla doludur. Her yanı iki parmak toz kaplamıştır. Köşede tavana kadar yükselen katlanmış şeylere yaklaşırlar. Bunlar ipek halılardır. Sonra burada, masalların anlattığı bir definenin bulunduğunu anlarlar. Değerleri hakkında hiç bir fikirleri yoktur ama, müthiş bir servet olduğu bellidir. Artık zengin müteahhit bulmağa da ihtiyaç kalmamıştır. Öğrenci pansiyonu, en hırslı plânları kat kat aşacak büyüklükte, mükemmelllikte kendilerinin olarak yaptırılabilecektir.

Kadının cenazesi kaldırılır. Karı-koca, sanki bir kâbusun içinde yaşıyor gibidirler. Eve gelirler. Kapıda bir taksi durmaktadır. Mahalle Muhtarı, arabadakileri karı-kocaya tanıtır. Ölen

kadının kızıyla damadı eşyaların zayi olmasını önlemek için mahkemeden tedbir kararı almışlardır. Taksidekiler yukarıya bakıp kapıyı mühürlemeye gelmiş icra memurlarıdır. Karı-koca anahtarı icra memuruna verir. Kapı mühürlenir, memurlar gider.

Karı-koca, yaşlı kadının kimi kimsesi olduğunu yeni duymuşlar, ilk ağızda her şeyi kaybetmiş gibi dehşete kapılmışlardır. Sonra yavaş yavaş kendilerini toplarlar. Evet, pansiyona kendibaşlarına yaptırmak umudu kalmamıştır ama, ev kendilerinindir. Yeniden zengin bir müteahhit bulmak, onunla ortak olmak fikrine dönülür. Unutulmuş bu plân yeniden ortaya çıkarılır. Üstünde çalışılır.

Hayeller yarı yarıya, yarıdan da çok fakirleşmiştir ama, gene de çok önemli bir zenginlik ele geçirilmiştir.

Artık, göğüslerine basıyor gibi soluklarını kesen yukardaki eşyaların alınıp götürülmesinden başka hiç bir şey istememektedirler. (Gizliden gizliye, birini öldürmenin bu kadar kolay oluşuna, yana kâr kalışına şaşmakta, kadının kızı, damadı olduğunu bilseler, böyle bir işi göze kesinlikle alamayacaklarını düşünerek çeşitli duygular altında ürpermektedirler. (Yakalanma tehlikesi atlatmanın, bilmeyişlerinin işi kolaylaştırmasının...)

Yavaş yavaş başka düşünceler de, kendilerine yeni huzursuzluklar vermeye başlamıştır. Neden salak gibi, o gece, yukardaki defineden yükte hafif pahada ağır birşeyler almamışlardır? Bunca zaman -9 ay 10 gün- hasta bir kadının bütün kaprislerine katlanmanın ayrıca bir ücreti yok mudur? Birbirlerini suçlarlar. Bütün aptallıklar kocanındır. Böyle şeyleri erkek düşünecektir.

Bir gün, erkek fabrikada çalışan, babadan kalma arsası üstüne ev yapıp satarak bu işe başlamış, şimdilerde de epeyce ilerletmiş olan arkadaşını, konağı gezdirmeye, arsaya baktırmağa getirir.

Arkadaş ölçüp biçer, konağa yıkıcının ne vereceğini, arsanın metre karesini, yola gidecek parçaları hesaplar. O da, işten anlar biri olarak eni-konu heyecanlanmıştır. Burada muazzam bir servet boşuboşuna yatmaktadır. Evet, iyi düşünmüşlerdir, Kadırga öğrenci pansiyonu için biçilmiş kaftandır.

Odaları da hesaplar amatör yapımcı arkadaş, sayılarını karı-kocanın akıllarından geçirmedikleri rakkamlara çıkarır. Ve

hayır, böyle öğrenci pansiyonlarında tek yataklı odalar düşünülemez. Beher odaya dört yatak, üç yatak konulabilir. Teamüldür. Ayrıca lüks adıyla iki ve tek yataklı birkaç düzine oda da yaptırılmalıdır ama, ötekiler ille, dörder yataklı düşünülmelidir. Böylece hem oda sayısı, hem yatak sayısı artmış olur. Karı-koca, adama karşı derin bir minnet duyarlar. Zorla yemeğe alıkoyarlar.

Adam gittikten sonra kadın iş arası, mutfaktan seslenir. Bir mektup gelmiştir, unutmuştur vermeyi.

Koca, zarfa bakar, bir müteahhit firmasının antetini okur. Ölen kadının damadından gelmektedir. Oh çok şükür pırtıları alacaklar nihayet diye sevinir. Mektubu açar, adam, iki gün sonra yazıhanesine gelmesini rica etmektedir. Karı-koca, bu davette önce hiçbir münasebetsizlik görmezler. İkisi de, eşyalar meselesiyle ilgili olduğuna emindirler. Fakat biraz sonra çeşitli ihtimaller düşünmeye başlarlar. Acaba hibe meselesinde edepsizlik mi edeceklerdir. Edebilirler mi? Peki, neden bu herif yarın dememiş te, öbür gün demiş, nasıl bekler insan öbür güne kadar acaba gitmeli mi yarın? Onun emriyle mi oturup kalkacaklar...

Sıkılırlar, bunalırlar. Nihayet bunaltı son boğuma dayanır. Hayır, hep kötü şeyler düşünmektedirler. Hibe'ye hiç birşeyolamaz. Hibe demek, peşin parayla satış demektir.

Adam, öbür gün yazıhaneye gider. Yazıhane dehşetli lükstür. Çifte çifte güzel sekreterler, daktilolar koşuşmaktadır. Müessesenin yaptığı yapıların, yüklendiği işlerin büyütülmüş resimleri duvarları kaplamıştır.

Önce hiç kimse patronun müracaatçıyı niçin çağırdığını bilemez. Kendisi de, aksi gibi, acele bir telgraf alıp sabah uçağı ile Amsterdam'a gitmiştir. Ne zaman geleceği de belli değildir. Adam bunalır, hanıma sormayı akıl eder. Evet karısı durumdan haberlidir. Zahmet olmazsa eve kadar gelmesini rica eder. (Belki şirketin bir kaptıkaçtısı ile getirilmesini söyler. Kaptı-kaçtı şoförü, şirket ve patron hakkında konuşur.) (Ya da, adresini söylediği avukata gitmesini söyler).

Kadınla karşılaşma. Kadın 40 yaşındadır ama, ancak 30 göstermektedir, yüzü genç kız yüzü gibi taze, gergin, gözleri akıl almaz derecede kocaman hele vücudu insanın soluğunu ke-

necek kadar biçimlidir.

Avukat müvekkillerinin annelerine son günlerinde iyi baktıkları için kendisine ve karısına minnettar olduğunu, söyler. Eşyaları yakında aldıracaklardır. Kendisini herhalde hibe meselesini konuşmak için çağırmıştır. Evet hibeden haberleri olmuştur. Mal kızına kaldığı için aslında bu işte hanımın vekilidir. Kanunlarımızda, hibe müessesesi malın tamamını kapsamamakta, ancak % 25'in bağışlanabileceğini kabul etmektedir. Böylece konağın ancak yüzde yirmibeşi kendilerinin demektir. Bunu bir dava konusu yapmak istemezlerse boşuna masraftan kurtulacaklardır. O zaman, veraset ilâmını ona göre çıkartacak, tapu kaydı ona göre tashih edilecektir. Kolaylık gösterirse kolaylık görecektir.

Adam beyninden vurulmuşa döner. Düşüneceğini, kanunlara bakacağını, avukatlara danışıp karşılık vereceğini söyler. Çıkar. Dünya zindan kesilmiştir. Bu felâketi zavallı karısına nasıl söyleyecektir. Fabrikanın avukatına koşar. Avukat o sırada, boşanma davası için gelecek bir güzel oynak kadını beklemektedir. İmkânlarını zorlayarak şık giyinmiş, parıl parıl tıraş olmuştur. Adama yer bile göstermez, soluk karşılar. Ayakta, kapı önünde tutar, sık sık saatına bakarak, camda bıyıklarını sıvazlıyarak dinler. Hibe işi... Karışık... Batılı olamadığımızın belli başlı tanıklarından... Buna dair bir gazeteye vaktiyle bir de makale yazmıştır. Tamam! Anlaşıldı. Kestirmesi, hibe edenin hibe ettiği sırada, deli olduğunu ispatlamak... (Aman efendim!) (Amanı zamanı yok... İki üç tanık uydurursunuz! Deli dersiniz, bunadı dersiniz! Öldü mü? Daha iyi... Biliyorduk, bu tarihlerde, çoktan bunamıştı, karısını, kızını tanımıyordu, evden kaçıyor, sonra evini bulamıyordu. Adresi de hatırlayamıyordu. Hatta, bir keresinde, adını da üç saat söyletemediler. Hele bulacağınız tanıklar böyle vak'alarda, koluna girip eve getirdik derlerse büsbütün güven verir yargıçlara... Bütün mesele, heriflerin yalan tanıklıktan geçmişleri olmamalı...) Bunlar sağlanırsa, masraflar da, peşin ödenirse evelallah, söktürür, çatır çatır, sildirir tapudaki hibe kaydını... Söktürür, sildirir dedimse, her avukat becerebilir haa... Kendisinin, dediği gibi, bunun üstüne derin incelemeleri vardır bu bir, bir de, yargıçlar üstünde özel etkileri var-

dır. Güvenirler Adliye'de, hakkı savunduğuna... Tersi hiç görülmemiştir çünkü.... Nerde kaldı bu kadın yahu... Atlattı mı? Biri yolunu mu kesti. Neden insanlar kendi işlerini bırakıp başkalarına bilmedikleri hususlarda, sağlıklar verir... Dünya bundan bozuluyor zati... Adam şaşırmıştır. Neden sonra durumu farkeder. Hibeye karşı olmadığını, kendisine yapılan bağışı haksız olarak elinden almak istediklerini söyler. Avukatın can sıkıntısı gittikçe artmaktadır. Öyle desene canım!... İş değişti. Sana hibe ettiler. Tamamını hibe etti. Mirasçılar namussuz! Rahmetlinin son arzusuna karşı geliyorlar. Gâvur olsa yapmaz adam... Biz hukukçular birini asarken bile son isteğini sorarız, yerine getiririz. Değil ki rahat döşeğinde can vermiş bir saygı değer vatandaş... Kadın mıydı, erkek miydi? Hibeciyi sordum. Kadındı değil mi? Nerden mi bildim? -göz kırpar!- Biz biliriz! Çünkü bize müzevvir demişler! Fala inanma, falsız kalma demiştir bizim sağlam akıllı milletimiz!... Bunun gibi müzevvire inanma, müzevvirsiz kalma, diye yazmalı dünyadaki bütün baroların kapısına! Neye tutulurum ben bu cenabet zenaatte? Bize başvuranlar, iş işten geçtikten sonra başvurur? Türkün aklı sonradan gelir hesabı... Baktın böyle bir durum meydana geliyor, ya kaçarken ya da... göçerken hesabı... Karı tavda... Koşsana buraya... Bizim vizitemiz atla deve değil... Yüz papel.... Uçlan! Geç şuraya otur! Açalım karakaplıları... Bulalım kitaptaki yerini köpoğluluğun... Ne senin başın ağrısın, ne ben bozulayım! Ne de merhumenin son arzusu bulansın, ne de mirasçı olacak namussuzlar, Allahın emrine karşı gelip günaha batsın! Çünkü Kur'anı Kerim de yeri vardır, ölenlerin ardından istemedikleri bir iş yapılmaz. Hele dünya malı için hiç yapılmaz! Yazık! Birkaç kuruş uğruna, hem dünyalarını yitiriyorlar, hem öte dünyayı... Geleydin ne kolaydı. Bağış demezdik (Satış) derdik! İkisi de beş harfli kelime ama, aması var! İkisinde de üç harf aynı... Demek sadece iki harfçik değişiyor. Birinde te-se, öbüründe be-ğe... İki harf ama, gel de ayıkla pirincin taşını... Saatine bakar: - Gelmeyecek kaltak! Anladı gözümüzden canavar gibi paralayacağımızı... Ulan gözünün bebeğine ettiğimin kodoşu, öyle bakılır mı, hatunun gözlerine canını almacasına... Alıştır demez miyim sana, okşalayaraktan.. Gelmezse canım sıkılır. Çünkü isteğim kursağımda

kalır! Artık kıvran dur ki bir daha pusuya düşürebilesin! Tadı kaçtı bu bizim zenaatın kardeşim! Birçok meslekdaşlarımız simsar kullanıyor doktorlar gibi... Hadi doktorlar kullanır, çünkü işleri güçleri mudara-dubara... Biz kullanabilir miyiz? Çünkü biz amme hizmeti görüyoruz! Hukuk ne demektir? Hukuk toplumun tek dayanağıdır ve de ana temelidir. Biraz örselendi mi, dünya batar Allah göstermesin! Dinim gibi biliyorum, karı biraz alıkçaydı, verdiğim kartı düşürdü,adresi de aklında tutamadı, şuna buna sorup dururken simsarlar şıp kestiler yolunu, kimbilir hangi dolandırıcının ağına düşürdüler zavallıyı... Avukatlık bozuldu, çok bozuldu. Kiminin duası, kiminin parası diye görmüşüz pirimizden biz... -Göz kırpar, - hem duasını alıyor eloğlu, hem de parasını tırtıklıyor, üstüne hamam parası vereceğiz.. Yuf olsun... Evet hibeyi kabul etmiyorlar! Satış yaptıraydık, bir halt edemezlerdi. Yaptıramadık. Yolunu bulacağız! Buluruz Allahın izniyle... -Kitapları gösterir: -Bu cenabetleri buraya neden biriktirdik, Karun Hazinesi döküp? Bizim avadanlığımız da bunlar... Bunlar ya, her zenaatte olduğu gibi avadanlık seni kullanmayacak, sen avadanlığı kullanacaksın! Bütün avukat arkadaşların yazıhanesinde görürsün bu kitapları... Düstur, kanun, falan filân... Âdet olmuştur, alır koyarlar. Koyarlar ama, içinde ne yazılı bilirler mi? Hangi madde nerede, onu değiştiren madde nerede, daha sonra gelip hepsini değişteren nerede? Ezberine alacaksın çok geçmiştir başımdan... Bir lâyıha yazacağım! Mesele karışık... Bildiğin Arap saçı... Kıvranırsın... Aklına gelmez... Arkadaşların ağzını aramağa kalkarsın, bakarsın ki o da başka bir meseleye takılmış senin ağzını yokluyor!... Çok gelmiştir başıma... Düşümde bulurum kitaptaki yerini... Düşümde aklıma gelir! Tamam, filân kitabın filân bölümünde, filân numaralı madde... Derim! Uyanırım! Gülerim! İnsan ne de olsa güçsüz yaratık, kasıntı gelir üstüme... Neyin nerede olduğunu bilmeyen arkadaşlara acırım! "Allah yardımcıları olsun" diye içimi çektiğim çoktur! Sen, dediğim gibi, bana öbür gün saat beşte uğra... Daha iyisi, biz bu işi daha öbür güne bırakalım... Daha öbür gün saat beşte. Tamam mı? Hadi git güle güle... Şu kadarını söyliyeyim ki, koparacağız! Koparacağımızdan hiç kuşkun olmasın! Allem edeceğiz, kallem edeceğiz karakaplıya uyduraca-

ğız! Evet, kanun % 25 ten artığı bağışlanmaz kat'iyyen diyor! Ama biz kanunun her dediğine eyvallah dersek açımızdan gebereriz! Orada öyle der, beride başka türlü der! Nasıl, dünyada hastalık yok hasta varsa... Hukukta da kanun yok müvekkil vardır!... İşte bu yüzden bozulmaktadır. Evet, hibeye gelelim! Kolay... Adam durumun tamamiyle tersi olduğunu söyler. Avukat buna önce çok şaşar, sonra adamın aptallığına canı sıkılır. Nasıl olur da, okumuş yazmış memurdan bir adam derdini anlatamaz. Zamana değer vermeyi öğrenmedikçe biz adam olmayız. Demek hibeyi size yaptılar. Şimdi mirasçılar edepsizlik ediyor! Mesele çatallaştı. (Mesele sö furşet!) Öyleyse... Bana siz, başka bir gün uğrayacaksınız! Ne günü meselâ yarın? Yarın, daha iyisi öbür gün... Akşam saatte gelmeli ki uzun uzun, derin derin incelenebilsin... Karakaplı kitaba bakılsın! Müzevvirlik kolay sanılır değildir kolay...

O gece kadın sinir krizleri geçirir. Kendilerine bütün dünya kötülük etmektedir. Buna hakları yoktur. Çünkü Allah doğruların yardımcısıdır.

Soruşturmuşlar, anlaşmadan başka çare olmadığını inanmışlardır. Bu kez, hesaplar büsbütün küçülür. İlk sarsıntı sonunda % 25'in de önemli olduğu kanısına varılmıştır. Bir eski konağın % 25 hissesiyle çok zengin insanlara ortak olmak, gelecek üstüne plânlar yapmayı hemen de imkânsızlaştırmaktadır.

(NOT: Kadın adama cinsel meseleleri anasından söz ederek açar. Annem size sataştı mı? Diye sözgelimi! Adam şaşırır, hatta ürker. Kadın da şaşırır. Onların çevrelerinde bu meseleler açıktan açığa tartışılmamakta mıdır yoksa... -Öyledir !- Ben tersine düşünmüşüm. Daha serbest, daha normal konuşulur sanırdım. Çocukların koyu küfürlerinden çıkarmıştım bunu... Demek siz toplantılarda, cinsel konular gelse... -Gelmez! Bazı bazı erkek erkeğe birkaç ayıp fıkra anlatılır ama, o bile herkese göre değildir... -Nasıl fıkra? -Kadın bir tane anlatır. (Belki adamın yanağını makaslar.) (Bakma yüzüme öyle... Soluğum kesiliyor) der. (Hibenin batıllığı anlaşılmış, avukata beşyüz lira kaptırılmıştır.)

Bundan sonra karısına yalanlar söylemeye, eve gittikçe daha geç, daha sarhoş gelmeye başlar. Üstünde başında izler,

boynunda çürükler daha sık görülür gittikçe. Yalan kalmaz. Azap alır yürür. Kadına da alışmıştır. (Hatta birbaşka anlamda, sadece cinsel alış veriş anlamında tutulmuştur.) (Bir çeşit tiryakilik.) Ayrıca bu kadar zengin, bilgili, güçlü kadının kendisiyle yatması, onurunu okşamakta, kendisini kendi gözünde yüceltmektedir. Giderek para yetiştiremez olmuş, karısının Bankadaki parasını türlü yollardan -Avukata vereceğim, keşif kaldıracağım, suret çıkartacağım! Diye tırtıklamağa başlamıştır. Belki küçük çapta ihtilâslar, güveni kötüye kullanmalar başlamıştır. Hatta, muhasiple bir olup patronu vergi kaçakçılığından yakalatıp % 25 armağan almayı bile tasarlar.

Bu sırada, birgün avukat çağırır gene...Müvekkilesi hanımefendi, evi yıkmağa, yerine öğrenci pansiyonu yapmağa karar vermiştir. Şüyuun izalesi davası açılacaktır. Nedir "Şüyuun izalesi" (Ya sen al, ya bana sat!...), (Alsam kaça verirsiniz, satsam kaça alırsınız?) alırsak % 25'ine 20 bin lira veririz helâlinden... Satarsak, % 75'i 200 bin lira... Neden 80 bin değil de, 200 bin?... Çünkü satıyoruz! Ben de satıyorum. Tamamına 220 bin lira paha biçiyorsunuz? % 25'i 55 bin lira etmez mi? Hiçbir şey biçmiyoruz! Boşuna davalarla uğraşmayın, avukatlara para kaptırmayın, diye çağırdım sizi... Aslına bakarsanız çıkaracağız satışa... Birinci satışta kestirilen değeri bulamazsak ikinci çıkarışta nereye kadar arttırılmışsa odur. O zaman elinize 20 bin de geçmez diye korkarım!

Kadın bunu kocasının kendisinden habersiz yaptığını, aslında kıskançlıktan kudurduğunu, öç almak istediğini söyler. Güçsüz erkeklerde, kıskançlık korkunçtur, bunu kendisi gibi arslanlar hiç bilemezler.Neden kendisini ona teslim etmiştir. Çünkü neler çektiğini bir Allah bilir, bir kendisi... Ama, soyulmasına kat'iyyen meydan vermeyecektir. Avukatla konuşacaktır, gerekirse,bu yüzden boşanmayı bile göze almaktadır. Aslına bakılırsa, bütün bu başlarına gelenler onun yüzündendir. Aklını başından almıştır. Sevdasından dünyayı gözü görmemektedir. En iyisi, % 25 ile pansiyona ortak olmasıdır. Arada artık seninbenim kalmış mıdır? Kendisini tanımadan ölseydi, dünyanın tadını tatmadan, yaşadım diyemeden göçüp gidecek değil miydi? (Bunu yatakta konuşurlar. Hem parasını arttıracak, hem de ya-

pımda gözü arkada kalmayacaktır. Kalfalarla, ustalarla uğraşacak, her an tepelerinde bulunacak biri lâzımdır zati... Demircilerle, borucularla, çimentosuyla, kumuyla, çakılıyla uğraşacak, candan, güvenilir birisi şart değil mi? Yüzde yirmibeş te payı var işin içinde... Göz-kulak olur. Akıllıdır, açık gözdür, soydurmaz, güçlüdür, kuvvetlidir, gözü pektir, yüreklidir, patırdıya, edepsizliğe pabuç bırakmaz!... Kulağında kalan doğruysa bir buçuk milyona çıkacaktır pansiyon!... Avukat, hissesine 20 mi dedi, hayır, 50 bin olacak... (İki milyonluk işte 50 bin liralık pay...) Aslına bakarsa, pay may demek te yakışıksız... Artık, bir tende bir can değiller mi? Nasıl olsa ayrılacak miskin heriften... Canı cehenneme... O zaman hepsi onun... Mal canlısı olup olmadığını anladıysa anladı. Nasıl deli gibi tutkun olduğunu düşünmeli ki, karısının varlığına da katlanıyor! Cariye olsa, esir olsa dayanmaz buna insan... Öyleyken, şimdi koynundan çıkıp ötekinin koynuna girmesini bile bile...

Delirttin beni sen... Çıldırttın!... Ne var sende bilmem ki... Hayır, biliyorum, büyü yaptın bana... Çileden çıkarttın! Kendimi tanıyamıyorum aynalara baktıkça... Geldiğin zaman başlıyor azabım, gidecek, gidecek ne kadar kalsa... Beni yalnız bırakıp ötekine gidecek diye kuduruyorum!.. Belli etmemek için neler çektiğimi Allahım bilir! Vicdansız!...

Adam, evi boşaltmış, bir başka yere taşımıştır. Karısı artık her şeyi bilmekte, yüzbin liralık hissenin hatrı için katlanmaktadır. Eskiden kızdığı, kavga ettiği halde, artık nerede kaldığını bile sormamaktadır. Bu hal, adamı eskisinden daha çok rahatsız eder. Fakat artık hiç bir kurtuluş çaresi yoktur.

Yapıya göz-kulak olurken asansör boşluğuna düşer, belkemiği zedelenir. Vücudu alçıya koyulur. Yataktan çıkamaz olur. Ölene kadar sakat kalacağı da anlaşılmıştır. Kadın birkaç kere haber yollar, ufak tefek hediyeler gönderir, sonra (Bir ara söylediği gibi tutkunluktan kurtulmak için, her zaman yaptığını yapar, uzun bir Avrupa gezisine çıkar.)

Bu kez, bazı işlere koşmak kadına düşer. Bu işler için müteahhitle görüşmesi gerekir. Müteahhit kadını, kocasiyle karısından öç almaya razı eder.

Adam karısındaki değişikliği görür. Birzaman kıskançlık-

tan kudurur. Sonra karısının kendisini zehirleyeceği kuşkusuna kapılır. Bir gece kadını yatakta göremez. Tabancasını hazırlamıştır. Sürünerek aramağa çıkar. Müteahhitle yatarken görür. Ateş etmeye başlar.

Gülen Azap Çıkmazı :

- Giriş son derece hesaplı, kitaplı, açık seçik, kelimeler bakımından bile son derece hesaplı, gayet ölçülü. İyimser.

- Kocakarı'yı görüş, anlayış ve anlatış ta öyle... Biraz kuru... Biraz şaşmış, acımış. -İrkilmiş... Ama gene orta insanın normaldeyken her çeşit anormallikten ürken hibeyi de başlangıçta kuşkuyla, mantıki, selim aklıyla karşılıyor adam... Neden versin? Olur mu? Haklı mı almak?.. İyilik edeceksek karşılığında birşey beklememeliyiz! (Sevabımıza yapabilir miyiz? Hayır. Zordur, külfetlidir. İstemem böyle bir bağlantı. Aslında benim için hava hoş... Sıkıntıyı sen çekeceksin!)

- Kadın: Bir aradayken bakmamazlık edebilir miyim? Canının istediğini çıtlatırsa yapmadan olur mu? Allah kimseyi, kimsesiz bırakmasın! Kimsesizlik dünya cehennemidir derdi babaannem... Hele yaşlılıkta cehennemden de beter. Derdi.

- Evi boşaltmak için para isteyeceğini kadın söylediği zaman erkek ev sahibi olmak meselesinde nasıl düşündüğünü anlatır. (Boşveriyordur. Hiç te önemli birşey değildir kazanacakları, bugünkü durumda... Eğer ev kirası beşyüzlirayı bulursa düşünmelidir kendi gibiler, bu parayı evsahibine vermektense bir çeşit biriktirme olarak borçla ev almayı...) Karısının bu ev alma isteğini biraz da alaya alır. Gençliğin yaşamayı bitmiyecek sanmaktan gelen iyimserliği... Önünde birçok fırsatlarla dolu çok uzun bir zaman olduğu kanısı... (Çok derinlerde de zora koşulmaktan ürkme yatkınlığı.)

- Buna karşılık kadının ev üstündeki çocukluk anıları... Eşyalarını sokağa atmışlar. Yağmur yağıyormuş... Biri gelmiş kurtarmış onları... Anlatırmış annesi... Evleri yanmış bir kere... Kiracılığa çıkışları yangından sonra olmuş. Vasiyeti varmış anasının.. Onurlu insanın evi olmalıymış. Bir insanın başını sokacak evi olunca gerisi çok kolaymış? Fenamıymış, her ay ev sahibine verilen parayla borca ödeyerek, sonunda ev sahibi ol-

mak... Bir çeşit para biriktirmek kötü mü?

- Erkek kalabalıkta oturmak zorunluğunu düşünür. Ha diyince kendi evindir, bırakıp çıkamazsın! Kötü komşu dayanılır şey değildir. Mal, çocuk gibidir. Nasıl evlâdın var derdin var, denilmişse, mal da öyledir. Çekişmeler, dırdırlar başlar. İnsanın her günü birbirine uymaz. Bazı geniş olursun, bazı dar... Canım deseler, canın çıksın anlarsın! Başı derde girer adamın. (Hep derindeki zora girmemek eğilimi.) Bırakıp gitsen, bukez de kiracılarla uğraşacaksın!

Kadın: - Ya iyi komşulara düşersek... İyi komşudan daha büyük zenginlik, güven var mı? Baktık olmuyor, satarız ucuz pahalı... Neden ucuz? Herşey gittikçe pahalılaşıyor. Satarız toplu para geçer elimize... Biriktirmiş oluruz farkına varmadan... Havaya attığımız paralar bakmışız, elimizde kalmış...

Erkek: - Orası öyle ama... Gene de uğraşmak ister. Sokamam tatlı canımı sıkıntıya... Paçaları sıvar evi arar bulursun, beğenirsin, Banka işlerini kovalarsın, uğraşamam ben tapuyla mapuyla... Ev de senin olur derdi de....

Kadın: - Olsun, hayhay!..

Hibe meselesi çıkınca ilk tedirginlikle anlatımdaki açık seçiklik durmuş oturmuşluk, mantıki düzenlilik kalmaz. Kolayca konacakları zenginliğin hesaplarına daldılar mı, buhesaplar gittikçe büyüdü mü bir çeşit kriz karışıklığı, bunaltısı, altüstlüğü, görmede, alaca karanlığın bulanıklığı başlar. Üslûp artık seçilmiş kelimelerin rahatlattırıcı düzenini yitirmiştir. Fikir fikirlerini kovalar, yarımyırtık dağılır, biribirlerinin üstünden aşar, iç içe girip biribirlerinin karalama anlamsızlıklarını arttırır. Ağır ateşli hastalıkların sıtma nöbetlerinin kopuklukları, sivrilikleri,birden düşmeler, yetersiz, isteyerek yarıanlamlı bırakılmışlıklar başlar. Açıklıktan şiddetle kaçılır. Bu kaçmaları haklı bulmak için, dışta, olmayan tehlikeler evham edilmeye, dayanıksız kuşkular yaratılmağa, onlarla boğuşmanın içinde asıl aksayan yönlerin yüzüstü bırakılması devresi gelir. İşten güçten soğunur. Gerek iş yerinde, gerek evde, mutluluğu veren düzenlilik, akıl, iyimserlik kaybolur. Düşüncedeki, isteklerdeki kaos, gündelik işleri, mutfağı, yatmayı etkiler.

Dünyaya bakmakta, onu anlamakta gerçekçilik kalmayın-

ca, uydurmalar, mantıksızlıklar aklın, hesabın yerini alır. Dışta düşmanlıklar evham ederken, insan kendisinde de, kaderin verdiği olağan üstü şanslar, doğuştan kendisinde varolan kişisel üstünlükler bulmağa, doğadan, toplumdan, yakın çevresinden gelen insancıl ya da, maddesel dirençleri, üstünlüğüne karşı çıkış sayınağa başlar. Artık, çoğu zaman elde edilecek maddi sonuç için değil, kişisel onurunun kırılmasına karşı döğüşür gibidir. Mesele hesaptan çıkmış tamamiyle duyguların hırslı, karmakarışık, sersemletici akışına kendini kaptırmak haline gelmiştir.

Bu durumun temelinde, o zamana kadar varlığını belli etmemiş, kolaya kaçma, kolay kazanma, en küçük takılmalarda, onların hakkından gelmektense kaytarmacılıkla yanlarından dolaşma özelliği vardır.

Başlangıçta romanın okuru kavramasını sağlayacak, çok küçük te olsa bir çekişme gerek....

Sözgelimi: Müteahhitten alınacak 2400 liranın nereye harcanacağı? Kadın inatla Bankadaki ev kredisini tamamlamak isterken, erkek, (havadan gelmiş bir paradır. Say ki totodan kazandık bunu... Önümüzde nasıl olsa zaman var. Yavaş yavaş yapılabilecek bir işi hızlandırmak akıllı işi değil... (Artan zamanı n'apacağız demiş Çinli Mandaren) Gel biz bu parayı (*nereye yatıralım diyecek erkek* ?) Meselâ: sandal alalım. Önümüz yaz. Balığa çıkarız. Kürek çekeriz. Balık tutmak sadece dinlendirici bir spor değil, ev ekonomisini adamakıllı destekleyen bir önemli gelirdir de... Büyük parçaları satarım. Yatırımı kısa zamanda geri alırım. (Denizdeki balığı pazara çıkarmak olmuyor mu bu?)

Kadına öteki komşular öğretmiş müteahhitten para istemeyi. Onlar almışlar. Bu da alacak (alır da)... 5000 lira... 2800 de Bankada var.

Erkek: İşe yakın bir yerde, daha rabıtalı birev tutalım. 300 veriyorduk, 350, hatta 400 verelim. Aradaki yüz lira farkı karşılar 5000 lira 50 ay için... 50 ay demek, ben yol parası olarak bu kadar zamanda yüzer liradan bir 5000 lira daha kazanacağım açıktan demek... Şuhalde,10 yılımız garanti oluyor. Öğle yemeklerinde eve gelirim. Belki yarım saat uyurum!...

Hayır, ev alana kadar sıkacağız dişimizi... Ben artık 300 liralık ev de istemiyorum... Arayıp tarayacağım, 250 liralık, hat-

ta 200 liralık bir yer bulacağım!... -Gecekondu mu sakın- Gerekirse gecekondu. Şimdilerde, katlanacağız ki yaşlılığımızda rahat edebilelim!... İşte ben bunu istemiyorum avrat! Durup dururken kendimizi sıkıntıya koşmak aptallık... Ölümlü dünyada... Enayilik... Sıkacağız dişimizi, sürüneceğiz!... Metelik metelik biriktirmek için rahmetli kaynanam ağlayacak, tam yüzüp kuyruğuna geleceğiz! bakacaksın ki senin bahtı açık kocan, totoda onüçü tutturmuş, yarım milyonu vurmuş...

- Çocuksun valla canım! Birgün olur totodan onüç tutturulur umuduyla yaşanır mı? - Vuracak eminim! Er-geç ben totodan, yada, piyangodan yakalayacağım büyük balığı... - Halime başlama gene... Hey kurban olduğum Allah... Bu hafta onüçü tuttur da, utansın şu karı...

Gülen Azap Çıkmazı

- Çalışmadan büyük kazançlar elde etmek aptallığı.

Kişisel hesap:

a) Piyango, Toto, Banka loteryacılığı...

b) Hemen ölecek bir kadının mirasına konmak imkânı.

Toplumsal hesap:

a) Her şeyi devletten beklemek...

b) Az çalışarak yaşamak. (Mümkünse hiç çalışmadan)

Kişisel Hesap Dayanağı:

a) Kazanmaktan umut kestirecek kadar geç kalmak. (Yaşlanmak)

b) Maddi ve manevi bakımlardan yetersizlik

1) Bilgisizlik, mesleksizlik,

2) Bozuk sıhhatli,

3) Ruhi depresyonlarla tenbellik, bunaltı.

Toplumsal Hesap Dayanağı:

a) Araçsızlık, bilgisizlik, mesleksizlik,

b) İrsiyetten gelen maddi ve manevi güçsüzlükler.

1) Gıdadan,

2) Sıhhatten,

3) Çevredeki dengesizliklerden,

A) Kanunsuzluk,

B) Ekonomik gerilik...

C) İç ve dış baskılar ve sürekli kargaşalıklar...

Gülen Azap Çıkmazı

I- Önce, kimsesiz, düşkün, çok yaşlı bir kadından kolayca, kısa yoldan faydalanma düşünülmüştür. (Hatta kadının beklenen kesin ölümünü biraz da hızlandırmak yoluyla. - Bu yol tasarlanarak tutulmamış, *bir kedinin zıplaması* sonucu kendiliğinden önlerine çıkmıştır.)

2- Bir kere bu yola -çıkmaza- girilince, geri dönmek imkânsızlaşmış, (Drama yakalanılmış) ister istemez sonuna kadar yürümek kader olmuştur.

Bu ikinci durumda artık kimsesiz, düşkün, çok yaşlı bir yarı deli kadınla değil, bütün imkânsız göründüğü halde, hiçbir kazançla ölçülemeyecek kadar büyük ve yerine getirilmez insancıl değerler ödenmek zorunda kalınmaktadır. (Namus, insanlık onuru gibi.)

- Karı-koca ilk iş olarak kocakarıyı komşularından ayırma yoluna saparlar. Bunun için birtakım yalanlar uydurur, iftiralar atmağa girişirler.

- Durumun Muhtar, (ya da mahalle imamı) farkındadır. (Bu hal daha önceki hibecilerin, ya da, hibe vadi alanların da düşündükleri oyundur.) Kadın ölünce Muhtar (Ya da İmam) kızına telgraf çeker. Ölümü bildirir.

(NOT: Burada aksayan yön, kadının kızı olduğunu, komşuların yeni kiracılara neden söylemedikleridir.

1) Kızmışlardır davranışlarına...

2) Vadeder sizi çalıştırır demişlerdir. (Gerçekten hibe edeceğini ummamışlar, hibe takririni de duymamışlardır. - Tapucu eve gizlice getirildiği için.)

3) Söylemişlerdir, inanmamışlardır. Söylemişlerdir, tahkik edip (yok) karşılığı almışlardır.

4) *Söylemek meselesine hiç* dokunulmaz. Çünkü konu zaten semboliktir.

Gülen Azap Çıkmazı

I- Batı Batağı Çıkmazı: Doktor Münir Bey (Farmason Doktor)

2- Binbaşı Yakup Cemil Paşa. (Kasap Osman'ın gönül kaptırdığı zenci)

3- Kral Seyyit Abdülkadir Ağa. Karısını alabilmek için, karının zenci kocasını, Teğmen Abdüllatif'i öldürür.

4- Dahiliye Nazırı Artin Kemal Beyfendi Hazretleri.

1- Patriyot Ömer

2- Kolağası marangoz Osman Ağa.

3- Bedestenli Kodoş Hacı Halim Efendi

4- Monsenyör Komandore Aliferi Mikelânjelo Meduci (Karbonari şeflerinden)

5- Karısı Bulgarya komitacılarından Madam Draga.

6- Tıbbiye öğrencilerinden Mehmet Besim Efendi.

1- Farmason Doktor Münir Efendi hiç istemediği halde, çok tehlikeli bir işe, padişahı öldürme işine, karışır. (Tehlikenin büyüklüğünü öğrenince artık vazgeçemez. -Kimseye benzemez yönü, hemen herkeste tehlikeden kaçmak refleksi görülen yerde, kaçmayı kibrine yedirememek duygusunun yakasına sarılmasıdır.)

2- Kral Seyyit Abdülkadir Ağa bu işin içindedir. (İngiliz taraftarı olarak). (Nadir Bey işi haber verir. Enver Behnan Şapolyo'nun babası.) *Belki Almancı.*

a) Kürtlerle Arnavutların savaşması tarihi? (Belki bu savaşı Abdülhamit suikastçıları ve onlarla beraber Türkten başka koruyucularını saraydan uzaklaştırmak için tertipler.)

b) Ali Kemal, suikast düzenlendiğini Avrupadan saraya bildirir. Aynı zamanda Nadir Bey'e de, dostu olduğu için bildirir.

c) Seyyit Abdülkadir'in asılması olayında İngiliz parmağı. (Sebep: Seyyit Abdülkadir gibilerin İngilizciliği Osmanlı İmparatorluğu'nu kurtarmak içindir. Buna karşı Cemal Paşa takımının İngilizciliği, Osmanlı İmparatorluğu'nu batırmağa, sefil bir ücret karşılığı çalışmak İngilizciliğidir.) -Cemal Paşa bu işe, tuttuğu tarafın yenilgisi elle tutulur hale gelince girişmiş, buna karşılık İngilize kendisile beraber uşaklık ve ihanet teklif edenler (imparatorluğu batırmak görevini para ve iktidar karşılığı ka-

bul etmişlerdir.)

d) Ali Kemal'in İzmit'te Nurettin Paşa denilen katil tarafından öldürtülmesi olayı, nedir? Ve bu olayı Nadir Bey'in oğlu Enver Behnan Şapolyo'nun nasıl yazdığı? (Bu yazı bulunacak).

- Farmason Doktor'un olaylarla ilintisi:
1- Batı batağında kendisi vardır.
2- Trablusgarp'ta kendisi vardır.
3- Cemal Paşa-İngiliz anlaşmasında, Filistin'dedir.

JÖNTÜRKLER I

2	Mayıs Salı	1876 - 1293	Bulgar İsyanı
6	Mayıs Çumartesi	1876 - 1293	Selânik Vak'ası
10	MayısÇarşamba	1876 - 1293	Medreselilerin gösterisi
11	Mayıs Perşembe	1876 - 1293	Mahmut Nedim Paşa'nın azli
12	Mayıs Cuma	1876 - 1293	Mütercim Rüştü Paşa'nın sadrazamlığı.
30	Mayıs Salı	1876 - 1293	Aziz'in indirilmesi. (S. 256 - Cilt 4)
30	Mayıs Salı	1876 - 1293	Murat'ın çıkarılışı.
4	Haziran Pazar	1876 - 1293	Aziz'in ölümü.
6	Haziran Salı	1876 - 1293	Murat'ın delirmesi
8	Haziran Perşembe	1876 - 1293	Bab-ı Fetva'da meşrutiyet tartışması.
15/16	Perşembe/Cuma Gecesi	1876 - 1293	Çerkes Hasan Vak'ası.
31	Ağustos Perşembe	1876 - 1293	Sultan Murat'ın indirilmesi
31	Ağustos Perşembe	1876 - 1293	Hamit'in çıkarılması.
23	Kânunevel Cumartesi	1877 - 1293	I. Meşrutiyetin ilânı. (Tersane konferansı sırasında)
5	Şubat Pazartesi	1877 - 1293	Mithat'ın azli, sürülmesi, Ethem Paşa'nın Sadareti.
19	Mart Pazartesi	1877 - 1293	İlk Mebuslar Meclisi'nin açılması.
24	Nisan Salı	1877 - 1293	93 Harbi'nin başlaması
13	Şubat Çarşamba	1878 - 1295	Meclisin kapatılması
3	Mart Pazar	1878 - 1294	Ayastafanos anlaşması.
20	Mayıs Pazartesi saat 12.24	1878 - 1294	Ali Suavi Vakası
26	Haziran Pazartesi/Salı gece	1878 - 1294	Komitenin basılması.
27	Haziran Pazartesi	1881 - 1298	Yıldız Mahkemesinin başlaması.

JÖNTÜRKLER II

1- Genç Osmanlılar Hareketi. - Doğuş sebebi. - İç ve dış dayanakları. - Mücadeleye başladıktan sonra geçirilen safhalar. - Kimlikler? (Genellikle Osmanlılığın durumu. - Temeldeki ana kuvvetler. - Padişah'la - Aziz'le -münasebetleri....)

2- Aziz'in indirilmesini hazırlayan nedenler?

a) İç

b) Dış

Aziz'in Takımı:

A) Haremde. - Babıalide.-Askerde. - Halk'ta.-

B) Dışarda.

Aziz'e Karşı Olanlar:

A) Haremde. - Babıalide. - Askerde. - Halkta.-

(Not: Hüseyin Avni Paşa'nın harem'deki sevgilisi. Bu sevgilinin, Hüseyin Avni Paşa, Çerkes Hasan tarafından vurulunca, davranışı! Öç alma hırsı.)

3- Murat Takımı:

A) Haremde. - Babıali'de. - Askerde. - Halk'ta.-

B) Dışarda: (bilhassa masonlukla dış politika meseleleri.)

(Not: Çerkes Hasan Vakası'nın Murat takımı üstündeki etkisi?)

4- Hamit Takımı:

A) Haremde. - Babıali'de. - Askerde. - Halk'ta.-

B) Dışarda.

I- Hüseyin Avni Paşa'yı öldürenler Aziz Takımı ise, Hüseyin Avni Paşa'nın metresi olan saraylı normal olarak Murat takımıyla birlik olur.

2- Hüseyin Avni Paşa'yı, meşrutiyete razı olmadığı için, Mithat Paşa takımı temizletti, ya da buna göz yumdu ise, ozaman bunun öcünü almak için, Hüseyin Avni Paşa'nın metresi olan Abdülâziz saraylısı: Arz-ı Niyaz Kalfa Murat'lıların karşısına çıkmış olabilirlerdi. (Kaldı ki Arz-ı Niyaz Hüseyin Avni'nin yükselmesini, tehlikelerin dışarsında kalmasını, Abdülâziz'i devirerek değil, onun padişahlığı sırasında, onunla anlaşması şartiyle istemiş olabilir. - istemiştir.)

Önemli Not: Abdülâziz'in çok sevgili mabeyncisi Fahri Bey'in, Azizin öldürülmesi sırasında Taif'e sürülmesi üzerinde

dikkatle durulmalı. (Bu olay Aziz takımıyla Murat takımının beraber çalıştığını mı gösterir?)

JÖNTÜRKLER III

I- Nakş-ı bent Kalfa ve takımı.- Sultan Murat'ı kurtarmağa, yeniden tahta çıkarmağa çalışırken,

2- Aşk-ı Niyaz Kalfa da, Paşa'sının ve onunla birlikte padişahının öcünü alabilmek için, bunların ardına düşmüştür.

(Not: Böylece vak'ada, BİR saraylı değil, İKİ saraylı - İki entrika vardır.)

Murat'ın köşkü: Kurbağlıdere'de. (Bunun yerini Ihlamur'daki küçük Şale alabilir.)

Yeni Osmanlılar için Mithat Cemal'in Namık Kemal eseri.

Toplantılar: Kurbağlıdere'de Murat Efendinin köşkü

Sağır Ahmet Bey'in köşkü.

Veliefendi Çayırı toplantısı.

İlk faaliyet: Mısırlı Prens Mustafa Fazıl Paşa'nın Aziz'e Fransa'dan yazdırdığı Fransızca mektup. Bu mektubu Genç Osmanlılar, Türkçeye çevirip bildiri halinde, gizlice dağıtmışlardır. (Namık Kemal, Ebuzziya, Sadullah Beyler.)

İlk Provakatör: Suphi Paşa Zade Ayetullah Bey. Veliefendi çayırı toplantısını haber veriyor.

Aziz'in ve Murat'ın indirilmesi Fetvaları:

Şeyhülislâm Hasan Hayrullah Efendi tarafından verilmiştir.

Komite Hakkında Malumat

- 1878 yılı Şubat Ayı başında - Suavî vak'asından üç ay önce- Murat'ı kaçırıp Aziz Bey'in evine getirme işi tasarlanmıştır.

- 20 Mayıs 1878'de, Çırağan vakası. (Pazartesi günü)

- Komiteyi ele veren, Murat'ın İkinci Kâtibi Hacı Hasan. (Hüsnü)

- Bütün evrakı İskolaleri kaçırmış olduğundan işin iç yüzü anlaşılamamış, ifadelerle yetinilmiştir.

- İskelyarı ile Şefkati Bey su yolundan Çırağan Sarayı'na

girerek Murat'la konuşmuşlardır.

- Murat'a bu su yolundan doktor da götürülmüştür.

- Komiteyi, Hacı Hüsnü'nün haber vermesiyle basan, Zaptiye Nazırı Mehmet Arif Paşa'dır.

- Basılan ev, Çarşamba'dadır.

- Seniha Sultan'ın Komite ile ilintisi. - (*İnkılâp Tarihi ve Jöntürkler*. Say. 21)

Sultan, babası Mecit ölünce kimsesiz kalmış, büyük kardeşi Murat'ın sarayına alınmıştı. Bu sebeple ağabeyine, aynı zamanda babası gibi de bağlıydı. (Sultan Mahmut Paşa'nın karısıydı). Murat'ı yeniden tahta çıkarmak için, önce kocasının anasıyla anlaşmış, sonra da, kâhyası Hacı Bekir Efendi'yle uyuşmuştur. Sultan, kaynanasının zenginliğinden, kâhya'nın öteye beriye girebilmesinden faydalanmak istemiştir. İlk işi, Nakşibent Kalfa'nın tımar maksadiyle saraydan çıkmasını sağlamak olmuştur. Bir çanta dolusu para ve mücevherle saraydan çıkan Nakşibent Kalfa, doğruca Damat Mahmut Paşa'nın Beylerbeyi, Havuzbaşı'ndaki köşküne gitmiştir. Köşkte o gece adeta şenlik yapılmıştır. Kahveci Yanı'nın Beşiktaş Muhafızı Hasan Paşa'ya verdiği curnalde, sözkonusu ettiği üzre Nakşibent hep Seniha sultana dayanmıştır.

(Mahmut Celâlettin mi?) *Ticaret Nazırı* Taif'te öldürülen Damat Nuru'yla. Mahmut Cemal Mahmut Paşa'nın Kuruçeşme'deki yalısı - Şehzadebaşı'ndaki konak-Beylerbeyindeki köşk basılmış Nakşibent ortadan kaybolunca.. Yakalanamayınca. İskelari ile Nakşibent ve Şefkati Atina'ya gitmişler. Şefkati Napoli'de **İstikbal** Gazetesi'ni çıkarmış, İskelari öldükten sonra Nakşibent Mısır'a gitmiş, orada ölmüştür.

Hamit'e suikast- Komite Hamit'e suikastı hazırlamış bu işi doktor Agâh Beye vermişse de, Doktor becerememiştir.

Jöntürkler

- Murat'ın hastalığı üzerine, Yenikapı Mevlevî Şeyhi Osman Efendi ile Hamit görüşür. Mithat, Hamit'in Kâğathane Kasrı'ndaki görüşmeyi hazırlamıştır. Mahmut Celâlettin, sonra Sadrazam Rüştü Paşa ile Mithat Paşa'yı alıp aynı kasra götürmüştür. Daha sonra Mithat Paşa, Maslak köşkünde Hamit'le iki defa

daha görüşmüş, ünlü mektubu orada almıştır. (Sultan Murat'ın Padişahlığı 93 gün sürmüştür.)

- Abdülhamit Padişah olduktan sonra, İstanbul'da, vaktiyle kapatılmış olan **İstikbal** gazetesi yeniden çıkmağa başlamış., Prens Fazıl Mustafa Paşa'nın meşhur mektubu bu gazetede yayınlanmıştır. (Bu gazeteyi çıkaran Ali Şefkati'midir?)

- Suavi'nin meşhur mektubunu yayınlayan **Basiret** Gazetesi: Hacı Ali Efendi (nefyedilmiştir) ile yazarlarından Süleyman Asaf Bey, üç yıl kalıp bentlikte Sakız'a sürülmüştür.

Çerkes Hasan Vak'ası: *Abdülhamit'in Saltanatı*- Sayfa 39

Mithat Paşa'nın Abdülhamit'e koştuğu üç şart: Aldığı mektup 96 mükerrer.

97 mükerrer.

Murat'ın indirilmesi Fetvası: Sayfa 99

Mithat'ın yazdığı tahta çıkma nutkundan Hamit'in çizdiği satırlar. Sayfa 110 -118

Jöntürkler

1876-1293 de, İstanbul'da asayiş kalmamıştı. En işlek caddelerde düpedüz adam soyuluyordu. Alış-veriş durmuştu. Her tarafta ihtilâl lâfları söyleniyor, katliam'lardan söz ediliyor, Hamit'in indirileceği, Mithat başta olmak üzere diğer vükelânın, Çerkes Hasan Vak'asında olduğu gibi, öldürülecekleri söyleniyordu.

1293 Şevval'ının başında dörtyüz kişi yakalanıp Arkadi vapuruyla sürüldü. Bir de resmî bildiri yayınlandı: (Bildiride adları var. - *Hamit'in Devr-i Saltanatı* - Say. 133)

Çırağan Vakası (Aynı eser: Sayfa: 135)

- Doktorlara bağlanan aylıklar, verilen bahşişler.
- Murat'ın adamlarına memuriyet verilmesi.
- Kadın kılığında saraya girerken yakalananlar. (Daha önce girenler olmuş)
- Mithat Paşa'nın tevkifi ve sürülmesi (İzzettin vapuru) Sayfa: 183

Bir tertip dağıtılmıştı? - İkinci Meclis-i Mebusan açılmıştır. Sayfa: 336

Murat Hapiste Cilt 2- Sayfa: 429

Ali Suavi Vakası. - (Ruslar Ayastafanos'ta) Sayfa: 433
Murat'ın Mahpus hayatına ait hatıralar..... Sayfa: 445
Çemberlitaş Hamamı külhanında yakılan müzir yayınlar Sayfa: 587- 588

Jöntürkler

1- Ali Suavi - Aşk-ı Niyaz Kalfa münasebeti. Muratı Kurtarmak Hareketi

2- İskelari - Şefkatî - Nakşibent Kalfa münasebeti.

Bu münasebetteki Kadınlar:

1- Ali Suavi'nin İngiliz karısı

2- Aşk-ı Niyaz Kalfa. (Hüseyin Avni Paşa'nın sevgilisi.)

3- Nakşibent Kalfa. (Murat'ın , ya da Şefkati Bey'in sevgilisi.)

4- Seniha Sultan

5- Aziz Bey'in hanımı.

6- İskelari'nin sevgilisi (belki)

Bu münasebetteki Erkekler:

1- Ali Suavi,

2- İskelari

3- Ali Şefkatî

4- Hacı Hüsnü

5- Aziz Bey

6- Öteki komite üyeleri.

Jöntürkler

I- Aşk-ı Niyaz Kalfa, sevgilisi Hüseyin Avni Paşa'yı korumak, sadrazam yaptırmak istemektedir. Münasebetlerini Abdülâziz'e söyleyeceklerinden korkar.Hüseyin Avni Paşayı sürgünden getirtmiş, gene kaybetmek, belki bu kez büsbütün kaybetmek tehlikesiyle karşılaşmıştır. Önceleri Abdülâziz'e dokunmak niyetinde değilken, artık indirilmesinden başka çare görmemekte, paşasını buna zorlamağa kararvermiş bulunmaktadır. (O zamana kadar paşa bu işe yatkınken Aşk-ı Niyaz önlemiştir.)

İlk Sahne : Aşk-ı Niyaz, yağmurlu, korkunçlu bir gecede, belki de erkek kılığında, tenha sokaklardan geçerek paşayla buluşur. Tehlikeyi haber verir. Artık bu işi hemen başarmalıdırlar.

2- *İkinci Sahne* : İskelyari, Ali Şefkatî, Nakşibent Kalfa üçlüsü bu amacı bir başka yoldan kollamakta, Genç Osmanlıları (bilhassa Mithat Paşa'yı zorlamaktadırlar). Gene aynı gece Nakşibent Kalfa'yı bir gizli toplantıya giderken görürüz!

3- O gece, işe karar vermek için Genç Osmanlılar toplanır. Gün kararlaştırılır.

4- Hüseyin Avni Paşa'nın apansız saraya çağrılması durumu değiştirir. Süleyman Paşa'nın direnmesiyle, Aziz'i indirmek işinin tarihi değiştirilir. O gece indirilir. (Belki bu tehlike Hüseyin Avni için gerçekten vardır. Film, Hüseyin Avni Paşa'nın saraya gayet büyük bir saygıyla çağrılması ve Başkâtip'in Sadrazamlık vadiyle açılır. Paşa hazırlanırken, Aşk-ı Niyaz Kalfa görülür. Kalfa, erkek kılığında at sürerek ya da, çifte kayıkla yalıya yetişmeye çalışmaktadır. Paşayı saraya gitmekten alıkoyar Aşk-ı Niyaz, Nakşibent'e haber vermek işini de üstüne alır. Nakşibent'e haber verir. Nakşibent, Süleyman Paşa'ya koşar. O gece Aziz'i indirmeyi kararlaştırır.

5- Bir yandan Süleyman Paşa askerle uğraşırken bir yandan Hüseyin Avni Paşa ya da, Mithat Paşa yalısına, Genç Osmanlılar toplanır. Ziya Paşa, Mithat Paşa, Namık Kemal Bey, Sadullah Bey, (Ali Suavi), Mütercim Rüştü Paşa, belki Şeyhülislâm, Bahriye Nazırı, toplanırlar.

6- Öteyandan Nakşibent, belki Ali Suavi'yi başta olmak üzere İskelâri'yi, Ali Şefkatî'yi, Hacı Hüsnü'yü, Aziz Bey'i ve komitenin öteki önemli kişilerini, ilerde, komiteyi göreceğimiz evde toplar.

7- Süleyman Paşa, Genç Osmanlılar'la, Paşa'ların toplandığı yere gelir, her şeyin hazır olduğunu, bütün sorumluluğu kendisi üstüne aldığını bildirir.

8- Gene öteyandan komite erkânı, çeşitli yollardan yeni padişahın sarayına doğru koşarlar. Hepsi de, tepeden tırnağa silâhlanmışlardır.

9- Azizin indirilmesiyle, Murat'ın çıkarılması.

(NOT: Murat'ın işi, Kanu-u Esasi'ye iyice bağlanmalı, Bu kanunun çıkmasiyle nelerin düzeltileceği daha önceden çeşitli parçalar halinde gösterilmeli. - Memleketin sefaleti, geriliği, batmak üzere olduğu.- Ancak Murat gibi gerçekten bir meş-

rutiyetçi padişah dertlere derman olabilecektir.)

10- Aziz'in kendisini öldürmesi. Belki bu işi Aşk-ı Niyaz'la Hüseyin Avni yaptırırlar.

11- Çerkes Hasan Vak'ası.- Hüseyin Avni Paşa'nın öldürülmesi. (Aziz takımı - Belki de Mithat Paşa'nın haberi var.)

12- Murat'ın delirmesi. (Bütün işleri bozan esaslı olaylardan biri.)

(NOT: Bu ara, masonluğu da görmeliyiz. Doktorlar, İskelyari masondurlar. Masonların dışla münasebetleri, yabancıların bu işten bekledikleri çıkarlar.)

13- Padişahsız devir. (Abdülhamit'in adamları el altından durumu kendi taraflarına çekmek için harekete geçerler.)

14- Deli Padişah. Doktorlar... Abdülhamit... (Sonra komiteyi yakalamak işinde kullanılacak Hamit'in takımı. Abdülhamit'in İngiliz müşavirleri.

15- Abdülhamit'in elinden zorla alınan senet. (Senet'in İngilizlere teslimi. İngiliz ajanının bunu, götürüp Abdülhamit'in akıl hocasına vermesi. - Böylece İngilizlerin Mithat Paşa'yla değil, Abdülhamit'le iş yapmayı daha uygun gördüklerinin, buna kararlı olduklarının anlaşılması.)

16- Abdülhamit'in, Mithat Paşa'yı tevkif ettirip Avrupa'ya sürmesi. (Arkasından öteki Genç Osmanlıların sürülmesi...)

17- Murat'ın mahpusluk hayatı. - Dışardan sıkıştırılması... Murat adlı olanların bile teröre düşürülmesi.-

18- Nakşibent Kalfa, apansız görünür. Komiteye Murat'ın iyileştiği müjdesini getirir.

19- İçeriye doktor gönderilir. Kadın kılığında...

20- Doktor, Murat'ın iyileştiğini tesbit eder. Murat'la oğlunu kaçırmağa komite karar verir. Bunun için içeri sokulacak dört kişi yakalanır. Kadın kılığında...

22- Aşk-ı Niyaz da, Abdülhamit - Sultan Aziz takımından öç almak için yollar aramaktadır. Ali Suavi takımından sevgilisi vasıtasiyle Ali Suavi'yi kışkırtır. Çırağan Baskını olur. (Bu baskın, komitenin bilmeden işini bozmuş, zorlaştırmıştır. Hacı Hüsnü Padişah'a hafiye olur bu vak'adan sonra.)

23- Abdühlamit'e suikast düşünülür. Kur'a, doktor Agâh'a düşer. Doktor camide suikastı yapamaz.

24- Buna çok kızan Nakşibent, işe büsbütün sıvanır. Suyolcubaşı kandırılarak komiteye alınır. Ya da, ondan habersiz su yollarının plânı ele geçirilir.

25- Komite, su yollarından geçerek saraya girer, Murat'la görüşür. Kaçırılma günü kararlaştırılır. Su yoluna yakın bir yerde bir ev tutulur.

26- Evde o gece Murat'ı çıkaracaklarken baskın olur. Komite Hacı Hüsnü'nün ihbariyle yakalanır. Nakşibent Hacı Hüsnü'den önce şüphelenmiş, fakat arkadaşlarına söz geçirememiştir. Aldığı güvenlik tedbiri sayesinde İskilari'yi, Ali Şefkati'yi, evrakı, kendisini kurtarır.

27- Şefkati, yabancı bir diyarda, bir eski makine ile (elle çevrilen bir makine ile) inkılâpçı **İstikbal** Gazetesi'ni çıkarmakta, Nakşibent te makineyi çevirerek ona yardım etmektedir. Nakşibent çarkı çevirmekteyken gazetenin ilk sayfasında Hüdayı İstikbal başlığı görülür.

Jöntürkler

1- Bir düşmanın ne yazdıkları değil, ne yapacağı önemlidir. Bunu bilmek, hatta, bulanık bir fikir halinden bir aksiyon haline geçirilmesi için onu kışkırtmak lâzımdır. Bu kışkırtma seyrini yakından izlemek, bu izleyişi, adamın özelliğine vurarak zenginleştirmek, adamı, yâtkın olduğu aksiyona kısa yoldan itmek, onu orada, en suçlu yerde yakalamak şarttır. Abdülhamit, Ali Suavi'de ve İskilari komitesinde, ajanları aracılığı ile böyle çalışmıştır. Yani Çırağan'a Ali Suavi'nin kendisi, kendi iradesiyle gitmiş değildir. Mizacının yatkınlığından tutularak oraya - pusuya- biraz da iterek götürülmüştür. Kolayca öldürmek, öldürerek kurtulmak için...

2- İskilâri komitesinin kaderi de, başka türlü olmuş sayılamaz. Buradaki fark, Aşk-ı Niyaz'ın gözünü, bilhassa kadınlık sezgilerini, aşırı kin bağladığı halde Nakşibent'in kadınlık sezgilerini, durumunun özelliğiyle bir an bile körletmemiş olmasındadır. (Bu da normaldir. Aşk-ı Niyaz'la artık kurtarılacak kimse kalmamıştır. Tersine, kendisini feda ederek, düşmandan öç alarak ölüp kaybolanana kavuşma isteği duygularını, sezgilerini eni - konu bilerek körelttiği halde, Nakşibent te sevgilisini tehli-

keden korumak duygusu - ödevi- onun sezgilerini her an, en inanılmaz olacaklara karşı uyanık tutmuş, en belirsiz kışkırtmalar, onda büyük kuşkular doğurmuş sonunda da sevgilisini, kendisini bu sayede kurtarabilmiştir.)

3- Seniha Sultan'ın baba, -büyük kardeş- baba kompleksi. - Osmanoğullarının kardeş katilliği geleneği. - İki padişahın aynı zamanda beraber yaşamakta bulunması açmazı.- Hamit'in hastalık derecesine varan evhamının istese de istemese de cinayete kadar gideceğini, Seniha'nın kadın olarak sezmesi. - Bu uğurda, ilk zamanlar padişaha yardımcı olan kocasına karşı da bilmeden duyduğu kin. (Onu komploda göstermeye yanaşması.)

4- Aşk-ı Niyaz Kalfa'nın Çırağan Baskını'nda, erkek kılığında döğüşürken öldürülmesi...

Üçüncü Selim

Vidin'de Pazvandoğlu Osman Paşa

Terseniklioğlu İsmail Ağa - Edirne'de, Dağdevirenoğlu Mehmet Ağa.

Sadrazam Hafız İsmail Paşa, Veliaht Mustafa ile anlaşarak Terseniklioğlu'na gizli haber yollayıp dayanmak aklıveriyor.

Karaman Beylerbeyi Kadı Abdurrahman Paşa'nın emrindeki 24 kişilik nizamı cedit askeri

Dördüncü Mustafa Birinci Abdülhamit'in oğlu ikinci Mahmut'un büyük kardeşi.

Selim Üç, Üçüncü Mustafa'nın oğlu.

Birinci Abdülhamit Üçüncü Ahmet'in oğlu, Üçüncü Mustafa'nın büyük kardeşi.

Selim Üç'ün Amcası, Dördüncü Mustafa ile İkinci Mahmut'un babaları.

Terseniklioğlu İsmail Ağa, maiyeti Bölükbaşı'larından Tırnova'lı Süleymanağa'nın karısıyla sevişiyor. Korulu Çiftlik'te âlem yaparlarken vuruyor.

- Sadaret Kaymakamı adı Musa, boyu kısa, sakalı köse herifle sahte yenilik taraflısı Şeyhülislâm topal Ataullah Efendi'nin ihanetleri.

(Kronoloji Cilt 4- Sayfa: 86 - Tarih 1224 = 1807

1808 = 1223 de Alemdar'ın İstanbul'a gelişi vesaire.

1806 = 1221 Tersenikli İsmail Ağa'nın öldürülmesi. (Aynı tarihte Kadıpaşa'ya suikast.)

Alemdar'ın ayanlığı.

- 1807 de Kabakçı İsyanı

- 1808 de Alemdar'ın İstanbul'a gelişi. 28 Temmuz Perşembe.

1808 de Alemdar'ın öldürülmesi 14 - 15 Kasım.

Milliyeti Arnavut 1808 = 1223 - 28 Temmuz Perşembe

Sadaret müddeti: 3 Ay 18 gün.

56 - 57 yaşlarında öldü. 1751-52'de doğdu. Gençliğinde 42. Ortanın Bayraktarı olduğundan Alemdar. Bir rivayete göre

44 yaşında ölmüştür.

- Vidin'de Pazvandoğlu Osman Paşa.
- Rusçuk'ta Terseniklioğlu İsmail Ağa (Rusçuk Ayanı)
- Edirne'de Dağdevirenoğlu Mehmet Ağa.

Terseniklioğlu İsmail Ağa, Bölükbaşı'larından Tırnova'lı Süleymanağa'nın körpe karısı Gülbeniz'le sevişiyor. Kocasının haberi var. Alemdar Mustafa Paşa'nın silâhdarı Koç Bekir Gülbeniz'i seviyor.

O gece koru çiftliğinde âlem yapıyorlar. Koç Bekir pusudan atıp İsmail Ağayı vuruyor.

Aya baktım ayaza
Sarıldım Gülbeyaz'a
Öyle bir yar sevem ki
Hem okuyup hem yaza.

Edirne - Yanbolu - Rusçuk

İsmail Ağa Has kulumdur. Osman Paşa neyi uygun görürse yazsın, hemen vereyim! Bir samur kürk 15 bin guruş. Yirmi adet şemseli, 80 adet şemsesiz âlâ kaputlar yollandı. Terseniklı'ye Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşılığı verildi.

Kara Ömer Poriçe adasını bastı. İzornik mutasarrıfı Hasan Paşa ile Böğürdelen voyvodası Veli Efendi.

Pazvandoğlu.

- Terseniklı İsmail ile Sadrazam Hafız İsmail Paşa, isyanların sürmesinde anlaşmışlardı.

- Sadrazam Kethüdası ve padişahın en güvendiği adamı olan İbrahim Nesim Efendi'den, Kadı Abdurrahman Paşa'dan korkuyordu. İsmail Ağa ile elbirliği ederek nizamıcedit belâsından kurtulmayı kararlaştırmışlardı. İsmail Ağa, Edirne vak'asını hazırladı. Ayanları kışkırttı. Kethüdası Köse Ahmet Efendi'yi kuvvetlerle Kırkkilise'ye yolladı. Şarköy ayanı Ahmet Molla'nın bir adamı, Tekirdağ ayanına İstanbul'a giderken misafir oldu. Kösenin Kırkkilise'ye, Kadı Paşa'nın nizamıcedit ordusunu basmak niyetiyle geldiğini söyledi. Tutulur diye kâğıt yazamıyorlarmış ta İstanbul'a kendisini yolluyorlarmış. Ahmet Molla bu haberi Kadı Paşa'ya ulaştırmıştır.

Oysa Terseniklı Köse'yi Kırkkilise'ye Edirne Vak'asını

söndürmek için göndermiş görünüyordu. Yoksa, Edirne'deki nizamıcedit'e karşı yapılan ayaklanmayı kendisi kışkırtmıştı.

İşin çözülecek yerini bulup, yapışup efendinin karşısına iş görmüş, yüz ağartmış çıkmak istemiş isem de, buradaki herifler söz anlamayup din, diyanet, vatan millet hainleri Anadolu gibi, Rumeli toprağını da nizamıcedit belâsına bulaştırmak istiyorlar.

Sultan Süleyman'dan beru kurulmuş olan ocağımızı söndürüp evimizi başımıza yıkarak bizi berbat edecekleri korkusuyla Selânik'ten ve Manastır'dan bu yana bütün Edirne'ye doldu, söz ayağa düştü. Fermana bedenimiz eğridir. Yaşayamayız, dilerse canımızı alsın!

Aradan nizamıcedit lâfı kalkmadıkça bu ayaklanma basılmaz. Olmaya ki gerek yeniçeri, gerek riaya, bire kalana kadar kırıla! Dediler. Gördüm ki işin önü alınacağı kalmamıştır. Kalmış olsaydı, bir canımı değil, bin canım olsa hepsini emriniz yoluna feda ederdim. Size bu kâğıdı getiren güvenilir kullarınızdan Mustafa Ağa kulunuza da olanları sorunuz. Gördüğü gibi anlatsın! Ben emriniz üzerine kendimi ve adamlarımı belâya atmamak, işin barış yerini yakalamak için çabalamaktayım.

Güvende = Köçeklik eden Çingene karıları-

Terseniklioğlu'nun ölümü 1806 Ağustosunun 16'sında.

Rusçuk'ta kendi yaptırdığı cami, mektep ve çeşmenin yanına gömülmüştür.

- Selâmet kal.
- Ne acaip iştir ki...
- Bunu da lâzımdır gözönüne almak ki
- Nice dedi?
- Tez gelebilemedim. Çok çabaladım.
- O lâfı ki sen söylemektesin, bu bir yadigârdır ki
- Böyle olduğu surette sen öz elinin işini tizce bitirip
- Ben hiç bir vakit öfkede olmamışım ki işimi düşünmeden işleyeyim.
- Dahi burada gülmenin yeri mi? Daha gülersiniz! Vay sizin halinize Aferin tezvirci Bey Celâdet! Sen sözünü söyle! Eğer sözün haksa demekten çekinmek olmaz.
- Herifler ellerini ağızlarına basup gülüştüler.
- Ses gelmesin! Görüyorsunuz ki biz burada çabalamaktayız!
- Beli Ağama arzolunsun ki... Gülesiniz mi? Vay halinize! Gülün aybı yoktur. Varsa da sizedir.
- Bunları o kişi idare eder ki nereye göndermelidir gönderir, göndermeli değil, göndermez.
- Siz hacalet çekseniz gerek... Vay adını müslüman koyup islâm bilgilerini şakaya alanlar! Neye gülüyorsunuz! Burada yılan oynatmıyorlar ki...
- Meğer insan öz suçunu anlamaya, ona ayıp yok!
- Herif kapıya vardı, bir ister çıka, bir ister kala...
- Vay böyle, ben size kurban olayım!
- Benim seninle vacip işim vardır. Sen yahşiyi, yamanı bilirsin! İştiyak gerek... Bizim kızı her yandan isterler. Kız kısmının evde kalmasında bir ölçü vardır.
- Pe pe pe! Allah kötü gözden saklasın! A kişi ben bilmez miyim, iyilik nedir, kötülük ne!
- Çağıralım soralım, görelim meyli kimedir.
- Buraya bak, sözüme kulak as! Gör ne demekteyim! Kalbin kime akarsa ona gidersin ! Yok yok!
- Evlenmeye niyet edip doğrudan doğruya konuşmakta bulunmak zerre kadar ayıp değil zannındayım.
- Ama şunu der ki benim sözüme kulak asan kimdir?
- Bilmez mi ki bilimsiz herif meteliğe değmez! İnsanın

aklı yok, onun ne kadar kıymeti olabilir?

- İnsan insan ise, bilim ardınca gitmeli...

- Hele ki Hüda hâfız!

- Ya ben kuluyum!...

- Böyle şeylere inanan değil...

- Ağırlığı kadar okumaklığına para dökmüşüm!

- Vallah Billâh bu adamlar koymazlar ki halk başını önüne düşürüp düşünsün de ne işleyeceğini arayıp bulsun! Yapışırlar yakana... Hey Hacı hey Hacı oğluna acıman yok mudur? Yazığın yok mudur? Allah şükür mazurun var. Okusun adam olsun! Görün hey adamlar adamı... Adam olacağına gitti geldi hayvan oldu. Allah sebep olanın evini yıksın başına!...

- Herif dirilmiş! Duyar mısınız komşularım! Herif dirilmiş...

- Adam öz başına dirilmez. Elbet bir dirilten vardır.

- Ölmüş adam dirilir mi? Hey Hacı! Bu ne haberdir? Böyle de iş olabilir mi?

- Bilir misin Sokrat kimdir? - Kimdir yere batsın ! - Bedduan yabana gitti Ağa, Sokrat, çoktanın adamıdır çünkü. - N'olmuş bu Sokrat'a ? - Bu Sokrat'a olmuş yoktur. Demiş ki bu Sokrat Molla, Ben, ders okumamışken öyle hayal ederdim ki çok bilenim, ders okuduktan sonra anlamışım ki hiç bir bildiğim yok!

- Aman dertlenme! Aman sıkma yüreğini!

- Daha ne diyeyim ey kardaş! Sonunda şu niyete düştüm ki varayım gideyim, hasretliğime kavuşayım!

- A kişi sen bu işe ne dedin?

- Dediğim şudur ki...

- Öyledir de ne durmuşuz? Hazırlaşalım! Atlara arpa... Kuşaklara yol azığı... Durmak vakti değildir. Aman evlere tiz haber uçurun! Odaları sersinler, ocakları yaksınlar, kazanları kaynatsınlar! Konuğumuz koptu gelir! Dünya Alem biribirine girmemekte...

- Ey yeri göğü yok yerden yaratan koca Tahrı

- Bir de göreyim doğrudur yoksa yok!

- Be kız ne bakarsın! Konuğumuz kopmuştur, gelmektedir. Depreş! yastıkları kap gel! Şilteleri ser gel...

- Bilmem gülmeli ya da ağlamalı ....

- Allaha Peygambere andım olsun, neyim var fakirlere paylarım!

- Vallah dün bunu işittim, az kaldı ki bir kabir kazayım, kendi elimle içine gireyim de yakamı kurtarayım!

- Ey oğul, biraz utan, biraz terle... Biraz yorul!

- Oğul, bugün konukların yanında kendini iyi sakla!

- Ey efendim ahvaliniz nicedir?

- Burada sizden başka okur yazar olur mu? - Hayır şeyhim! Ancak biziz!

- Hadi çekil git! O sözün vakti değil!

- Benim bu heriften gözüm su içmez oldu.

- Cehennem ol! Vallaha öyle beddua ederim ki yer ile yeksan olursun!

GÜLEN AZAP ÇIKMAZI

Boyunduruk- Kalka otura kürek çekerek. Kürekleri gayet uzun olup topaçları da o nisbette kalındır. Kızılerik fırtınası- 17 Temmuz'da olur. Devamsız geçer. -Çektirme- tamamile (Tirhandil) tirandile benzer fakat bir direkli ve açevle serenli bir Rando yelkeni ile bir Galyo Açevle ve çevresinde flokları havidir. Gerektiğinde kürekle de yürütüldüğünden Çektirme denir.

Çektirme - Yelken ve kürekle tahrik edilen çeşitli büyüklükte harp ve ticaret tekneleri. - Kutup Yıldızı- Demir Kazık.- Bülbül feryadı geçince yelkeni aç... Bir de sakın Abrulun beşinden. -Fırtına küpeştesi.-Fırtına yelkenleri genellikle yan yelkenlere denir.

Aktarma- Düşmandan alınan ya da, yedekte getirilen gemi.

Akmak= Demir tarayarak geminin geriye doğru sarkması.

Al.= Kürek çek emri.

Alabanda etmek-Dümeni sonuna kadar basmak. "Sancak alabanda", "İskele alabanda" kumandaları.

Ayna = Varda bandıraların ellerindeki dürbün.

Esnemek= Yelkenlerin tazzikiyle gemi bir tarafa yatıp direğin bel vermesi halidir ki bu hal gacırtı hasıl eder. Patrisalar doldurulup direk takviye edilir.

Üçerleme- Sığ sularda çatlak hasıl ettiğinden tesiratı dayanılmaz hale gelir.

Uçurma- Arma budatmak ta denir. Fırtınadan arma,seren ve yelkenlerin kopup, kırılıp uçması.

Orsa alabanda tiramola= Rüzgârı geminin bir tarafından öbür tarafına geçirmek.

Orkoz- Suları dar Boğazlarda ve nehirlerde cereyanların rüzgârla karışması. Muvakkat akıntılar.

Önüne düşmek. Ölü deniz. Fırtınadan sonra çatlamaz dalgalar ya da, fırtınadan önce büyük denizlerde görülen dalgalar.

Baş omuzluktan esen rüzgâra "Dik Omuzluk" denir.

İskele = Sol taraf - Sancak = Sağ taraf (Baştarafa dönüklükte)

İşlet, yelkeni rüzgârla doldur kumandası.

İmbat = Denizden karaya esen mevsim rüzgârları.

Başoyması= (Baş tasviri) geminin başına yapılan süsler ya da, heykeller.

Baş= Geminin ön ve ileri kısmı. (Gerisi Kıç), ortasına bel. Direğin yukarsına baş - Aşağı ucuna topuk denir.

Sancak Beylerinin donattıkları gemilere "Bey Gemileri" dendiğinden beylik sözü çıkmıştır.

Fenerler. Sancakta yeşil, İskelede kırmızı.

Bozmahane = Eski gemileri söküp öteberisini hurdaya ayıran mağazalar.

Boğmak= Slupçeleri fırtınadan kesilerek idareden çıkan yelkeni bir halatla serene sarıp boğarak söndürmek.

Beyaz fırtına= Beyaz bora - Taşlık sahilde apansız patlar. Bu yüzden gayet tehlikelidir. Deniz uzaklarda köpüklenir, bundan bilinir.

Poyraz= Kuzey-Doğu (Şimalişarki)

Çamur dubası - Oğlum bu senin leş çamur dubasından bozma olmasın.

Çektirme - Tamamiyle tirhandil'e müşabih olup fakat bir direkli acetle serenli gargarili yelkeni ile flokları havidir. İcabında kürekle de gider. Çektirme denmesi bundandır.

Çorbacı- Gemi sahibine tayfalar çorbacı derler.

Çullamak = Denizin baştan gayet büyük dalgalar halinde gelip güvertede patlamasıdır.

Hap etmek - Gemiyi tıka basa dolturmak.

Dek etmek - Hamuleyi yerli yerine yerleştirmek. (Fırtınadan sonra.)

Demir yerine etmek- Demir yerine gelmek

Demir sürümek.

Düz su. - Derinliği değişmez su.

Dokunaklı rüzgâr.-Babafingolarla gidişe uygun direk kestirmek. - Bu herif bu gidişle direk kestirse gerektir. Çünkü dut gibi sarhoştur köpek!

Rüzgâr altına bayılmak (Geminin yatması)

Rüzgâr üstüne yayılmak (Sualır duruma gelmek)

Rüzgâr kalmak - Rüzgâr manya etmek.

Sıkı rüzgâr. Kontra yelkenleri sarılır.

Sert rüzgâr. Babafingoları sarmağa, camadana vurmağa mecbur olunur. Daha kuvvetlisi katinadır.

Rüzgâr sağlamladı - Rüzgârın belli bir yerden esmeye başlaması ve bunu sürdürmesi.

Tırhandil = Premenin büyüğü.

Koca Reiz = İkinci Kaptan

Oğlum uyuma, bu gidişle sen bizi kuruda bırakacaksın.

KÖR DÖĞÜŞÜ

1- Ölü denizler. - Fırtınadan çıkmış bir çektirme.- Parçalanmış yelkeni sarkıyor. Kalka otura kürek çekerek, gayet ağır Boğaz'a girer.

2- Top atılmağa başlar. Topçular bir kayığı vurmağa çabalarlar. Uzun İmam önce bunu nişan talimi sanır. Sonunda işin şakası olmadığı anlaşılarak çektirme sahile sokulur.

3- Tut ha, vur ha... bağırtısıyla iki kayık yaklaşır, geçer. Büyükdereye yönelir. Kovalayanlar yetişir, kaçanı tutup parçalar.

4- Reis gezinti sırası olmadığını anlayıp kendisini akıntıya bırakıp İstanbul'a doğru savuşurken Uzun İmam, dinleyenlere, İstanbul Boğazı'nın hergün neden bir insan kurbanı olduğunu, nasıl açıldığını, tarihini de anlatır.

5- Delikanlılar Yenicami'ye çıkarlar. Molla medreseye, nizamıcedit askerliğine girmek için İstanbul'a gelmiş olan delikanlı da bir hemşerisinin konağına gitmek için ayrılırlar.

1- Karadeniz'in coşkunluğu. - Ölü denizler. - Boğazın görünmesi.- Boğazın kilidi, akıntı. - (Belki bunları hep Hoca anlatacak.) Sonunda gülleler yağmağa başlayacak. (Topa tutulmuş maymuna çevrilmek.).

2- *Ayandon- Ocak ayında eser.*

(NOT: Bak: Edirne vakası-Nizamıcedit'in ilk yenilgisi. Vuruşmadan.-)

1- Anadolu, Nizamıcedit askerini kabul ettiği halde,Rumeli neden buna karşı çıkar? (âyanların meselesi olamaz çünkü âyanlar, çeşitli nedenlerle 3'üncü Selim'i tutarlar. Sözgelimi Alemdar.)

2- Rusya Seferi'ne karşı nefriâm suretiyle derme çatma asker götürülüp nizam askeri sevkedilemedi. **Cevdet Paşa Tarihi** 8.Cilt S.115

- Mayısın 13'üncü Pazartesi günü.

Vezirlere seraser kaplı samur kürkler giydirildi. Sair âyana kaftanlar...

Padişah geleneğe uyarak Sadrazam'a bir eğerli, bir çıplak savaş atı, diğer vezirlere, yelken dest atlar armağan etti. Yeni

askerleri seyretti. Hoşlandı. Talim ettirdi. Eşkıyayı nasıl tepelediklerini görüp gelüp kendisine bildirmeleri için yakın maiyetinden çelebileri kâtip efendileri askere kattı. Çelebicileri efendicikleri arabalarla askerin arkasına takılmışlardı. Arabaların perdelerini indirüp, yanlarına birer parlak oğlan alup şiltelere yanbeği yaslanmışlar, bellerini, omuzlarını, kollarını butlarını ödle, anberle oğdurarak, bir altuna satılan Kevorgoğlu tütünden çubuklarını savurarak, afyon yutarak geceleri ileri giderlerdi.

Nizam-ı cedit'i dağlı eşkıyası birkaç yıl önce görüp tanımış, ne yutulmaz demir leblebi olduğunu öğrenmişti. Düşmanın önüne trampetlerini, borularını çalarak duvar gibi yürüyen, duvar gibi kırılmadan dönen, bir kumanda ile toplanup açılan yeni askerler yeniçeriye benzemiyordu.

Ayazmalı Mestan Ağa - İnekçi Hüseyin Ağa-
Menzil

Kemal Çayırı - Yonca Çeşmesi'ne - Cesri MustafaPaşa - Harmanlı- uzuncaova- Kayalı-Payaslı - Filibe - (köprüsü var) - Tatar Pazarı - Saruhanlı - Kızderbendi- Ormanlı - Sofya yakınında Iskara köprüsü - Halkapınarı. - Drağan Boğazı. - Morava nehri Şipka. - Deliorman.- Razgrad - Rusçuk!

Köprübaşı'nda kıyamet kopuyor, millet dirsek, tepme, omuz, yumruk, sarsalama, itme, devirme savaşı ediyordu. Develer, eşekler, atlar, katırlar, öküzler, koyunlar köprüyü tutmuştu. Bir saatte on adım atmak mümkün değildi. Geceyarısından beri aralıksız yağan belâ yağmurundan, dünyanın yüzü çamur deryasına kesmiş, çadır kuracak değil, ayakta duracak yer kalmamıştı. Herkes sandığının sepetinin, çuvalının heybesinin üstüne tünemişti. Dereler taştığından dört çift at koşulu arabaları Allah esirgesin toparlamakta, halk urganlarla koşuşup zor ile kurtarmakta idi. Yükler, hayvanlar, insanlar çamura bulanmışlar, tanınmaktan çıkmışlardı. Çadırını kaybeden, hizmetkârını bulamayan, öz evlâdını arayan kıyamet gibiydi.

İstanimaka suyunun taş köprüsüne gene millet yığılmıştı. Arkadan bir Vali Paşa'nın haremi kırk araba ile gelüp dayandı. Baltacıları, hüreme yol açmak için millete sopalarla, kılıç terslerivle koyuldular. Çok gaddarlık, çok mel'unluklar gösterüp hal-

kı ikiye böldüler. Hatta birini balta ile öldürdüler. Fıkaranın leşini suya yuvarlayıverdiler. Dellâllar: " Acele etmen din kardeşleri... Biribirinizi ezüp yitirmen... Köprü geçmek zor ile olmaz. Sıra iledir!" Diye bağırmakta iseler de, kimse kulak asmamakta idi.

Yol boyunca define arayanların açtıkları kuyular gayya çukurundan korkunç idiler. İçleri ağızlarına kadar su ile dolmuştu. Tekerleyen bir daha balçıktan başını çıkaramıyordu. Su köprüsünü geçerken çekilen sıkıntı, öncekileri tekmil unutturdu.

- Ben köprüleri her suyun üstünde ikişer, üçer yapılsın demiştim. Elbet nezaret eden idam olunsun. Demekle kâhyası fıkara köprü Nazırını "Savuşmuş ele getiremedik." Diye güç ile kurtardı.

Alemdar Sadrazamı öylesine yola sürdü ki fıkara adam neye uğradığını şaşırdı. Ilgarla gelirlerdi. Sabah erken yola düzüldüğünden, Sadrazam imamı ile müezzini sabah ezanını giderken okurlar, namazı at üzerinde kılarlardı.

Arslan Mehmet Bey - Sarı Süleyman - Yeğen Hüseyin Bey - Şahin Mustafa Ağa - Deli Ahmet Bey - Yakup Efendi, Ramazan Efendi - Nazmi Efendi - Bıyıklı Ali Bey-

Mir Âlem ve kapucubaşılar, ve büyük Mir Âhur elçilerin yenlerinden ve yakalarından tutup yer öptürdüler. Seydioğlu Haydar Ağa.

- Piyade Arnavut ve bostan (boşnak) sekbanları ve ser çeşmeleri ve sarıcıları dua ve gönüllü tayfası-

Borusu çalındı. Alay mehterhane dürülürken yürüdü. (Alay borusu- Silâhtar Tarihi Sayfa 20)

Yeniçeri yalnız üç konak yerde ikiyüze yakın kız bozmakla Kadılar ve Seyyitler ellerinde kanlı çarşaflarla Sadrazamın çadırına düşüp, yakalarını yırtup, feryat edüp davacı oldular. Ama görüp bakan bulunmadı. "Seferin hali budur" denildi.

- Şu kâfir yakın gelmesin! Kürkünü alargadan giydir. Fıkaranın ateşi yüreğimi yaktı. İhtimal ki bir bulaşık lâf eder de, aman zaman vermeden gebertilmesine ferman veririm!

Sivas beylerbeyi bînamız Halil Paşa, Maraş beylerbeyi Sarhoş Ömer Paşa, Karaman beylerbeyi Şişman Hüsrev Paşa,

Tire Sancağı'na sahip şeyhoğlu Arap Bedri Paşa, Hüdavendigâr Sancağı'na sahip Berber Deli Dilâver Paşa - İskenderoğlu

- Bizim kastımız Yanık Kalesi idi. Beç (Viyana) kalesi dilde yok idi. Ne acip! Paşa bu sevdaya düşmüş. Hoş imdi Tanrı kolaylıkvere! Lâkin önce diyeydi razı gelmezdim.

- Sadrazam askeri kalabalık, düşmana koyulmak gayretiyle yanık, düşmanı az, gücünü yaramaz görüp, fikirde öğretmeni olan Reis-ül Küttap Lâz Mustafa'nın palavrasına güvenip onun lâfından başkasına kulak asmaz olmuştur. Lazoğlu: "Sendeki askeri İskender toplayamamıştır. Cephanen yakmakla bitmez. Bu orduyla Yanık gibi bir palangaya sarılmak adını lekeler. Değil Beç, canın çekerse Kızılelma'yı ele geçirüp bütün Frengistanı Osmanlı mülküne katarsın. Yapılacak bir iş varsa o da zaten budur. Mübarek ayak tozunuzla varalım bir başdizginimizi Çesar'ın başşehri Beç'te çekelim! Ele geçirilmesi Tanrının izniyle su içmek kadar kolay olacak. Biz rüyasını gördük. Bari memleket adına lâyık bir memleket almış olursunuz. Dire ile alınırsa elinize Karun hazineleri geçer. Birini kâfiristan'a Kral dikersiniz. Görür gözünüz, duyar kulağınız, vurur eliniz, kısacası yedi başlı ejderhanız olur. Sadrazamlıkta, Sadrazamların görmediği rahata kavuşursunuz.

Trampete, davul, zurna, boru, nay, tabıl, kös, nefir ve nakkaresine velvele vererek alaca bayraklar, yeşil bayraklar, bir büyük kırmızı dîbâ savaş sancağı çekildi.

Ortadan boyluca, kumral sakallı, rengi sarıya yakın, yüzü sevimli bir adam idi. Sadrazam, kallavi destar ve erkân kürküyle geldi.

"Hoş geldin otur" diye gönül alçak etti. Önce gidüp etek öptü, oturup temenna etti. Söyleneni cankulağıyla dinledi. Uygun karşılık verdi. Yeniden Sadrazam konuşmayı alınca ayağa kalktı (Kral öfkelidir) sonra etek öpüp oturdu. Kahve, şerbet, bahur geldi. Sonra maiyetine kaftanlar giydirilüp dışarı çıkarıldı.

"Gerçi kastımız Yanık kalesiyle Kolran kalesidir. Allahın izniyle alınması kolay. Lâkin yalnız kale almış oluruz, memleket değil... Niyetim inşallah Beç'e gitmektir. Ne dersiniz?", "Emir sizden hizmet bizden..." Ötekiler "Evet böyle" demeleriyle

görüşme bitmiş sayıldı. Oysa söz çoktu ama, kimsenin söylemeye cesareti yoktu.

Kırım Hanı, akıllı bir padişahtı. Asla riza vermeyüp "Bu yıllık Yanık'la Kolran alınsun, askere, diyarı talan için izin verilsin, kışın sınır boylarında geçirelim. Önbahar'da Peç memleketine kendi kaleniz gibi girin. Çünkü bu Peçe Çesarı büyük düşmandır. Yedi Kral emrindedir.

Bostancıbaşı - Boğaza, acemi oğlanlara bakarlardı. Sadrazam kıyafeti = Üst tabir edilen dört kollu, sırma işlemeli samur kürk. Beline murassa (padişah hediyesi) hançer.

Bir kese kırkbin akçe.(10 bin altun)

Kuloğlu = Kalede bir yıl hizmet edüp sonra süvari veyapiyade ocaklarına yazılan acemi oğlan, yamak.

Kütük = Asli asker defteri.

Yemin= Bir tepsiye tuz-ekmek, kılıç-kur'an konur, üstüne yemin edilirdi.

Kesilen kelle kıl torba balmumuna batırılup konur öyle götürülürdü.

Yeniçeri ise, kalede boğulur, ayağına kelle bağlanup denize atılırdı. Sonra da işin bittiği bir top atılarak bildirilirdi.

Gülbank çekmek (Defter sayfa 28)
Yeniçeriliğe kabul tezkeresi (Defter sayfa 25)
Mehterhane (Defter sayfa 27)
Yedikule'de öldürülenlerin atıldığı Kan Kuyusu .....
Yeniçeri işaretleri ..... (Defter sayfa 31)

(Tersenkli kuvvetlerinin sergerdesi olan Alemdar Mustafa Ağa kapucubaşı) Tersenkli Silistre ve yakın köyleri müstesna, Silistre eyaletini ele geçirmişti. En zengin yer Tırnova Voyvodalığı idi. Ziştovi iltizamları hemen Silistre'ye Bekir Paşa'yı Vali tayin etti fakat sonra cayıp İbrail Nazırı olan Ahmet Ağa'ya vezirlik vererek Vali tayin etti. Buna yazılan mektup (sayfa: 51)

Sadrazam Kethüdası Mustafa Refik Efendi tarafından ayanlığının tasdiki müjdeleniyor.

Karacehennem ile Gâvur İmam Yılığa yetişiyorlar. Silistre mütesellimi ve Deliorman Ayanı Yılıkoğlu Süleyman apansız Yenipazar'a saldırıyor. Bunun üzerine Satıoğlu Alemdar sal-

dırıyor. Silistre'lilerden de el buluyor. Satıoğlu Silistre'yi bir gece basıyor. Yılık birkaç adamiyle Sukapıdan binip İbrail'i tutuyor. Alemdar'lılar yetişip İbrail'i çeviriyorlar. Ahmet Ağa bin adamiyle iç kaleye kapanıyor. Yılığın Yenipazar'ı zapta gelen adamları efendilerinin başına gelenleri duyunca Kırkkilise'ye kaçıyorlar. Silistre ayanı Satıoğlu oluyor.

Alemdar, ayan tanındığı zaman elinde kırkbeş tane kaza vardı.

(Sadrazam -o zamanki- İbrahim Hilmi Paşa)

Alemdar'a kapıcıbaşılık rütbesine ilâveten Mir Ahur-u Evvel payesi verilmiştir. Neler yapacağını Behiç Efendi'ye anlatıyor. Sayfa: 55

Alemdar'a yollanan Vezaret Menşuru. Sayfa: 57

İkinci Kısım Yani Cellat yamakları kısmında İbrail muhafızı Lâz Ahmet Ağa'nın kini, Kabakçı üzerinde tesir ediyor. Bu arada Karacehennem'le Gâvur İmam'ı da görüyoruz.

Üçüncü Kısım: Yalnız Adam

Cellat Yamakları
Birinci Bölüm
Kanlı Pusular

I

Tekirdağı'nda Kadı'nın paralanması. - Silivri İsyanı. - Bastırılması Çorlu İsyanı - Tatar'ın, mübayaacının, Edirne yeniçeri ağasının paralanması. - Behiç Efendi'yi, Pınarhisar âyanı Şahan Ali Ağa, paralanmaktan kurtarıyor. Silivri'de Kadı Paşa'ya suikast. - Rusçuk'ta Teresenklioğlu'nun pusudan vurulması. - Alemdar'ın Ruscuk Âyanı olması. - Bunu Babıali'ye sadık bir kapı kulu gibi bildirmesini Behiç Efendi temin ediyor.

II

Alemdar Bölükbaşısı ve Pehlivan İbrahim Ağa, Kuzgun Ayanı düşman kollarını bozuyorlar. - Behiç Efendi, Alemdar'ı, Silistre Valiliği ile beraber Tuna Seraskerliğini kabul etmeye razı ediyor. - İstanbul kaynamaktadır. Serseriler şehri doldurmuş yeniçeriler gemi azıya almışlardır. - Bu sırada İstanbul'a apansız İngiliz donanması gelir. Karşılamağa girişilir. Defedilir.

III

Kabakçı vak'ası. - 3'üncü Selim'in hal'i. - Ordu, Silistre önünde padişahın değiştiğini duyar. - Karışıklık başlar. Rusçuk yâranı, sonra Vezir-iâzam Rusçuk'a, Alemdar'ın yanına kaçarlar. - Alemdar, Ramiz Efendi'yi almak için, Pınarhisar âyanı Şahan Ali Ağa'yı orduya yollar. - Ordunun düzensizliği. - Yeniçeri ağası Pehlivan Ağa'nın öldürülmesi. - Yeni sadrazam Ramiz Efendi'yi öldürmek için arkasından adamlar yollanması. - Şahan Ali Ağa'nın bunu önlemesi.-

IV

Ordu Edirne'ye dönüyor. - Refik Efendi'yi Rusçuk yâranı İstanbul'a yolluyorlar. Şahan Ali Ağa ile beraber İstanbul'a geliyorlar.- Refik Efendi, Sultan Mustafa'nın adamlarıyla dost oluyor.- İstanbul'da çekişmeler.- Fatih vak'ası.- Orduya dönüyor.- Bu sırada Sultan Selim'in öldürülmesi niyetini duyuyorlar.- Ne-

zir Ağa bu niyetle orduya geliyor. - Şahan Ali Ağa'yı at çatlatarak Rusçuk'a, durumu bildirmeye yolluyorlar.-

V

Alemdar'ı orduya çekmek plânı. - Sadrazam razı oluyor. - Sadrazamla ordunun İstanbul'a gitmesi kararlaştırılıyor. - Yola çıkıyorlar.- Yollar kesiliyor. - Şahan Ali Ağa, Kabakçı'yı tepelemeye yollanıyor. - İstanbul önüne geliniyor. -

VI

Sultan Mustafa'nın indirilmesi. - Selim Salis'in öldürülmesi. - Mahmut'un kurtuluşu ve Padişah oluşu. - Vezir-i âzam Alemdar'ın icraatı. - sefahat hayatı. -

VII

Alemdar'ın öldürülmesi. -

Son Perde

Yeniçerilerin kaldırılması. Şahan Ali'nin intikamı.

Cellat Yamakları Büyük Plân

Birinci Bölüm

I

Nizam-ı Cedit mübayaacısı ile Tuna mübayaacılığına tayin edilen Hacegân-ı Divan-ı Hümayun'dan Behiç Efendi, Babıali'nin Tatarağası ile beraber Edirne'ye doğru giderken, eşkıya Dağdevirenoğlu'nun adamları çeviriyor.

Koca Balkanları Şıpka'dan geçip Deliorman üzerinden Rusçuk'u tutmuştu.

Padişah fermanını okuyan Kadı Efendi'yi yeniçerilerin Tekirdağı'nda gözgöre parçalayacakları kimin aklına gelirdi ki.

- Nerede kaldın köse oğlum!

- Başka bir taraftan yarığı çöküğü var mı bu yere batasıca kulenin diye baktım.

Plan

Not Defteri: Cilt 1 Sayfa-4 (Kabakçı İsyanı: Not Sayfa: 13) Kahramanların ilişkileri - Doğum ve ölüm tarihleri Sayfa 22

25. Roman Plan: 26 S. -107 - 110 (İngiliz Mahmut Efendi

- Raif Mahmut Efendi)

İnsan adları: Sayfa 76 - Münür'ün babası hakkında not. 85

İnsan adları: Sayfa 115 - Alemdar'ı öldürme hareketinin parolası: Salahtır Sayfa: 123

Kişiler üzerine - 129

Mum İsyanı: *Mum İsyanı Cevdet Paşa Tarihi* Cilt 10 Sayfa: 236-239 Defter Sayfa: 137

Dil için: Halet Efendi-Berberbaşı yazışması. Halet Efendi padişahı kim zapteder Defter 143. Defter Sayfa 137

Yeniçerilerin kaldırılması Cevdet Paşa Cilt 12 - S.177 not defteri sayfa 147

Kabakçı İsyanı: *Asım Tarihi* son cilt. (defter sayfa: 155)

Ana plân: 161 (Defter Sayfa: 161-162-163)

Bölüm adları: Defter Sayfa: 167

Fatih Camiindeki Molla Meselesi: Asım Tarihi Sayfa: 134 - Defter sayfa: 171 Genel meseleler plânı Defter 172

Dil için: Defter 179

Mümkünse görülecek kitaplar: Defter Sayfa 196/199

Destarî Salih Tarihi Patrona Halil Defter 212

Kabakçı İsyanı - 3. Selim ve Napolyon Sayfa: 204 - Defter: 205

Bölüm adları İkinci defter 1

Ana plân İkinci defter 2

Kişiler (ırkları) İkinci defter 11

Ana plan notları İkinci defter 12-15

Dil ve olayların anlatımı 21

Kabakçı Mustafa İnkilâp hareketleri sayfa 1987 C.2 - S.38

Atasözleri... Sayfa 40

Tarihsel olaylar... Sayfa 51 ve karşı sayfa.

Dil Sayfa 52

Yörük = Küçük arazi sahibi asker. Savaşta yol açmakta, hendek kazmak işlerinde kullanılırdı.

Zenci haremağaları ... (Defter sayfa 32)

Kadın kılığı ..... (" " 33)

Melükle.....(" " 34)

Hediyeler.....(" " 36)
Padişah kileri.....(" " 36)
Kasapbaşı seğirdim... " 38
Kazan..... ..... " 39

Dil (Defter sayfa 54)

- Alemdar'ı İstanbul'da askersiz bırakmak için oynanan oyunlar.

Cevdet cilt 9 - Sayfa:17

Birinci Bölüm Kanlı Baskın

Alemdar'ın hal tercümesi: Cevdet cilt 9 - Sayfa 43

Para hesabı - ..... Cilt 9 - Sayfa 120

Edirne Vakası - ..... Cevdet Paşa ..... Cilt 8 - Sayfa 52

İngiliz Donanması'nın İstanbul'a gelmesi..... Sayfa 94

Sefir, İngiliz tüccarlarını kaçırıyor.

Cilt 8 Sayfa 110 Sultan Selim'in hal'ini mucip olan mukaddemat.

Cilt 8 Sayfa 128 Yamakların isyanı ve Kabakçı vakasının zuhuru.

Cilt 8 Sayfa 160 Vekayi-i Dersaadet. Azil ve nasp ve nefy ve idam.

Cilt 8 Sayfa 176 Vekayi-i - Ağapaşa'nın idamı.

Cilt 8 Sayfa 177 Ruscuk Yaranının bazı ahvali ve Galip Efendi'nin mütareke ifasına memuriyeti.

Cilt 8 Sayfa 246 Alemdar'ın ordusuyla gelişi Kabakçı'nın idamı

Cilt 8 Sayfa 258 Alemdar'ın sadareti.

Sultan Hamit'in ölümü.... Cilt 4 Sayfa - 238-236

Cilt 6 Sayfa 291 Rumeli vekayii

Cilt 6 Sayfa 100 Anadolu ve Dağlı Eşkıyası'nın ahvali.

Cilt 6 Sayfa 147 Ali Paşa'nın uygunsuzluğu

238 Rumeli Ahvali, Karamahmut Paşa katli.

300 Terseniklioğlu 301 eşkıyanın münhezim oluşu.

308 Vidin'de vuku bulan muharebeler. 311 Serasker ordusunun inhizamı.

Cellat Yamakları

Birinci Kısım

I

- Padişah olsan da anası adı sorarlar
- Tatarın klavuza ihtiyacı yoktur.
- Türkçeyi kaybetti.
- Timar sipahisi züğürtledikçe eski defteri yoklar.
- Cahilin sofusu şeytanın maskarasıdır.
- Çatalla kazık çakılmaz.
- Tütün kötü arkadaştan iyidir.
- Haramzadenin gözü yaşlı olur.
- Hatip kılıcı gibi gösterişedir.
- Hoca var kâğıdı tersinden okur.
- Denize su götürür.
- Denizi yakamazsam da cızlatırım ya
- Dilber kısmı gevezeyi sever.
- Dünya kâfire cennettir.
- Delikli taş yerde kalmaz.
- Zurnacının karşısında limon yer.
- Züğürde mal kaptırmış gibi telâşta..
- Sipahiye sağ söz timardan yeğdir.
- Terk'i dava ile davamızı ispat ederiz.
- Şeriat, zahiredir.
- Şimdi maymun kapusunda oynar.
- Soygun vermiş aptala döndü.
- Topa tutulmuş maymuna döndürdü.
- Zâyi olmaz mirî malıdır.
- Tamakâr olmasa müflis açlıktan ölür.
- Askersiz Hünkâr, gaibe hükmolunmaz.
- Gazap gelince akıl gider.
- Karıncanın babasını sorar.
- Kara gün atı...
- Kısrağı at ile bağladı.
- Koç yiğit kurban içindir.
- Kurt kulağından tutulmaz.
- Kişi sevdiğinin ya medhinde, ya zemminde.
- Vakıf lâkırdı para etmez.

- Ne yavuz ol asıl, ne yavaş ol basıl.
- Varını veren utanmaz.
- Hem döğer hem ağlatmaz.
- Yiyen bilmez, doğrayan bilir.
- Adam, yanılmakla adam olur.
- Ölenin malı dahi beraber ölür.
- *İlk vuran okçudur.*
- Davasını bilmeyene tanık olma.
- Düştün ise toprağa sarıl!
- Dar yerde yemek yemekten bol yerde dayak yemek hayırlıdır.
- Osmanlıyı at yıkar, Türkü inat
- Kavgada silâh ödünç verilmez
- Aç esner, âşık gerinir.
- Eline geç ustadan ayağına çabuk dilenci yeğdir.
- İnsanın kötüsü olmaz, meğer ki züğürdü ola.
- İki kılıç bir kına girmez!
- Çoban köpeği gibi ne yer, ne yedirir.
- Kavak ağacı gibi ne yemişi var, ne gölgesi.
- Kör odur ki düştüğü kuyuya bir daha düşer!
- Kancık erkekten avrat yeğdir.
- Herkes evinde Ağadır.

Adlar

Esrar Ağa - Tıp tıp cüce - Türap gâvur - Mahbup Bey - Mamur Bey - Nefes Çelebi - Kurban Çavuş - Kayıp Can - Bitik Oğlan - Felek Tellal - Keke Yusuf - Kısır Zekeriyya - Viran Bekir - Behram - Fettah - Altı parmak İzzet - Sofu Döndü - İmir İmren - Çal Çıkar Emine (Ebe) - Biber Cemile - Kara Yağmur Elif - Şeyh Kadın - Hayran Mintiş -

1 - Terseniklioğlu ölünce - Rusçuk, ayanlığı Sadrazam Alemdar'a vermek istemiyor. Buna dair yazdığı yazının suretini, Kaymakamlık Kethüdası Refik Efendi, Behiç Efendi'ye yolluyor.

2 - Terseniklı malları müsadere edilecek. Amaç borçlarını karşılamıyor diye Alemdar bu malları üstüne alıyor. Borçları kabul ediyor.

3 - Alemdar'ın 3'üncü Selim'e yanaşması, Sadrazamın kalleşliğinden sonra.

4 - Gâvur İmam, eski ayanlardan. Yeri alınmış. Kızıyor. İstanbul'a gelip Karacehennem'e yanaşmış.

Üzümü bağlardan al
Gözyaşın ağlardan al
Yetişmeden ölürsem
Haberim sağlardan al.

Şahanım davran da gel
Hallerim yamanda gel
Şu dağlar dumanda gel
Hallerim yamanda gel
Şahanım Gülbeyaz'ın
Halleri yamanda gel
Hallerim yamanda gel
Şahanım uyan da gel.

Notlar

- Eşkıyadan bir miktar derbederlerle serseri gezerken

- Ayan, milleti Osmanlı'dan nefret ettirip kendi başlarına buyruk kalmak için dağlı eşkıyasına her tarafta yüz veriyorlardı. Bunları tertip edenler sonradan soygunda yerlerini alıyorlardı. Asıl üstünde durulan propaganda, nizamıcedit masraflarının ağırlığı idi. Bütün vergi sıkıştırmaları buna dayatılıyordu.

- Anadolu Valisi Alo Paşa - Maiyetindeki serseriler İstanbul'da etmedik rezillik komadılar. Davutpaşa sahrasında para için isyana yeltendiler. (Padişah herifi kabul etti. Eskıya üstüne yolladı.)

Kalelerden firar eden yamaklar Pazvandoğlu'nun etrafına toplandılar.

Pazvandoğlu Osman'ın babasını eşkıyalığından dolayı, Serdar Ekrem Koca Yusuf Paşa idam etmiş, bu Osman kaçıp kurtulmuştu. Osman, Bağdat yamaklarını nizamıcedit'e karşı kışkırtıp başına topladı.

İstanbul'daki vükelânın mukataalarına zarar vermeye baş-

layınca Kaptan derya Hasan Paşa'yı üstüne yolladılar. Tepelerse kazanacaklar, tepeleyemezse Kaptandan kurtulacaklar, bu suretle bir taşla iki kuş vuracaklardı. Bir zorluk, herifin etrafına toplananların yeniceri olmalarından geliyordu. Ocak kokozları toplanıp bizimle bir ilişkileri yoktur diye kağıt imzaladılar. Gereği haktır diye fetva alındı.

Eşkıyalar:

Koca Mehmet, Gâvur İmam, - Pazarcık âyanı Sırıklıoğlu. (Varna kadısı Lâdiklioğlu Ali Efendi) karşi çıkıp attar çarşısına ateş bırakan eşkıyayı kayırdı. Bunlar reayanın burunlarını kesip çiftlikleri vurarak savuştular.

Macar Ali, Aliş Rami, Poriçeli, Çıtak Veli, ve Muslu ve Kara Mustafa.

(Pazvand) oğlu Rusçuk'a saldırdı. (Silistre eyaleti Vali yeri idi) Ayanı Terseniklioğlu İsmail, yedi gün yedi gece vuruştular. Silistre Valisi Gürcü Osman Paşa.

Dördüncü Mustafa'nın padişahlığı Mayıs 17 Cuma günü Ahmet Bey'in Babıhümayun önünde parçalanır, yeniçeriler Sultan Mustafa Efendimizi isteriz! Diye müthiş naralarla gökyüzünü inletirken ilân edildi.

Has odadan Süleyman Ağa ve Tayfur Paşazade Ali Bey ve Tayfur Bey mabeyncilik hizmetile bekâm olup Hacı Tayfur Bey'e ayrıca serkâtipliği verildi.

Alemdar Mustafa Paşa

1750 de Rusçuk'ta doğdu

1768 18 yaşında iken 3'üncü Mustafa devrinde Rus'larla 42'inci bayraktar.

1806 Vezir ve Tuna Seraskeri.

1808 (1223) de öldürüldü. 27 Ramazan - 14 Kasım - Kadir gecesi. 58 yaşında.

3'üncü Selim = 3'üncü Mustafa'nın oğlu.

1761 (1175)'de doğdu (28'inci Padişah)

1789 (1203)'da Padişah oldu. (19 yıl padişahlık etti.)

1807 (1222)'de İhtilâl (Kabakçı) (46 yaşında öldü.)

1808 (1223) Babıali'nin Alemdar'ca başılması. 3'üncü Selim'in ölümü. 28/Tem./Per.

Kıyafetler: Keçeden bir takye üstüne dolanmış renkli dokumadan burmalı büyücek sarık. Bellerinde şala benzer bir kumaştan kuşak. Bunun üzerinde (gayret kemeri) denilen dökme pullu silâhlık. Sarı İslimiye abasından çaprast yelek ve salta. Dar dizli potur ile katır kundura veya çarık.

Silahları: Bellerine soku.lan yatağan.
Veya boğazdan aşırma eğri bıçak.
Çekirge çakmaklı veya menzilli (yergöğü) tüfeği
Meşinden barut ve kurşun torbası

---

20 milyon altın borç almış. Bu paraları hep namussuzluğun sürüp gitmesi için harcıyor.

Prens Sabahattin - Damat Mahmut Paşa - Ve Ahmet Celâdettin Paşa. Prens Sabahattin Bey'in fikirlerini yayan Terakki Gazetesi...

14 Haziran 1907'de Londra'da tab'olunan bir risalenin mukaddemesi: "Maarif-i umumiyenin ıslah ve ikmali lâzımdır. Devlet ve milletin istikbali muhataralıdır. Bizi bu vartadan okuyup yazma kurtaracak. Meşveret, Şeriat-ı İslâmiye'nin en mühim bir emridir." Diye başlayan risale...

Paris'te Meşveret Gazetesi Ahmet Riza Bey'in...

İngiltere'de *Osmanlı* Gazetesi. Şair Hüseyin Siret Bey.
Mısır'da, Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti organı Ferit Bey'in Başmuharrirliğinde, *Şurayı Ümmet*
Kahire'de, Ahmet Saip Bey'in *Sancak,*
Cenevre'de, Mahir Sait Bey'in *İntikam.*
Ali Fahri Bey'in *Tokmak,*
Hikmet Bey'in... *İstirdat*

Münir Fuat Paşa'yla yaverandan hafiye Fehim Paşa'lar, Şehzade Camii avlusunda vuruşurlar. Fehim Paşa, ötekileri ihtilâl yapmak töhmetiyle suçlar. Münir Fuat, Ferik Nazım Pa-

şa'larla Adliye Nezareti Cinayet Mahkemesi'ne sevkedilen Avnullah Kâzımî Bey Paşalar Çerkes'lik umdesini güdüyorlar.

Seresvapçı İsmet Bey'in oğlu Fehim Paşa..

Ne yazık ki İsmet Bey gibi kıymetli bir şair bir zamanlar Baba Tahir'in *Malûmat* Gazetesi'nde 21 Temmuz 1905 Cuma günü Jores'in kullandığı ayarlı bomba...

Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti, fikirlerini, efkâr-ı Osmaniye'ye, *Şurayı Ümmet*, ecnebilere Fransızca *Meşveret* ile yapacak.

ESAS: Para ve fedakârlık. Fedakârlık edebilen bir komita parayı bulur.

Kafkasya'ya gönderilen mektup: Kardeşlerinizi kılıç ve tüfekten ziyade ilim ve marifetle silâhlamağa çalışın.

Adriyatik sahillerinden Çin'e kadar bir Türk İttihadı kurulacak. Buraları yalnız islâm değildir. Türkçe konuşur. Peki neden birleşemeyiz? Bizde eksik olan terbiyeyi siyasiyedir. Millete bu terbiyeyi siyasiyeyi vermek için her şeyden evel teşkilât ve neşriyata ihtiyaç vardır.

1907 senesi ilk Kânununda (Aralık) Büyük Jöntürk Kongresi toplantılarına başladı.

Kararlar:

- Sultan Hamit indirilecek.
- Bugünkü idare temelden değişecek.
- Usul-ü Meşveret ve meşrutiyet gelecek. (Âyân ve Mebusan Meclisleri.)

1907 senesinin Eylülünde, Hürriyet ve Terakki ve İttihat Cemiyetleri arasında bir birleşme olmuş ve Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti namı altında birleşilmiştir.

Asıl maksat, 1292'de neşrolunan Mithat Paşa Kanunu Esasisinin meriyeti ve devam ettirilmesidir.

1907 senesi ortası, Manastır Polis Müfettişi Sami öldürüldü.

Naci Hakkı'nın kâtibi, Fehim Paşa çeteleri bakiyesinden Şuayyip, gece tepelenmiştir.

İstanbul'un erzeli eşrafından ve Şehremaneti azasından Hacı Hakkı Bey namındaki bir edepsiz.

Enver dahile çekildi. Manastır Avcı Taburu, dağa çekilen Niyazi Bey'in takibine gitmiyor.

Hürriyet, iyi ahlâk... Okuma yazma öğrenme... İnsaniyete ve medeniyete hizmet... Bu maksatlara karşı gelenler vatan düşmanıdırlar.

- Korkaklık ve casusluk lânetlenmiştir. Ahlâk şarttır.

- Haris ve tamakâr, nefsine düşkün ve iftiracı, kıskanç olmayacak.

- Gayret ve kanaat sahibi olacak.

Ahlâkı düzeltmek başta geliyor.

Herkes kitap gazete çıkarmağa mecburdur. Zenginler, oğullarını Avrupa'ya tahsile gönderecek...

Memurlar, bulundukları idarelerin nasıl düzeleceğine dair raporlar yazacaklar. Millet efradı, kendi memleketinde bildiği fenalıkları düzeltmeye çalışacak.

Ar ve hayaya uymaz hareket edenlere, ahlâksızlara, hırsızlara hayat hakkı yok... Hatta, ayyaş ve kumarbazlar bile uğratılmaz.

Cemiyete girenler, serhoşluk edemezler.

Vazifeleri başında, azalar arasında hiçbir fark yoktur.

Yeminle girmeyenler cemiyet azası sayılmaz.

Kabahat - tevbih ve tekdir - Cemiyetçe cezayı nakdî - Cinayet = Ölüm.

Bundan böyle alçaklara, şehvet esirlerine, rezillere, hırsızlara, zalimlere hizmet eden köpeklere yer yoktur. Yaşama hakkı yoktur. Bu milletin parasını yiyen, ahlâksızlık edenlerin ahvali yaman olacaktır. Her memleket kendi rezilini temizlemeye mecburdur. Biz kan dökmek niyetinde değiliz. Fakat cinayetler, rezaletler, zulümle nihayet bulacaktır.

Biz, milletin yaralarından akan bu cerahati temizleyeceğiz. Bugünkü şartlar, milletin parasiyle haşaratın zenginleşmesine yarıyor. Asayişsizlik ortadan kalkacak.

Hürriyetçi gazetelerin listesi: Sayfa: 157 Türkiye'de siyasi Partiler.

Meşrutiyetten sonra:

- Bulgaristan İstiklâli.

- Bosna-Hersek'in ilhakı.

- 1910 - Arnavutluk, Yemen isyanları

- 1911 - Trablusgarp İtalya'ya, 31 Mart Girit'in Yunanistan'a ilhakı.

- 1912 - Balkan Harbi

1908 - 1919 arasında dürüst seçim.

1908 - İlk seçim. Kasım - Aralık aylarında

1911 - İstanbul kısmî seçimi muhalefet tarafından kazanıldı.

- İlk müsademe ... 28 Kânunsanî 1324

Ecnebi gazetelerine göre 120, Hüseyin Cahit'e göre 50 Mebus takrir veriyor.

Vilâyetlerde âsayiş yok. İstanbul'da cinayetler işleniyor. - İdarede tensikat henüz yapılmadı.

Bütün gürültü, sekiz kişilik Merkez-i Umumi'nin imparatorluğu muvaffakiyetsiz idaresinden çıkıyor.

- Yeraltı Cemiyeti - İnhisar Şirketi - Ocakçılık - Fesat Cemiyeti. -

- Memurlar ittihatçı ajanı olmuşlar. - Cemiyet tamim çıkardı: Elinde vesikası olmayanlara memurlar kulak asmasınlar, Mahkemeye versinler diye...

1326 Haziran 23'te, İttihat ve Terakki Fırkası Reisi Halil Menteşe Mebusu, gazetelere ilân vererek, iltimas yapamayacağını herkese bildiriyor. Fırka menetmiş.

İttihatçılar, 1327'de ilk defa Mecliste ekalliyette kalıyorlar.

Hürriyet ve İtilâf Fırkası - Padişah'a (daha doğrusu ittihatçılara) Meclis'i fesh hakkı verilmesi fırtınası.

İttihatçılardan ayrılan yeni grup - Miralay Sadık ve Abdülâziz Mecdi Grubu. İstekleri:

1 - Mebuslar, kendi çıkarları arkasında koşmayacaklar.

2 - Mebuslukla Hükümet Memuriyeti ayrılacak.

3 - Nazır olacaklar, Parti'nin üçte iki ekseriyeti ile ve gizli reyle seçilecekler.

4 - Kanunlara riayet, Nazırlara hürmet.

5 - Osmanlılığa kuvvet verilmesi ve her sahada ilerleme şartlarının yaratılması...

6 - Örf ve âdetlere sadık kalınacak, fakat garplılaşılacak.

7 - Memurların tayin ve azline Kanun karışacak.

8- Padişahlık ve Halifelik Hukukî Kanunuesasisi kuvvetlendirilecek.

9- Gizli maksatlarla kurulacak Cemiyetlerle mücadele.

Muhafazakâr herifler.

İttihatçı kongrelerinden ilk dördü gizli olarak Selânik'te toplanmıştır.

İkinci kongre, cemiyeti hayır cemiyeti ilân ediyor.

Hürriyette İstanbul'da çıkan gazeteler = *Türkiye'de Siyasi Partiler*. Sayfa = 201

İttihat ve Terakki Cemiyeti

1908 Kongresi kararlarından:

"Ahali'nin anlayabileceği bir lisanla yazılmış âsâr-ı telife şimdiden teşebbüs etmek...."

İki dereceli intihap

Yirmi yaşını ikmal edenler, servetleri olsun olmasın, birinci seçmen olurlar.

Cemiyetin 1911 Kongresindeki Nizamname maddelerinde:

- Gece dersleri açılacak, zayıflara yardım edilecek, faideli kitaplar basılacak, ahlâken necîp, yaratılışı bakımından âdil ve müşfik kılmak ve fikren hür yetiştirmek...

Cinayetle mahkûm ve fena halli namı olmayacaktı.

Merkez-i Umumi'nin müfettişleri vardır.

Çorum'dan ittihatçıların istifası. Sayfa: 231

Türkiye'de Siyasi Partiler

VOLKAN İttihad-ı Muhammedî Fırkası -

İttihatçılar için (şeytanlar devri) O insanlar Jöntürk'ler:

"Üç günlük tahsillerine mağrur olup talebeyi ulûma yan gözle bakan ehl-i nâs!"

Garbı körükörüne taklit eden "Herif-i naşerifler"

Birinci Madde: Cemiyetin Reisi Muhammet'tir.

Derviş Vahdetî'nin Ayasofya nutku = Sayfa 273

beau Chérif = Boş herif!

Osmanlı Sosyalist Partisi

Sabah Gazetesi: Fazla ücret almak teşebbüslerini sosyalizm âmali suretinde telâkki etmek doğru değildir. Sosyalizm, ihtiyacı çok, kazancı binnisbe az olan Avrupa amelesi arasında taammüm edebilir. Kanaatkâr Osmanlı amele ve hamalları arasında o gibi fikir taammüm edemez.

- Savaş ettiği kâfirler bile yardımına gelirler.

Çünkü böyledir memleket çiğnemekten ne faydadır.

- Kâfir bir millettir, buradan dert çekseler dip Frengistandan karşılık gelir.

- Artık herkese şaşkınlık elverüp boyun bükmek yoluna yapıştılar. Allahın dediği olur dediler.

Üç direkli çadıra girdiler. Sadrazam bir koltukta, kethüdası, öteki koltukta, Rumeli Beylerbeyi gelüp oturdu. Selâm Ağası merhabe çeküp, alkış çavuşları alkışladı.

Allahın izniyle Peç'e vardık. Çevirdik, döğüyoruz. Taraf taraf şarampoları ve Domuz damları ve tabyaları atılup kale duvarına el vurduk. Çok geçmez birkaç güne kadar alırız, ne dersin?... "Pek güzel olmuş. Allah kolaylık vere.... Doğrusu bu...." demesiyle "Yok. Hele izin sana yüreğinde olanı, korkma doğru söyle"

(Yanlışlığa öğüt: Sayfa 37)

Silahtar Tarihi

- Herif durmadan işleyen bir kavga kaşağısı gidiydi.

- Padişah bizi neye besler. Oturmaktan kötürüm olduk. Cenk isteriz. Düşman içine salalım. Bir iyi kılıç çevirelim. Öçler alalım!

- Eğer kale verilirse barış olur. Yoksa kılıç kına komak yoktur.

- Öyleyse kale kılıç ile alınır. Bizim kitabımızda vere ya-

zılı değil!

- Tuğlar çıkarıldı geri dönülmez.

- Bre sen bilgici kuşu gibi dünyanın altından üstünden haber vermektesin Behiç Baba...

- Sonra pala palaya geldiler.

- Bizim kızanlar diri adamı pek sevmezler. Bir kılıç çalışta kırk kelle kesmek isterler.

- Akılları olsa can korkusuyla halallaşup ağlaşırlardı.

- Herif fermanlı... Aldığını dilediği yerden alıyor da para vermeden sürüp gidiyor. Canından geçmedikçe önüne çıkamazsın. Padişaha asi gelmiş de, koca Osmanlı Padişahı "Haydi oğlum işin rast gele!" Diye sırtını sıvazlamış.

Deniz kıyısında kuyu kazılmaz. Siz varken bize lâf düşmez. Sen ağzını söze yatırmıştın. Lâf senindir.

Borçlu..... - Hindiyi besleyemediğimden yiyorum.
Dava meraklısı..... - Babandan 1000 altın kaldı. Keşke 100 altın kalaydı da senet olaydı.
Hasis..... - Para verdiğini görmedim ama, verdiğine inanmam. Bil'akis ben gördüm ama, inanamam.
Borç ..... - Kamış kalemle anlatamıyorum, meşe sopası kullanmağa mecbur kalacağım.
Hasis..... - Seni sevenle beni döğenden.
" ..... - Çalgıcılara bu kadar para verdim, hep birden çalıp söyleyip bitirmek yok. Birer birer.
Okumuşluk..... - Ne mutlu sana bu okumuşluk ile...
Sahte Peygamber..... - Herkesin gönlündekini bilmek. Sen şimdi bana yalancı diyor musun!
Taş eritmek ..... - Ne sen Firavun'dan büyüksün, ne de ben Musa'dan güçlüyüm.
Yedi yıl sabır ..... - Ne gezer züğürtlüğe alışacaksın.
Sipahile atı ..... - Sen ölüsünden ben derisinden. Mızrağa ayak takmışlar. Ben yetişene kadar kafayı kesip almışlar.

Yaralıları, ölüleri beraber gömme. Sen onların iniltilerine kulak asma. Bu dünyada hiç kimse öldüm demez.

Manevrada yatan iki asker - Biz ölü taklidi yapıyoruz.
Muharebe eleştirisi ..... - Parmakla haritayı göstererek: Önce şurasını, sonra şurasını almalıydınız. - Eğer parmakla alınsaydı öyle yapardım.
Âlî Paşazade Reşit Bey:... - Nefer Efendi Hazretleri, ayağınızı değiştirmek lûtfunda bulunur musunuz?
Hasis bir adamın cenazesinde..... - Bugün ilk defa yemeğe davet edilmeden evden çıkıyor.
Ziyafete giriş..... - Bu pezevenk kimdir? - Yalanmıymış, beni tanıyor dediğim.
Sütçü ..... - Ben o alık karıya, süt katmayı unutmak ne demektir göstereceğim.
Aşçıda ..... - Hesabımız nedir? - Ne yediniz? - Üç porsiyon. - Evet efendim... İki porsiyon geliyor. Bir porsiyon! Hemen şimdi...
Biftek isteyen İngiliz boynuz işareti yapar..... - İşaretine bakılırsa bizim patronu sorsa gerek der garson, çekmecedeki madama...
Ay tutulması..... - Rasathane Müdürü ahbaptır, gene tutturur.
Kaybolan altın saati ..... - Gümüş diye ilân etmek
Mektup okutan kocakarı. - Kekeme oğlu. Ah oğlumun mektubu olduğu nasıl da belli!...
Çıngıraklı saat..... - Ne hacet! Yatağımın başına bir çıngırak astığım gibi, dilediğim zaman ipini çeker, uyanı-

rım.

Şömendöfer kazası ..... - Onaltı yolcu ahrete gitmiş... Akıbet ahrete de şömendöfer işlettiler?

İncir ağacında asma kabağı. - Tavuğun ve dananın derisile gerisi.

Şemsiye ..... - Çatlamış. - Anladım efendim. Yağmurda açmışsınız!

Balıkçı ..... - Kalkan'ı huzuru alinizde bir mecidiyelik oynattım. Biraz da öteki konaklarda oynatacağım.

Şişeci ile gümrükçü ..... - Sopa ile vurur. Bunda ne var?

- Bir daha vurursan hiç...

Gözlükçü ..... - Ulan bu nasıl gözlük. Adamı ayı gibi gösteriyor. Gözlükçü takar, bakar, sahi öyle...

Banker baba ..... - Çocuğunun doğum kağıdına:
Babası: Tomas ve ortakları...

Kalpazanla kâtibi ..... - Kalp para. - İkimizin arasında pekalâ geçer.

Bakkalın terazisile dirhemleri çalınır. - Vah vah sana çalacak avadanlık bırakmamışlar.

Kokmuş karpuz..... - Al bu da hünerine karşılık... Karpuzu kesmeden içine pislemek az marifet değil.

Kısa Vali resim çıkartmış
beğenmemiş ..... - Ressam: ben buna bir kuyruk takar, şampanze diye satarım.

Yeni ev ..... - Bu odayı sıvatıp kendi elimle resim yapacağım.

Haccac-ı Zalim'le Bedevi!... - Helva gelince: Elini sürenin bedenini vurdururum der Haccac... Bedevi düşünüp kollarını sıvar: Ya Emir, çoluğu çocuğu sana vasiyet ederim! diye saldırır.

Rakı bardağı ..... - Gecelik kavuğu baktım. Kafam üşüdü de ben giydim.

Çok gezdiğiyle öğünen
bir adama..... - Öyleyse coğrafiyayı iyi biliyorsunuz. Gitmedim ama, yaklaşmışımdır.

Tatar -Hancı ekmek isterim,
et isterim, baldan da
haberim olsun ..... - Hancı :
İşte soğan, işte ekmek halden de halden de haberin olsun.

Kayığa ilk binene göre ... - Aman ne iyi imiş. İnsan hem gidiyor, hem oturuyor.

İki Vapur yolcusu:
En tehlikesiz gemi hangisidir? - Karaya çekilen.

Kaptanla - Kadı ..... - İslâmın şartı kaç?

- Bilmem.

- Gittin gayyanın dibine!

- Yüzme bilir misin hoca?

- Yok!

- Gittin deryanın dibine.

Vagonda soğuk almışlar... - Başka biriyle yerinizi değiştirseydiniz.

- Aklıma gelmedi değil ama, kompartımanda benden başka kimse yoktu.

Müşteri - Sürsene şu atları

Arabacı - Yoo... Ben hayvanları koruma kurumundanım.

Arabacı - Hani bahşiş!

Müşteri - Yoo... Ben Tasarruf Sandığı Müdürüyüm.

° Açlıktan bizim gözlerimiz anlamaz olmuştur.
° Herifin gönlünü dar eyleme ki senden üşenmeye.
° Bre bilmez! Bir göğe çık ki dünyanın enine uzununa bak!
° Ben, sen yola düşelim!
° Gelin, hoş geçirelim ki bir gün ola!
° Bre biz geberelim de dünya düşmana mı kala!
° Göreydim düşmanının yenildiğini de n'olsa olsaydı...
° Bu soruda senin ne işin var? Biz o kişilerden değiliz ki iyiliğe kötülük edelim.
° Mekke'ye yerler anası denildi.
° Tanrı yeri bir kat yarattı. Sonra onu açtı, yedi kat eyledi. Dalgalara mıhlayıp sıkıladı. Denizleri gergin ip gibi dümdüz durdurdu.
° Dilerim ki kendimi önümdeki fırsata atayım...
° Biz bu belâdan kurtulur değiliz.
° Ben gidince kim kalabilir.
° Dille bağlanan dişle çözülmez.
° Erdemin başı dil.-
° Ateş demekle dil yanmaz.
° Güzele öfkeli bakılmaz.
° Deveye binen koyun sürüsünde saklanamaz.
° İnsan şişirilmiş tulumdur, ağzından söner.
° Bıçak nekadar keskin olsa kendi sapını yonmaz.
° Yayanın atı çarık, kırbacı azık.
° Sınamayan aldanır.
° Çarığı varsa adam aşınmaz.
° İnsan eti sağken tatlıdır.
° Nekadar aptal olsa arkadaş iyi, nakadar sarp olsa yol iyi.
° Tay büyüse at, oğul büyüse baba dinlenir.
° Bildik şeytan yabancı melekten iyidir.
° İki kılıç bir kına sığmaz.
° Şaşkın herif karısına (teyze!) der.
° Bu memlekette gümüş madeni olduğu gibi adam madeni de vardır.
° Avradı ar zapteder, er zaptetmez.
° Avradını boşuyan topuğuna bakmaz.
° Avrat lâzım kalçalı, oğlan doğursun arslan pençeli.

° Bekâr gözüyle kız alınmaz, gece gözüyle bez alınmaz.
° Bey aşı borç, düğün aşı ödünç.
° Bir kızın donu nerede çıkarsa canı da orada çıkmalı.
° Deli kızın zinciri nikâhtır.
° Düğün evini bilmezsin, samanlığa kaşık taşırsın.
° Dul karı sabunuyla hamama gidilmez.
° Er diye erik ağacına çıkacak.
° Ersiz avrat yularsız at.
° Erden küsen avradın zülüfleri tanbur çalar.
° Eşeği düğüne komuşlar: "ya su eksiktir, ya odun!" Demiş.
° Eti ciğer eden de avrat, ciğeri et eden de...
° Evde kalan kızdan emmisi oğlu utansın.
° Ölüyorum diyen kız er istiyordur.
° Erdemin başı dil.
° Dille bağlanan dişle çözülmez.
° Tazının hızlısını tilki sevmez.
° İte utanma verebilsen ayak öpmez (yalamaz.)
° Bozuk su damlar.
° Yöre kalır töre kalmaz.
° Koyunda yağ bitmez.
° Güzele öfkeli bakılmaz.
° Su vermeyene süt ver.
° Yiğitin kemiği erise namı katılaşır.
° Göğe tüküren kendi suratına tükürür.
° Deveye binen koyun sürüsünden saklanamaz.
° Süsen öküzün boynuzu olmaz.
° Kötü dilli olmaktan dul olmak iyi...
° Düşmanı aşağılarsan üstün edersin.
° Düşmanı gözünden, dikeni kökünden der!
° Zaman geçer. Ayak sesi duyulmaz.
° Külünü üfleyeceğine ateşi üfle.
° Çocuk işi iş olmaz, oğlak boynuzu kiriş olmaz.
° O köprüyü su götürdü.
° Donu sağlam olan dilediği yere oturur. (çıkar.)
° Gümüşünü güneşe koy, altın ayağıyla gelsin.
° Su görünce pabuç çıkarma! Vay canına eskiden pabuçlumuymuşuz! Sonra sonra baca sıvamaya başlamışız.

° Kuru kaşık ağıza, kuru söz kulağa yaramaz.
° Yetkimi anamın koynunda bile ararın.
° Mallı karının kocası kılıbık olur.
° Maşa uzunsa el yanmaz.
° Ağılda doğan oğlağın otu dağda bitmeye başlar.
° Yabande keklik ararken evdeki tavuğu kaçırma!
° Derman el sallasa adam dertten ölmez.
° Çeneyi keser, sakalı okşar.
° Hizmet taşı yarar, taş ta başı...
° Varsa bakır, yoksa altın.
° Yünü yüne yama, ipeği ipeğe...
° Delikli inci yerde kalmaz.
° Kızla güreşme, kısrakla yarışma
° Kocamışa süs ayıp değil.
° Ağacı uzun kes demiri kısa.

Yazık = Günah - Yazıklı = Günahlı (Günahkar) - Enik = Büyük kapılarda ayrıca bulunan küçük kapı - Kişi, er = Koca - Kabala = Götürü.

Sevdiğim dert ekerem
Allaha her derde kerem
Tarlam gam, çiftim hicran
Sürdükçe dert ekerem.

Zahit bizi tahvif ile teşvişe düşürme
Sen mahkeme-i ruz-u cezadan mı gelürsün!

Nabi

Değer = Fiyat = Beleş - Düzenci = Düzenbaz. Cılk insan

Beyhude - Boş yere, boşuna
Binaen - Dayanarak
Binaenaleyh - Buna göre, imdi, bunun üzerine, Öyleyse, Öyle olunca
Brodöri - İğne oyası, İşleme
Buhar - Buğu
Buhran - Darlık, Kargaşa
Bünye - Natura, Yapı
Şahit - Tanık
Anket - Soruşturma
Anormal - Çarpık, Sapık, Cayık, Bön, Şaşkın
Antipatik - Donuk, Sevimsiz
Apolet - Omuzluk
Aptesane - Ayakyolu
Ar - Utanç, Sıkılma
Arsız - Utanmaz, Sırnaşık, Yüzsüz, Yırtık, Yılışık
Arızalı - İnişli yokuşlu
Arzu - Dilek, İstek, Özleme
Asalet - Soyluluk
Asap - Sinir
Asabi - Kızgın, Sinirli
Asayiş - Dirlik, Düzenlik
Asıl - Başlıca
Asılsız - Dipsiz, Uydurma
Asır - Çağ, Yüzyıl
Âsî - Azgın, Baş kaldıran
Asil - Köklü, Ak soylu
Asker sevketmek - Çeri çekmek
Asker - Çeri, Er
Aslen - Kökten
Asude - Dinç, Başı dinç
Aşar - Ondalık
Aşık - Ozan
Âşık - Algın, (İmre), Oynaş, Tutkun
Aşiret - Boy, Oymak
Aşiret Reisi - Boy Beyi, Oymak Beyi
Aşure - Hedik aşı, Tatlı aş
Atölye - İşlek, İş yeri

Âti	-	Gelecek
Atıl	-	Eringen, Tenbel
Ayan	-	Aksakallar, Kocabaşılar
Ayıplamak	-	Kınamak
Ayıp	-	Utanacak iş
Azametlendi	-	Çalçılandı, Kişilendi, Ululandı, Büyüklendi
Azametlendi	-	Yüksekten atmağa başladı, Avurt zavurtlandı
Azap	-	Üzüntü
Azap vermek	-	Üzmek
Azarlamak	-	Paylamak
Azletmek	-	Açığa çıkarmak
Bagaj	-	Ağırlık
Bahanesiyle	-	Kaçamağıyle
Bahane	-	Kaçamak
Bahar	-	İlk yaz, Yaz başı
Hasis	-	Pinti
Bahis tutmak	-	Tutu tutmak
Bahsetmek	-	Söz açmak
Bahsi açılmak	-	Sözü edilmek, Sözü geçmek
Bahşiş	-	Bağış
Bahtiyarlık	-	Kutluluk, Mutluluk
Baht	-	Uğur
Bahıtlı	-	Uğurlu
Bakire	-	Ergen
Bakiye	-	Kalan, Kalıntı
Bakıyyetüssüyuf	-	Kılıç artığı, Kıran artığı
Balina	-	Deve balığı
Balkon	-	Çıkma, Bakacak, Güneşlik, Cumba
Balon	-	Yel topu
Balya	-	Denk
Balyoz	-	Külünk
Banliyö	-	Sapa
Baraka	-	Salaş
Bari	-	Hiç olmazsa, Hiç değilse
Bariz	-	Belirli, Belli
Basit	-	Açık, Düz, Kolay, Yalınkat
Baston	-	El değneği
Bazı	-	Birkaç, Bir nice, Bir takım, Kimi
Bazan	-	Arada, Ara sıra
Bazısı	-	Kimisi
Bayi	-	Satıcı, Satan
Bedbaht	-	Karalı, Acılı
Bedbin	-	Karamsar
Beddua	-	Kötü dilek
Rezil	-	alçak
Bedel	-	Karşılık

Bedava - Caba - (Beleş)
Bedevi - Çöllü, Kırlı
Kızlığı bozulmuş... - Artık
Bent - Ark, = (Büvet)
Hediye - Armağan
Beraber - Birlikte
Beraat etmek - Aklanmak
Berbat olmak - Bozulmak
Bereket - Artım
Bereketli - Artımlı
Bereketsiz - Artımsız
Beyaza yakın - Akçıl
Bahis söylem - Yabana söylemek
Abide - Dikili taş
Abus - Somurtkun, Sorutkan
Abus görünmek - Çatınmak
Acele - Çabuk, Tez
Aceleci - Çalkadoş herif
Acele etmek - Çala dizgin
Acemi - Toy, Çolpa, Tor, Torlak,
Âciz - Eli yetmeyen, Alık güçsüz, Mıymıntı, Pısırık
Aciz - Eli yetmeme, Sünepe
Âdap - Ölçüm, Yordam
Avadet göst. - Güçlemek
Adastik - Saymak, Tutmak
Adet - Baş, Sayı
Âdet - Görenek, Çığır, Töre, Tutum, Yol
Âdete mugay. - Yolsuzluk, Yolsuz
Âdet etmek - Alışmak
Âdeta - Eni-konu
Âdî - Aşağı, Bayağı, Değersiz
Âdileşmek - Aşağılaşmak
Âdilemek - Aşağılamak
Af - Bağışlama
Hediye - Bağış
Affetmek - Bağışlamak, Boşlamak, Geçmek
Âfet - Yıkım, Kıran
Âfiyet - Sağlık
Agnam - Sayım
Ahbap - Bildik, Tanıdık
Ahenk - Düzen, Uygun
Aheste - Imıl ımıl, Ilgıt ılgıt,
Aheste aheste - Yavaş yavaş
Ahfad - Torunlar
Ahret - Öbür dünya
Abdallaşmak - Bönsümek

Ahit	-	Ant
Ahlaq	-	Evcek
Âlt	-	İlişik
Akıl	-	Us
Akıllı	-	Uslu
Akıllanmak	-	Uslanmak
Âkıbet	-	Bitim, Son
Akıde	-	İnan
Aksi takdirde	-	Yoksa
Akort etmek	-	Düzenlemek
Akraba	-	Hısım, Soy sop
Alelacele	-	Şıppadak...
Alâka	-	İlinti, İlişik
Alâkadar	-	Eli var, İlişiği var, İlintisi var
Alâmet	-	Damga
Alet	-	Takım
Anafor,	-	Çevrinti, Su burada koyulanıyor.
Anahtar	-	Açkı
Anane	-	Görenek
Anarşi	-	Kargaşalık, Karışıklık,
Gözü yassı	-	Namussuz
Hüs!	-	Sus!
Kirlik	-	İş önlüğü
Sinsile	-	Soysop, Kavim
Ölçü	-	Kırat, Şinik
Lök	-	Erkek deve (Lök gibi oturdu.)
Otçu	-	Göze ilâç veren herif
Tutma	-	Geçici işçi, Süreksiz işçi
Uyarmak	-	İkaz etmek
Yazığı gelmek	-	Acımak
Yetiş!	-	El sıkmak için gel manasına imiş?
Çelik	-	Erkek demir
Mide	-	Kursak
Sözlemek	-	Söylemek
Terci	-	Irgat, Ecir
Süzük		
Tünek	-	Hapishane, Zindan (İbn-i Mühemma lûgati)
Yalman		
Yalmani	-	Sıçan (İbn-i Mühemma lûgati)
Yavuz	-	Kötü, Fena
Yeryağı	-	Petrol, Karayağ
Yıldızcı	-	Müneccim
Yüreklenmek	-	Cesaret etmek
Zindanlamak	-	Hapsetmek
Bazı - Nice	-	Aralık aralık, (bazı bazı)
Üleştirmek	-	Payetmek, Bölüştürmek

Diğer	-	Kalan, Öteki
Tercih etmek	-	Yeğlemek
Sezmek	-	Farketmek
Berkitmek	-	Kuvvetlendirmek, Kök salmak
Katı gelmek	-	Ağır gelmek, Acı gelmek
Gönüllemek	-	Haset etmek
İnanmak	-	Emniyet etmek
Azık	-	Erzak
Issızlıkta	-	Tenhalarda
Peygamber bölüğü	-	Peygamber tohumu
Yılkı	-	Hayvan (at) sürüsü
Bilişler	-	Dostlar (!), (şimdi dost anlamına değil)
Nâra	-	Açıla açıl!!!
Ad çıkarmak	-	Nam
Ağıllanmak	-	Etrafı çevirmek
Ağırınca	-	Ağırlığınca
Ağırlamak		
Ağıtçı	-	Parayla ölüye ağlayan karı
Akçıl	-	Beyazımtırak
Akın saldırmak	-	Yağma için hücüm etmek
Akın salmak	-	" " " "
Aklı bulanmak	-	Aklı karışmak
Aktan karadan	-	Müsbet-Menfi
Akyol	-	Eleğim sağma
Alasya	-	Malın parasını peşin vermek
Alay gösterme	-	Geçit resmi
Alınmak	-	Yakdanmak
Almazlanmak	-	
Anız	-	Ekin biçildikten sonra tarlada kalan sap
Ayağa düşmek	-	Hakir olmak
Ay ağılı	-	Hale
Aygırsamak	-	Kısrağın aygır istemesi.
Aza tutmak	-	Müsamaha etmek, Mazur görmek
Azın azın	-	Azar azar, Yavaş yavaş
Baht körlüğü	-	Talihsizlik
Bambam söyledi	-	Dikedik söyledi
Başa çıkarmak	-	Tamamlamak, Sonunu almak
Baş dikmek	-	Reis seçmek
Başı canı ele alın.	-	Ölümü göze almak
Büyüklenmek	-	Kibirlenmek
At geçiçlemek	-	Otlatmak, Yemlemek
Çevrelemek	-	Çevirmek
Çökek	-	Tortu
Donakalmak	-	Şaşmak, Hayret etmek
Darlanmak	-	Yüreği sıkılmak
Değme	-	Her, Herhangi

Deniz gönüllü - Deryadil
Demir gömlek - Zırh
Aşklanmak - Kız böyle diyerek oğlanı aşkladı.
Dil ağız vermemek - - Hastalıktan, yaradan konuşmamak
Dil bağı - Sus payı
Dirilik suyu - Abıhayat
Döl dökümü - Hayvanların ilkbaharda döllenmeleri
Döl yatağı -
Yüreği duru - Yüreği saf
Ara - Yer, mevki
Ardınca, önünce
Yunmuş arınmış
Arpalığı silinmek - Atın azı dişi aşınmak
Arkalamak
At depmek - At doldurmak - At kaldırmak
Ava binmek - Ava gitmek
Avurdu yelli - Geveze, Lâf bilir
Aygırlanmak - Kabalaşmak
Alçaklamak - Tahkir etmek
Alındırmak - Müteessir etmek
Almazlanmak - Almak istememek
Anca - Okadar, Öyle
Ardını sürmek - İzlemek
Abul abul yürümek - - Arkalamak - Arka biriktirmek - Arkacı bulmak - Arkalı - Ava binmek -
Güvenç Hami
İlletlenmek Hastalanmak
Girende, Sevende
Erende, Ertende - Vakit anlamına
Vurgun - Aşık, Tutkun
Yoksul - Fakir
Yolca - Usule adete uygun
İşkil - Şüphe
İşkilli - Şüpheli adam
İşkillenmek - Şüphelenmek
Tasa - Keder
Cinlenmek tutardı - Sar'a
Dilbaz, Çenebaz - (baz) eski bir Türk edatı mı? (lı, li)
Ballı - Allı - Nazlı - Güllü - Senem -

Su gibi arınmadan
Yerlere sürünmeden
Taşlara urunmadan
Umman eline geçmez

Hüdayi

- Averta Neriman
- Paçoz Ayten

- Kırçoz - Dragın - Ökçesiz (korkak) - Dayı (koruyan kimse)

Şoför Argosu:
- Kontak (abuksabuk) hızlı şoför - Frikik yakalamak (açık bacak görmek) - Hep ağız (açık göz) - Fayraplamak (kapı pencere açmak) Gazlamak - Leş yapmak (adam çiğnemek)

Afyon
Cephane - Hap - Süzme - Macun - Siyah - Süzme Şıra - Toprak

Yandan Çarklı	- Ağır giden vasıta
Kamyon-Motor	- Oynak Kadın
Kimya	- Âlâ
Motor	- Alay edilen kimse
Çalıştırmak	- Alay etmek
Boğulmak	- Motor Boğuldu - Aldanmak
Mantarlamak	- Aldatmak
Haydamak	- Boşvermek - İska geçmek - Yan sallanmak - Sollamak
Kocakarı	- Ana
Çakozlamak	- Anlamak
Zıngadak	- Apansız
Frenlemek	- Bağlamak - Tutmak
Düdük Makarnası - Dümbelek - Hışır - Kanser İlâcı - Mayın Şaban - Aptal	
Yahnilik	- Aptal Kumarbaz
Emeklik	- Aptal Kumarbaz
Fotoğraf Çıkarmak	- Arabayı çarpmak
Model Değiştirmek	- Arabayı çarpmak
Contalık Pay.	- Aralık bırakmak - Mesafe vermek
Dayısı Dümende	- Pistonlu - Arkalı Adam
Gelberi etmek	- Sıyıklamak - Aşırmak
Bora Patlatmak	- Ateş Püskürmek
Köylü	- Ayyaş
Kasıntı	- Azamet
Pas Vermek	- Kadın bakışıyle iş vermek
Avans Vermek	- Kadın bakışıyle iş vermek
Paslaşmak	- Bakışlarla Anlaşmak
Dikizlemek	- Bakmak
Üniversite	- Bar
Tekke-Bitirim	- Barbut kahvesi
Kavallamak	- Baş Ağrıtmak
Zabıta	- İpsiz
Dehlemek	- Defetmek
Gestapo	- Belediye Zabıtası
Süt	- Benzin
Emzirmek	- Benzin Çalmak
Memleket	- Beyoğlu

Gaddare - Kulaklı	-	Büyük Bıcak
Fulçatu	-	Bıçak
Saçaklatmak	-	Bıçaklamak
Lâf Gırla	-	Lâf Çok
Filmleri yakmak	-	Bir İşi Berbat etmek
Çamura yatmak	-	Borcunu Ödememek
Amorf Olmak	-	Bozum Olmak - Foslamak
Radarcı	-	Casus
Radarlamak	-	Casuslamak
Metazori	-	Cebren
Bodoslamak	-	Cepheden
Kurdelesini kesmek	-	Şoföre sıra vermek
Dolu Zar, Öküz, Ölü	-	Cıvalı Zar
Diş Kırmak	-	Esrarlı Cigara Sarmak
Mazotsuzluk	-	Cigarasızlık
Enjeksiyon	-	Çiftleşmek
Uçuşa Girmek	-	Çiftleşmek
Şıpşak	-	Çabucak
Araklamak	-	Aşırmak
Yaylanmak	-	Defolmak
Molozlaşmak	-	Çirkinleşmek
Fırlama, Kopil	-	Çocuk
Kesilmek	-	Bayılmak - Bitmek - Çok Beğenmek
Filispit, Vapur, Turşu -	-	Çok Serhoş
Yağlı, Kalın	-	Çok Zengin
Dubaracı, Madikçi	-	Dalavereci
Palaka	-	Dalkavuk
Marizlemek	-	Dayak Atmak
Gazete Çıkarmak	-	Dedikodu Yapmak
Gaza Basmak	-	Defolmak
Külüstür Marka	-	Değersiz
Fasafiso	-	Derme Çatma
Asfalyaları Gevşemek	-	Dizlerinin bağı çözülmek
Dalga, Motor - Aftos		
Transit Geçmek	-	Durmadan Geçmek
Smokinli Bey	-	Efendi Şoför
İplemek	-	Ehemmiyet Vermek
Piyastos Etmek	-	Yakalamak
Japon, Mor	-	Elli liralık
Beyaz, Çekme, Mal	-	Eroin
Daniska	-	Esas
Lâtama	-	Eski Otomobil
Hurda, Cigaralık, Ot	-	Esrar - Sarıkız
Nefesleşmek	-	Esrar İçmek
Seyyar Tekke	-	Esrar İçilen Otomobil
Ot yemek	-	Esrar İçmek

Mastur	-	Esrar Serhoşu
İntihar Etmek	-	Evlenmek
Sağmak	-	Faydalanmak
Ekmek	-	Yarışta Geçmek
Banka	-	Genelev
Cızdamı Çekmek	-	Gitmek
Araziye Uymak	-	Gizlenmek
Aynalı	-	Cakalı
Film Çevirmek	-	Caka Yapmak
Röntgenci	-	Gözetleyen
Röntgen İşletmek	-	Gözetlemek
Flinta	-	Güzel Kız, Kadın - Bıldırcın - Piliç
Kilometre Açmak	-	Hasılatı Yemek
Araklamak	-	Çalmak
Mandepsiye Basmak	-	Aldatmak
Ceza Kesmek	-	Çay, Kahve, İçki İsmarlamak
İstim	-	İçki
Mazot	-	Keskin İçki - Ustura
Mazotu Yerinde Olmak	-	Kafa Tütsülü Olmak
Morfin Atmak	-	Cinaslı söz Söylemek
Harp	-	İskambil Oyunu
Doktorlu Kâğıt	-	İşaretli İskambil
Motorun Suyunu Değiştir	-	İşemek
Makine	-	İyi Tabanca
Aynasız	-	Polis
Servi Altı	-	Kabristan
Klark Çekmek	-	Kabul etmemek
İniş Takımları	-	Kadın Bacakları
Kontes	-	Kadın Hoca
Hizmetçi Baldırı	-	Kalın Cigara
Kartaloş	-	İhtiyar
Çıngar	-	Kavga
Konferans Vermek	-	Kusmak
Teklemek	-	Kekelemek
Bilezik	-	Kelepçe
Kastaklamak	-	kertmek
İki Seksen Uzatmak	-	Keyiflenmek
Kırçoz	-	Kıranta Adam
Gaz Kesmek	-	Kısa Kesmek
Kristal	-	Kokain
Sağlama Gitmek	-	Kıyasıya Vurmak
Triyo	-	Kumarhane
Bitirici	-	Kumarhaneci
Arnalı	-	Lastikli Söz
Asker	-	Bir Lira
Farmason	-	Lâubali

Kurdelesini Kesmek	-	Mahcup Etmek
Büyük Parçalar	-	Memeler
Dalga Motor	-	Dost
Kâbe	-	Meyhane
Kompas Kurmak	-	Müzakereye Oturmak
Güverte Seyahati	-	Otomobil Bagajında Seyahat
Direksiyon Sallamak	-	Otomobil Kullanmak
Çarık	-	Otomobil Dış Lâstiği
Abdest Aldırmak	-	Otomobil Yıkamak
Harcamak	-	Öldürmek
Gümlemek, Cavlamak	-	Mortlamak
Makas yapmak	-	Hasılattan kırpmak
Alfons, Geyik	-	Pezevenk
Pot Yapmak, Temiz Çevirmek	-	Poker Oynamak
Mikrop, Aynasız	-	Polis
Koltuk	-	Randevu Evi
Değirmen	-	Saat
Hilaliahmere Laf Konuşmak	-	Saçma Söylemek
Ağır Kapıya Almak	-	Sağlama Bağlamak
İskele Almak	-	Sarkıntılık Etmek
Pata Çakmak	-	Selâm Vermek
Frigo	-	Soğuk Kimse
Gece Zammı	-	Otomobilde Sopa, İngiliz Anahtarı
Künyesini Silmek	-	Sürgün Etmek
Kasap	-	Dikkatsiz Şoför
Hasırlara Sarılmak	-	İş Yapamamak - Şoför
Mavi Kağıt Almak	-	Kovulmak - Şoför
Profesyonel Talebe	-	Şoför Muavini
Piston Kırmak	-	Patrondan Habersiz Arabayla Gezmek
İmam Kayığı	-	Tabut
İş Ayaz	-	Tehlikeli
Tamir Atölyesi	-	Uygunsuz Kadın
Alarga Durmak	-	Uzak Durmak
Kilometre Doldurmak	-	Vakit Geçirmek
Vatanı Kurtarmak	-	Vaziyeti İdare Etmek
Makas Almak	-	Yanağını sıkıştırmak
Manda Gözü	-	Yirmibeşlik
Marşal Yardımı	-	Kadınlarda Yüz Tuvaleti
Santral	-	Zekâ
Mavro	-	Zenci
Amerika	-	Zengin
Majino Hattı	-	Zor Ders - Zor İş
Ördek Avlamak	-	Yollarda Müşteri Toplamak - Şoför
Ördek	-	Toplanan Müşteri
Borda	-	Yan
Alarga Durmak	-	Uzak Durmak.

- Bayezit'in şehzadelerinden Ahmet Sultan, vay ki saltanat demidir, saat gelip çatmıştır, bizim saçağımızı öpmek davranışında gecikmek neden gereksin! Yeniçeri kullarım ve de sipah kullarım ve de öteki beriki kullarım seğirterekten, alkış tutaraktan, birbirini çiğneyerekten eteğimize sarılmalı değil midir? Diya çabalamakta iken sarılmış kızılbaş eşkıyası ki ecel sınırından kurtulmaya can atardı, çevirmenin yufka yerini gözleyip, bulup, akıp, savuşup şehzadeye ve de vezire öyle bir iş eyledi ki tarihlerde, Firavun Musa'ya ve de, Yezit Ali'ye etmemiştir.

Durum böylece bir başka biçim alıp asker, bu ne yabana iştir, arslan gibi padişahımız tahtında oturur, fermanını yedi iklime, dört cihana yürütürken dünkü oğlanın devlet istemesi nasıl bir densizlik diyerekten ve de birbirini uyararaktan

- Kızılbaşta oyun çok olmakla develerini zincirlerle birbirine perkitip bildiğimiz hisar edip aralarına yeterince cenk edecek kapılar bırakıp vezir-i âzam Ali Paşa askerinin ve de aylarının yorgunluğuna bakmayıp öğüt tutmayaraktan savaşa soyunup kızılbaş ise sarılıp ölüm emri olduğundan uğrayıp ilk elleşmede fıkara sadrazam Ali Paşa düşüp ölüp, isyancılar vuruşaraktan çekilip Acem ülkesine can attı. (1511)

1512 de ise yeniden kızılbaş kalkıp Anadolu'yu velveleye verip Bayezit oğulları arasında can ve taht kavgası başlamakla herkes kendi başı derdine düşüp Şah İsmail'e meydan açılıp Nur Ali Halife'yi gönderip ordular bozdu, Paşa'lar yıktı, Tokat'ı aldı.

- Öyle namussuzdur ki, kazdıkça altından namussuz çıkar.

- Topraktır, kazdıkça altından toprak çıkar.

- Aşıkı olmayan bir güzel dilber - Okuyanı olmayan kitaba benzer.

Aşıktır sermaye-i feyz-i dil-i pürhûnumuz
Akl-ı Eflâtun'a harf-endazdır Mecnunumuz.

Apti Efendi.

Bu girişme, bu tegafül, bu nigâh, bu iddia
Beni öldürdü a kâfir yeter insaf eyle

Tahayyürden olur mabeyne kat kat perdeler peyda
Karip oldukça dildara, hicabım artar eksilmez.

Aşıklara ol gün kü tecelli edecektir
Didar bana suret-i cananda görünsün.

İntizam-ı kâr için düşmandan istifsar-ı rey
Rah-ı Firdevs kibrini sormadır İblis'ten

Yenişehirli Avni

- Edirne Valisi Celâl Paşa, Keşan Naibi'nin ilâmını pek beğenip herifi huzuruna getirtir. İlk sözlerde kara cahil olduğunu anlayınca şaşıp, ilâmdan haberin var mı? diye sorar. Naip, Caberizade müsveddesini yazdı, Keşanzade temize çekti, Mahkeme Kâtibi de mührünü bastı. Benim anda bir hissem yoktur demesile, Celâl Paşa'yı celâl bürüyüp, hastir burdan diye kükreyerek...

Biz iptidadan eyledik akl-u dili heba
Aşkın cünun derleriken intihasına.

Uymayor cümleten âza-yı familyaya huyun
Kim bilir belki de mahsul-ü zinasın Zevkî.

Celal (Zevkî)

- Topa dayanamayup batmakla nice kafirler suya döküldü. Kancalarla toplanup ele geçirildi. Birkaç kâfir gemisi Reis'in gemisine hırsla sarılup çataçat çatılup yılanın karacaya dolandığı gibi kat kat dolanup cenk uzayınca amansız kalup Reis gemisine neft yağıyla ateş bırakup mel'unları savaş gemileriyle beraber yaktı. Ateş barut anbarına ulaşmakla cehennem yoluna ısmarlayup hepsini havaya uçurmakla kendisi de cehenneme ulaştı. Ol vartada başyüz bahadır reisleriyle beraber şehitlik şerbetini içüp denize dökülenler yüzerekten ya da kayıklara alınaraktan kurtuldu. Sudaki kâfirlere kılıç yetiştirildi, imdada gelen kadırgası kavranup kâfiriyle beraber esir edildi. Kısası büyük savaş olup nice adlı sanlı yiğitler, namı belli kâfirler düştü. Sonunda pîrler, erenler gazilere zafer yolunu gösterip islâmın soluğu genişledi ve de düşmanı bozulup yenildi.

- Gizli değildir ve de erbabına açıktır ki reis her ne kadar sarhoş, bir hoş, ağzı dolaşık ve de işleri bulaşık bir herif idiyse de, geceleri el ayak çekilince leventlerden uğruk saccadeye binerek namaza girişir, gün ağarana kadar tanrıya yakardığından duası göğe erişür bir savaş eri ve de uğraş hünerveri idi. Adı Hızır olmakla cehennemlik kâfir düşmanları Hınzır diyerek kendi akıllarınca kara sürmek gözden düşürmek isterlerdi. Tanrıya el, savaşa bel bağlamış yiğit olmakla deryalar yüzüne nam salup küffardan gereği gibi zarafetli alup, nice bin kez cenge dalup, düşman güçten kalup aman iyi hazreti rabbim, nedir bunun dermanı diyerekten çaresizlenüp kurtuluş deliği araştırmakta onu göklere erdi. Herzede düşmana çatsa mertçe deprenüp dikildi, deryalardan düşman gölgesini sildi.

- Giceleyin fener yakmış giderken dört gemi ardına düştü. Reis bunları talan içün dağılmış kendi tekneleri sanmakla umurlamadı. Gün ışıyıp kâfir takımı olduğu anlaşılmakla dümen kırdı ve de burun kıvırdı. Yetişüp her birini ayrı ayrı basdırup reislerini cundalara astırup yedeğine aldı. İçlerinden şukadar bin top ucu sarı yaldızlı çuha çıkmakla emeğinin boşuna gitmediğini yok yere dönüp cenk etmediğini anlayarak sevindi. Balyozdan kâğat gelmekle gemileri ağır kurtulmamak karşılığı geri saldı.

- Kâfirin kitabına göre esir olup sağlıkla yakayı sıyırmak

mümkün iken kendisini paralatan cennete gidemez sanılmakla büyükleri böyle öğütler olduğundan, müslümana rastladıkta sizin tayfanın yiğitliği nedendir ve de, savaşta yüz çevirmeyüp kaya gibi dayanması ne yüzdendir deyu sormakla bizim dinimize giren korkmaz olur, gerekirse babasına kılıç çeker ve de gerekirse boynunu kılıca gülerekten uzatır derlerdi. Ya bunun nedeni nedendir denildikte ilersini biz bilmeyiz, çünkü biz savaşçıyız der geçerlerdi. Ama kâfirin papazları, bunu soran kara cahildir, kitabı bilmez. Bizim kitabımızda, savaşta düşenin cennetliğini yazar dediler.

- Sabah ışıyanda kâfirin karakol gemilerini görüp dönüp seğirtüp müjdeyi reise ulaştırdılar. Kâfirin karakolları da, kaptanlarına müslüman yakın yerdedir, nideceksen et! Diye haber yetiştirdiler. Reis bir adada sulanup kara emir döküp köyleri yağmaladı. İspanya, Papa, Portukal ve de Venedik gemileri yanyana yanaşup saf saf durdular. Elli iki kadırga ile kâfir reis yetmiş parça kadırga ile Venedik Ceneralı ve otuz parça kadirga ile Papa kaptanı, on parça kadirga ile Rodos Hakimi, seksen parça tekneyle İspanya ve de Portukal Kralının ve on karata Venediki'nin ki öteki kâfirlerden de yetişenlerle hepsi yüz altmış yedi kadirga ve de yüz kırk parça Barça, üçyüz gemi ve sair gönüllü ufak gemilerle altıyüzden artık yelken görünürdü. Reisin ise topu yüz yirmi iki parça çekdirisi vardı. Reis reislerle danışup levendi savaşa belleyüp hazırlandı. Gemilerin direklerini aldırdı. Yürürken de, dururken de bana bakın deyu sıkıca tenbihledi. (ısmarladı). Gönüllü gemilerine alaydan başka bir yerde durmalı, çattikta topları kâfirin böğrüne urmalı, yapıştırmalı diye buyurdu. Kâfir birkaç kadirgasını ileri sürüp ve de toplarını boşaltup haşarılık ve kabadayılık tasladıklarında reisin sabrı tükenüp ve de savaşçılığı kaynayup kabarup davulunu vurdurup ve borularını öttürüp ve de sancaklarını taraf taraf çözüp, açup sallandırup dalgalandıraraktan demir topları. Gemilerini tavuk civcivlerini toplar gibi yöresine alup her birine üçer top atmayı buyurup yürüdü. Toplar atılmakla yer gök ırgalanup, depreme gidüp ve de düşmanın aklı sıçrayup bu sıra rüzgâr kâfire uygun esmekle reislerin ödü yarılayazdı. Şundan ki çektirme kadirga önünde dayanamaz çiğnenir gemidir. Reis hemen ayetli sancaklarını

çekmecelerinden çıkarup gemisinin sancağına, iskelesine asmasiyle, tanrıya bakmalı ki esinti ossaat duralayup düşüp havaya sakinlik elverdi. Kâfir bunu görmesiyle yüreği yarılup ve de dayanası kalmayup demir koparup savuşma derdine düştü. Gice bastırmakla reis seccadesine çöküp yakarup sakalını tel tel yolup güçten düşene kadar namaz kıldı. Sonra düşe yatup gördü ki körfezde balık devşirir. Aman ha zamandır diyerekten sıçrayup gice karanlığında gemileri düşmana yanaştırup sabahı bekledi. Şurası da var ki reis milleti salt gemisi sağlamlığına, levendi yiğitliğine ve de topu gücüne güvenmemeli, az biraz tanrı katında sözü geçerlerden, yakarışı yerini bulur olanlardan olmalı... Sabah açılınca direğe adam çıkarup baktırdı, düşmanı yakında görmesiyle Bismillâh diyerek eli kılıcına attı. Kâfir düşman da çaresiz saf saf dizilüp toplarını atmağa başladı. Tanrıya şükür ki topları yetişemezdi. Bir kalyon çıkup sokulup top urdum sandı, reis hemen topa tutturup dönderdi. Koğup tutup araya almakla ötekiler kurtarmağa koştular. Top-tüfek sesinden gökler ırgalanup barut dumanından deniz yüzünde göz gözü görmez oldu. Reis aralıksız gülle, zincir, fındık yağdırmakta olsun, kâfir düşman diledi ki islâmın ardın alup gemileri ortaya getirerekten yitire... Güç yitiremedi. Reis, parçalardan birazı top güllesiyle batırup yarup kadırgalara ulaşmasıyla düşmanın yüreğine dehşet düşüp, aklı şaşup dağılup eli kılıcı baltayı tutmaktan kesildi. Reis buyurmuştu ki levende parça yağması yoktur. Bu buyrultu üzerine levent düşmana sarıldı, yakayakaya gelüp savaşa abandı. Reis aralıklı aralıklı tekbir getirerek ve de ardı ardına Hazret-i Hamza yelvan, Hazreti-i Ali Pelvan ve de Zaloğlu Rüstem Pelvan ve de Harasanî pelvan naralarını savurarak yüklenmekte ve bunu gören levendin yiğitliği bir iken bine ermekte... Kâfirin vurmağa gücü kalmamakta, kadirgaları savuşmağa başladı. Reis parçaları ortaya alup top güllesiyle batırdı. gâvurun namlı generalları ve Kral kâhyaları hali görüp sakallarını yolup kaçtılar. Gece parçalar çakılı kalmakla kâfir nâçâr bunlara ateş bıraktı. Bunlar sabaha dek yandılar. Kaba kuşluktan gün batana kadar acaip cenkler oldu ki deniz deniz olalı benzerini görmemiştir, ve benzeri bir cenk tarihlere girmemiştir. Sabahleyin Padişaha müjde saldılar, reisler gelüp koca reisin elini öpüp olursa bu ka-

dar olur. Cennetliksin hiç kuşkusuz! Diyerekten kutladılar. Padişahtır fetih müjdesi divanda ayak üzre okunup reise yüzbin akça arpalık bağışlayup üç gün şehir donanması ferman etti. İstanbul'a gelirken ve deniz fırtına etmekle levent çok bunaldı. Sonunda hayırlısı ile Boğaz'dan geçilüp İstanbul önüne varıldı.

Koca Tanrının hikmetidir ki rüzgâr sönmüştü. Rüzgârsız havada, bir şatya bir kadirgaya çatar, rüzgârlı olursa yirmi şatya çatamaz. Kazak tamam fırsattır ve de yirmişer yirmişer bölünerek gemilere sarıldılar. Gemilerden dokuzu yeniçeri gemisi olup her gemi başı kaygusuna düşüp öyle bir cenk oldu ki gökte felekler şaştılar ve de aferin dediler. Gemiler iki taraflarına alabanda edüp şatyaları bastırup batırdılar. Kürekte hep forsalar vardı. Fırsattır diyerek kürek çekmekten kalmışlardı. Bu sıra rüzgâr çıkmakla donanma şatyaları çiğnedi. Fakat şatya teknesi delinmeden batmadığı için kazak boğazına kadar suya batsa da cengi bırakmazdı.

Kalyon

- Düşman kalyona dönmekle çektirileri çiğnemeye başlamıştı.

- Kalyonlar ve parçalar maestralarını takup ve tenbihlenerek ekleyüp ve karadollar çenber yelkenler açup her yanların flandıralar ile donatup, sıkıca cenge tutuşup biribirine kenetlenüp domuz topu haline gelüp becaluşkalar parçalardan hançer gibi geçüp ve şatyalar su camusu geçer pencereler açtı. Kâfir dahi el kayaları yağdırup top fındıklarını dolular gibi serpüp ve de bir kadirgayı kumbara eriştirüp yaktı. Takım tekneler batup gidüp bir takımı oturmakla helâk oldu. İki yönde asker güçten düşüp kürekçiler kürek çekmekten ve topları salya etmekten kalmakla çaresiz demir bırakıldı. Demirler kıçtan bırakılmış olmakla demir üstünde dahi savaş sürdürüldü ve sandallar denize salınup dökülen yiğitler ve de namlu reisler su yüzünden toplandı. Bu cenk tarihte görülmemişti çünkü az askerle çok uğraşıldı. Sonunda gece erüşüp zorlu rüzgâr çıkmakla parçalar ikişer - Len güverte bırakup kadirgalar demirlerini sürüyüp halk canından umut kesti. Çaresiz rüzgâr önüne düşülüp açık denize yönelindi. Gide gide limanı tutup çıkıldı. Sulanıldı. Yeniden açıldıkta abandon patlayup tufan baş gösterince önüne düşüp tirinketi açmağa

bile güç bulunamadı. Akdeniz furtunaları bunun yanında oyuncak kalup kuleler ve dağlar gibi dalgalar gemilere yüklenmekle gündüzle gece ayrıntısını bulmaktan deniz kurtları aciz düştü. Ağırlıklar çaresiz denize dökülüp on gün kadar çalkalanarak Furtuna önünde gittiler ve aralıksız yağmur göz açup kapamaya fırsat vermedi. Deniz yüzünde iki kadirga boyu balıklar görülmekle kılavuzlar korkmayın uğurdur diye levendi yüreklendirmeye çalışırdı. Nice deniz aygırları, boyu ölçüsüz deniz yılanları ve harman yeri kadar deniz kaplumbağaları furtuna zoruyla derinden yüze çıkınakla nice yiğitlerin saçlarına korku akları düşüp dudakları çatladı. Ansızın denizin yüzü aka çalup kılavuzlar çığrışmağa başladılar ki girdaptır. Koca tanrıya yakarmaktan başka dermanı yoktur. Çünkü buna düşen geminin kurtulduğu görülmediği derya kitaplarında yazılıdır. Reis İskandil ile beş kulaç yer bulup demir bırakup direkleri ossaat indirüp durup urup sıkıca halat düşürüp orsamız indirdi, forsa kullanmağa girişti. Sabah erişip rüzgâr az biraz kolaylamakla göz açıldıysa da kuşlukta yeniden patlayup bastırup gemilerin dümeni idareden çıktı. Büyük yekeler takıldıysa da adam gücü yetmedi. İlerdeki ıslık sesinden levent birbirini işitmekten kalup girdabın köpüğünden kimesneler baş üstüne varamaz oldu. Kısası, ogün kıyametin bir günü idi. Birden kılavuzlar aman önümüzde dökuntü var gafil olmamak gerek diye bağırmakla demirler funda edilüp çabalandıysa da, fayda vermemekle kayalar gemileri batırmalı eyledi. Kürekçilerin zincirleri çözülüp leventler çıplağa soyundu. Herkes birer varil ve birer tulum bulup sarılup tatlı canı kurtarmaya hazırlandı. Rüzgâr bastırmakla birtakım demirler kırılup gemiler fırıldak gibi dönmeye başladı, anbarlar su yapup küpeşteler budandı. Demir üstündeki gemilerden bazısı furtuna zuruyla kayalara bindirüp battı. Koca tanrıya şükür ki leventler karayı tutup kurtuldu. Bir yandan da, aralıksız Nuh tufanı yağmuru boşanmakta idi. Bundan sonra rüzgâr azır az limanlık etmesiyle batan gemilerin topları sökülüp karaya taşındı. Oraların hâkimi yetişüp aman düşman donanması gelmektedir, filân yere erişmekte ardında olun demekle levendin birazında güç kalmamış olduğundan, karayı bırakup deryaya açılmak nasıl bir avanaklıktır hayır yeter oldu diyerekten Hâkimin askerine karıştılar. Reis tamam dört yılda

deryayı dolanup yayan yapıldak İstanbul'u tutabilmekle Türk arasında "Başına Seydî Reis halleri geldi" sözü mesel olup kaldı

Turgutca

Bir reayanın oğlu olup Menteşe Sancağı, Sıravuluz köyündendir. Cehrehinde yiğitlik ve korkmazlık olmakla kendini toprağa vuracağına ok atmağa ve güreş tutmağa girişip sonunda derya levendine karıştı ve korkmazlığı nam salmakla levent kaptanlığını alın teriyle hak edüp eline geçirdi. Bir kez gemi bağlarken kâfir kaptanlarından Oğlak Kaptan üstüne düşüp tutsakladı. Hayrettin Paşa yetişüp kâfire köylerini yakarım diye göz korkusu vermekle kurtarup benden yararlıdır diyerek yük gemisini bağışladı. Turgutca bu gemi ile işe girişüp gözü pekliği ve iş bilirliği sayesinde zenginleştikçe gemilerini çoğalttı. Giderek yirmibeş parça gemi ile gezmeye başladı. Sonunda İstanbul'a gelmekle kendisine Karlı İli Sancağı ile fener verildi. Çünkü Cibre'de, toprağı yarup kanal edüp ırmaktan gemi kaçırmıştı, kâfir kudurur da gemi yürütür diyerekten üstüne varamaz olmuştu.

Kâfirle karşılaştıkta reis gemilerine dokunmayup yanaşup az biraz toplaşup pişverleştiler. Kâfiri sıkıştırıp daralttılar. Beriden leventler kılıç çeküp sancak açtılar, her biri kullukulunda safa tutup kancalarla teknelere yapışup sıkıca sarılup leventler ateşle duman içinde görünmez oldu. Düşman gemilerine iki yandan top uşurulup gemicileri deryaya döküldü.

- Reis kaledeki topları karaya çıkarup kaleye muhkem yapışup toprak sürdürmeye girişti. Tatlı su kuyusunu kavrayup kâfiri suya hasret kodu. Bedenlere ve aşırtma ile içeriye gülle yağdırup tabyaları ve sepetleri harap edüp serpintileri nice bir kâfiri cehenneme saldı.

Reis, Ejderhan seferine ferman alup sebebi şudur ki Çingene sülâlesinden Mahmut Gazan asrında islâma giren Tatar tayfasından bir cemaat ol diyarda gaza ederek vatan tutup Kazan Tatarı demekle nam salup Kazan Devleti çökmekle Moskof kâfirinin elinde kalup padişaha sığınup iki ırmak arasında kanal kazup birleştirmek işini öne sürdüler. Biri Karadeniz'e akan Ten suyu biri Şirvan denizine dökülen İtil nehri idi. Bir yerde birleşecek gibi yaklaşup gene uzaklaşırlardı.

İki ırmak birbirine bağlansa Demirkapı'da askere derya-

dan imdat kolay olurdu ve oralara asker kolayca yol bulurdu. İki nehir arası altı mil olduğu bilinmekle sayısı bellisiz kazma kürek yüklenüp gidildi. Var gücü pazuya verüp girişildi. Üçte biri kazıldığı sıra asker içine buranın kışı amansızdır durmak olmaz velvelesi düşmekle araçları gömmeye bile bakmadan asker savuştu. Kıssadan hisse budur ki küçük adamla büyük işe girişilmez. Bu gibi işler himmet sahibi padişah işidir. Vezirlerin ve başbuğların kârı (haddi) değildir. Nitekim Sakarya nehrinin Sapanca gölüne akıtılması işi de, padişahın aklı yatmadığından başarılamamıştır.

- Donanmamız eksiktir ve altı aydır deryada gezmekle bozgundur.

Sipahi ve yeniçeri dönüştür diyerek izinli izinsiz savuşmuştur. Düşman, gemilerini burun ardına saklayup elli gemisini ileri sürdü. İslâm donanması bunları söndürmeye yürüyüp savaşa tutuşunca, saklı gemiler ardlarını alup top atmağa giriştiler. Reis bir gemiye sarılup söndürmeye uğraşırken fenerinden yılınup araya alındı. Ossaat üşüntü ile işi bitirildi. Ünlü reislerin de birtakımı denize dökülmekle kancalar atılup toplandı. Baş gidirince ayak direnemez denilmiştir. Asker bozguna uğrayup can kaygusuna düşmekle koca reis eski korsandı. Bozgun oldukta ister istemez bir yöne yaslanup çıkıp can kurtarmak ta hünerdir. Derya cenginde reis savaşa abanmayup gerektiği yere asker salmak gerektir. Bütün askerin kırılmasından bir reisin alınmasının zararı artıktır. Derya cengi kara cengine benzemez. Kanunu vardır, kanuna göre savaşılır. Kanunu ise tarih kitaplarında yazılıdır.

- Reis üzerine varup Kılburnu'na sokulup Kazak şaytalarını sordukta ahali evet buradadırlar, üçyüzden artık olup gezinirler. Şimdilerde Trabzon yönüne gittiler diye yanıltmakla giderim demesiyle özü halkı "hiç olmaz, yaraşığı burada beklemektir ve de, karaya sokulmamak gerektir, hazır durmalı" demekle bir zaman beklendi. Sonrası, aman Kazak boğazdan içeri girerse yüz karalığı olur diyerek yolu tutup giderken reis gemisindeki direğin gözcüsü, "Köseler göründü" diye bağırmasıyle levent ayağa kalkup hazır oldu.

Toplantı olup çare arandı, kalyon yapılsın, kalyona kalyon ile varılsın denildi.

7 Ağustos 1972

- İnsanoğlu gerçek onurlu kurtuluşa haklarını arayarak gidebilir, haklarından vazgeçerek değil...

- Kurtuluşu haketmenin ispatı yitirilmiş haklarını aramağa başlamaktır.

- Hakkını almak akılda başlar.

- Bağışlamak, hakkını son kırıntısına kadar geri almadan bir şeyleri bağışlamaya kalkmak zor altında soyulmayı bağış sayarak kendini avutmak reziliğinden başka bir şey değildir.

- Osmanlılığın kubbesi tepesinde çatırdıyor, Osmanlı bunun altında gerçek ölümün dehşetiyle ecel terleri döküyordu. Batılaşma bu dehşete karşı başvurulmuş en ümitsiz kurtuluş ilacı idi. Bugün aynı batılaşmaya geçerli saymak kurtulduğumuz dehşete yeniden kapılmak için altına girecek temelleri çatırdayan bir yeni kubbe aramak deliliği olur.

- Batılaşmacılarımız, batı uygarlığı çoktan beri çöküntünün inişine geçtiği için ister istemez -farkına varsınlar varmasınlar- eski Osmanlılar gibi, ölüm korkusuna kapılmışlar bu korkunun verdiği kurtulamamak duygusu içine batmışlardır. Umutsuzlukları, -haklı olarak- bundan gelmektedir. Yani, bir zamanlar, ölüme kesinlikle mahkûm olduklarını anlayan Osmanlılar, nasıl kendilerini ölüm kaderinden kurtaramamışlarsa, bugün batılılarla beraber bizim batıcılaşmacılarımız da gerçeğe dayanan ölüm kaderi duygusundan kendilerini kurtaramamaktadırlar. Kesinlikle kurtaramıyacaklardır da. Bu açıdan bakılırsa Yunan Savaşı sonu kurtuluş edebiyatı aslında batılaşmacılarımızın batıyla beraber katıldıkları kesin ölüm kaderine uyarak yalancı bir kurtuluş umudu haline gelmiştir. Oysa Osmanlı toplumunun temelinde batılı sömürü bulunmadığı için Anadolu insanları gelecek dünyanın kendilerine ölüm değil, gençleşme, dinçleşme, uzun yaşama getirdiğini sezmektedirler.

- Batılaşmacıların içinde debelendikleri karamsarlığa karşılık Anadolu insanları büyük bir iyimserlik içindedirler. Anlaşmazlık buradan gelmekte, ölümü mahkûm idarecilerle yaşamayı kolayca sürdüren ve gelecekten umutlu olan insanlarımız arasında uyuşmak bu nedenle mümkün olamamaktadır.

- Aslında sosyalizm ölüme mahkûm batılıları- sömürücüleri- gerçek ölüme sürüklerken, doğululara kurtuluş umudu getirmiştir. (Buradaki sosyalizm, batı için düşünülmüş bir bakıma sömürüyü bir zaman daha sürdürecek sosyalizm değildir. Gerçek sosyalizm, her çeşit sömürüyü gerçekten kaldıracak sosyalizmdir.)

- Batıda sömürüyü kaldırmak ödevini taşıyan işçi sınıfı da dünyayı sömürmenin rahatlığına kendini kaptırdığı için -eğer kaderine karşı dikilemezse- kendisini soyguna ortak eden burjuva haydutlarıyla beraber batıp gidecektir. Nitekim bugün Alman işçi sınıfı geri kalmış dediği toplumlardan bir çeşit ucuz emek, boğaz tokluğuna köle ithal etmek belâsına uğramıştır. Bu da sömürüye Alaman toplumunun nasıl toptan katıldığını göstermektedir.

- Türk milleti, kendilerini batılaşmaya kaptırarak ölüme mahkûm eden bunun için de artık karamsarlıktan kurtulamıyacağa benziyen idareci kadrolarını hızla uyarmalı, uyaramazsa silinip süpürerek kendisine geleceğe umutlu bakan idareciler bulmalıdır.

Bugünkü durumda Türk halkı ilerici ve ilerde, idarecileri, bilinen zemin ve bilinmeyen bir sürü sebeplerle bunun çok gerisinde kalmış bulunmaktadır. Bunaltılarımızın nedeni, gerçeği burada aranmalıdır.

GÜLEN AZAP GEÇİDİ

21.8.1972

1 - Şimdiye kadar hep temelleri çatırdayan kubbenin altında ölüm terleri dökerek kurtulmağa çabalıyor, yaşama yolunu arıyorduk.

2 - Çoktanberi, en az 40 yıldır, ölüm tehlikesini atlattık. Güneşin altındaki yaşama yerimizi aramaktayız. (Buradaki kurtuluş, Yunan'ı yenmekten gelen sefil kurtuluş değil, ruhumuza çöken - Yüzyıllardan beri çöken gerçek yokoluş dehşetinin kendi içimizde yenilmesi kurtuluşudur - Dışarıyla ilintili bir olayla ilgili değil, kendi içimizdeki yeni ve haklı umudun verdiği bir güçtür.)

3 - Çekişme, kurtuluşu Yunan'ı yenmekte sanan ölü can-

Tarih bir gerçek canlılar arasında sürünüştür. Derinlerde, sessiz süren en korkunç boğuşmadır bu... Tarihle şartlanmış kesin yok oluşun aman vermez kesinliğini üstünden atamamış -çağ dışı bahtsızlar- bize can çekişen Batıyı örnek göstermek suretiyle süre gelen ölüm kaderini gerçekte atlatıldığı halde atlatılamamış gibi göstermişlerdir. Bunu çoğu kendileri de bilemeden böyle yapmışlardır.

4 - Kurtuluş, salt bizim gücümüzle değil dünyanın değişmesiyle mümkün olabilmiştir. "Gene de çok uzun çalışma didinme gerçek kahramanlık istemektedir." Eski umutsuz dünyadan namussuzluklar hâlâ vardır, zaman zaman sarsıcı güçlere sahip gibi de görünmektedir. Fakat artık gerçekten öldürücü olmak kudretini kesinlikle yitirmiştir. Dilediğimiz her yerde bunu hemen anlamak mümkündür.

5 - Biz, kendi kurtuluşumuzla beraber başkalarının kurtuluşuna yardımcı olma gücüne sahibiz. Bu ayrıca bizim kurtuluş gücümüzü kat kat arttıran özelliğimizdir.

6 - Batı sömürücü olduğu için ölüm çemberine zorunlu olarak girmiştir. Ya namuslu basamağa sıçrayıp kurtulacak ya da geberip gidecektir. Biz, batılaşma belâsından bu gerçeğe akıl erdirdiğimiz derecede kurtulacağız. Tarihimizin nasıl yaşatacak olanını alıp geliştirecek isek batıdan insanlığa kalacak ve geleceğe doğru gelişerek faydalı olacak olanları da alacağız.

İNGİLİZ SİCİMİ

Asılırsan İngiliz sicimiyle asıl ama, kendini öldürmek için sicim farkı yoktur. Kopmaması elverir.

Birinci Bölüm:1 - Abdülhamit Anadolu-Bağdat demiryolu'nu Almanlara verince İngilizler tarafından gereği düşünülüp icabına bakılması kararlaştırıldı.

2 - Duruma göre en kestirme yol, Seyyid Abdülkadir Ağa'nın adamlarından ikisini kullanmaktı. Bunlar Abdülhamit'in özel koruyucu bölüğünde askerlik idiyorlardı.

3 - Suikast haber verildi. Bu işe katılanlar Şeref vapuruyla Trablusgarp'a yollandı. (Haber veren, okul Direktörü Nadir bey - ya da, bizzat Seyyid Abdülkadir.)

Abdülhamit'in yerine Reşat gelecek... Mümkün değildir. İmparatorluğun batmasıdır. İngiliz ajanlığı Seyyid Abdülkadir için, İmparatorluğun batırılması için göze alınmamış, kurtarılması için tutulmuş bir yol

İkinci Bölüm

1 - İşte İmparatorluk dağıldı. Haydi bu kez Kürdistanı kurtar diyor İngilizler Seyyidülkadir'e... Seyyidülkadir duraklar, bu fikri kabul eder. Fakat gene de birkatım güven tedbirlerine başvurur İngiliz İmparatorluğundan yazılı vait, adına Osmanlı Bankası'na 50 bin İngiliz lirası yatırılmasını ister.

- İngiliz düşmanlığı İttihatçıları, Amerikan Mandasına zorlamış, Amerikan mandası tehlikesi de İngilizleri, diğer faktörlerin yanısıra, Mustafa Kemal hareketini tutmağa zorlamıştır.

- 1947'de karşımıza çıkan Amerikan politikasını tutma olayı, 1918'lerde İttihatçıların biricik kurtuluş yolu olarak gördükleri politikadan başka birşey değildir ve gene İttihatçılarca uygulanmıştır.

- Erzurum Kongresi gibi Sivas Kongresi de İttihatçıların, Mustafa Kemal'i şef olarak kabul etmediklerinin bellibaşlı ispatıdır. O sıralarda kendilerini toplayıcı unsur olamayacaklarını kesinlikle anladıkları için -Buna rağmen bazı İttihatçılar gene de direnmişlerdir- Mustafa Kemal'in şefliğini ister istemez kabullenmek zorunda kalmışlardır. (Sonraları 1928 de yapılan büyük İttihatçı temizliği, bir bakıma, Mustafa Kemal'den çok, İmparatorluğun yıkılmasından açıkça suçlu duruma düşmüş, birin-

cı saftaki şeflerin ortadan kaldırılmasıyle, yeni duruma daha iyi, daha kolay uyacak ikinci hat idarecilerinin, -Daha doğrusu,- İttihatçılığın geçici olarak ikiye böldüğü Osmanlı genç idareci kadrolarının Halk Partisi Bayrağı altında sıkıca toplanmalarını mümkün kılmıştır.

Böylece Anadolu zaferinin temelinde:

1 - Anadolu'nun kapitalist batı ile sosyalist doğu arasında tampon devlet olması,

2 - Halifeliğin kesinlikle ortadan kaldırılması,

3 - İttihatçıların -Tıpkı Menderes gibi- parçaladığı Osmanlı idareci kadrolarının yeniden iktidarı ele almasının biricik çaresi olması zorunluğunun etkileri açıkça görülür.

- Bu açıdan bakılırsa, Mustafa Kemal, Anadolu zaferi sonunda kurulan yeni idarede, yalnız, tabu olarak kullanılabilirdi, nitekim halk Mustafa Kemal'in kişiliğini kabul etmiş, kurduğu idareyi kesinlikle kabul etmemiştir. Buna karşı idareci kadrolar Mustafa Kemal'i, halkı idare için tabu olarak kabul etmişler fakat gerçek şefliğini kesinlikle kabullenmemişler, ilk fırsatta kendi gerçek şeflerini -İsmet Paşa'yı- bulmuşlar, sonuna kadar da tutmuşlardır.

- Mustafa Kemal Paşa, Serbest Parti denemesinin de gösterdiği gibi, 1950'deki kadar yıpranmadığı halde, Halk Partisi'ni köklü bir Parti haline hiçbir zaman getirememiştir. Çünkü bu Parti'nin şef kadroları tarafından tutulmamıştır.

- Memlekete düşman girdiği zaman ordunun -İsterse kadrolar halinde kalmış olsun- önemi sivillere göre arttığı için, gerçekten büyük bir komutan ve Osmanlı kadroları içinde halk'a en kolay gidebilecek tek insan olan Mustafa Kemal bu üç özellikten faydalanarak şef görünebilmiştir ama, zafer kazanıldıktan sonra asıl idare, Osmanlılardan devralınmış kadrolara kolayca geçmiştir. Bu kolaylık Mustafa Kemal'in baştanberi halk'a gitmeyi hiç düşünmemesinden, bunun imkânlarına sahip olamamasındandır. Bu imkânsızlık kendi kişiliğinin yetişme özelliğinden geldiği kadar, hatta ondan çok, çevresine toplayacak halkçıların bulunmamasındandır.

1919-24'lerde, Halk'a ancak sosyalist görüşle gidilebilirdi ki bu dünya görüşünü, memleket gerçeklerine uyduracak teoris-

yenler bulunmadığı gibi, halkta da buna yatkınlık, eğilim hiç yoktu. Buna karşı gerek dış ve gerek iç kuvvetler, hele -Tampon mıntıkalar için yapılmış olması muhtemel dış- anlaşmalar böyle bir atlamayı hemen de imkânsız kılıyordu.

- Geçen gece, Başvekil'in de bulunduğu bir sohbette Milli Şef, hiç beklenmedik bir konu açtı. Sözlerinin önemli yerinde durup, Başvekil'e bakarak neler dese iyi? Türk milliyetçisiyiz fakat memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız, dedi. Bu mesele, bu memlekette politikacılar için uydurulyor, dedi. Irkçılık uydurularının tarihimizdeki çok acıklı fasılları hatıralarımızda canlıdır, dedi. Balkan harbi anılarını anlattı. 1912'de Rumelinde tutunabilmek için kayalara yapışarak son gayretlerini sarfeden Türk erlerine Arnavut Priştine'li Hasan ve Derviş Himo ile beraber arkadan saldırılar tertipleyenlerin Türk ırkçı politikacıları olduğu Büyük Millet Meclisinde ispat edilmiştir, dedi. Türk, vatandaş yetiştirmek için bütün iyi şartları gözönüne toplamış olan feyizli yolu bırakır da, ırkçıların milleti bin parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine toplumu kaydırır mıyız? Dedi. Sonra Turancılığa geçti. Bu fikir yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir, dedi.

Turancılar Türk Milleti'ni, bütün komşularıyla onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tılsımı bulmuşlardır, dedi, bu kadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tezvirlerine Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyetin bütün tedbirlerini kullanacağız, dedi.

Fesatçılar genç çocukları ve saf vatandaşları aldatan fikirlerini millet karşısında açıktan açığa münakaşa edemeyeceğimizi sanmaktadırlar. Aldanmaktadırlar. Ve daha çok aldanacaklardır.

Irkçılar ve Turancılar gizli tertiplere ve teşkillere başvurmuşlardır. Niçin? Kandaşlar arasında, gizli fesat tertipleriyle fikirler memlekette yürür mü? Hele doğudan batıdan ülkeler gizli Turan Cemiyeti ile zaptolunur mu? Bunlar öyle şeylerdir ki ancak devletin kanunları ve esas teşkilatı altına alındıktan sonra başlanabilir. Şu halde, yaldızlı fikirler perdesi altında doğrudan doğruya Cumhuriyetin, Büyük Millet Meclisinin mevcudiyeti aleyhine teşebbüsler karşısındayız. Tertipçiler 10 yaşındaki ço-

cuklarımızdan bize kadar derece derece, perde perde hepimizi aldatmak iddiasındadırlar. Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiye'nin ırkçı-Turancı olması lâzımgeldiğini iddia edenler hangi millete faydalı ve kimlerin maksadına yararlıdırlar? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin hareketlerinden yalnız yabancılar faydalanabilir. O halde fesatçılar yabancılara bilerek hizmet edeceklerdir. Yabancılar fesatçıları idare edecek kadar yakın münasebette midirler? Bunları tam olarak kestirmek bugün mümkün değilse de, gerçek hiçbir zaman meydana çıkmasa da, hareketlerin Türk milletine, Türk vatanına zararlı olması ve yalnız yabancıların faydasına olması söz götürmez bir gerçektir.

Öyleyse; köyü ister sağa doğru, ister sola doğru kurcalamak doğru değil...

- Alman Elçilik Müsteşarının, köylere verdiğimiz el destgâhları, çıkrıklar için, "Çok iyi ediyorsunuz" demesini neden doğru bulduğumu anladın mı şimdi. Kaliforniya'lı Profesör Eberhard'ın (Bizim teknik uygarlığıyla kaybettiğimiz cenneti sizin Anadolu'nuzda buldum. Aman bu safiyeti bozmayın!) sözünü de neden önemli saydığım!... Savaşı demokrasiler kazanırsa, sevmiyenlerle beraber kazanacak. Biz jeopolitik durumumuz bakımından sola kaykılmak şurada dursun, sola yan gözle bile bakamayız. İster istemez bugünkü durumu sürdüreceğiz. Bugünkü durum, yani reayanın, dünya işlerinden, Türkçesi, devlet işlerinden uzak kalması durumu... Umarım ki, savaştan sonra Stalin'in sert despotluğu, bizim bu durumda kalmamızı ayrıca kolaylaştıracak... Savaşın sonunda, şimdiye kadarki genel iç politikamız yüzünden şuurla sağcılık yapanlar partiyi kaybedecek, yenilmeden, akıllarının köşesinden geçirmedikleri halde, bizim özelliğimiz sebebiyle sola yığılanlar da hapı yutacak...

O zaman Parti ortadakilerin elinde kalacak. İşte, yeni kadro diye çırpınmamın sebebi bu... Çok değil, iyi okumuş, batı dillerini bilir, çalışkan, 40-50 genç Milletvekili elverir! Hele bunların çoğunluğu senin gibi, Anadolu'nun eski, zengin aileleri, hele hele büyük toprak sahiplerinin çocukları olursa, hertürlü çalkantının hakkından geliriz, Parti'yi ele geçirerek...

- Yukarısı ne der buna!...

- Yukarsı bizi Parti içi hesaplaşmalarda serbes bırakır. Kazananla beraber olur.

- Emin misin?

- Eminim! çünkü devlet adamıdır. Bu sebeple Parti için boğuşmaya hazırlanırken dıştaki yan güçleri şimdilik oldukları gibi bırakmak gerek. Bunun ilk adımı da, şu enstitüler belasından kurtulmak. Biz her çeşit fırtınayı göğüslemeye hazır değilken hangi iyi niyete dayanırsa dayansın köyü kurcalamak cinayet olur.

15/6/1968

1- Nazım bir Anadolu halkları ürünüdür. Batılılar onu kendilerinin sayıyorlar. -Bu hususta çekişme ve çevirideki seçme özelliği.- Azeriler de maalesef öyle düşünüyor.

2- Nazım'ın şiir yazma tekniği.

3- Nazım'ın, konuları hangi etkiler altında seçtiği.

4- Şiirlerini kimlere okuduğu, yargılara karşı nasıl davrandığı.

5- Nazım'ın şiir dili. Bu dildeki değişmeler.

6- Kendi üstünde müsbet, menfi etkiler.

7- Başkaları üzerinde kendisinin müsbet-menfi etkileri.

8- Nazım'ın şiir dilinde, Anadolu'yu tanıdıktan sonraki değişmeler. (Buna hazır olduğunun delili - Bayramoğlu'ndan Bedreddin'e kadar...)

9- Nazım'ın şiirlerinin çevresine etkisi, bu etkinin biçimi.

10- Nazım üzerine anılar. Atatürk, İsmet Paşa; Şükrü Kaya, (Genellikle Ankara'ya gidişi. Bir kez filim için, bir kez benimle beraber, ağır'a mahkûmiyet sırasında raporla çıktığımız zaman.)

11- Nazım Hikmet, ideolojisi ve ideoloji alanlarında karşılaştığı zorluklar.

12- Büyük sanatçı ile özel yaşayışı. (Özel yaşayışının sanatına, dünya görüşlerine etkisi.)

13- Şair Nazım Hikmet ve ceberut otorite ile ilintisi. (Kendi kendine iken ürkek, düşman saydığıyle karşılaşınca yiğit.) Kendi otorite anlayışından geliyor ki paşazâdeliğine bağlıdır.

14- Romantizm'i, sanatta ve yaşayışında.

15- NOT: (Romantikler) okunacak.

16- Abidin'in rezilliklerine cevap.

17- (NOT: Mektuplar'ın önsözünde genişletilecek noktalar.)

18- Nazım Hikmet'in gazetelerle, kitapçılarla, kalemcilerle ilintisi.

19- Edebiyat alemindeki fıkraları.

NOT: *Canpazarı*

- Abdülaziz şahsen tanıdıktan sonra Napolyon'dan (üçüncü) sıdkı sıyrılmıştı. Hepsi Fransa'ya dost ve hayran olan maiyetine birgün şöyle demişti:

- Bu adam ne Padişah, ne de asker! Soytarının biri... Herifin Sedan'da esir düştüğüne birtürlü inanamamış,

- Olmaz böyle şey, olmaz! Şerefle ölmeyi de mi bilmemiş bu pezevenk! diye homurdanmıştır.

Ali Paşa'nın anlattıkları.

- Avrupa ödenekli Jöntürk bozgunculuğunun orduya sızmasına çok dikkat ediyordu.

Nizameddin Nazif. Orduda politika.

- Bağdad demiryolu imtiyazı Almanlarla imzalanırken İngiliz'ler Trablusgarp'tan Recep Paşa Fırkası'nı, Abdülhamid'i devirmek için getirmeye para verirler.

- Girit'li Ahmet Cevat, Yıldız'ın casusuydu.

- Halbuki yeniçeriler sulh zamanında fazla kazanç peşinde koşan küçük esnaf olmuşlardır.

Fransız Elçilerinden Marquis de Villeneuve.

- Türk ordusu ne bir meslek teşkilâtıdır, ne de hükümetin emel ve endişelerinden doğmuş bir müessesedir. Türk Ordusu, Türk Milleti'nin sakin ve durgun gözüken fakat faal olan normal hükümetidir.

İngiliz Elçisi Sir Charles Elliot

- Bronsart von Schelendorff, Birinci Dünya Savaşı'nda, Osmanlı Umumî Erkân'ı Harbiye Reisliği yapmıştır. Kurmay değildi. Prusya 119. Kumbaracı Alay Komutanlığından gelmeydi.

Canpazarı

Mithat Paşa Meselesi

- Mithat Paşa'yı Almancı cunta öldürtmüş olabilir. Bu suretle bir taşla iki kuş vurulmak istenmiştir belki... a) Abdülhamid'le İngiliz'lerin arasını tamamiyle açmak, b) Gözü dönmüş bir İngilizci Sadrazam adayından kurtulmak.

1) Kör Ömer Paşa'nın kızını Cemal Paşa'nın alması.

2) Memleket ittihatçıların eline geçtikten sonra, Mithat Paşa'nın katillerinin katiyen koğuşturulmaması, hatta Mithat Pa-

şa'ya manevi bakımdan gayet sığ değinilmesi.

3) Mithat Paşa'nın oğlunun Mabeyn'e, Yıldız Sarayı'na alınması ve bu oğulun Abdülhamid'i babasının katili saymaması. (Yoksa beraber çalışmaya katlanamaz, çok vesveseli olduğu söylenen Abdülhamid de böyle birini, bu kadar önemli bir merkezde bulundurmaktan sakınca duyardı.)

4) Mithat Paşa'nın oğlunun ittihatçılarla katiyen geçinememesi!

(Can Kurtaran Yeleği.)

Eski kaptan. Serhoşluğundan boğulmuş. (Serhoş bir ikinci kaptanın uzun sefer uğradığı zorluklar. - Kaçakçılık. - Cinsel sapıklık - Tekdüzen, kapalı yaşamanın getirdiği çeşitli (Entellektüel olmayan) bunaltılar sonucu, tayfaların kendi aralarında, tayfalarla idareciler arasındaki çatışma. - Yemek, içmek, kumar. - Denizle, makinelerle, sıcakla, soğukla boğuşma. - Şilep'te yolcular. -)

Bir küçük vapur. Bir sebepten, genellikle havanın çok fırtınalı olmasından, beklenen kadar yolcu yok. (Birinci mevki yolcuları, genellikle böyle anormal bir yolculuğu göze alacak, çeşitli, birbirine uymaz, (birbirini tamamlayan tipler.) Hele çok korkaklarla hemen hemen hiç korku bilmeyenler. Büyük bir tehlike yüz gösterir. Herkes panikler. Bu sırada, bir ses (Soyunun çabuk) diye bağırır. İlkönce insanlar birden boyun eğerler. (Kaptan da o gemiyle ilk defa, ikincilikten kaptanlığa yükselerek sefere çıkmıştır.) Gemi, bir hâlî adada kayalara bindirir. Ahali dışarı dökülür. Eski serhoş kaptan kumandayı ele alır.

(Burada, yani adada, herkes kendi açısından kurtarıcı diktatörü ilk defa nasıl gördüğünü, hangi özelliğine dikkat ettiğini anlatır. Ya da, aklından geçirir.)

KURTULUŞ DURAĞI

1- Hitler Olayı - Dünyada kurulacak 1000 yıllık Cermen egemenliği edepsizliği... - Dünyada Cermenlik. Cermen insan anlayışı. Batı uygarlığında - Sömürücü Batı Barbarlığında Barbar Cermenliğin yeri - Hazırlanan namusssuzluğun salt bir konvansiyonel savaş olamayacağı gerçeği. (Bu bir uygarlığın kıyametidir.) Bu kıyamete bütün Batılıların -Sovyetler dahil- Batılılaşmacıların namussuzca katılmaları... Evrensel delilik (1000 yılında kıyamet kopacak isterisinin bir başka türlüsünün şuurlu şuursuz etkisi.)

2- Dünya boğuşmasına kaymış bir dünyada, "Yurtta Barış Dünyada Barış" aptallığının gafil yakaladığı Türkiye. - Türkiye'de Mareşal Fevzi Çakmak teslim edilmiş ordunun durumu. - Diktatörün hastalığı ile içine düşülen şaşkınlık. Yarı ..... diktatörün İngiliz Elçisi'ne devletin başına geçmeyi teklif etme rezilliği. Bir avuç soyguncunun devletçilik oynarken içine düştüğü dünya buhranı karşısındaki kapıldığı dehşet!

3- Türkiye'nin genel durumu. İstanbul-Ankara-İzmir. -Ve bütün köylülük - kasabalılık. Ekonomik - Sosyal şartlar. Batılılaşmanın vardığı çizgi. - Açılma karşısında Türk kasabalı kadının durumu. - Yalancı kurtuluşun, yalancı ilericiliğin basına, kültüre, edebiyata yansıması. - (Tarih Tezi maskaralığı. - İnsan kafası ölçme sersemliği.-)

4- Genellikle sosyal ilintiler:

a) İstanbul yönü

b) Beyoğlu yönü

c) Aile arası eğlentiler.

d) Genel evler, randevu evleri, barlar.-

Konu (Plân)

Birinci Bölüm

1- (Belki) Onuncu yıldönümü Bayramı kutlamasında kurtuluşçular. -Murat, hem bayramı, hem el ilânı dağıtmayı, hem de Topal Atillâ'nın Taksim Meydanı'nda sivil polislere oynadığı oyunu anlatır. (Atillâ, bir cümlede herifleri dehşete düşürür bir cümlede, sözü düzeltir. Aynı zamanda Milli Emniyet Endikatörü olduğundan hiçbir tehlikeye düşmeyeceğine emindir.)

2- Şair Evlenmesi. (Kız çıkmıyor. Gerdek gecesi durma-

dan *Oof* çekiyor. Daha önce Batılaşmacı olduğu için, ilericilik gösterisi sanarak "Kızlık ne demekmiş? Namus orada olamaz. yobazlıktır" der dururdu.

3- Nazım Hikmet Meselesi. Harbiye Davası. -(Karıyla beraber kaçma işi. - Lâz takacıların dolandırıcılığı.) - Harbiye öğrencisinden provakatör yollanması. -10 yıl hapis cezasının ters etkisi. -Bahriye Davası'nın namussuzların imdadına yetişmesi. -Nazım Hikmet'in daha yirmi yıla mahkûmiyeti. -

4- **Takvim-i Vekayi:**

Tarih ise pek eski, gazete ise yenidir. Meclis Reisi Rifat Paşa

5- Biz de hürriyet isteriz amma, bizim toplumumuzun istediği hürriyet, Batıdan aktardığımız meşrutiyetin içindeki hürriyetten yüzdeyüz başka çeşit bir hürriyettir. Batılı meşrutiyetin içindeki hürriyetler bizim aradığımız hürriyet biribirinin yerini tutamaz olduğundan Türk (Osmanlı) meşrutiyetçileri mahvolmuşlar ve memleketi de mahvetmişlerdir. Cumhuriyet de Batı Kalıbı olarak başka türlü düşünülemez.

Birinci Kısım

Serkomiser Atıf Bey, Manastır'lı. Arz-ı Niyaz ve Ebru Keman ile Hüseyin Avni münasebetini biliyor.

Mekâtib-i Askeriye Ders Nazırı Mirliva Süleyman Paşa, Yeni Osmanlılar Cemiyeti imzasıyle temasında (Sarafim) adındaki bir Rum'un kırathanesinde toplanıyorlar.

1293'de Cuma selâmlığına gidiyor.

Beşiktaş Tabur Ağası Hasan Ağa. 7-8 Hasan Paşa.

1293 Cemaziülevvel'i Üçüncü günü. Son Cuma selâmlığı. 14 Mayıs

Beş çifte kayık. Baş tarafına kırmızı bir fenercik yakılmış.

Kayserili Ahmet Paşa, Kaptan Paşa Harbiye Nazırı, Donanma Kumandanı Arif Paşa. Dar-ı Şura-yı Askeri Reisi Redif Paşa, Dar-ı Şura Başkâtibi Sait, Şeyyhislâm Hasan Hayrullah Efendi.

1293 4 Cemaziülevvel Cumartesi - 10 Mayıs 1291 - Mektebe, serasker Hüseyin Avni Paşa imtihan vesilesiyle teftişe geliyor.

(Serasker Hüseyin Avni Paşa'nın Yaveri Miralay Mustafa Bey.)

(NOT: Bu tarihte Şirket-i Hayriye -Fevaid-i Osmaniye vapurları Boğaz'da muntazam seferler yapıyorlar.) Hal' için aradaki parola: Hayriye Vükelâ vapuru ayrı. Hepsini yalısından alıyor.

1281 Mithat Paşa Tuna Vilâyetinde.

1289 Bağdat'tan İstanbul'a gelişi ve Sadrazam oluşu.

1290 Hüseyin Avni Paşa'nın sadareti.

Veliaht Murat Efendi'nin doktoru Kapolyoni, sarrafı Hıristaki, musiki hocası İtalyan Galvatelli.

1290'da Mithat Paşa Selânik Valisi oluyor. Üç ay sonra azlediliyor, geri geliyor. Topkapı'daki küçük köşkünün bahçesinde ziraat ve sebzecilik yapıyor. Adliye Nazırı olup Soğanağa'daki konağına taşındı. Bu esnada Hüseyin Avni Paşa Bursa'da bulunuyor. Yusuf ve Ahmet Ağalar sadık hizmetkârı.

1878 Ayastafanos - Barış konuşmaları.

1878 Ali Suavi Vak'ası.

1881 Tunus Beyliği'nin Fransız idaresine girmesi.

1881 Yıldız Mahkemesinin ilk celsesi.

1882 İngilizler İskenderiye'yi topa tutarlar.

1884 Mithat - Damat Celâleddin Paşaların Taif'te boğularak öldürülmeleri.

1894 Ezari saat 4,45'de (12,27'de) 10 Temmuz Salı günü Büyük İstanbul Zelzelesi.

1895 Birinci Ermeni patırdısı (Sayfa 331 - Cilt 4)

1896 İkinci Ermeni patırdısı.

1897 Yunanistan'a savaş açılması.

Celvet = Allah'a kavuşduktan sonra halvet'ten dışarı uğramaktır ki, zaptolmaz olursun. Bu suretle ki Allah'la aranda hiçbir aracı kalmaz. Soyunup gerçeğe bürünürsün! Halvet ile Celvet arasında bir nokta farkı var gibi görünse de, o nokta gayet önemlidir Haa...

Tamamül-Feyz Bursalı İsmail Hakkı Birinci Fasıl. -Gene Bursalı'nın Silsile-i Name-i Celvetiye'si (Sayfa 63.-) İlk önce Tanrı'nın yedi adıyla zikir verme. Şeyh Ebu İshak Seyfeddin'in

şeyhi İbrahim Zahid-i Geylânî'den kaldığını, Celvet'in bu zattan doğduğunu, Aziz Mahmut Hüdai'de kemalini bulduğunu yazar.

Halvetiye = Dış görünüşte halkla, içtense Hak'la olmak... Nakşi Tarikatı sohbete dayanır. Halvet'te şöhret, şöhret'te ise âfet vardır. Hayırlık toplumdadır. (Topluma karışıp kaybolmaktadır. Toplum sohbettedir. Sohbet yoluyla canlar biribirlerinden yararlanırlar. (Halvet= yalnızlık, tenha oda. Arapça)

Ol güne zahir ol kim şahid-i halvetgeh-i lâhût
Cemalin suret-i insanda izhar etti sansunlar.

Yenişehir'li Avni, Harzem'de bulunan amcasının yanına gitmiştir. Amcası Halvet'ten hoşlanırdı. Ona uydu. Sıracüddin Ömer-ül Halvetî Halvetiye'nin piri oldu. Yedi defa Hac etmiş, bir büyük çınar ağacına girip halvete çekilerek dervişlerine kendisini aratmıştır.

- Olanlarla olacakları düşlerle araştırmak, gerçeklerine varmağa çalışmak.

- Diz çöküp kıble'ye karşı oturup, yüreğinden bütün yalan dünya telâşını silmeye var gücüyle zorlayıp başı sağa çevirip Lâilâhe diyip sonra sola çevirip duruşa İllâllah böylece 33 ya da 165 kere demek, daha sonra Hû, Hak, Hay, Kayyum, Fahhar diyerek sallanmak.

- *Mülazım-ı Evvel Isparta'lı Kel Memiş Ağa.*
- *Isparta'lı Osman Bey... Binbaşı.*
- Çileden sonra hamam. - Gelip post'a oturur.

Celvet'ler rüya görünce şeyh esmayı değiştirir, adedini çoğaltır. Derviş sabah namazına kadar tesbihle uğraşır, namazı kılar.

Celveti tacı yeşildir. (çuha). 13 dilimdir. Yani 12 esma ile bu adların birliğine işarettir. Pîr makamı, Hüdaî'nin gömülü olduğu Üsküdar tepesi...

Üsküdar'da, İnadiye'de Bandırmalı Tekkesi şeyhi Haşim Baba Celveti şeyhi iken melâmiliğe atlamıştır. 1757, yüz yıl önce. Bir aralık 1784'de Hacı Bektaş'a gitmiş, Çelebi ile öpüşüp Dede babalık etmiştir. Abdüllâtif Çelebi'ye Bektaşilikten hilâfet vermiş, Haşim Baba 1773'de ölmüştür. (75 yıl önce). Cenazesi sokakta kılınmıştır.

Haşaşin - İsmaililer. - Haşiş kullananlar. - Haşiş - Esrar - Hint Keneviri'nden üretilen bir uyuşturucu madde. - İlk defa Heredot tarafından İskit'lerin kullandığı yazılıdır. Müslümanlar arasında yaygındır. İskit'ler, kenevir tohumunu sıcak suya atıp, buğusunu koklayarak mestolurlarmış. Şaraba katanlar aşırı derecede güldürücülük verirmiş. İlk ve asıl yurdu Ortaasya olsa gerektir. Şah tohumu derler Acemler... Mısır'da yetişen cinsinin serhoş edici olduğu ilk defa 13'üncü yüzyılda hekim İbnal Poytor yazmıştır. Adına el Haşişe = Ot denildiğini kaydeder. Seyyah dervişler, fıkara apdallar, haşiş'e pek düşkünmüşler. Kendir yapraklarından hamur, hap şeklinde hazırlanır, tütünleri içilir. 9'uncu asırda İsmaililer, siyasi maksatlarla adam öldürmek için bir dernek kurmuşlar, fedailere haşiş gücüyle gayret verilmek âdetini yaymışlardır. Makrizi, İran'a haşiş'in 12'inci yüzyılda Hadit adında bir gezginci derviş tarafından sokulduğunu söylerse de, çok önce Hindistan'dan gelip belâ olduğu bilinmektedir. Hintliler, bunu çok önceleri kullanırlardı. 1378'de, Mısır'da, aşağı tabaka arasında haşiş kullanmayı gayet ağır cezalarla yasak etmeye kalkan Emir Sudum al-Şayhusi buna çare bulamamış, Arabistan'a, Suriye'ye, Irak'a yayılmış, haşişçi demek artık alçaltıcı bir söz olmaktan çıkmıştır. İranlılar haşişi bal ve baharlarla macun haline getirip bel gücü olarak kibarlara satar olmuşlar. (Ukda adı vererek)...

Sudanlılar Mısır'da darı bozasına katarak içmek âdeti çıkarmışlar. İçenler günlerce kendilerinden geçip sızarlarmış. (Venedik Kahire Konsoloshanesi hekimi Prospero Alpino yazmış.) Dervişler arasında çok yayılmıştı. Önce neş'e verir, sonra sayıklatır, hezeyana düşürür, daha sonra Bong otu da karışırsa cinsel azgınlık sürer. Sonra şehvet rüyalarına dalarak uyur kalır. Az kullanırsa zararsızdır. Haşişçi, terazinin topunu kaçırmazsa, hoş konuşur aranır arkadaştır. Çok kullananlarda, bilhassa dervişlerde, katalepsi meydana getirir. Hayal yaprağı - Yeşil Ot.- Kif Nargilede içilir. (Şimali Afrika halkları arasında)

Haşaşin = İsmaililer. - (Dağlılar)
Batıniler, İsmaililer, Kalenderiler -
Haşişçiler, gizli bir siyasi cemiyettir. Abu Mansur al-İçli

ile Mugıra Bin Said de vaktiyle siyasi düşmanlarını öldürmek yolunu müridlerine salık verirler, onları bu işe şiddetle sürerlerdi. Sar guzeşt-i Sayyidna Hassan B. Sabbah'ın bir tek kitabı vardır. Efendimizin macerası. Mısır'da oturduğu sırada, 1080 de, Fatıma hanedanının başına geçmek istiyen Nizar D. Alınustansır haklar buldu. Oğlu Nizâr başa geçirilemeyip küçük kardeşi al Mistu'li başa geçirince haşişiler öfkelendiler. Hasan b. Muhammed adında biri kendisini Nizar'ın evladındanmış ilan edip bütün haşişçileri kıyamet bayramı toplantısına çağırdı. Müslümanlıktan çıktı. Oğlu Hasan Celâleddin 1210'da babasının yerine geçti. Yeniden islâm oldu. (Yeni İslâmlar). Abbasi Halifesini tanıdı, anasını hacca yolladı, Mogollar haşişçileri dağıttılar.

Haşişçiler tarihi 1091'de, Alamut Kalesinin Hasan Sabbah tarafından ele geçirilmesiyle başlar. Buraya yerleşti. Çıkılması, alınması gayet güçtü. Propaganda merkezi yaptı. İlk hareket olarak İran'ın bütün dağlık mıntıkalarındaki kaleleri adamları ellerine geçirdiler. Düşmanlarını katletmeye giriştiler. İlk kurbanları Büyük Selçuk Veziri Nizam el Mülk idi. 1092 Sultan Melik Şah'ın ölümü, taht kavgaları, haçlıların islâm topraklarına gelişi, haşişçilerin işine yaradı. Selçuklar Sultanı Muhammet I tahta çıkınca Vûh Dizde ki Yalçınkale'de hüküm süren haşişçi İbn Attaş'ın üstüne yürüdü. Kale kendisini kahramanca savunduysa da, nihayet Attaş'ın üstüne yürüdü. Kale kendisini kahremenca savunduysa da, nihayet düştü. Nihayet Alamut çevrildi, alınacağı sırada Mahmut I öldü. Çeviren Türk Emiri Anuş-Tigin çevirmeyi kaldırdı. Hasan Sabbah yakayı kurtardıysa da 7 yıl sonra öldü. (1124) de. Sonra bilhassa Suriye'ye yerleştiler. Dailer yolluyorlar, müridler buluyorlardı. Suriye'ye kuyumcu kılığında Albi Tahir geldi. Sonra İran'dan Dâî Pehram geldi.

Suriye haşişçilerinin reisine Sayh al Cabal, Haçlılarca (Dağlar Pîrî) denilirdi.

Mogollar - Hulâgû - haşişçileri tepelediler. Bunlar İran'a Hind'e savuştular.

Hasan b. Sabah

- Hasan, Nizam-ül Mülk, Hayyam - Reşid al -Din yazar.

ALAMUT

Tahran'dan Kazavin'e giden yolların sağ tarafında Tala-

gan nehri ile Şarhut nehrinin meydana getirdiği vadi üzerinde bir kazandır. Ortaçağ'lar da Rudlar denilen bu vadide 50'ye yakın kale bulunuyordu. Eski Fars dilinde Tabaristan şivesinde (Kartal Yuvası) denilmekte olan Alamut ile Maymundiz ünlü idiler. Al Da'i Hasan b. Zayd tarafından yapılmış, Hasan Sabbah'ın eline geçmiş, 171 yıl Hülâgû tarafından yıkılana kadar Batınilerin merkezi olmuştur.

Hicaz

Hicaz: 250.000 kilometre kare. 300.000 (Üçyüzbin) nüfus. Kilometre-kareye düşen bir (1)

Cidde, Mekke, Taif 4.000 nüfus.

- Reçine, Pelesenk, Günlük, Sedef. Hurma

- Arslan, Kaplan, Sırtlan, Tilki, Çakal, Gazal, Geyik, Kartal, Şahin, Akbaba, Yılan çok, Çekirge pek çoktur.

- Bedeviler zayıf lâkin sağlamdırlar. Pek sıkıntılı yaşadıklarından çabuk yıpranırlar. Elli yaşında tamamiyle ihtiyarlamış olurlar, altmıştan fazla da yaşamazlar.

- Ahali hayvancılık, az miktarda ziraat, balıkçılıkla ve çapulla geçinir.

- Bedevilerin deve, keçi, merkep ve koyun sürüleri vardır. Koyun azdır. Deve kılından ve koyun yününden kadınlar kumaş örer, elbise ve çadır yaparlar. Hububatı ve meyveleri satın almaktan ziyade yağmalamağı isterler.

- Yazın 60-70 derece hararet. Gece sıfır dereceye düşüyor. Gündüz demirler elle tutulamaz.

- Medes = Sandal

Hurma çekirdeği = Deve yemi.

- Bakılacak kitaplar: **Yemen Kitabı** - Çöl Medeniyeti - İnissuut

- Süleyman Nazif: **İki Dost** - Sayfa 52-53

- Meşrutiyete taraftar olanlar, Mithat Paşa ile Süleyman Paşa idiler.

- Sadrazam Mütercim Rüştü Paşa, her yeniliğe, her harekete karşı olduğu gibi, Hüseyin Avni Paşa da Abdülâziz'in yerine diktatör olmayı düşünmüştü.

Romanlar için notlar

Kurt Kanunu = **Canlı Tarihler**: Cilt I Sayfa 7-13 Isparta

Kurt Kanunu= Yemen ve Arabistan âdetleri. **Canlı Tarihler**: Cilt 2 s.30

Kurt Kanunu= Eşref Ekbatı.- **Canlı Tarihler**: Cilt 2 - Sayfa: 15 Abdülâziz'in intiharı, Ali Suavi, Çerkes Hasan.

Kurt Kanunu= Semih Mümtaz. Şeyh Cemaleddin Efganî S.23 Cilt: 4

Kurt Kanunu= General Hüsameddin Oyvat - Cilt: 4 - Sayfa: 4

Arabistan İsyanları.

Kurt Kanunu= Hint Müslümanları. Galip Kemalî Söylemezoğlu. Sayfa:258

Farmasonla Patriyot. Edhem Ruhi. Cilt 6 - Sayfa:6

Farmasonla Patriyot. Kadri Raşit. Cilt 6 - Sayfa 60

Cehennem Makinesi Notları
Romanın başlama tarihi: 8 Temmuz 1905-1321

Harbiye'nin (ilk sınıfında olanlar 18), son sınıfta olanlar 21 yaşındalar.

Tevkifat: 18-21 yaş arasındakiler.

Hürriyet'te hepsi Teğmen. 1908'de 24 yaşındalar. Balkan'da 28, mütareke'de 32 yaşındalar. Sakarya Harbi'nde 35 yaşındalar.

Doğumları: 1884-1885

20-1-1960 *Roman Notları*

1- Cehennem Makinesi. - *21 Temmuz 1905 "Cuma Selâmlığı"*

2- Sadrazam Avlonya'lı Ferit Paşa - Şeyhülislâm Cemaletin Efendi.

3- Tahkik Heyeti: - Serasker Riza Paşa - Necip Mülhame - Sürüri Efendi - Tüfekçibaşı Tahir Paşa

Elbiseler (Yaverlerin) = Beyaz eldiven -Nişanlar -Kılıç Yüksek fes. -At üstünde çalınan davul.

Fransız Subayları

- Kaç kere yemin etmiş bir Fransız Subayı? 6 kere. 1812'den 1830'a kadar.

- Yaşlı Yüzbaşılar Teğmenlere, siz talimnamelere göre ve komutanın emrine göre hareket edin. Bölüğü ben Başçavuş'larla çeker çeviririm. Dermiş.

- Yakışıklı, sıhhatli ve şık olanlar kolay yükseliyorlardı. İhtiraslı olanlar yükselmenin kolayını bulduklarından, Fransız ordusunun yüksek kademesi kötü Generallerle doluydu. 2 Haziran 1846'da.

- Damatlık, zengin evlenmeler yükselmeyi kolaylaştırıyordu.

1905 Temmuz'unun *8'inci günü*

Abdülhamit'e Yıldız'da atılan Bomba Meselesi Notları

Sayfa 39: Taksim, Sıraselviler, Aruslar Sokağı.

İngiltere tebasından Mösyö Jons'un apart. Kapıcısı.

- İstanbul'da yer yer yangın çıkarmak. İkiyüz yerde bir-

den...

- Osmanlı Bankası Vak'ası'nda Banka binası içinde vurulup ölen: Papkensuni...

- Tarlabaşı Lâle sokağındaki genelev'de oturan: Mara

- Halepli Sokağı'ndaki Annet'in genelevi.

- Hatırından çıkamayarak muzir gazeteleri, barutları ve trotilli pamukları kabul ediyor. Gazete okumaktan ne çıkar? Diyor.

- Amerikan bezine yazılmış Reislik Beratı.

- Hacı Nişan kendini öldürüyor. Sayfa: 44

1323

Hamidiye Camii yanında talim meydanına arabaya bırakılan saatli Cehennem Makinesinin patlaması.

Telefonlar ve alât ve edevatının memlekete girmesinin şiddetle men'i.

Şehremini Rıdvan Paşa'nın Göztepe'de katli 1324

Bedirhan ailesinin sürülmesi... 10 Temmuz 1324

Binbaşı Arif Bey - 1921'de 39 yaşında.

1882-1299 (Doğumu)

Harbiye Mektebi mezunu (Erkânı harp değil)

İsmet Paşa ....- 1906'da Erkânıharbiye Mektebi'nden Yüzbaşı olarak mezun. (1884'de doğmuş) -Kâmil Bey'le yaşıt. (Arif Bey, İsmet Paşa'dan 4 yaş büyük.) Mustafa Kemal'le yaşıt.

Kâzım Karabekir...- 1905'te mezun.

Mustafa Kemal...- 1904'te mezun. (Cebesoy, General Asım Gündüz, Ali İhsan Sabis.).

Fethi Okyar...- 1903'te mezun.

Enver Paşa...- 1902'de mezun.

Fevzi Çakmak....- 1894'de mezun

Harbiye'de subay şehadetnamesi alanların ellerine, birikmiş yarı maaşlarından 40-50 lira geçerdi.

Erkânıharbiye Mektebi 3 yıl. Yüzbaşı çıkanlar otomatikman, iki yıl sonra Kolağası olurlardı.

Kurmay olmayan Mülâzımlardan sınıf arkadaşı var. Bö-

lüğün Üstteğmeni, 4-5 sınıf önceydi.

Arif Bey Mustafa Kemal'le Yaşıt
1901'de Harbiye'den mezun Mülâzımsani
1906'da ..... Mülâzımevvel
1912'de ..... Yüzbaşı
1914'de ..... Kolağası
1918'de ..... Binbaşı

Mustafa Kemal 1904'te Yüzbaşı. (1901'de *Harbiye'yi bitirmiş.*)

Arif Bey 1902'de Harbiye'yi bitirdi.

Her ikisi de politikanın içinde oldukları halde, devlet adamı başka bir şeydir, ihtilâlci başka bir şey... Nitekim her ikisi de ordunun içinde oldukları halde, asker başka şeydir, ihtilâlci başka....

Milli ordular, millet kişilerinin meydana getirdikleri milli topluluklardır. Devletten aylık aldıklarına göre de milletin, devletin ana davalarıyle ister istemez ilgilidirler. Bu ilginin adı Politikadır.

"Ordu politika ile ilgilenmesin" diyenler, ya açıkça savunulamayacak kadar pis politika yapıyorlardır, ya da, orduyu kendi haksız çıkarları için uzun zaman memleketin ana davaları dışında tutup bilgisiz bırakmışlardır.

Gerçek bilgi gücüyle, gerçek sanatçıların sezişine dayanmayan yalınkat duygularla insan severlik olmaz. Kişinin hür olabilmesi de başka türlü değil...

- Türk okurları, yerli eserleri, -bunlar ister araştırma, ister edebiyat türünden olsun- kendi yaşayışlarının denemeleriyle ölçüp biçmeli, değerlendirmeli, yanlışlarını görürlerse hemen yazarlarına ulaştırmaktan çekinmemelidirler. Burada üşenmek, kendi kuruluşumuza karşı üşenmek anlamına gelir.

---

31 Mart: Manastır cuntasını kullanarak hürriyet isteğini İngilizler körükler. (Abdülhamit, kendisini Almanların kurtaramayacağını anlayarak, Kâmil Paşa'yı sadrazam yapmak suretiyle İngiliz siyasetine döner, meşrutiyeti kabul eder. Bu sıra, Almanlar iyi bir rastlantı ile...

Sarıkamış

Büyük harpte 10'uncu Kolordu, Sarıkamış'ta (3'üncü Ordu.)

- Enver Paşa'nın şifresi. Sayfa 15- 22 Birinci Teşrin 330
- Azap muharebeleri... Sayfa 18- 6 İkinci Teşrin 330.

Hafız Hakkı Bey'in cepheden verdiği rapor: 10'uncu Kolordu gelirse Kefkasya'ya saldırılabilinir. Sayfa 24. İkinci Teşrin sonu.

Enver Paşa Erzurum'da. 28/2. Teşrin/330 Sayfa 25

Saldırı, 9/I. Kânun 330'da yapılacak. Bunu, 6/I. Kânun'da Kolordulara bildiriyorlar. Sayfa 25

10'uncu Kolordu Komutanı'nın 9'uncu Kolordu Komutanı'na mektubu S25

10'uncu Kolordu Karargâhı: Tortum 10'uncu Kolordu Fırkaları (30-31-32), 9'uncu Kolordu Fırkaları (29-17-28), II'nci Kolordu Fırkaları (34-18-33) - (29'uncu Fırka: Kitabı var.)

Düşmanın çekilmesi. 31'inci Fırka ve kendi kendimize çarpışma 31'inci Fırka, 32'inci Fırka ile döğüştüler.

Oltu'da mallar kısmen yağma, kısmen sokağa atılıp çiğnenerek imha edildi.

3'üncü Fırka'yı ileri sürmek için yollanan Kolordu Erkânıharbiye Reisi Nasuhi Bey, esir gitti.

Cephane mekârisine, dik meyilli çoban izlerinde kazma kürekle merdiven yapmak lâzımgeliyordu.

9'uncu Kolordu Karargâhı, 29'uncu Fırkası ile Bardızı'da. Başkomutanlık karargâhı da orada.

Düşman Cephesi: Sayfa 39

39'uncu Alay, 3'üncü Tabur. Yüzbaşı Ali Tevfik. -

Bir komutan isterler. I. Tabur Komutanı Binbaşı Kemal Efendi (Bey)

11/12 - 10 - 330

Ordunun yanlış kararlara sürüklenmesi: sayfa 40

- Orman içinde patikalarda yürüyüş. Kol çok uzuyor.
- Sahipsiz kalan bataryalara piyadelerin yardımı. 8 Km.lik Kosor Boğazı, 21 saatte geçilebilmiştir. Sayfa 41

Birlikler kuvvetten düşüyor. Sayfa 41

Başkomutanın kesin emri. Sarıkamış bugün alınacak. 12/

10/330 Say:42

- Yaz yolundan karlı bayırlar aşarak yaylaya çıkış.

Başkomutan vekili, 5-6 süvari ile ucun ilersine geçerek Kızılkilise'ye girdi. 12/10/330. 20 dakika sonra 29'uncu Tümen ucu köye girdi. Rum köyüydü, yemekler ocaklarda bırakılmıştı. Geriden, Akmezar dağından top sesleri gelmeye başladı. İlerilendi. Kızılkilise'nin 9 Km. Güneydoğusundaki boyun noktasına varıldı. Bir subay keşif kolu çıkarıldı.

29'uncu Fırka, solda 87'inci Alay, önde 86'ıncı Alay, sağda 85'inci Alay. Çerkesköy istikametinde ilerliyorlar, yolboyu. Sol ileride Sarıkamış, (Kroki Sayfa:44). Başkomutanın kesin emriyle saldırı. Her Tabur 200 kişi.-

Arazi - yerde kar. - Karargâh dere içinde. Çerkesköy'e yaklaşılıyor. 29'uncu Tümen'in 86'ıncı Alay'ı bu savaşa girmiş, 200 kişi kaybetmiştir. 85'inci Alay savaşın sonuna doğru yetişebildi, 87'inci Alay ormanlarda kalarak hiç katılmadı. (Sayfa:45)

17'inci Fırka, geceyarısına doğru Çerkesköy Batısında fırkayı bulabildi.

12/13 -10-330 - 29'uncu Fırka Çerkesköy'ün Kuzey Batısındaki sırtta mevzide... 17'inci Fırka bunun gerisinde ormanda... Başkomutan orada...

Aç aça ilerleyiş. Sayfa 47

Allah-ı Ekber Dağı

30. Tümen önde, 31. Tümen arkada. Sayfa 47

Bazı Bölükler subaylardan ibaret kalmış. Bazıları 10-15 er...

Sayfa 49 Ağıla Giriş.

29'uncu Tümen sayfa 52

Kolordu Komutanı ile Tümen Komutanlarının alayların önünde ilerlemeleri emri. Sayfa 53

Efradı tabancalarla ileri sürmek. Sayfa 56

Başkomutan doğrudan doğruya Alaylara komuta ediyor.

Çerkesköy'deki kuvvetin durumu Sayfa 63

29'uncu Tümenin mevcudu. ..... Sayfa 63

Sarıkamış'a bir saldırı daha ..... Sayfa 65

Sarıkamış Zayiat ..... Sayfa 66

Kolordu Kurmay Başkanı Lange Bey

31'inci Tümen'in 90'ıncı Alayı, Sarıkamış'ın 300 metre yakınında mevzide. Sayfa 62

Sarıkamış'a girildi. Sayfa 68

Sonra çıkılarak bir kilometre geride mevzilendi.

16/12/330

29'uncu Fırka'nın mevcudu 300. 17'inci Fırka'nın mevcudu 660, 28'inci Fırka'nın mevcudu 500-600 erden ibaretti.

Cephaneliğe sığınan 30'uncu Fırka'nın 90'ıncı Alayı bir zabit, birkaç erle teslim oldu. (Top ateşi altında). 90'ıncı Alaydan Binbaşı Hilmi Bey emrine, dağılmış erlerden kurulmuş 4 Taburluk (1000 kişilik bir kuvvet meydana getirildi. 89'uncu Alay Komutanı Binbaşı Reşit Bey, yaralanan Fırka Komutanının yerine vekil olarak geçirildi.

Kılıç darbeleri, rövelverle vurup öldürme, hatta 40-50 kişinin köylüler önünde kitle halinde kurşuna dizilmesi bile, donma korkusuyla köylere dağılan erleri siperlerde tutamıyordu. Asker ölüme razı oluyordu, soğuktan o kadar yılmıştı. Taburlar kısa zamanda mevcutlarının 6 da beşini 3'de yedisini kaybederek 50 kişiye indi.

Fırka 500 nefere düşmüştü. 7 Dağ Topu ile 3 makineli kalmıştı. Bunları korumak bile mümkün değildi.

Evci Kadriye'ye

Notlar

SARAY

- Yaver-i Ekrem Müşirler - Yaver-i Harp - Yaver-i Fahri - Yaver-i Hususi

- İşkodra'lı Müşir Ağa-Paşa, Çorum'lu Hasan Ağa-Paşa.-

Yaver-i Harp'ler ve hususilerin adedi 750'yi aşkındı. Birkaç tanesi okur yazardı. Gerisi, şuradan buradan devşirme cahil güruhiydi.

- "Gizli haberlerim vardır. Yüzbeyüz bildireceğim. Saraya çağrılmamı yalvarırım." Telgrafı çekilir. Gelip hafiye olunurdu.

- Kâküllü, pudralı, kıvırcık saçlı Bonmarşe bebekleri, boyalı Eyüp oyuncakları. Göğsü nişanlı, omuzu kordonlu, yadigârlar. Cahil, gaddar ev yıkıcılar, ocak söndürücüler... çoğu Arnavut, Boşnak, Kürt... Türkçeyi çatra patra söyler serseri güruhu...

Mabeynciler

- Boyabat'lı Hacı Osman... Başmabeynci... Şehzadeliğinde sofracısı.- (Ser) Köşkler, çiftlikler, yalılar, apartımanlar, gazinolar sahibi. Osman Bey matbaasını kurmuş. - (Matbaa-yı Osmaniye)

- Ragıp Paşa - Kelebek gözlüklü, Galatasaray mezunu. Rumca Fransızca bilir. Hırsızların domuzu... Yağlı yakalı setre, kirli yakalı gömlek, kalıpsız fes, yamalı kundura giyerdi. Maliye simsarıydı. Vasıtasıyla orduya Mavzer tüfekleri, fişekleri ve kasaturalarıyla beraber alınmış (Almanya tercih ettiği için.) Kağıthane'de yaptırılacak poligon-u Hümayunda denemiş, beheri maa kasatura dört buçuk liraya bir milyon tüfek satın alınmıştır. (Komisyon Reisi Tophane Müşiri Zeki Paşa) Ragıp Paşa'nın komisyonu yarım milyon liraydı. Bu para ile Anadolu pasajı, Ragıp Paşa Hanı (Beyoğlu'nda) almıştı. Tersane-yi Amire'ye bir Maçuna alınmış, adı Turgut Alp konulmuştu. (Maçuna-yı Hümayun)

- Çiçek-i Hümayun Nazırı bahçıvan Kel Ömer. - Filikacıbaşı, Trabzon'lu Tufan Paşa olup Yıldız havuzundaki küçük filikanın kürekçici idi.

- İktidar bir ara (Âlî ve Fuat Paşa'lar zamanı) Saray'dan Babıali'ye geçince, Abdülâziz'in son devrelerinde hafiyelik meydana çıkmıştır.

- Ser hafiye Kadri Bey Grubu.

Güneş Dördüncü GÜÇ

1. Yazım
2. Dizim
3. Basım
4. Yayım
5. Bayım

Şevket Mocan - Sedat Simavî - **Yenisabah** sahibi Cemalettin Saraçoğlu - Yunus Nadi - M. Zekeriya - Selim Ragıp - Halil Lûtfi - Yusuf Ziya - Nizam.

Çok yakışıklı - Kalıplı - Silâhşör - Külhan - Kadınlar üstünde ilk anda sersemletici etkisi var. Arkasından -nedensehepsi boynuzluyor adamı... Bir bakıma çok eli açık, bir bakıma rezil derecede pinti. Sanatçı sayıyor kendisini, sanatla uzaktan yakından ilintisi yok. - Hem çok cesur, hem çok korkak. Teke tek döğüşlerde de, fikir ve politika boğuşmalarında da... - Hiçbir şey bilmiyor, en basit şeyleri bile... bilmediğini bildiği halde, hiçbir şey öğrenmek istemiyor. Öğrenmeye karşı allerjisi var. - Kadınların kolaylığı ürkütüyor onu, bu ürküntü başarıların kolaylığı ölçüsünde bir çeşit kin tutmaya, düşmanlığa dönüyor. Kadınları bu duyguyla kendisine ihanet etmeye zorluyor. Boynuzlanmaktan mazohistçe zevk alıyor. Bunu sağlayabilmek için, kendisine en çok tutkun sırasında, sevdiği kadını, birisiyle para karşılığı yatmağa zorluyor. Hatta, başarabilirse randevu evine götürüp müşteriye çıkarıyor, çiftleşirken seyredip cinsel doyum arıyor. -Aşırı cinsel gücü olduğu halde- Sevdiği kadınları seviciliğe itiyor, kendi kendisiyle oynamasını istiyor, yakın akrabalarına, küçük kız çocuklarına karşı, önleyemediği cinsel istekler duyuyor. Bunu açıklamaktan zevk alıyor. Başka başka biçimlerde açıklıyor işlerinde, gazetecilikte, para hırsında bütün bu özelliklerini (Egzibisyonizm) Büyüklük kompleksi. Hastalık derecesinde yalnızlık korkusu, en kalabalıkta... en güçlü sırasında güçsüzlük duygusuna kapılıyor. Bu sıralarda herkesten kuşkulanıyor, çevresini güçlü düşmanlarla çevrilmiş sanıyor. Bazan vurulmaktan, bazan zehirlenmekten korkuyor.

Arada bir aklına birisini vurmak, yaralamak, kadınla yatarken karnını deşmek -sezaryen yapmak- istekleri duyuyor. E-

cel terleri dökülüyor. Bu işi yapmış ta geri dönmek imkânı kalmamış gibi bunalıyor. Uyanıkken rüyalar görüyor. Birden uzak yerlerde sıkıştırılmış oluyor. Söylenenlerden tek tek kelimeler alarak bu duygusuna gerçekler katıyor. En yavaş, en sakin söylenen sözleri, zihninde bağırtılar, çığlıklar haline getiriyor. Öteki dinleyenlerin nasıl olup bunları duymadığına şaşıyor. Kolayca ağlıyor, hırslarına karşı gelindi mi, kendini yere atarak çırpınmağa, yalvarmağa, ayak öpmeye çabalıyor, istediğini yapsa da yapmasa da kısa bir sara baygınlığı geçiriyor. Acıma veriyor kadınlara, usandırıyor karşısındakini, bu pislikten kurtulmanın, istediğini yapmakla mümkün olacağından şüphe etmiyor kadınlar, kısa yoldan kurtulmayı uygun buluyor yüzde doksan dokuzu... Dış görüntüsünün güçlü erkekliği tersine, birdenbire meydana vurduğu şaşırtıcı güçsüzlüğü ile gerçekten sevimlileşiyor, yakışıklılığı birkaç kat artıyor.

KONU:

- Birinci Kosova Savaşı. - Tarihsel nedenleri. - Hazırlanışı.- Sırplar açısından.

Miloş Kayloviç. - İçki sofrasında korkaklık suçlaması (Kadın yüzünden). Miloş Kayloviç'in kararı. (Sultanı öldürecek.) - Fakat bunu, rakibi kazanmasın diye savaş kaybedildikten sonra yapacak.

- Böylece, rakibi mahvolduğu, kendisinin sevdiği kadına kavuşması ihtimali yüzgösterdiği halde, yapacak. Drama düşmüş insan. - Kendi çıkarına karşı döğüşen insan! - Roman - belki- Miloş Kayloviç'in 24 saati içinde başlayıp biter.

Yolayrımı - Kısır Mirza - Keke Yusuf - Adamcıl Fettah - Behram - Şahin Ağa - Deli Bal - Viran Bekir - Altı Parmak Derviş -

İmir İzzet - Sofi Döndü - Geri vitese sağ yap geri bas - Sağ yap gel kıvır gel - Kolla Madamı - Geri bas, selbes devam et! - Sağımız selbes - Anan öle Reiz, Ezdin adamı.

Sarı kamyon şoförü yardımcısı - Oğlan Destanı - Çal Çıkar Ebe - Bira İsmail - Aşık Kör - Kör Hızır - Kara Yağmur - Muslu Yağcı - Domuzlu Civan - Solak Arap - Geyik Molla - Koyun Hamza - Pir İhvan - Behzat - Bedir - Nur Bey - Abdülcelil - Danışman - Sinan - Küçük Tay - Hayran - Bereket Bey - Köse Ferhat - Şeyh Kadın - Yesir Kâhya - Kızıl İdris - Battal İmam -

Esrar Ağa - Türap Ağa - Mahcup Bey - Mamur Bey - Heybet Ağa - Nefes Ağa - Kurban Bey - Kayıp Ağa - Yitik Bey - Felek Bey -

1- Göl İnsanları	2- Sağır Dere
3- Kör Duman	4- Mektuplar
5- Kelleci	6- Bozkır
7- Esir Şehrin	8- Esir Şehrin
9- Rahmet Yolları	10- Yedi Çınar
11- Köyün Kamburu	12- Devlet Ana
13- Yorgun Savaşçı	14- Kurt Kanunu
15- Büyük Mal	16- Yol Ayrımı

DOĞU - BATI - ÇIKMAZI

Pelenk Bahri Derya - Arslan Bahri - Tavus Bahri - Heybet Endaz - Şehbaz Bahri - Ejder Bahri - Anka Bahri - Kaplan Bahri - Şahin Derya - Gazal Bahri - Huri Bahri - Ateş Bahri - Rehber Derya -

Girit'li (Adalı) Yanko Dayı - Reiz Adalı Yanko Pehlivan - Adalı Yanko Dayı - Yanko Reiz - Adalı Yanko Pelvan = Huriyi Bahri - Rehber-i Derya - Kaplan Bahri - Tavus-u Bahri - Şahin-i Bahri - Ejderi Bahri - Deniz Ejderhası -

- Herif doğrusu iyi abradı bu sefer... (Abramak)

- Ayazlama - Bordaya dikey esen hava. Eğer kamaranın kıç tarafına doğru eserse Omuzluk Rüzgârı.

- Ariva = Direğe çıkmak emri. Ariya = Yelkenleri aşağı almak veya yukardaki gemicilere in demek. Ağırlamak = Boğazı ortalamak.

- Arma Saymak.

Köylü insanın gerçekleri

1- Sağır Dere
2- Kör Duman
3- Bozkırdaki Çekirdek
4- Yedi Çınar Yaylası
5- Köyün Kamburu
6- Rahmet Yolları Kesti
7- Kelleci Mehmet
8- Büyük Mal
9- Dam Ağası
10- Gereği Düşünüldü
11- Çıplak İnsanlar

Basılma sırası

1- Esir Şehrin İnsanları
2- Sağır Dere
3- Esir Şehrin Mahpusu
4- Kör Duman
5- Yorgun Savaşçı
6- Bozkırdaki Çekirdek
7- Yol Ayrımı
8- Yedi Çınar Yaylası
9- Gülen Azap Çıkmazı
10- Köyün Kamburu
11- Sorum
12- Kelleci Mehmet
13- Kurt Kanunu
14- Büyük Mal
15- Kurtuluş Durağı
16- Rahmet Yolları Kesti
17- Can Pazarı
18- Dam Ağası
19- Grev Nöbetçisi
20- Gereği Düşünüldü
21- Çıplak İnsanlar

Şehirli insanın gerçekleri
1- Esir Şehrin İnsanları
2- Esir Şehrin Mahpusu
3- Yorgun Savaşçı
4- Yol Ayrımı
5- Gülen Azap Çıkmazı
6- Kurt Kanunu
7- Sorum
8- Kurtuluş Durağı
9- Can Pazarı
10- Grev Nöbetçisi
(Not: Dil meselesi ile eşkiyalık meselesi dip not olarak yazılacak.)
Şehirli insanın gerçekleri
1- Esir Şehrin İnsanları (Rusçası Basıldı)
2- Esir Şehrin Mahpusu
3- Yorgun Savaşçı
4- Yol Ayrımı
5- Sorum
6- Gülen Azap Çıkmazı
7- Kurt Kanunu
8- Kurtuluş Durağı
9- Can Pazarı
10- Grev Nöbetcisi

DÜZELTME

21. sayfa, 5. satırda yer alan **yeşil ordu, yerli ordu** olacaktır. Düzeltir, özür dileriz.